

GRAMMATICA CRITICA LINGUAE SANSKRITAE

AUCTORE

FRANCISCO BOPP,

DR., PROFESSORE PUBL. ORDIN., ACAD. REG. BORUSS. SOCIO ORDINARIO, INSTIT. REG.
AMSTELOD. SODALI, SOCIETT. REG. ASIAT. PARIS. ET LONDIN. SOCIO.

SA4V
Bop.

ALTERA EMENDATA EDITIO

BEROLINI

PROSTAT IN LIBRARIA FERDINANDI DUMMLER,
MDCCCXXXII.

EX OFFICINA ACADEMICA

VIRO ILLUSTRISSIMO
LIBERO BARONI GUILIELMO AB HUMBOLDT
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORUSSIAE MINISTRO

HUNC LIBRUM

SUMMA CUM VENERATIONE

D. D. D.

AUCTOR.

PRAEFATIO PRIORIS VERNACULO ~~SERMO~~
CONFECTAE EDITIONIS.

Cum Grammaticam hanc conscribere instituerem, magna-
que viderem WILKINSII et FORSTERI de lingua Sanscrita me-
rita, facile intellexi, has litteras non tam accuratiori et copio-
siōri Grammaticorum, indigenarum studio augeri et adjuvari
posse, quam liberā adhibitā criticā arte, quae rationem et le-
ges, quibus lingua in formationibus suis sit usa, examinare et
explicare studeat. Quod propositi mei consilium ita perficere
sum conatus, ut, omnibus longis quaestionibus rejectis, non
facile compendii fines transgrederer; quare cavebam diligen-
ter, ne, cum singula quaeque accurate tractarem, ratio summa,
a qua ista proficiscuntur omnia, negligeretur. Non potuit
igitur fieri, quin ratio, quae non ea solum, quae ad intelli-
gendos scriptōres et ad facultatem scribendi quandam sunt
necessaria, exhibere, sed ulterius progressa ad accuratam in-
terni linguae organismi cognitionem studebat ducere, multum
etiam faceret ad constituendam methodum, et, ut alia prae-
termittam, me cogēret, ut universalem casuum formationis

Praefatio.

theoriam, tum in linguae Sanscritae prioris temporis grammaticis, tum in reliquarum ejusdem stirpis linguarum compendiis adhuc desideratam proponerem. Ratio, enim, qua, vel majore vel minore, declinationum numero proposito, casuum theoria particulatim docetur, ad externum magis linguae usum spectat, itaque ea quae naturam suam proxime sunt conjuncta, et conjunctim tractata optime sese explicant, tali modo sejunguntur nimis ac divelluntur. Attamen illam in plures declinationes divisionem, quamquam abesse potuerat, ne utriusque methodi commodis carerem, tanquam utile additamentum retinui, et casuum formandorum doctrinae ita subjunxi, ut singulae declinationes locum mihi concederent ubi ea, quae recedunt a regulis universalibus, insererem; quae si universali casuum formationis theoriae addita fuissent omnia, timendum erat certe ne animum a summa re avertissent. Idem fere consilium in Verbi explicatione secutus sum; uniuscujusque Temporis atque Modi formatio paucis regulis absolvitur, quae omnes Conjugationes, earumque differentiam, complectuntur, deinde vero de singulis radicum classibus eo tantum consilio seorsim agitur, ut demonstrentur ea, quae Verbis quibusdam anomalis sint propria. Doctrina de litterarum ante terminationes grammaticas mutatione, a WILKINSIO omissa, tam in universa formarum explicatione, quam hac in re potissimum magnae mihi erat utilitati; tali enim modo quam brevissime,

cuique formationi, uno tantum numero addito, quasi historia ipsius poterat apponi.

Est autem nominum formatio, ea linguae Sanscritae pars, quae a Grammaticis indigenis accuratissime est tractata; quare nihil aliud in hac parte mihi reliquum erat, quam ut hanc sectionem eâ, quae a perspicuitate et integritate non abesset, brevitate comprehenderem. Cum enim in etymologia ubique omnium maxime praevaleat forma oporteat, in cuius explanatione et definitione omnis nititur grammatica, totam statim uniuscujusque suffixi historiam enarrandam, sive omnem vim et efficaciam ejus exponendam potius, quam a notione incipiendum et de uno eodemque suffixo pluribus et longe a se remotis locis dicendum putavi. Suffixa tamen, quae Derivatorum formationi inserviunt, mihi, ut jure hac in re sequerer antecessores meos grammaticosque indigenos, sejungenda erant a nominum primitivorum suffixis, etsi utriusque classis sunt siugula quaedam, quae inter se consentiant. Suffixa, vi sua et notione cognata, in rerum indice reperiuntur congesta. — Ubi nulla causa certum quendam sibi materiae ordinem poscit, evolvendo maxime idoneus esse videtur alphabeticus; hac igitur ratione usus sum in iis suffixis, quae non item atque illa, quae proxime ad Verbum pertinent, reliquis praeferrî debebant. Ceterum ordo alphabeticus in lingua Sanscrita, quoniam litterae systematice divisae sunt, item est systematicus; atque suffixa,

quae vocali tantum continentur, vel a vocali incipiunt, apte in ipso initio mihi collocanda esse videbantur. ¶ *Doctrina de compositione verborum in lingua Sanscrita* eo majoris est momenti, quod lexicon vel locupletissimum omnia composita, nisi forte sunt appellativa, nequit comprehendere, quoniam nobis perpetuisque formationibus nulli hac in re positi sunt fines, potestque unumquodque vocabulum cum quoque fere alio conjungi, dummodo ex significatione eorum conjunctio quaedam cogitari possit. Compositorum vero in sex classes divisionem, quam Indici Grammatici statuunt, retinui, operamque dedi, ut tum singularum notionem et naturam quam accuratissime definirem, tum multis exemplis scriptorum allatis explicarem, ita ut etiam ea respicerem, quae, quamquam satis frequenter occurrunt, primo quidem ad aspectu ad nullam harum sex classium pertinere videntur, re vero accuratius examinata, ad unam earum sine haesitatione referri possunt. ¶ Quibus rebus effecisse me arbitror, ut, sive theoreticam, sive practicam rationem respicis, hanc partem melius possem exponere, quam illi qui ante me de hisce rebus scripserant, quorum in operibus haec doctrina parum mihi satis facit, quoniam hac in re magis quam in reliquis omnibus Indicorum Classicorum ratio haberi debet; quodrum quidem scriptis ad alia etiam explicanda praecepta me, ut grammaticam quam integerrimam redderem, uti debuisse, demonstratum est saepius (cf. r. 493. et 597.)

Neque, ullā, opinor, opus erit excusatione, quod equidem, recedens ab antecessoribus meis, *Visārgam* ex terminationibus grammaticis quasi detruserim, positis continuo pro hoc signo iis litteris, quae certis quibusdam conditionibus ex legibus definitis in *Visārgam*, mutantur. Quāquam autem haec mutatio in fine etiam sententiae, h. e. ante Pausam locum habet, minime tamen .c. c. Nominativum, quem Grammatica extra sententiam, i. e. extra aliorum verborum nexum proponit, tanquam in fine sententiae positum esse, necessario cogitari debet. Quodsi ad constructionem omnino non respicitur, aptissime sonus primitivus स् vel र ponatur; discantque tirones ex euphoniae regulis, quibus locis hae litterae finales vel in *Visārgam* vel alio modo commutentur; cum contra, si v. c. अविमः et अक्षिपः scribitur, non facile perspiciatur, in priori exemplo *Visārgam* secundum euphoniae legem ex र, in posteriori ex स् esse oriam. Quae quidem in re, quantum mea ratio prioris temporis conamina superet, a perito primi hujus Grammaticae fasciculi critico nuper est comprobatum (*Journal Asiatique* t. VI.)*)

*) Si E. BURNOURFIUS l. l. in doctis de *Visarga* notis non potest quin aliquatenus suspicetur, *Visārgam* suapte natura certas quasdam nominum et verborum terminationes denotare posse, hanc *visārgam* *inhibentem* *verisimilitudinem*, *quantam* *exdere* non nego equidem, quāquam, re accuratius examinata, *Visargae* phoneticam modo, nec vero grammaticam et etymologicam hypostasim tribuere possum. Phoneticam quidem hypostasim esse *Visargae* in grammatica mea non negatur, quoniam, sive ex euphoniae legibus pro lit-

(iii) ¹ Syntaxin linguæ Sanscritæ edam, glossarib; quod jam in ceptum est, ²perfecto, ³adjuvandum enim et augendum littera-

tera ⁴s, sive pro littera r positum sit, nunquam pendet ex hârum litterarum pronuntiatione, cum in quoque loco, et in omni, quo fungitur munere, spiritum valeat, leniorem quidem illo qui ex litterâ exprimitur, quare signo integrâ phônctica hypostasis firmata est. ⁵Contra vero causam inveni nullam, cuj putarim, *Visargam* grammaticæ non pendere ex litteris s et r. Qui hanc sententiam velit tueri, videat, ne in maximas sane incurrat difficultates, cogaturque, ex arbitraria quâdam sua definitione tria *Visargæ* genera proponere quorum unum cum antecedente a mutaretur in ô, et eo quidem loco quo alterum genus in r mutari deberet. Tertium denique genus illud esset, quod sub fine rad cum ex litteris s sive r oritur, ut भा, भास्, गी, गिस्, quo fit, ut hoc tertium genus denno in duas partes dividi possit. Quum igitur nemo queat dubitare, quin in Sanscrita lingua spiritus finalis quibusdam conditionibus ex s et r litteris oriatur, non minus quam in Græca spiritus asper saepissime pro s primitivo ponitur, ex mea quidem sententia aptissime ita statuitur, ut *Visarga* terminationum grammaticarum, quibus proprii et primitivi spiritus finalis potestatem non tribuimus, pariter litterarum s et r mutatione explicetur, nec contra *Visarga* primitiva in s et r litteras mutetur. Quæ quidem res primum, quod optime monet doctissimus E BURNOUR, cognatarum linguarum similitudine magis quoque probatur, tum vel Grammatici Indici s litteram, non *Visargam* propriam Nominativi et secundæ Verborum personæ notam esse statuunt, denique facile, opinor, apparebit, वसिष्, neque वसिष् primariam esse formam, quum secundæ personæ characterē conjunctam quodam modo esse hanc formam cum Præsentis वसिषि, nemo negare possit. Quodsi equidem in Nominativo sing. नमस् non नमः scribo, contra Indicos Grammaticos in eo tantum repugno, quod euphoniæ regulam aliquam negligo, quam sequi deberem, si नमस् in nexu scripturæ vel ante Pausam vel ante क्, छ्, घ्, ञ् litteras positum esse fingerem. Scriptores quidem sequantur hanc regulam Grammaticæ autem sit, formam Nominativi, aliasque defendere ab his mutationibus, quas in orationis nexu, per loci in quo ponendæ sunt vim et potestatem, subire debent. Quodsi statueretur, eam formam, quam verbum aliquod sub fine sententiæ, itaque extra vim sequentis litteræ positum, assumit, esse primariam *Visarga* quidem forma primaria multarum grammaticarum terminationum esset sed विसि et वसि etc item essent formæ primariæ रालि, quæ hoste casus obliquos formant विद्म, विदे, एम, एमे etc., totumque radicum systema admodum labefactaretur, cum non concederetur, subiam orationis interruptionem in ultimam finalis verbi litteram vim habere posse. Sin vero quaeritur, quæ sit causa, cur s sive r finale, ceteris conditionibus, in spiritum mutetur, ea certe inest in mutabilitate, depravatione et debilitatione, quibus temporum de-

rum Sanscritarum studium hoc magis syntaxi illi mihi videtur necessarium, præsertim cum WILSONI lexicon utilissimum quidem opus, quamquam tironibus multis ex causis non satis ap-

cursu litterae finales maxime subjectae sunt. Nam *a* et *e* litterarum in debilem spiritum transitus quam proxime accedit ad integram illarum suppressionem, et molliorae sane speciem præ se fert hac in re lingua Sanscrita, quippe quae litteras utas finales, quas cognatae Europaeae linguae in quoque loco admittunt, ante certas tantum ipsiusque aptissimas litteras ferre possit. Ahli jussimod' autem tempore in lingua Sanscrita eisdem finalis *a* et *e* litteras immutabiles fuisse oportet. Nec minus perspicuus mihi quoque est *a* litterae finalis in vocalem transitus, cum enim Grammatici Indici mutationem terminationis ut in ut ita explacent, ut dicant, *ut* mutatum esse in *ti*, quod cum antecedente *ti* in *uti* transeat in eorum sententiam abire nullus dubito, cum *uti* in lingua Sanscrita *a* et *u* sonorum conjunctione ortum esse satis appareat. Praeterea notata dignissimum est, litteras sibilantes et semivocales *h*, *l*, *r*, *ṣ* ad debiliores pertinere consonantes litteras, quarum mutatio in vocalem ideo est facilissima, quia in re silentio non est praetercundum, quo *l* in lingua Gallica ipsa quoque *l* littera post *a* in *u* commutat, quod cum illo *a* exhibeat vocalem *o*, unde dicitur *fauz* ex *falsus* *animaux* pro *animalis* etc. Lingua Sanscrita qui sem mutationem terminationis *as* in *ṣ* (= *h* + *u*) certis modo conditionibus, aut sonoras scilicet consonantes et *u* vocalem, admittit, lingua Palica autem, quam maxime cognata Sanscritae, viam, quam ista est ingressa, ita confecit, ut sine ullo sequenti litterae respectu terminationem *as* semper in *ṣ* immutaret (vid. F. BENOISTII et LASSENII librum «*Essai sur le Pal.*» Paris 1829). Quae quum ita sint, satis mihi videant demonstrasse, quam parum sit idoneam, de euphonicis *ṣ* litterae immutationibus agere, id quod in antecessorum meorum grammaticis est factum, ea enim, quae de *ṣ* litterae propria phonetica potestate dicenda sunt, ad regulas pronuntiationis pertinent, et, ea quae sola restat difficultas, hac re continetur, quod in lingua Sanscrita, utpote jam dudum emortua, fortasse gradus fortitudinis sive debilitatis definiri non potest, quo spiritus finalis sit pronuntiatus, quapropter non solum hac in re, verum etiam in ceterarum litterarum pronuntiatione ipsam Indorum traditionem sequamur necesse est. Theoria autem grammaticae *ṣ* litterae per euphoniae utriusque illius litterae regulas, certis quibusdam locis in spiritum commutatæ, conficitur. Hoc loco mihi adnotare etiam liceat, in prioribus Grammaticis de *Anuvāda* quoque euphonicis immutationibus disputari, quod item in mea Grammatica evitatum est, cum parum apte ex euphoniae legibus mutari dicatur littera, quæ nullum unquam vocabulum naturæ suae terminatur, et quae eā ipsā de causā nullam euphonicam mutationem potest subire, sed aut ex reg. 16. libere pro *ṣ* finali ejusque euphonicis immutationibus poni potest, itaque navium *ṣ*, *ṣ*, *ṣ*,

tum, in Europa raro nunc reperiatur *) : Ceterum ad practicam Grammaticae explicationem anno sequente episodum Mahā-Bhārati, Ardschuni reditum ex Indri coelo, una cum versione et analysi grammatica publici faciam juris — Praeterea is qui in discenda lingua Sanscrita praeceptoris institutione caret, prae ceteris, quo facilius introducatur in harum litterarum studium, editionem meam Nali tum propter versionem latinam ad verbum factam, tum propter eximiam poesis virtutem et scribendi generis simplicitatem commendandam esse arbitror

Scr Berolini d' x m Nov a MDCCCXXVII

AUCTOR

ञ et फ़ vice fungitur, aut ex reg 69, tanquam singularis quidam sonus, mutat o est euphonica litterae ञ finalis.

*) Nuper aliud hujus generis opus est editum, ROSENII scilicet radicum collectio, quae cum hac grammatica, citatis ex ea regulis ad conjugationem spectantibus recte conjuncta est, et significationum Verborum accurata investigatione antea earum dispositione priores longe superat rad cum collectiones

PRAEFATIO HUIUS EDITIONIS.

Glossarium quod in prioris editionis praefatione promise-
ram, posthac edidi (Berolini 1830 apud Ferdinandum Dümmler), analysin quoque grammaticam, non quidem episodio l.c. commemorato, sed primo Nali capiti curavi accomodandam, alterique illius carminis editioni, Berolinensi, apposui. Syntaxin autem nondum absolvere potui. Ne tamen extensum hac de re opus expectent lectores; Sanscrita enim lingua, apud antiquiores imprimis auctores, locupletissimae et perfectissimae suae Grammaticae raro transgreditur fines a natura constitutos, ita ut, qui ea repetere noluerit, quae ad generalis Grammaticae pertinent principia et eodem jure in cujusvis alius ex eadem familia linguae compendio locum habeant, paucis capitibus absolvat syntaxin sanscritam.

Quod ad rationem hujus editionis ad priorem attinet germanice scriptam; eandem conservavi regularum dispositionem, atque, ubi novas adjeci, duabus regulis per litteras *a* et *b* distinctis eundem anteposui numerum. Ceterum leges quibus formationes grammaticae nituntur altius explorare, flexio-

numque descriptionem tum concisiorē tum faciliorem red-
dere studui. Maximi adjumenti hac in re mihi fuit casuum
in *fortes*, et *debiles* divisio, formarumque Verborum in
puras et *auctas*, terminationumque personalium in *gra-*
ves et *leves* sejunctio, unde pēndet, id quod r.300^a. explicavi,
sive *gunatarum*, ut hoc verbo utar, sive non *gunatarum* for-
marum, usus, eadem prorsus, ratione, atque in Gallica lingua
dicitur 'c.c. „*je viens*” adjecto quodam *Gunae* incremento, vocali
scilicet *i* insertā, quum in Plurali „*nous venons*” propter gravio-
rem ejus terminationem, pura restituatur radicis, forma. (11111111)
(11111111) Post priorem hujus editionis fasciculum (usque ad r.491.)
in lucem editum cognatae Zendicae linguae operam navavi, et
saepius iis perquisitis partibus, quas Parisiis, et Hamburgi, cu-
rarunt Viri clarissimi E. BURNOUF et OLSHAUSEN, notatu, dig-
nissimas deprehendi formas, quae vel ad firmandas, vel illustran-
das, vel corrigendas theorias in hoc libro propositas maximi
mihi videbantur esse momenti. De quibus rebus rationem red-
didi in Addendis, ubi etiam, varias formas, quae *Védorum* pro-
priae sunt, antiquiores et perfectiores commemoravi, easque
explicare studui. (11111111) (11111111) (11111111) (11111111)
(11111111) Scripsi Berolini d. XXX. m. Martii a. MDCCGCCXXII,

GRAMMATICA CRITICA
LINGUAE SANSCRITAE.

LITTERARUM SCRIPTURA ATQUE PRONUNCIATIO.

1. **I**n systematico sanscritarum litterarum ordine vocales a consonantibus separantur, primum tenentes locum; numero sunt quattuordecim, scilicet decem simplices et quattuor compositae vel diphthongi. Inter simplices quinque sunt breves totidemque longae, ita ut quacvis brevis sibi respondentem habeat longam vocalem. Consonantes litterae secundum organa, quibus pronunciantur, in quinque ordines rediguntur; quibus sextus et septimus additur ordo, quorum prior semivocales complectitur, posterior sibilantes, ळ (*h*), et litteram quandam, quae *lr* sonum indicat, sed in *Vēdis* tantum invenitur. Totus consonantium numerus est quattuor et triginta.

ANOT. Vulgo adduntur vocalibus duo signa, scilicet *Anusōdra* et *Fluarga*, quorum prius ex puncto (·) consistit, quod in syllabae fine nasalem sonum indicat, de quo fusius in r. 15. et 16. agitur. Posterius e duobus punctis (:) consistit, spiritumque indicat, qui certis legibus pro euphonica ऌ et ॡ (*r*, *r*) consonantium mutatione, nunquam vero ळ (*h*) litterae loco ponitur. Haec quidem duo signa, quanquam consonantium potius quam vocalium habent naturam, a grammaticis indicis ideo inter vocales referuntur, et speciminis causa ऌ vocali adscribuntur (ऌ, ॡ), quia in syllabarum fine solum occurrunt, nunquam vero syllabam incipere vel consonantem sequi possunt. Syllabae autem, ex Indorum sententia, omnes in vocalem desinunt litteram, quae sono nasali tantum, *Anusōdrae* signo expresso, vel leni,

quam *Visarga* exprimit, aspiratione affici potest. Sont Grammatici, qui consonantibus etiam क् litteram annumerant, quae vero ad compositas pertinet litteras, nam क् et ए litterarum est conjunctio.

SANSCRITORUM SIGNORUM FORMA ATQUE SIGNIFICATIO.

VOCALIS. *)

Simplices: अ *a*, आ *ā*; इ *i*, ई *ī*; उ *u*, ऊ *ū*; ऋ *ri*, ॠ *rī*; ए *lri*, ॡ *lri*.

Diphthongi: ए *e*, ऐ *ai*; ओ *o*, औ *au*.

ANUSVARA ET VISARGA.

(-v.r. 171) ण् *ṅ*; ः *h* **).

CONSONANTIS.

1 ^{us} ordo, Gutturales	क <i>ka</i> , ख <i>kha</i> ; ग <i>ga</i> , घ <i>gha</i> ; ङ <i>nga</i> .
2 ^{us} ordo, Palatinae	च <i>t̪scha</i> , छ <i>t̪schha</i> ; ज <i>dscha</i> , झ <i>dschha</i> ; ञ <i>ña</i> .
3 ^{us} ordo, Linguales	ट <i>ta</i> , ठ <i>tha</i> ; ड <i>da</i> , ढ <i>dha</i> ; ण <i>ṇa</i> .
4 ^{us} ordo, Dentales	त <i>ta</i> , थ <i>tha</i> ; द <i>da</i> , ध <i>dha</i> ; न <i>na</i> .
5 ^{us} ordo, Labiales	प <i>pa</i> , फ <i>pha</i> ; ब <i>ba</i> , भ <i>bha</i> ; म <i>ma</i> .
6 ^{us} ordo, Semivocales	य <i>ja</i> , र <i>ra</i> , ल <i>la</i> , व <i>va</i> .
7 ^{us} ordo, Sibilantes	श <i>sa</i> , ष <i>scha</i> , स <i>sa</i> , ह <i>ha</i> , ळ <i>lra</i> .

NUMERORUM SIGNA.

१ 1, २ 2, ३ 3, ४ 4, ५ 5, ६ 6, ७ 7, ८ 8, ९ 9, ० 0.

ANOT. औ et औ diphthongi etiam औ et औ scribuntur. Sunt quoque variantes formae ad exprimendas litteras अ (cum iis in quibus अ signum contentum est) ए, ऐ, वा, ण, भ, scilicet:

अ ए ऐ ऋ ण न न
a e ai d̪schh n bh bh.

*) Longas vocales una cum e et o diphthongis circumflexi signo soleo notare.

**) De *Anusvara* usa atque positione vide r. 15. 16. et 17.

MIDIA ATQUE FINALIA VOCALIUM SIGNA

2. Vocalium formae supra depictae in vocabulorum initio tantum ponuntur, in eorum medio et fine autem *a* breve (अ) non scribitur, sed quaevis consonans littera, quae non alia quapiam vocali aut *a* signo (vid. r. 6.) jungatur, cum *a* brevi pronuntiatur e c. अक lege *aka*, neque *ak*, quae quidem posterior syllaba अक् scribenda est. Reliquae vero vocales sequentibus signis supplentur, quorum unum, scilicet *i* breve (इ), consonanti litterae, post quam pronuntiandum est, praeponitur, veluti कि (*ki*). Quattuor signa consonantibus postponuntur, scilicet *i ā*, *i ī*, *i ō*, *i au**, e. c. का *kā*, की *kī*, को *kō*, कौ *kau*. Sex signa consonantibus subscribuntur, scilicet *u*, *ū*, *ru*, *ri*, *lu*, *lri*, uti कु *ku*, कू *kū*, कुरु *kurū*, कुरू *kūrū*. Duo signa supra consonantes ponuntur, scilicet *ē*, et *ai*, e c. के *kē*, कै *kai*. Quae quidem omnia quo facilius possint conspici, initiales atque finales vocales, ex earum ordine, cum क consonante conjunctas, adscribimus.

अक आका इकि ईकी उकु ऊकु अक् अक् लक् लक्
aka ākā, iki īkī, uku ūkū, rikri rikrī, lrikri lrikrī,
 एके ऐकी ओको औकौ
ekē, aikai, ōkō, aukau.

3. Sunt consonantes litterae, quae parvam formae subeunt mutationem, si cum quibusdam vocalium signis junguntur. Dentalis *d* littera (द) linguali *t* (ट) similis est, ubi cum *u*, *ū*, *ru*, vocalibus componitur, quibuscum scribitur उ *du*, ऊ *dū*, रु *dru* *r* cum *u* scribitur रु *ru*, et cum *ū* रू *rū*. ह cum *u* compositum scribitur हु *hu*, cum *ū* हू *hū*, cum *ru* ह्रु *hrū* *h* littera, ubi vocalibus vel quietis signo (ः) in-
 struitur, plerumque hanc assumit formam (अ)

*) Dua haec signa, quorum prius ex *i ī* et *i ā*, alterum ex *i ō* et *i ā* conflatum est, scribuntur quoque *i ī*.

LITTERARUM NOMEN.

4. Propria sanscritae linguae scriptura देवनागरी (*Dēvanāgarī*) *Deorum scriptura* nominatur. Scribitur tamen etiam Bengalice, Tamulice aliisque litteris. Ad singulas autem nominandas litteras, कार १०४, *quae facit* significans, cum singularum litterarum sono ab Indis coniungitur, veluti अकार *a-kāra*, इकार *i-kāra*. Consonantes semper cum *a* vocali pronunciantur, et syllabae hac vocali formatae कार *kāra* vocabulum additur; e. c. ककार *ka-kāra*, गकार *ga-kāra* (v. r. 2.).

SINGULARIA QUAEDAM SIGNA.

5. (ऽ) Hoc signum apostrophī locum tenet, ubi अ in initio vocabuli post ए aut ओ eliditur; e. c. तेऽभवन् (*tē'bhavan*) illi fuerunt, pro अभवन्. *Abhavan*.

ANNOT. Immerito adhibetur hoc signum, ubi (secundum r. 35.) duo convenientes *A*-vocalis soni in unum coalescunt, ita in *Dāt-Māhātmyae*, *Mārkhandīya-Purāṇae* episodii, editione Calcuttensi legitur चकाराऽमृतसैन्येषु (II, 52.). Quae quidem scriptura eam ob causam falsa est, quia in आ longo, चकारा vocabuli, initialis sequentis vocis vocalis iam est contenta, ideoque ऽ signo non amplius potest suppleri, nisi huius signi potestatem et usum ita extendere volumus, ut tum vocalium elisarum, tum earum, quae cum praecedente vocali coaluerunt, locum teneat, et non solum pro अ, sed pro omnibus aliis in vocum initio vocalibus ponatur. Ego tamen praetulerim, ऽ signum intra proprium suum in r. 5. explicatum usum coercere, pro omnibus vero vocalibus initialibus, ubi cum praecedente coalescunt vocali, aliud inducere signum, de quo fusius in r. 30^b. agitur.

6. (॰) Hoc signum, quod Indi चिराम i. e. *quies* nominant, quietis signum appellare placet. Sub consonantibus ponitur, ut *a* breve (अ) abesse indicet, quod secundum r. 2. in quavis consonante vocalis experto contentum est; e. c. महत् (mahat) *magnus*, sine quietis signo mahata legendum esset.

7 (८, ५) Haec duo signa ८ consonantis locum tenent, prius sub consonante ponitur, ante quam, posterius sub consonante ponitur post quam legendum est, e c कर्मन् (*karman*) factum, व्रत (kratu) sacrificium Si consonanti, ante quam ५ legendum est, vocalis vel Anus, ārae signum, vel ambo imposita sunt, ८ signum eis postponitur, e e सर्वेन्द्रियाणि vel सर्वेन्द्रियाणि (*sarvendriyāni*) omnes sensus, सर्व (*sarvam*) omne Etiam ५ longi (१) signo, ८ postponitur, quanquam ante ipsum pronuntiatur, e c कर्त्री (*kartrī*) effectrix, १ et १ in medio ponunt signum ८, e c सर्वो (*sarvō*) quisque, सर्पो (*sarpat*) duo angues

8 (i) Tanquam separationis signum in versus fine*), et in oratione soluta, in periodi fine ponitur In strophae fine autem repetitur (ii)

COMPOSITAE CONSONANTES

9 Quodsi duae vel plures consonantes conveniunt, plerumque inter se conjunguntur, contra regulam 6, secundum quam sub consonantibus vocali destitutis quietis signum ponendum est Ita scribitur मत्स्य (*matsya*) piscis, consonantibus त, स, य conjunctis, pro मत्स्य, quod quidem posterius scribendi genus prorsus inusitatum est In omnibus consonantibus conjungendis duae potissimum discernuntur rationes consonantes conjungendae aut juxta sese aut sub sese ponuntur Prior ubi adhibetur ratio, ultima tantum conjunctarum litterarum integram recipet formam, litterae autem ipsae praepositae perpendiculararem lineam abiciunt, quae plurimis consonantibus ad dextrum latus est, e c e त formatur त, e न — न, e स — स Hac ratione मत्स्य vocabuli scribendi genus intelligitur Eae autem conso-

*) vel dist el ५, sec n lam metr cam Indorum rat onem sect n l in quam quavis ver is
i propter med am ips us caesuran , d stuc on l abet it

nautes, quae perpendiculari lineae non finiuntur, hac, modo dicta ratione cum sequente littera non possunt componi; quapropter aut secundum alteram rationem, qua posterior priori subscribitur litterae, conjunguntur, veluti ह e ह + च, aut duae sese excipientes consonantes parva formae mutatione contrahuntur, c. c. ह्य *h-ma*, ह्य *h-ya*, e ह + म et ह + य Litterae, quae in perpendicularem lineam desinunt, utraque ratione cum sequente littera possunt componi, ubi tamen posterioris litterae forma et scribendi usus solent decernere, ita e c. च neque च्च scribitur, quia च cum sequente च non apte componi potest, apte vero conjungitur च consonans cum ह ponendo च ante ह (च्ह) *chhl*

Duae sunt compositae litterae, usu admodum frequentatae, quae, quoniam conjunctionis partes non possunt discerni, simplicis litterae prae se ferunt speciem, ज् dico et ज्ञ, quarum prior ex क् et ञ (*k, sch*) posterior e द् et ञ (*dsch, n*) conflata est.

Jam in tironum gratiam sequentes compositas litteras adscribimus, quae tamen maximam partem pro singulis ipsarum partibus facile possunt cognosci

क्क, क्क *k ha*, कख, कख *k hha*, क्क *k tscha*, क्त *k ta*, क्त *k t ya*, क्त *k t ra*, क्त *k t r ya*, क्त *k t ra*, क्त *k na*, क्त *k n ya*, क्त *k ma*, क्त *k ya*, क्त *k ra*, क्त *k r ya*, क्त *k la*, क्त *k ra*, क्त *k scha*.

ख ख *kh na* ख ख *kh ya* ख ख *kh ra* ख ख *kh ra*

ग ग *ga*, ग (ग्न) *g na*, ग ग *ga*

घ घ *gh na*, घ घ *gh ya*, घ घ *gh ra*, घ घ *gh ra*, घ घ *gh ra*

ङ ङ *ng ha*, ङ ङ *ng scha* ङ ङ *ng ga*, ङ ङ *ng-gha*, ङ

च *tsch tscha*, च *tsch tschha*, च *tsch na*

छ *tschh ma* छ *tschh ya*, छ *tschh ra*

झ dsch dscha, झ (ञ्ज) dsch na, झ dsch ra

ञ n tscha, झ n dscha उह् n tschha

ट t la, ठ t-ma, ड t-ya, ट t ra ट t va

ठ th ma, ड th ya, ट th ra, ट th va

ड d ga ड d da, ढ d ma ड d ya, ड d ra, ड d va

ढ dh ma, ड dh ya, ट dh ra, ट dh va

ण n ta, ण n na

त t ta त t tra, त t va, त्थ t tha त t na त t ra त t va

थ th na, थ th ya

ड d ga ड d ga ड d ga ड d gha ड d gh ra ड d da

ड d da ड d da ड (ड) d dha, ड d dh na ड d dh ya, ड d na

ड d ba ड d ba ड (ड) d bha ड d bh ya ड d bh ra ड d mu

ड d ya, ड (ड) d ra, ड d ya ड d va, ड d ya, ड d ra

ड dh na ड dh ya ड dh ra ड dh va

न n ta न n ra, न n na, न n ya

प p ta, प p na, प p ma प p ra प p la प p va

ब b da ब b ra

भ bh ya, भ bh ra

म m na म m ya, म m ra म m la

य y ya यु y va

र r ta, र r ya (१, 7)

ल l na, ल l ya, ल l la

व्य *v-ya*, व्र *v-ra*.

अ *s-tscha*, स *s-na*, श्य *s-ya*, श्र *s-ra*, झ (झल) *s-la*, श्व *s-va*.

ट *sch ta*, थ *sch-t-ya*, ट्र *sch-t-ra*, ट्व *sch-t-va*, ठ *sch-tha*,

थ *sch-th-ya*, ट्व *sch-th-va*, ल *sch-na*, ल्य *sch-ya*, ल्व *sch-va*.

स्त *s-ta*, स्त्र *s-t-ra*, स्न *s-na*, स्श *s-ra*, स्ल *s-la*.

ह *h-na*, ह्र *h-na*, ह्य *h-ma*, ह्य *h-ya*, ह्र *h-ra*, ह्ल *h-la*, ह्व *h-va*,

ह्य *h-v-ya*.

SINGULARIA PRONUNCIATIONIS PRAECEPTA.

VOCALES.

10. अ non modo *a* brevis sonum indicat, sed etiam *e* et *o*, brevium vocalium. Cum vero sanscrita lingua jam dudum emortua est, vix ullus unquam pro certo poterit definire, haec brevis vocalis, ubi *a*, ubi *e*, ubi denique *o* sono fuerit pronunciata. Grammatici autem statuunt, hanc vocalem in vocabuli initio *a*, in medio *o*, et in fine *e* sonum reddere. Tanquam negativa particula vero, et ante duas consonantes litteras, अ vocalis ad *a* longae (आ) sonum admodum accedere dicitur.

11. अ, इ, ई, उ, ऊ. Hae vocales semper uti in १. १. indicatum est pronunciantur.

12. ऋ, ॠ. Prius signum *r* consonantis cum *i* brevi conjunctae sonum reddit; ita tamen ut *i* vocalis vix audiat, veluti in anglico vocabulo *merry*. Qua de re apparet, cur ऋ littera a Grammaticis indicis vocalis sit habita, atque ab *r* consonante, quae cum brevi *i* conjungitur (रि) accurate distincta. Quae vero huic respondet ॠ longa vocalis, uti *ree* in anglico vocabulo *reed*, i. e. uti *r* consonans cum *i* longo conjuncta, e CARENT sententia legenda est; itaque a र consonante,

quam ॠ sequitur, non potest discerni Multo autem rarius invenitur quam ॠ vocalis

13 ल, लृ vocales uti *lu* et *lit* pronunciari dicuntur, ideoque pro ल littera, cum ॠ et ॡ vocalibus conjuncta apte possunt haberi, id quod et ipsa earum forma dilucide demonstrat ल in rarissimo tantum vocabulo लृप्त (*factus*) invenitur, a radice लृप्, quae in plurimis derivatis formis transit in कल्प्, atque in participio etiam modo dicto saepius कल्पित format quam लृप्त

14 ए, ऐ, औ, औ ए uti *e* longum, aut ex WILKINSON sententia, uti *e* in anglica voce *where* pronunciatur Diphthongus habetur, quia ex अ et इ coalitum putatur, quae quidem ambae vocales, perinde atque ipsarum longae, ubi conveniunt, in ए transeunt Memineris aut francogallici pronunciationis ऐ uti *ai* in germanico vocabulo *Kaiser* profertur औ semper *o* longi sonum reddit, et diphthongus habetur, quia ex अ cum उ conflatum putatur, quae quidem ambae vocales, aequae atque ipsarum longae, ubi conveniunt, semper in औ transeunt Memineris aut francogallici pronunciationis औ uti *au* in germanicis vocibus *Raum*, *Baum* alisque vel uti Anglorum *ow* in *brown* profertur

ANUSVARA

15* *Anusvara* (अनस्वारम् *) signum, supra litteram, post quam pronunciandum est, ponitur, uti अ *am*, क *kam* Necessaria autem et vicaria *Anusvara* potest statui Prior vim quandam propriam propriamque habet pronunciationem, quae a reliquarum quinque nasalum (उ, ञ, ण, न, म) sono diversa atque aliena est In medio vocis ante sibilantes et ह litteram ponitur, e e दशित, दझ, दस, सित, et ante has litteras ॠ nulla quinque nasalum potest suppleri In voca

*) Hoc vocabulum, ex अनु *post* et स्वार *sonus* compositum, sonum sequentem signum fiat
 अनु स्वार

buli sine inquam euphonica न् litterae mutatio item ante sibilantes et ण litteram, et praeterea ante य, र, ल semivocales, et pro arbitrio etiam ante व (cf r 69 et 70) ponitur. Quod ad necessariae *Anusārae* pronuntiationem attinet, similis videtur fuisse, obscuri, tribusque prolatis n sono, uti Francogallorum n in syllabae fine, quem ipsum sonum in peregrinis linguis न् litteris indicare consuevimus. Similiter in arabica lingua n ante quasdam litteras sonat, quae omnes comprehendunt sibilantes (ب, ت, ر, س, ش, ص, ض), cf de SACY *Gram arabae* tom I pag 23 *) In obscuro autem *Anusārae* sono rationem video, cur nulla propria littera sed quoddam signo tantum indicetur, quod supra vocales vel consonantes positum litteris, quibus अ inhaeret

ANNOT Vituperanda est Grammaticorum inconstantia, qui radices, veluti दम्, भम्, शम्, स्रम्, ह्र् aliasque, neglecta lege modo praescripta, cum dentali n (न्) littera scribunt, quanquam in derivatis harum radicum formis semper *Anusārae* s signum adhibent. Quae quidem in re WILSONIUS magis sibi constat, qui in radicibus etiam *Anusāram* adhibet, WILKINSONIUS in aliis ponit, in aliis negligit

16 Vicaria *Anusāra* nullam propriam atque a reliquis quinque nasalibus (ङ्, ञ्, ण्, न्, म्) diversam habet pronuntiationem, sed semper ejus litterae sonum reddit, ejus loco, scripturae compendii causa, adhibita est. In fine vocabuli item, hoc signum pro न् tantum littera euphonicaeque ejus mutationibus potest poni, ita, ut ड्, ज्, ण् vel न् litterarum vice ibi tantum fungatur, ubi hae ipsae, euphoniae causa ex न् primitivo sunt formatae. Ita e c pro तम् hunc, eum, illum, scribi potest त्, quae ipsa scriptura, mutata pronuntiatione, ut in locis etiam retineri licita est, in quibus तम् secundum sequentis lit

*) Quae quidem sententia bengalicae linguae pronuntiatione vehementer confirmatur, ut quovis loco *Anusāra* ङ sonum reddit, et, quod HAUGHTON docet, perfort s nasaliter est. Vel *Gram beng* pag 7

terae organum in तड़, तत्र, तण् vel तन् debet transformari, c. c. तं करम् hanc manum pro तड़ करम् scribi potest, तं चन्द्रम् pro तन् चन्द्रम् hanc lunam, त उमरम् pro तण् उमरम् hunc tumultum, त दन्तम् pro तन् दन्तम् hunc dentem. Nunquam vero in vocabuli fine *Anusādra* न् primitivi loco ponitur*), neque, ut exemplo utar, अभव् pro अभवन् (*abhavan*) fuerunt scribi potest, quanquam अभव तत्र pro अभवन् तत्र *fiu illic*, quod vocabulorum अभवम् तत्र euphonica mutatio est (vid. r. 68.), recte scribitur. Vicariae igitur *Anusvārae* in fine vocabuli usus — quanquam necessariae theoriā atque naturam obscurat — ad ambiguitatem evitandam inservit, quia न् litterae in न् mutatione Accusativus fem. sing speciem Accusativi masc. plur., et prima pers. sing Augmentati Praeteriti speciem tertiae pers. plur. ejusdem temporis assumunt**)

In medio vocabuli *Anusādra* pro quavis nasali littera potest scribi, veluti अग pro अड़, पंच pro पञ्च, दण्ड pro दण्ड, दंत pro दन्त, स्थभ pro स्थम्. Quoniam autem in his exemplis *Anusvārae* usus nulli ambiguitati evitandae inservit, et insuper sine necessitate necessariae *Anusvārae* naturam obscurat, in medio vocabuli *Anusvārae* usus us finibus circumscribendus est, ut nunquam ponatur, nisi ubi secundum r. 15. necessaria atque propria est***).

*) इ, झ, et ण, nisi euphonice pro न् primitivo positae, fere nunquam in vocabuli fine inveniuntur

**) Ut exemplis haec illustrem तान् दर्शय् significat *coram videri*, si तान् secundum r. 65 pro तान् ponitur, et *coram videri*, si न् littera तान् vocabuli, non न् loco, sed pro se ipsa posita est. Sed तौ दर्शय् scriptura primo oblitu pro Accusativo fem. sing. cognoscitur, et quod ad pronuntiationem attinet, तौ ante दर्शय् item atque तान् sonat.

***) In Calcuttensibus etiam editionibus, quae ab indigenis sunt curatae, *Anusvārae* signum cum in medio tum in fine vocum, in us tantum locis invenitur, in quibus regula 15 praescriptum est, propriamque habet pronuntiationem

17 Altera *Anusvāra* forma haec est *ॐ*, quae adhibetur, si secundum *r* 66 et 70 न् vel म् finale, sequenti य्, ल् vel व् semivocali assimilatur, ubi *Anusvāra* non pronuntiatur sed nasalem finalis semivocalis originem indicat, veluti पक्षात् लुनाति (*pakschāl lunāti*) pro पक्षान् लुनाति *alas rosecat* (*r* 66) कय् यवानम् (*kaṃ yuānam*) quem juvenem² pro कम् यवानम्. Signum *ॐ* etiam eo loco adhibetur, quo secundum *r* 65 vocabulum in न् litteram finiens cum sequente voce, sibilante littera inserta, contrahitur, ubi nasalis secundum *r* 15 *Anusvāra* exprimenda est, attamen hoc loco () signum usitatus est, quam *ॐ* e c आम्स्तत्र vel आस्स्तत्र (*āsangstatra*) fuerunt illic pro आसन्तत्र

VISARGA

18 *Visarga* () leniorem ac ह littera exprimit aspirationem, ceterisque legibus tanquam euphonica स et र litterarum (nunquam ह litterae) mutatio, sed in syllabae tantum fine ponitur, e c यश pro यशस् *gloria*, दुःख pro दुर्ख *dolor*. Non vero ulla radicalis syllaba vel vocum flexio primitive in *Visargam* exit. Altera *Visargae* forma ॐ est, quae proprie ante क् et छ litteras poni, et linguae radice proferri jubetur, () signum vero ante द्, त् consonantes et ante pausam adhiberi, palatoque pronunciari praecipitur. Attamen () forma tantum usu recepta est, et ॐ signum in codicibus manuscriptis raro invenitur.

CONSONANTES

19 क, ग, च, ज, ट, ड, प, ब. Hae litterae semper pronuntiantur, uti *r* 1 praescriptum est च Anglorum *ch*, et ज corundem *j* litterae respondet. Quae quidem ambae litterae, perinde atque respondentes ipsis aspiratae, nisi ex euphonica त्, थ्, द्, ध litterarum mutatione ortae sunt (*vid r* 61), in fine vocabuli adhiberi non possunt.

20 ढ, ड Hæ consonantes singulare quoddam *t* et *d* litterarum genus, Indorum organi proprium significant. Pronunciantur autem lingue mucrone intus valde recurvato ad palatumque posito, quo fuscus sonus, veluti e capite profertur, hanc ob causam indici Grammatici hunc ordinem मूर्धन्य (*mūrdhanya*) nominant, a मूर्धन् *caput* HALHEB, quem WILKINS victorem secutus est, *Cerebrals* nomen induit, ego tamen cum CAREY et YATES hunc ordinem lingualem nominare præfero.

21 ञ, ण, ल, व ञ semper uti Germanorum *j* et Anglorum *y* in voce *year* pronunciat, et palatino ordini annumeratur. ल dentali ordini adscribitur, semperque uti *l* pronunciat, व pro dentali labiali littera habetur, ita, ut neque ad dentalem neque ad labialem ordinem prorsus pertineat. Labialis tamen ordo magis sibi vindicare videtur hanc litteram, propter propinquam ejus cum व littera cognationem. Profertur autem uti Germanorum *w* et Gallorum *v*, post consonantem vero veluti in voce त्वम् *tu*, Anglorum *w* litterae, magis ad *u* vocalem recedenti similior est.

22 श, ष, स, ह, ऋ श ut *s* leniter aspirata legitur, palatinoque ordini annumeratur, ष uti Germanorum *sch* et Anglorum *sh* profertur, idemque ad lingualem ordinem pertinet, स ad dentalem ordinem pertinet atque vulgaris *s* sonum reddit. ह semper uti *h* pronunciat, et gutturali ordini annumeratur. In vocabuli fine nunquam ponitur (vid. r 81). ऋ in *Vedis* tantum invenitur, atque *hr* litterarum sonum dicitur reddere.

ASPIRATAE LITTERAE.

23 Quævis aspirata accurate sicut ipsius tenuis, adjecto clare distincto *h* sono, pronunciat. Itaque *c* et *ç* litteræ non uti Germanorum *ch*, *q* non uti *f*, neque *ç* uti Anglorum *th* pronuncianda est, sed

ex COLERNOOKII sententia, ए॒ uti *lh* in *ukhorn* vocabulo, ए॒ uti *ph* in *haphazard*, et ए॒ uti *th* in *nut-hook* voce leguntur. Eadem lex in reliquis aspiratis observanda est.

NASALLS LITTERAE.

24. In omnibus linguis *n* litterae pronuntiatio ex organo sequentis consonantis definitur. In germanica lingua *n* litteram in *Engē* vocabulo aliter atque in *Ende* voce proferimus. Sanscrita lingua proacuratis *n* litterae discriminibus peculiare adhibet litteras. — ण in medio vocis ante Gutturales (क, ख, ग, घ) tantum ponitur, et uti *ng* pronunciarī dicitur. Equidem tamen non crediderim, e. c. अ॒ङ्ग accurate *ang-ga* legendum esse, sed verisimiliter hic ण litterae pronuntiatio ad न sequens tantum adaptatur; uti nos in germanico *Engē* vocabulo, non duplex *g* proferimus, sed *n* sonum *g* sequenti aptum reddimus. Nullo autem modo, ut equidem opinor, अ॒ङ्ग vocabulum, uti *ang-la* pronunciarī potest, quoniam in sanscrita lingua *g* littera nunquam ante *k* consonantem profertur, sed in eam ipsam transit. Statuendum igitur est, अ॒ङ्ग uti *ank-la* pronunciarī, aut concedendum, gutturalem litteram, quae per ङ indicatur, tam incertam esse, ut tanquam inter *k* et *g* litteras teneat medium. In vocis fine ङ, nisi tanquam euphonica न litterae mutatio, raro tantum invenitur, et forsitan solum in paucis Nominativis et Vocativis, qui प्रा॒ङ्ग, अ॒वा॒ङ्ग aliorumque similium vocabulorum sequuntur analogiam (vid. r. 197-201.). Verisimiliter ङ finale his in vocabulis uti Anglorum *ng*, v. c. in *song* pronuntiandum est, ubi *g* vix auditur. In vocabuli initio ङ nunquam invenitur. Grammatici tamen ङ radicem referunt, quam *sonare* dicunt significare, अ॒ब॒ eademque उ substantivum ducunt, quod praeter alia *Sivae* Dei nomen est (vid. annot. ad r. 25.). Vix autem fieri potest, ut in hoc vocabulo ङ uti *ng* pronuncietur. Quia vix ullum vocabulum a *ng* potest incipi.

25 ज् in medio vocabulorum ante palatinis tantummodo litteras ponitur. Etiam sicut *ug*, lennis tamen quam *उ* littera, pronunciari dicitur, ita ut *g* minus audiatur. Et dure sane sonaret, si ज् *c c* in *पञ्च* quunque vocabulo, cum *g* clare distincto uti *paŋgtscha* pronunciaretur. Latinis ergo litteris *pautscha* quam *paŋgtscha* scribere maluerim. Post च et ज्ञ litteris, ubi plerumque euphonica न नrsalis mutatio est, uti *ny* (germanice *ny*) aut uti Francogallorum *gn* in *campagne* voce pronunciatur, *c c* राझा *râdschnyâ*, contractum ex राझना १ राझन् *rex*. In vocis fine ज् littera fere solum tanquam euphonica ञ litterae mutatio invenitur, si quidem sequens vocabulum a palatina littera incipit. In vocis initio, in unico tantum perraro ज् vocabulo invenitur.

ANNOT. उ, ज्, ण vocabula nullam aliam habere videntur originem, quam ut consonantibus, quae primarias eorum partes constituunt, certae quaedam s g o f cationes fuerint tributae. Nam उ et ण praeter alia *Svam* Deum s g o fiant. Paucae aitem in synscrita scriptura litterae reperiuntur, quae non, अ vocali addita, *Sae* vel *al as c* *jusp am Dei nomen en ne ent*. Ita etiam *Swa* च ज्ञ छ, उ etc nominati, atque क् littera nomen *Braf mae* et *Fisch* ius est.

26 ण littera eadem ratione ac aliae lingualis ordinis litterae pronunciatur (vid. r 20), et in medio vocis tum ante linguales consonantes tum saepe ante vocales ponitur *c c* णण *turba*. In vocabuli fine maximum partem euphonica न् litterae mutatio est, et in vocis initio in unico tantum ण vocabulo reperitur (vid. annot. ad r 25), quod plures habet significationes, usu vero admodum rarus est. Attamen Indici Grammatici multas radices, quae proprie a न् littera incipiunt, linguali न् scribunt, quod ante flexiones in न् transire dicunt. Ita *c c* ण्ना radix statuitur, *sonare* significans, cuius tertia Praes. persona नदति neque णदति scribitur (cf. r 110).

27 न vulgaris न consonans et usu admodum frequens est, tum in initio, tum in medio atque fine vocabulorum.

28 म, quae nostra *m* littera est, item saepissime in initio, medio atque fine vocabulorum invenitur, in fine tamen euphonicae mutationi in quattuor reliquis nasales et *Anusvāram* necessariam est subjecta

29 Quoniam in litterarum ordine in *r* 1 exhibito semivocales et sibilantes cum ह littera peculiares constituunt classes, a re haud alienum esse videtur, hoc loco has litteras secundum organum, quo proferuntur, praecedentibus quinque ordinibus adjungere, qui in flexionum doctrina maximi momenti est, ut diligenter atque accurate attendas, ad quod organum quaelibet littera pertineat

Gutturales	क	ख	ग	घ	ङ	ह
Palatinae	च	छ	ज	झ	ञ	श
Linguales	ट	ठ	ड	ढ	ण	र
Dentales	त	थ	द	ध	न	स
						स
Labiales	प	फ	ब	भ	म	

DE ACCENTIBUS

30 Vocum syllabi, quae cum accentu efferenda est, in sancta lingua nullo signo indicatur, atque fieri non potest, ut in hac emortua lingua accurate definiatur, in quo vocabuli polysyllabi loco tonus sit ponendus, neque, quod mihi satisfaciat, quidquam de hac re inveni disputatum. Quae COLEBROOKIUS pag 9 sq Grammaticae suae de accentibus dicit, ad *Vidos* tantummodo referuntur, in quibus, singularibus quibusdam signis, vocis altitudo et gravitas, quibus vocales pronunciantur vel canuntur, indicatae sunt. Perpendicularis lineola, quam super vocali ponunt, altum, horizontalis, quae infra ponitur, gravem significat tonum. Curva lineola, vel उ super vocali positum, tonum indicant, qui ex alto incipiens exit in gravem

sonum Priorem toni significationem COLEBROOKIUS acutum, alteram gravem, postremam circumflexum nominat, ita tamen ut addit, vocalum tonum vulgo in oratione regularem (स्वश्रुति) esse. Numerus 3 vocali additus, vel tres lineolae horizontales infra posita, tonum diutius quam alias retinendum esse significant. Tum, breves vocales tum longae et diphthongi ita possunt produci, et vocalis eo modo producta tres aequat breves vocales. Sed omnia ista signa in *Vēdis* tantummodo reperiuntur.

SCRIPTURAE SPECIMEN

30^a) In codicibus manuscriptis nonnullisque typographicis libris, nulla invenitur vocum separatio, sed syllabae tantum parvo intervallo, in codicibus manuscriptis, separantur. Quaecvis autem syllaba ex indicorum grammaticorum sententia in vocalem desinit litteram, cui peculiaris sonus nasalis tantum, quem *Anusvara* exprimit, vel levis *Visarga* signo indicata aspiratio addi potest (vid. annot. ad r. 1.) Quaecvis alia consonans, tam in medio quam in fine vocis, ad sequentem trahitur syllabam, et quae in versus vel sententiae fine locum habet consonans, *mutam syllabam constituere dicitur*. Ita, ut exemplo utar, voces अमवत् fut et पुत्र filius, in अमवत् पुत्र potius quam in अमवत् पुत्र, secundum Indorum litterarum in syllabam cogendarum modum, redigi possent, quanquam तु syllaba, sine praecedente vocali vix efflari potest. Ex eadem ratione, ubi अमवत् fut, vocem अत्र ibi praecedat, अमवद् अत्र potius quam अमवद् अत्र scribendum esset, quia द् consonans cum sequente अ in unam syllabam redigitur. Indi tamen in ambobus exemplis nullam separandam vocum habent rationem atque in universum, sine ullo vocum respectu, syllabas tractant, quasi per se ipsas exprimerent sensum. Duo priores

igitur sequentis speciminis versus, si indigenarum imitatur consuetudinem, sic scribendi essent:

वि नो शा ते गृह म ए ध नु र्ध रै र ना य व्य इ र्म क त्वा ति घो र म् ।

ए ते वी राः प त यो मे स मे ता न वः श्रे यः क श्चि दि ए म्ति य दे ॥

*hi nte dśchya tai rma dha ma hā dha nu rtha rai ra nā gu schya
ngka rma kri tvā ti ghō ra m
ē tē vī rāh pa ta go mē sa mē tā na vah sē schah ka stschī di hā sti
gu ddhē.*

Ejusmodi autem scribendi ratio, quod ad externam attinet speciem, perfectam sanscritam linguam Sinorum linguae valde similem reddit, cujus vocabula cuncta aut monosyllaba sunt, aut a consonante simplici vel composita incipiunt, quam una vel plures sequuntur vocales, quibus sonus nasalis tantum adjungi potest. Perfecta autem sanscrita lingua ad alium provocat scribendi modum, quo singula elementa, quae a linguae ingenio, ad certam exprimendam notionem, in unum corpus redacta sunt, non mentis solum perspicacitati sed oculis quoque, primo adpectu, tanquam individuum orationis membrum se offerant. In plurimis quidem rebus, qui grammaticae leges bene intelligit et verborum copiam habet, syllabas, quae ad eandem pertinent vocem, facile cognoscit, ita ut e. c. in Nalo carmine syllabas आसीद्वाशा statim in आसीद् राशा vocabula redigat, atque गृणीदिष्टे syllabas in गृणीद् इष्टे voces dissolvat. Nunquam tamen in facilioribus quoque libris syllabae inveniuntur, quae diversum in modum conjunctae diversas constituunt voces, ubi scriptorum editor, eam quam optimam putat syllabarum conjunctionem, lectori proponere debet. In artificiosis carminibus recentioris, ad quod Cālidasa pertinet, aevi, hujus generis difficultates sunt frequentissimae, quam ob rem, ne ad iterum iterumque legendum cogamur, quod, vocabulis

Litterarum scriptura atque pronuntiatio.

separatis, primo adspectu intelligeremus, in typographicis libris acuratisissima syllabarum in voces distributio magnopere est desideranda. Jam primi quoque inter Anglos sanscritae linguae cultores hanc necessitatem senserunt, impedimentum autem in vi euphonica viderunt, quam concurrentium vocabulorum finales et initiales litterae intersese exercent. Idcirco ibi tantum vocum separationem licitam habuerunt, ubi dua, quae concurrunt, vocabula nullam euphonicam inter se habent relationem. Talis autem disjunctionis lex, si stricte ei adhaerere volumus, ibi tantum disjungere permetteret, ubi finalem litteram vocalem initialis sequitur consonans, ita ut, in scripturae specimen nostro, primus versus sic scribendus esset:

किन्ते शक्तिरिह महाधनुर्धरिनायप्यहम् कृत्वातिथोरम्

Haec vero scribendi ratio faciliorem vocum conspectum et textus intelligentiam parum adjuvat et vix integrae verborum conjunctioni potest praeferrī, quia paucarum modo vocum, quarum initium absconditur, finem ostendit. Ubi finalem consonantem surdam alia sequitur ejusdem generis littera, veluti in supra dicto exemplo अमवत् पुत्रः, fere omnes, qui hucusque libros sanscritos ediderunt, disjungere solent; re vera autem hic quoque inter अमवत् et पुत्रः euphonica est ratio, qua त् finale, quod ante sonoram litteram in द् transiret, propter sequentem sibi consentaneam surdam litteram, nullam subit mutationem. Insuper अमवत् पुत्रः similesque disjunctiones ideo quoque, magis quam ulla alia vocum separatio, Indorum violat scribendi morem, quia Indi, ut supra diximus, finalem litteram त् cum sequente पु in unam et eandem syllabam redigunt. Dese-
renda est igitur, quae nunc inter philologos recepta est disjunctionis ratio, quam in Nali et Ardchuni editionibus secutus sum; atque aut redeundum est ad accuratam manuscriptorum imitationem, aut, si

vocum conspectum et textus intelligentiam, sicut in quavis alia lingua, scribendi more adjuvare volumus, progrediendum est ad plenam et integram vocabulorum disjunctionem, ad quam illustrissimus GUILIELMUS A HUMBOLODT quoque gravissimis exhortatur rationibus, in libro *Journal Asiatique* livr. 63. Huic autem integrae vocum disjunctioni, quam in scripturae specimine nostro atque in libro nuper edito *) induxi, vis euphonica, quam litterae initiales in praecedentis vocis finalem litteram exercent, nequaquam obstat. Quodsi enim e. c. महत् *magnus* ante जीवनम् *vita* transit in महद् (vid. r. 61.), eo quod त् littera sequenti द् se assimilet: huic euphonicae legi scriptione महद् जीवनम् jam satisfactum est, ita ut ambarum vocum conjunctio nequaquam sit necessaria. Non enim impedit parvum inter महद् et जीवनम् intervallum, quominus a priori vocabulo, quod Indi per se ipsum vix proferre possunt, tam cito ad sequentem properemus syllabam, ac si महद्जीवनम् esset scriptum. Eodem modo etiam त् et हि particulae, ubi ante sequentem vocalem in त्व् et ह्व् transcunt (vid. r. 37.), non hanc ab causam cum sequente voce conjungendae sunt, quia per se ipsas proferri nequeunt; scribunt enim Galli plane simili in re *l'ame*, *l'animal*, neque *lame*, *laumal*, quanquam *l'* cum sequente vocali in unam syllabam cogitur. Respiciamus denique, scriptionem त्वेते, ह्वेते non impedire, quominus, ad sensum comprehendendum, prius sic consideremus ac si त्व् एते, posterius ac si ह्व् एते scriptum esset.

Veram, quae in linguae natura neque in Indorum scribendi modo sita est, difficultatem ibi tantum video, ubi, quod saepissime accidit, vocalis finalis cum sequente vocali initiali coalescit, ut वारी-

*) Divisum cum tribus aliis Mahā-Bhārati praestantissimis episodis, Berolini apud Ferdinandum Dümmler.

रास्ति e चारी इर आस्ति (vid r 35) Quia his in exemplis आ et ई longum e duobus, ad diversis voces pertinentibus, conficti sunt vocalibus, non fieri potest, ut istas voces a sese disjungamus, nisi hac in re nos accommodare volumus ad scribendi modum Indorum, qui syllabis solum disjungunt atque intermedium spatium inter चारी, रा et स्ति non aegre ferunt Sequimur igitur huc in re Indorum exemplum, scribendo चारी रा स्ति, ita tamen, ut ante रा et स्ति apostrophum nostrum ponamus, non ut elisionem vocalis, sed ut ejus coalitum cum praecedente vocali indicemus ~ चारी 'रा' स्ति ~ perinde ut in editionibus Calcuttensibus scribitur e c चचारा चन्द्रन्येयु प्रचचारास्तेन्येयु (vid annot ad r 5) Iste vero signi & usus parum tantum textus perspicuitatem adjuvat, quia & pro आ et आ solum, neque pro ceteris quoque coalescentibus ponitur vocalibus Insuper & signum propriam vim suam in elisione आ vocalis indicanda habet, nos autem ' signo, nunquam vocalis initialis elisionem sed ejus coalitum cum praecedente vocali solum indicamus

Ubi vocalis longa cum praecedente coalescit, ' signum apte duplicari potest, ita ut e c 'गत qui non nit (pro अगत) ib गत qui adut (pro आगत) distinguamus Diphthongos ऐ et औ quamquam vocales longae sunt, simpliciter signo exprimamus, ut २ fortioribus diphthongis ऐ et औ, quae eundem atque ipse in coalitu proferunt effectum distinguere possunt (vid r 36) Vocales finales, quae fere cunctae ad grammaticas pertinent flexiones, quae, ubi recipienda sequente vocali praedecurrunt, non difficiles sunt cogniti, nullo egerant signo, quo indicetur, in propria sua natura longae sint an breves

Versuum homeoteleuti nullum vocum separationi impedimentum afferunt Quodsi enim, ut exemplo utar, in decimo Sloco Ghata laiparae curamus, quod nuper edidit Diacutus (Berolini, apud Ferdinandum Dammier) vocis त्रिनागते fit ut sonet poeta tres opponit

voces, quae easdem, quam haec tertia persona, syllabas constituunt, scilicet *विना sine*, *अद्य hodie*, quod cum praecedente vocabulo in *विना* coalescit, et tunc *tibi*: homeoteleuton eo non destruitur, quod scribas *विना* 'द्य ते. Quattuor enim has, tres voces constituentes, syllabas non aliter ac si *विना* *द्य* *ते* scriptum esset pronunciamus. Etiam haec posterior scriptio (*विना* *द्य* *ते*) non impedit, quominus ad sensum perspicendum, conjunctas has, et unius corporis speciem habentes syllabas, in partes *विना* 'द्य ते resolvamus. Respiciamus denique, homeoteleuta non oculorum sed aurium in oblectatione suam habere legem et conditionem.

॥ द्विपथ उवाच ॥

किं ते ज्ञातेर मूढ महाधनुर्धरेर अनाद्यप्यं कर्म कृत्वा 'तिथेहम् ।

एते वीराः पतयो मे समेता न वः शेषः कश्चिद् इहा 'स्ति युद्धे ॥ १ ॥

आख्यातव्यं त्व एव सर्वम् ममूर्पोर मया तुभ्यम् पट्टया धर्म एषः ।

न मे व्याधा विद्यते त्वद् भयं वा सम्पश्यन्त्याः सानुजं धर्मराजम् ॥ २ ॥

यस्य ध्वजाग्रे नदतो मृदसौ नन्दोपनन्दौ मधुरा युक्तावपौ ।

एतं स्वधर्मार्थविनिश्चयसं मदा जनाः कृत्यवन्तो ऽनुयान्ति ॥ ३ ॥

य एष शम्भूनदभ्युत्तमैः प्रचण्डघोणस् तनुर आयताक्षः ।

एतं कृत्स्नेष्टं तम् आनन्दन्ति युधिष्ठिरं धर्मसूतम् पतिम् मे ॥ ४ ॥

अप्य एष शत्रोः शरणागतस्य दयात् प्राणान् धर्माचारी नवीरः ।

परोक्ष एनम् मूढ अधेन भृतये त्वम् आत्मनः प्राञ्जलिर् न्यस्तशस्त्रः ॥ ५ ॥

अथा 'प्य एनम् पश्यसि तं रथस्थम् महाभुजं शालम् इव प्रवृत्तम् ।

सन्दृष्ट्वाष्टम् भङ्गदृष्टिं हतश्रुत्वं वक्रोदरो नाम पतिर् ममै 'पः ॥ ६ ॥

आज्ञानेया बलिनः माधुदान्ता महाबलाः शूरम् उदावहन्ति ।

एतस्य कर्मण्य अतिमानुपायो भोमे 'ति शब्दो ऽस्य गतः पथिव्याम् ॥ ७ ॥

ना 'स्या 'पराधाः शेषम् अवाप्नुवन्ति ना 'यं वीरं विस्मरते कदाचित् ।

॥ वीरस्या 'न्तं संविधायो 'पयाति पश्चाच्च हान्तिं न च गच्छत्य् अतीर्थै ॥ ८ ॥

धनुर्धरायो धृतिमान् यशस्वी त्रितेन्द्रियो वज्रसेवी नवीरः ।

॥

भ्राता च शिष्यश्च यद्विद्विष्य धनज्जायो नाम पतिरु ममे 'पः ॥ १ ॥
 यो वै न कामान् न भयान् न लोभात् त्यजेद् धर्मं न नृशंस्यं च कुर्यात् ।
 स एष वैद्यानरतुल्यतेजाः कुन्तीसुतः शत्रुघ्नः प्रमाथी ।
 यः सर्वधर्मैर्विनिश्चयज्ञो भयार्तानाम् भयहर्ता मनोपो ॥ १० ॥
 यस्यो त्तमं रूपम् आङ्गः पथिव्यां यम् पाण्डवाः परिचिन्ति सर्वे ।
 प्राणीरु गरीयांसम् अनुव्रतं वै स एष वीरो नकुलः पतिरु मे ॥ ११ ॥
 यः खड्गयोधो लघुचित्रहस्तो महाशू च धीमान् सारदेवद्वितीयः ।
 यस्या षो धर्मं दृश्यसे मूढसत्त्व शतक्रतोर्वा द्वा दित्यसेनासु सङ्गृह्ये ॥ १२ ॥
 शूरः कृतास्त्रो गतिमान् मनस्वी प्रियङ्गो धर्मसुतस्य राज्ञः ।
 य एष चन्द्रार्कसमानतेजाः त्रयन्वजः पाण्डवानाम् प्रियम् च ॥ १३ ॥
 छद्मसा समो यस्य नरो न विद्यते यत्ना तथा सत्सु विनिश्चयज्ञः ।
 स एष शूरो नित्यम् अमर्षणश्च धीमान् प्राज्ञः सारदेवः पतिरु मे ॥ १४ ॥
 त्यजेत् प्राणान् प्रविसेद् धृष्ट्याचरं न त्व एवे 'प व्याहरेद् धर्मव्राथम् ।
 सदा मनस्वी क्षत्रधर्मे रताम् च कुन्त्याः प्राणीरु इष्टतमो नवीरुः ॥ १५ ॥
 विशीर्यन्ती नावम् इवा षावान्ते रत्नाभिष्पापी मकरस्य पट्टे ।
 सेनां तत्रे 'मां वतसवयिधां विबोभितां दृढ्यसि पाण्डुपुत्रे ॥ १६ ॥
 इत्यु एते वै वायिताः पाण्डुपुत्रा यांश्च त्वम् मोक्षद् अवमन्य प्रवृत्तः ।
 यश्च एतेभ्यो मृच्यसे ऽपिष्टदेहः पुनर्जन्म प्राप्स्यसे शीघ्र एव ॥ १७ ॥

PRONUNCIATIO*).

draupady uvātscha

*kin té dsch-nj átaír mādha mahādhanurdharair andyusch-jang karma krítvá
 'ughórām*

été virútá patay ó mé samétd nu vah séschah kas-tschud thá 'jiti yud-dhí

*) य vocalē, ejus pronuntiatio r ó variare dicitur, semper per a reddimus, quod pro
 mutiva et genuina ejus pronuntiatione habemus. Ubi una sanscrita littera duobus vel
 tribus exprimēda est latinis litteris, a praecedente et sequente consonante lineola has

ākh-yātavyan tv ēva sarvam mumūrchōr mayā tubh-yaṁ prischitayā dharmā
ēschah

2. na mē vyathā vidyatē tvad bhayang vā sampasyantyāi jñānuḥśchan
dharmarōdschan

yaśya dhi-vadschāgrē nadatō mridang-gau nandōpanandau madhurau
yuktarīpau

3. ētang svadharmār-thavinis-tschayadsch-ny ang sadā dschandāḥ krityavantō
'nyānti

ya ēscha dschāmbūnadasud-dhagaurah pratschandaghōnaś tanur dyatāḥ-
schah

4. ēnang kuruśrēsch-īhan tam ānandanti yudhisch-thīran dharmasutam patim
mē

apy ēscha satrōh saranāgataśya dadyāt prānān dharmatschārī nrivīrah

5. pariḥy ēnam mūḍha dschavēna bhūtuyē tvam ātmanāḥ prān-dschalīr
nyastasaśtrah

athā 'py ēnam pasyasi tang rathas-tham mahābhudschang sām iva pravrid-
dham

6. sandasch-tausch-tham bhrikutiśang-hatabh-ruvang vrikōdarō nāma patir
mamai'schah

ādschānéyā balinah jādhudāntā mahābalāḥ sūram uddāvahanti

7. ētaśya karmāny atimānuschāni bhīmē 'ti sabdō 'jya gataḥ prithivyaṁ

nā 'jyā 'parādhāḥ sēschan avāpnuvanti nā 'yam vairang viśmaratē
kadātschit

8. vairasyā 'ntang sangvidhāyō 'payāti pas-tschātsch tschhāntin na tscha gatsch-
tschīaty atīva

dhanurdharāgrīyō dhrtimān yasasvi dschitēndriyō vrid-dhasēvi nrivīrah

9. bhrātā tscha sischyas tscha yudhisch-thīraśya dhanan-dschayō nāma patir
mamai'schah

yō vai na kāmān na bhayān na lobhāt tṣ

10. sa ēscha vaisvānaratulyatēdschah kuntīsu

jah sarvadharmār-thavinis-tschayadsch-nyó bhayártánám bhayahartá
manischí

11. jasyó ttamang rāpam dhuh prithavyāng jam pándaváh panrah-schanti sarve
pránair gatyāngsam anuvratang vai sa escha víró nakuláh patir me

12. jah khadgayódlú laghutschlutrahastó mahāngs tscha dhīmān sakadēvadutiyah
jasyá 'dya karma drak-schjafē mūdlusutā a sutahratór vā dantjafēnnāsu
sang-hh-ye

13. sirah krutástró matumán manasví priyang-karó dharmasutasya radseh-nyah
ja escha tschandrírkaśumanatedschá dschaghanyadschah pándavánám
priyas tscha

14. bud-dh-já samó jasya naró na vidyaté vaktá tatthá satśu vinu-
tschayadsch-nyah

ja escha síró nityam amarschanas tscha dhiman prádsch-nyah sahadevah
patir me

15. tyadschét pránán praviséd dhavyaváhan na tv évai 'scha vyahared
dharmaváhyam

jada manasví k-schatrādharmé ratas tscha kuntyáh pránair isch-tatamo
nrvirah

visíryanín návam ivá mavānte ratndbhupárnam maharasya prisch-thé

16. senán tavé mang hataśarvayódhāng vik-schobhatán drak-sch-yasí pándupu-
trah

ty eté vai kat-thutáhi pánduputrí yāngś tvam mohād avamanya pravrittah

17. jady étebhyo mutsch-yafē refch-tadechah punardschanma prāpśyafē ja eva

DIVISIO LITTERARUM

31. In mutationum euphonicarum atque tota flexionum doctrina maximi momenti est litterarum divisio in surdas et sonoras litteras. Ad surdas pertinent duae priores consonantes ex prioribus quinque ordinibus, una cum tribus sibilantibus litteris, ad sonoras pertinent omnes vocales, semivocales, et tres posteriores consonantes

modo dictorum litterarum ordinum, simul cum ह littera. Faciliori hujus divisionis conspectui sequens inserviat tabula.

Surdac.

क	ख	ग
च	छ	ज
ट	ठ	ड
त	थ	द
प	फ	ब

Sonorac.

ग	घ	ङ
ज	झ	ञ
ड	ढ	ण
द	ध	न
व	भ	म
य	र	ल

श प स

ह atque omnes vocales.

32. Vocales in similes et dissimiles dividuntur. Similes sunt, quae aut nulla in re, aut quantitate solum sunt diversae, ut अ et आ, इ et ई, उ et ऊ; dissimiles sunt omnes aliae vocales.

GUNA ET VRIDDHIS (गुण m. वृद्धि f.).

33. Duabus his vocibus grammatici indici duo in lingua sanscrita usitatissima exprimunt vocalium incrementa. *Guna*, quod primitive significat, qualitas, bona qualitas, vocalium इ, उ, ऋ, लृ ipsisque respondentium longarum vocalium, mutationem in ऐ, औ, अरू et अलृ indicat; *Vriddhis*, quod incrementum significat, vocalium modo dictarum mutatio est in ऐ, औ, अरू et अलृ. Vocalis अ per *Gunam* nulla mutatione afficitur, per *Vriddhim* autem in आ transit. आ neque per *Gunam* neque per *Vriddhim* ullius capax est mutationis. Diphthongi ए et औ per *Vriddhim* in affines diphthongos ऐ et औ transeunt. Omnium harum mutationum facilem conspectum sequens praebet tabula.

Vocalium	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	लृ	लृ	ए	ऐ	औ	औ
<i>Guna</i>	ए	ऐ	औ	औ	अरू	अरू	अलृ	अलृ
<i>Vriddhis</i>	आ	...	ऐ	ऐ	औ	औ	अरू	अरू	अलृ	अलृ	ऐ	...	औ	...

ANNOT. *Guna* proprie in eo consistit, quo l ॐ l reue al i vocali anteposatur atque cum ea secundum r 36 coalescat, *Iradhis* vero in ॐ longo anteposendo con i lit. Quamquam enim in vocum concursu tam ॐ quam ॐ facile cum sequente i (ॐ. ॐ) in ॐ, atque cum sequente u (ॐ. ॐ) in ॐ transiunt (vid. r. 36) verum tamen ॐ et ॐ diphthongorum originem in a l reui cum i vel u coalitu vident. Sint enim ॐ et ॐ debiliores diphthongi quam ॐ et ॐ, atque, ubi ante sequentem vocalem in elementa, ex quibus constant, dissoluntur, ॐ transiit in ॐ neque in ॐ, atque ॐ transit in ॐ neque in ॐ. fortiores autem in ॐ et ॐ resolvuntur. *Iradhim* constituunt, ante sequentem vocalem in ॐ et ॐ resoluuntur. Etiam ॐ et ॐ vocales, ne rarissimis memorem ॐ et ॐ litteras, quae *Guna* et *Iradhis* de li explicationem, manifeste confirmant, transiunt in lo per *Guna* in ॐ atque per *Iradhim* in ॐ. — Diphthongi ॐ. ॐ ॐ ॐ, ubi ex quibusdam grammaticae lege corrigi licet sunt, in ubi respondentem simplicem vocalem l reuem transiunt, scilicet ॐ et ॐ in ॐ, ॐ et ॐ in ॐ.

31^a Breves vocales ॐ, ॐ et ॐ multo saepius se sibi respondentes longae vocales *Guna* vel *Iradhis* incrementum assumunt, et ubi, in verborum conjugatione, quaeprim reguli aut *Guna* aut *Iradhim* praescribit, hoc ita intelligendum est, ut breves vocales tam in initio vel medio quam in fine radicum *Gurim* vel *Iradhim* recipiant longae autem vocales solum in fine radicum, hujus generis incrementa admittunt. Breves quoque vocales, ubi in initio vel ~~in~~ radicis ante duas consonantes radicales longam formant syllabam, veluti ॐ, ॐ, *Guna* et *Iradhis* incrementa non admittunt.

31^b ॐ et ॐ vocalium *Guna* et *Iradhis* (ॐ, ॐ) ante duas consonantes litteras, ad evitandum nimium consonantium confluxum, litterarum transpositione plerumque in ॐ et ॐ transiunt, e. g. ॐ ॐ ॐ videre pro ॐ ॐ, ॐ radice ॐ (vid. r. 78). ॐ ॐ ॐ pro ॐ ॐ, ॐ radice ॐ (vid. r. 80).

EUPHONIAE LEGES.

VOCALIS.

DE MUTATIONE VOCALIUM, QUAE IN FINE ET INITIO DUARUM VOCUM CONCURRENT.

35. *Duae similes, vocales (vid. r. 32.) — sive sint ambae breves
vel ambae longae, seu altera brevis et altera longa — in longam
suam coalescunt vocalem, ita ut ambae concurrentes voces finem
et initium suum in unam eandemque longam vocalem confundant:*
e. c. वापोह्यस्ति *aqua hic est*, e चारि इह्य अस्ति; पितृदि *patris-divitiae* e
पेतृ इह्य; केशिनीक्षते *Kéśmā videt ex* केशिनी ईक्षते; सास्ति *ea est* e
सा अस्ति; मधुल्लन *apis-collectio* e मधु ल्लन. Hujusmodi tamen exem-
pla, ubi duae concurrentes voces nomen compositum non formant,
secundum r. 30³. p. 21. ita scribimus, ut vocalem, in quam ambae
coalescunt voces, priori adjiciamus vocem, posteriori autem ' vel " sig-
num, ad coalitum indicandum, anteponamus: veluti चारो 'ला 'न्ति,
केशिनी "क्षते, सा 'स्ति.

36. अ et आ cum sequente vocali dissimili (इ et ई exceptis)
in diphthongum coalescunt, scilicet cum इ vel ई in ए, cum उ vel
ऊ in ओ, cum ए vel ऐ in ऐ, cum ओ vel औ in औ; e. c. चालेष्टि e
चाल vel चाला + इष्टि, चालेर्षी e चाल vel चाला + ईर्षी, चालोद e चाल
vel चाला + उद, चालोह e चाल vel चाला + ऊह, चालोध e चाल vel चाला

+ एध, चालेश्वर्यं c चाल vel चान्ना + ऐश्वर्य, चानीका c चान्त vel चान्ना +
श्रीका, चान्तादर्यं c चान्त vel चाला + श्रीदर्य. Cum sequente ऋ vel ॠ
lain अ quam आ finale in अद् transit, c. c. चान्ताद् c चान्त vel चान्ना
+ ऋद्

ANOT. In omnibus his exemplis, quia concurrentes voces nomen compositum for-
mant, earum disjunctio non congrua est. Quodsi vero e c Genitivus तत्र in-
cum sul stantivis supra dictis concurreret, secundum eam, quam in r. 30^b p. 21
exposui scribendi rationem, scriberem तत्रे'ष्टि, तत्रे'र्षा, तत्रो'द, तत्रो'ह, तत्रे'
ध, तत्रे'श्वर्य, तत्रो'का, तत्रो'दर्य, तत्रे'ह

37 Quaevis vocalis, quae sibi respondentem habet semivocalem,
in eam transit ante quamvis vocalem dissimilem (r. r. 32.), scilicet
इ et ई in य, उ et ङ in च, ऋ et ॠ in द, c. c. चार्यं यत्र c चारि यत्र,
नग्नं यत्र c नदी यत्र, मध्यं इदम् c तद्धं इदम्, दध्यर्थम् vox composita c
दध् + अर्थम्, पित्रर्थम् vox composita c पित् + अर्थम्

ANOT. In codicibus manuscriptis et multis editis libris huiusmodi concurrentes vo-
ces in unum scribuntur, veluti चार्यत्र, नग्नत्र, मध्यदम् etc., ita ut posterioris
vocabuli initialis vocalis eundem in modum, inflectur quam in medio vel fine voca-
bulorum (vid. r. 2)

38 Diphthongus ए ante अ initiale nullam subit mutationem,
hoc autem अ eliditur et signo c suppleendum est, quod tamen in co-
dicibus manuscriptis et typographicis libris saepius negligitur, c c
चने अस्मिन् pro चने अस्मिन्. Ante quamvis aliam vocalem ए finale
in अ transit, et sequens vocalis nullam subit mutationem, c c. चन
अस्मिन्, चन इत्, चन एतस्मिन् pro चने अस्मिन्, चने इत्, चने एतस्मिन्.
Haec autem, quoniam ए finale subit, mutatio in अ, ex अद् abjecto य
est explicanda, transit enim ए in medio vocum ante vocales in अय
(vid. r. 55.), et eadem mutatio secundum grammaticos indico in vo-
cum sine quoque admittitur. Apud scriptores tamen huius mutationis
exempla nunquam inveni (cf. r. 41.)

39. ओ in vocum sine plerumque syllabae अच् euphonica est mutatio (vid. r. 76.). ओ primum autem ante vocales in अच् transit, eo quod hujus diphthongi ex *a* et *u* vocalibus conflatae, posterius elementum in sibi respondentem semivocalem mutetur; e. c. गो cum sequente ईश nomen compositum गौश *boum dominus* format. Semivocalis य् in quibusdam compositis, post ओ finale, vocalis vim habet, quam ob rem e. c. गो cum sequente क्ति compositum गौक्ति format.

40. Quaedam adverbia et interjectiones in ओ desinentes, scilicet नो, अथो, उताहो, ओ! अरो! आहो! हो! भो! nullam ante vocales subeunt mutationem. Vocativi in ओ desinentes hanc diphthongum aut integram retinent, aut in अच् vel अ immutant, quod quidem अ ex अच् abjecto च explicandum est (cf. r. 38.).

41. Diphthongi ऐ et औ ante quamvis vocalem dissolvuntur in आय् et आव्, eo quod posterius ipsarum elementum (*i* et *u*) in sibi respondentem transeat semivocalem; e. c. सुतायाय् अवेदयत् *filiae retulit*, pro सुतायि अवेदयत्, ताव् उभौ *hu ambo* pro ताव् उभौ. Syllabae आय् et आव् suam quoque semivocalem abicere possunt, ita ut in praecedentibus exemplis सुताया pro सुतायै et ता pro ताव् ponatur.

ANOT. Abiectae semivocalis य् exemplum offert *Ardschun reditus ex Indri coelo* (III. 12.), ubi Dativus तस्मै *ei* ante अवितथं in तस्मा mutatus est *). Diphthongum औ vero, quoniam ut Dualis terminatio saepissime in vocum sine occurrit, nunquam apud scriptores in आ pro आव् mutata inveni.

EXCEPTIONES

42. Praepositiones inseparabiles, si in अ et आ desinunt, has vocales ante radices ab ए vel ओ incipientes abjiciunt, e. c. त्रेत्र *tre-*

*) तस्मा अवितथं तस्मै अद्वयं कुलन्द

more ex प्र et एद्, *परीष्* *siccare* ex परा et शीप्. Ante formas derivativas (ut causalia, desiderativa etc.) praepositiones inseparabiles in अ et आ desinentes generalem regulam 36. sequuntur.

43. अ finale in priori membro quorundam compositorum abjicitur; ita एल्ल *aratum* cum ईपा *ansa* format एलीपा pro एलेपा (v. r. 36.). Quae cum आल्ल *labium* et आल्ल *felis* componuntur voces in अ desinentes, hanc vocalem aut abjicere aut cum sequente आ secundum regulam 36. confundere possunt; e. c. विन्वोह vel विन्वोह, *Bimbae fructus similia labia habens*, e विन्व et ओह.

44. अ et आ in fine praepositionum inseparabilium cum sequente अ vocali in आद् transeunt pro अद्, quod regula 36. praescriptum est; e. c. अपावर्कति *abit* ex अप et वरकति. Ante formas derivativas, ut causalia, desiderativa etc., praefixa, quae in अ vel आ desinunt, generalem quoque regulam possunt sequi.

45. Numeri dualis terminationes in ई, उ et ए, atque ई finale Pluralis अमी *hi* cum sequente vocali neque coalescunt neque in sibi respondentem semivocalem transeunt; e. c. साय्यो ईजन्ते (non साय्यो "जन्ते) *ambo aurigae cernunt*, शत्रु एते (non शत्रु एते) *duo hi inimici*, सुते एते (non सुत एते) *duae hae filiae*, अमी उक्ताः (non अन्य उक्ताः) *hi fasciculi*.

ANOT. Dicit tamen potest contra hanc regulam secundum generalem euphoniae legem मणी 'व *veluti duae geminae*, भेदसी 'व *eluti coelum et terra*, दम्पती 'व et आपती 'व *eluti uxor et maritus*, मायापती 'व *eluti Māya et ejus conjux*.

46. Interjectiones अ, आ, इ, उ atque vocativorum vocalis finalis, si tonus in vocando vel clamando ultra solitum modum in ea commoratur, euphoniae legibus non subjectae sunt; e. c. उ उत्तिष्ठ *o surge* राम एहि *Rāme veni*!

ANOT. Tabula sequens facilem praebet conspectum euphonicarum mutationum, quas duae in duarum vocum fine et initio concurrentes subeunt vocales. Vocales finales

ad laevam positae sunt, a superiori ad inferiorem partem descendentes, vocales initiales superiorem lineam occupant, a laeva ad dextram progredientes. Quodsi a quacunque vocali finali horizontalem, atque a quacunque vocali initiali perpendicularem lineam ducis in loco ubi sese contingunt ambae lineae, vocalium concurrentium habebis mutationem. Ita lineae ab ऊ finali et ई initiali, descriptum in modum ductae, in loco conveniunt, ubi एी legitur, quod secundum r. 37. ex ऊ et ई concurrentibus prodit, quod vero, si ambae convenientes voces nomen compositum non formant, व ई scribere monemus. *)

Vocales initiales	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ
Vocales finales	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ
अ	आ	आ	ए	ए	ओ	ओ	अरु	अरु	ऐ	ऐ	औ	औ
आ	आ	आ	ए	ए	ओ	ओ	अरु	अरु	ऐ	ऐ	औ	औ
इ	य	या	ई	ई	यु	यु	यु	य	ये	ये	यो	यो
ई	य	या	ई	ई	यु	यु	यु	य	ये	ये	यो	यो
उ	व	वा	वि	वी	उ	उ	व	व	वे	वै	वो	वो
ऊ	व	वा	वि	वी	उ	उ	व	व	वे	वै	वो	वो
ऋ	र	रा	रि	री	रु	रु	र	र	रे	रै	रो	रो
ॠ	र	रा	रि	री	रु	रु	र	र	रे	रै	रो	रो
ए	ए	अ आ	अ इ	अ ई	अ उ	अ ऊ	अ ऋ	अ ॠ	अ ए	अ ऐ	अ ओ	अ औ
ऐ	अय	आया	आयि	आयी	आयु	आयू	आय	आय	आये	आयै	आयो	आयी
ओ	अव	अवा	अवि	अवी	अवु	अवू	अव	अव	अवे	अवै	अवो	अवी
औ	अव	आवा	आवि	आवी	आवु	आवू	आव	आव	आवे	आवै	आवो	आवी

*) In carminibus metri causa vocalium contractiones et permutationes nonnunquam omittuntur

MUTATIO MEDIARUM VOCALIUM*).

47. In medio vocum vocales अ, आ, इ, ई raro, atque उ, ऊ, ऋ, ॠ**) nunquam cum sequente simili vocali coalescunt (cf. r. 35.), sed अ et आ tam ante similes quam ante dissimiles vocales plerumque eliduntur; e. c. क्षिप cum अन्ति et ए format क्षिपन्ति *jacunt*, non क्षिपन्ति; क्षिपे *jacio* non क्षिपे; ददा cum इम et उरु format ददिम *dedimus*, non ददेम; ददुस् *dederunt*, non ददेस्; गङ्गा cum एय format गङ्गेय***) *Gangā* (a Ganga oriundus). Exempla ubi आ cum sequente simili vocali coalescit, personarum terminationes offerunt, veluti पान्ति (ex पा et अन्ति) *regunt*, non पन्ति; अग्राम् (ex पा et अम्) *regebam*, non अग्रम्. In universum आ minus frequenter quam अ eliditur. अ cum sequente इ vel ई quarundam, quas grammatica docebit, flexionum, consentanee cum r. 36. in ए coalescit, e. c. वीरे *in manu* ex वीर et ई, दाने *duo dona* e दान et ई.

48. इ et ई solum ante suffixorum *Taddhutorum*†) vocales sive sint similes seu dissimiles, eliduntur, e. c. वान्धकिनेय *spurius*, a वन्धकी *adultera* suffixo इनेय, काल्यापोय *Kalyāṇae filius*, a कल्याणी suffi. एय.

*) Exponentur in sequentibus regulis immutationes, quas radicum et nominum thematicas vocales finales subeunt ante vocales flexionum, vel suffixorum, quae ad voces formandas usurpantur.

**) ऋ et ॠ iam eam ob causam cum quia nulla verborum vel nominum flexio vel ऋ vocalibus incipit.

***) Multa suffixa, quae voces derivativas formant, *Viddhūm* (v. r. 33.) primae in voce primitiva vocalis exigunt.

†) A sanscrita voce तद्धि, qua designantur omnia suffixa, quibus derivativa nomina et alii formantur vocibus.

49. उ solum ante suffixum इमन्, ऊ vero nunquam eliditur*); e. c. अग्रिमन् *rectitudo*, a अग्र *rectus*.

50^a). Praeter eas, quas regulae praecedentes statuerint, conditiones, इ, ई et उ nunquam eliduntur; non tamen hae vocales, acque ac ऊ, cum sequente simili vocali coalescunt, ut regula 35. jubet, sed इ et ई tam¹ ante similes quam ante dissimiles vocales in यू transeunt, nisi sequentes regulae mutationem in इय् praescribunt; e. c. चिचि cum इम format चिचिम *collegimus*, non चिचोम; निनी cum इम format निनियम् *duximus*, non निनीम; निनी cum अ et उस् format निन्य *duxistis*, 'निन्युन् *duxerunt*.'**)

50^b). उ et ऊ ante similes vocales semper in उक्, ante dissimiles aut in व् aut in उक् transeunt, de quo vid. r. 51. 52. 53. e. c. यय् cum उस् format ययवस् *conjunxerunt*, non ययस्, उध् cum उस् format उधवस् *agitaverunt*, non उधस्.

51. In monosyllabis radicibus et nominum thematibus monosyllabis, quaquam priores compositione cum praecedentibus praepositionibus vel aliis vocabulis fiunt polysyllabae, इ, ई, उ, ऊ tam ante similes quam ante dissimiles vocales plerumque in इय् et उक् transeunt; e. c. रियति *it*, e रि et अति; वियन्ति *eunt*, e वी et अन्ति, भियि *in timore* c भी *f.* (substantivum, quod sine ullo suffixo puram exhibet radicem) et इ, न्वन्ति *laudent*, e न् et अन्ति; भूवि *in terra* e भू et इ.

52. In formis etiam polysyllabis, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, eadem mutatio in इय् et उक् locum habet,

*) खयन्नु, जिमु similesque voces, quarum posterius elementum grammaticae indicis a radice यू *esse*, suffixo उ et abjecto ऊ radicali, deducunt, ex mea sententia nullum continent suffixum, sed longam, in quam यू desinit, vocalem solum corripuerunt.

**) In quadam rarissima nonnumum specie in ई desinente hoc ई cum sequente locativi terminatione इ coalescit, v. r. 175.

si vocalibus supra dictis dure consonantes antecedunt Confer e c सिद्धिमयिम् *subrisimus*, e सिद्धिम् et इम, cum चिच्छिम् *collegimus* e चिच्छि et इम, चिच्छिम् *vendidistis* e चिच्छि et अ, cum निन्य *duastis* e नो et अ, आङ्गुवन्ति *adipiscuntur* ex आङ्गु et अन्ति cum चिन्वन्ति *colliunt* e चिन् + अन्ति

53 उ et ऊ quoque sine rationibus in 51 et 52 expositis in उव् pro व् transeunt Quod, ubi accidit, peculiares grammaticae leges recurritus definiunt Confer e c ननुव् *laudavistis* e ननु et अ cum चिच्च *collegistis* e चिचि et अ

54. ऋ ante terminationum vocales consentaneae cum 37 in ऋ transit, quodsi vero dure consonantes ei antecedunt, in quibusdam quae grammatica docebit, occasionibus, ut evitandum nimirum consonantium concervationem, in अर् mutatur Confer e c चक्र *fecistis* e चक् et अ cum सस्म *meministis* e सस्म et अ (cf r 52) ऋ ante vocales plerumque in इर्, atque si labialis ei antecedit, in उर् transit In quibusdam quoque, quae grammatica definiet, occasionibus tñ post simplices quàm post compositas consonantes in अर् mutatur I e गिरति *deglutit*, e गृ et अति, पिप्सति *nutrunt* e पिप et अति, चक्र *offendistis* e चक् et अ, तत्तर् *stravistis* e तत्तर् et अ Ante य्, इ plerumque in ईर्, et, si labialis ei antecedit, in उर् transit

55 Diphthongi ए, औ, ऐ, औ ante vocales in simplicia elementa ex quibus constunt, se dissolvunt, ita tamen ut posterius ipsarum elementum propter sequentem vocalem, in sibi respondentem semi-vocalem transeat Mutantur igitur ए et औ diphthongi, quarum prius elementum a breve est, in अय् et अव् Fortiores autem diphthongi ऐ et औ, quae a longum pro priori habent membro, in आय् et आव् transeunt I e नयन *oculus* e ने et अन, भयति *est* e भो et अति, नायन *dux* e ने et अक, नात्रि *in nav* e नो et इ (cf annot ad r 33)

CONSONANTES.

MUTATIO CONSONANTIUM, QUAE IN FINE ET INITIO CONTERMINA-
RUM VOCUM CONCURRUNT.*)

56. In fine vocum sanscritae linguae indoles proprie surdas tantum consonantes, quae aspiratione sint vacuae, admittit; sonorae, aspirationis expertes, consonantes propter sequentis sonorae litterae vim aut retinentur, aut ex permutatione aliarum affinium consonantium oriuntur. Aspiratae consonantes, sive sint surdae seu sonorae, nulla sub conditione in vocum fine retinentur, sed in affinem non aspiratam litteram transeunt, aut surdam aut sonoram, id quod e sequentis litterae vi et natura pendet. Quae ut accuratius definiantur, sequentes statuendae sunt euphoniae generales regulae:

a) Surdae litterae ante sonoras litteras (vocales vel consonantes) in sonoram (non-aspiratam) ordinis sui litteram transeunt, veluti क et ख in ग, ग and ख in द. Sibilantes peculiare sequuntur regulas, quippe quae sibi respondente sonora careant.

b) Sonorae ante pausam et ante surdas litteras in surdam (non-aspiratam) ordinis sui litteram transeunt, veluti ग and ख in क, द and ध in न. Semivocales, nasales et ह littera, quae sibi respondente surda littera carent, nullam subeunt mutationem, र, य et ल exceptis, quae peculiare sequuntur leges.

c) Aspiratae, sive sint surdae seu sonorae, ante pausam et surdas litteras in non aspiratam surdam, ante sonoras vero litteras in non aspiratam sonoram ordinis sui litteram transeunt, e. e. क and ग primo loco in क, altero in ग mutantur.

* Sequentes regulae etiam in litteras finales et initiales duarum, quae nomen compositum formant, vocum, et ad praepositiones inseparabiles vim exercent.

c) Quodsi aspirata finalis est sonora atque ad radicem pertinet, cuius initialis littera est ग, झ, ञ vel झ — i. e. praeter ग*) quaeprimam tenuis sonora, quae cognatum, in quam transire possit, aspiratum habeat aspiratio, quae in finali littera supprimitur, ad initialem radicis litteram recedit, ita ut ग, झ, ञ et झ ex ordine suo in झ, ञ, ध्रु et ग transeant, e. e. दुध् transit in भन्, vel, ante sonoras litteras, in भद्

Facilem conspectum harum generalium legum sequens praebet tabula

Exempla	Ante sonoras	Ante surdas	Ante pausam
एहि	एहि अस्ति	एहि भवति	एहि यतीति अन्ति एहि a)
वेदविद्	वेदविद् अस्ति वेदविद् भवति	वेदविद् यतीति अन्ति वेदविद् b)	
चित्रनिम्ब	चित्रनिम्ब अस्ति चित्रनिम्ब भवति	चित्रनिम्ब यतीति अन्ति चित्रनिम्ब c)	
धनन्त	धनन्त अस्ति धनन्त भवति	धनन्त यतीति अन्ति धनन्त	
वेददुध्	वेददुध् अस्ति वेददुध् भवति	वेददुध् यतीति अन्ति वेददुध् c)	

NOTA Radices et non innum themata semper cum prima littera sua finali littera scribuntur, quanquam haec littera ex euphoniae legibus in fine vocabulorum non adest. Radices enim et non innum themata raro nudae sine ulla grammatica terminatione usurpantur, ubi autem hoc accidit, finales ipsorum litterae euphoniae legibus subjunguntur e. e. radix दुध्, quae pregnandi notionem exprimit, sine ulla adhaesione suffixo tanquam sub ianitorum adhiberi potest, quod pugnam significat. Quodsi vero in his substantivis themata secuturum est sine ulla terminatione tanquam non naturaliter singulatur दुध् ex euphoniae lege mutatum est in दध्, quod ante sonoram sequentis vocis litteram in दध् transit. Hanc legem sequitur दध्

*) si fors tanquam ob causam ab hac regula excipitur, quia spiritus asperata (ह्) Indorum organo parum addidet, id quod ex rarissimo ejus non cognoscitur. Perpaucae etiam radices, in sonoram desinentes aspiratae, a littera incipiunt.

**) Qui Fidas noscit, compositum e. e. वेद et दुध्

ubi tanquam nominis thema cum quapiam alia voce nomen compositum format.**) Non tamen यत् pro vera radice vel substantivi nostri themate haberi potest, quia a यत् radice verbum युध्ये *pugno* et substantivum योध *miles* non descendere possent, atque a यत् themate non Accusativus युधम्, et Instrumentalis युधा etc., sed potius युतम्, युता derivarentur.

57. Duae conjunctae consonantes in fine vocum non retinentur, sed ultima abjicitur; e. c. सुवल pro सुवल्व *pulchre iens*, quod secundum r. 56. est pro सुवल्ल a rad. वल्ल praefixo सु.

ANOT. Excipiuntur ab hac regula voces, quae in duas desinunt consonantes litteras, quarum penultima est र्, ita dicitur ऊर्क् fortis, ab ऊर् (v. r. 59.). Formae desiderativae, quanquam र् pro penultima habent, generalem sequuntur regulam, quippe quae finalem suam sibilantem abjiciant, e. c. चिकीर् (चिकी: v. r. 72.) pro चिकीर्ष *faciendi cupidus*.

SPECIALES REGULAE.

58. Quattuor priores consonantes primi, tertii, quarti et quinti ordinis ante quamvis nasalem litteram in nasalem ordinis sui transire, aut generalem regulam 56. sequi possunt; prius tamen longe est usitatissimum. Ubi conditio regulae 56c⁶⁾. locum habet, aspiratio, quam finalis littera perdit, item in initialem radicis litteram recedit. E. c. वाङ् मन vel वाङ् मम pro वाक् मम *vox mea*; षण् मासाः vel षट् मासाः pro षट् मासाः *sex menses*; तन् ना 'स्ति vel तद् ना 'स्ति *hoc non est*; वेदमन् ना 'स्ति vel वेदमद् ना 'स्ति pro वेदवृध् ना 'स्ति *Vedorum gnarus non est* **).

*) Prima compositionum membrorum, quae exhibet thema, ita tamen ut euphoniae observentur leges, quae ad litteras finales spectant. Nam ob causam ह्य tanquam prius compositi membrum ante surdas transit in ह्य et ante sonoras litteras in हु.

**) Generalem regulam ante nasales raro a scriptoribus vidi observatam.

59 Praeter compositas et aspiratas litteras et puram aspirationem र littera indicatam, sequentes consonantes in fine vocum non admittuntur 1 omnes palatinae*), nasali (ञ) excepta, scilicet च, छ, झ, ञ, ण, nisi ex euphonica dentalium litterarum permutatione oriuntur, 2 duae priores sibilantes, scilicet झ et ञ. Dentalis sibilans (ञ) et semivocalis ञ certis sub conditionibus solum retinentur. De श, फ, स, ह et र litterarum permutatione proprio loco fusius agitur. Palatinae च et छ in क transeunt, ङ transit in ङ, et ञ plerumque in क, atque in paucis solum radicibus in ङ transit. Ambae autem hae surdae litterae secundum r 56 et 58 permutationi in sonoris ग, ङ, et in nasales ङ, ण sunt subjectae. Ue वाक् sermo et अस्त्र san-
guis transeunt in वाक् et आस्त्र (r 56 a) quae ante sonoras in वाङ्, अस्त्र, et ante nasales in वाङ् अस्त्र mutatur (r 58), राज्ञ rex (r 58) hic राज् splendere, regere transit in राज् quod in राज् et राज् mutari potest**)

60 Initiali ह litterae post vocalem brevem (interdum quoque post longam vocalem) respondens non aspirata च antepositur, ita dicitur e c तव छाया tua umbra pro तव छाया. Haec euphonice lex in radices quoque vim exercet, si brevis reduplicata syllaba vel prae-
positio inseparabilis in brevem desinens vocalem, eis antepositur veluti चिच्छेद scidi vel scidit, परिच्छिन्नश्चि scindo, १ iad हिद्

आवत् Quaequam haec regula in codicibus manuscriptorum et editis libris saepius ne-
glectatur, generalis ejus vis ex eo tamen cognoscitur, quod brevis vocalis ante ह
ul pro ह scriptum est postione semper longam formet syllabam

*) Ubi, in euphoniae regibus, cujuspiam organi memorantur consonantes, semper
regulae 1 non vero regulae 29 litterarum divisio intelligitur ita ut l c inter palatinas
equae semivocalis ञ neque sibilans ञ s t referenda

**) Vocabula, quae in aspiratis litteris च et छ desinunt, vix inveniuntur

61. त्, थ्, द्, ध् sequenti ल् atque palatini et lingualis ordinis litteris, (nasalibus exceptis) assimilantur, ita tamen, ut generalis regulae 56. quae aspiratas in vocum fine non admittit, ratio sit habenda, quam ob rem e.c. त् ante ह् non in ह् sed in च् transit. Etiam ante palatinam sibilantem litteram (श्), litterae supra dictae in च् transeunt; tum autem initiale झ् plerumque in ह् transit, sed integrum quoque retineri potest. E.c. तल् लिख *hoc scribe* ex तद् लिख, तच् चर्म *hoc scutum* ex तद् चर्म, महद् जीवनम् *magna vita* e महत् जीवनम्, वेदभूच् चरति *Vēdorum gnarus ut e वेदबुध् चरति* (v. r. 56. c².), तद् उयनम् *hic volatus* pro तद् उयनम्, तच् क्खम् vel तच् शस्त्रम् *hoc telum*.

62. Nasales ङ्, ण् et न् in fine vocum post brevem vocalem geminantur, si sequens vocabulum a quapiam vocali incipit, e.c. आसन् आत्र *erant ibi*, आनन् आदि *erant in principio*, pro आसन् etc.

63. न् ante झ् et ञ् in palatinam (ञ्) atque ante झ् et ह् in lingualem nasalem (ण्) transire potest, quod tamen rarissime accidit.

ANNOT. Varia hujus et sequentis regulae exempla in *Bhagavad-Gitae* uno versu (V. 8. 6.) habemus, ubi in editione Calcuttensi legitur:

पश्यज्ज्ञानं पश्यज्ज्ञानं पश्यज्ज्ञानं पश्यज्ज्ञानं

quod SCHLEGELIUS aptius scribit:

पश्यन् पश्यन् स्पश्यन् शिष्यन् पश्यन् गच्छन् स्वपन् शसन्.

64. Ubi न् finalem litteram initiale sequitur झ्, quattuor scribendi modi adhiberi possunt: 1. quod usitatissimum est, ambae concurrentes litterae nullam subeunt mutationem. 2. न् in ज् mutatur et झ् integrum retinetur; 3. न् in ज् et झ् in ह् transit; 4. inter ज् et ह् inseritur च्. E.c. महान् *magnus* et शिष्यः *discipulus* scribi possunt: 1. महान् शिष्यः, 2. महाज् शिष्यः, 3. महान् हिष्यः, 4. महाञ् चिष्यः*).

*) Haec ultima scribendi ratio in *DAI-Mahatmyae* editione Calcuttensi saepissime, nisi quavis in occasione, adhibetur. In universum quoque न् ante झ् multo frequentius quam ante ह्, ए, उ et ए solet mutari.

x

65 Inter न् finale et surdas litteras palatini, lingualis et dentales ordinis euphoniae causa sibilans inseritur littera, ante quam न् secundum r 15 in *Anusvāram* transit, inserenda autem sibilans littera ad organum sequentis litterae se accomodat, ita ut च् ante च् et छ्, प् ante छ् et ठ्, स् ante त् et थ् sit inserenda, e c श्रीमाश्चरति pro श्रीमान् चरति, महादङ्कार् pro महान् दङ्कार्, आसस्तत्र pro आसन्तत्र *Anusvāra* ante inserendam sibilantem altero signo (ॐ) quoque indicari potest, veluti श्रीमाश्चरति etc

ANOT Si textus perspicuitatis causa, separandae sunt duae, inserta sibilante, in unum contractae voces sibilantem priori vocabulo adjungendam esse censeo (ut आसिन् तत्र non आसस्तत्र), quia न् in fine vocum nunquam in *Anusvāram* transit, in medio autem vocum nunquam alia nasalis quam *Anusvāra* ante sibilantem litteram invenitur (v r 15)

66 न् finale sequenti semivocali ल् assimilatur (cf r 61 et 70), tum autem, ad indicandam finalis ल् litterae nasalem originem, altera *Anusvārae* forma adscribitur, quae hoc loco non pronunciatur, e c पक्षान् लुनाति *alas abscondit* pro पक्षान् लुनाति

67 In fine prioris membri vocum compositarum न् abijcitur, atque antecedens vocalis easdem ac finales vocales sequitur euphoniae regulas, e c राजधर्म regum officium pro राजन्धर्म, राजेन्द्र (v r 36) regum princeps pro राजनिन्द्र

68 न् finale semper ad sequentis litterae organum se accomodat, (ita ut solum ante vocales et labiales integrum retineatur ante gutturales (क्, घ्, ग्, ङ्, ञ्) transit in ङ्, ante palatinas (च्, छ्, ष्, ण्, त्) in ञ्, ante linguales (ट्, ड्, ढ्, ण्, त्) in ण् et ante dentales (त्, थ्, द्, ध्, न्) transit in न्. Potest tamen न् finale secundum r 16, tam ubi quampiam harum mutationum subit, quam ubi integrum retinetur, vicaria suppleri *Anusvāra*, quae semper alius nasalis litterae, cujus vice fungitur, pronunciationem habet

E. c. तद् गजम् vel तं गजम् *hunc elephantum*; तच् चन्द्रम् vel तं चन्द्रम् *hanc lunam*; तष् डिम्बम् vel तं डिम्बम् *hoc ovum*; तन् दन्तम् vel तं दन्तम् *hunc dentem*; pro तम् गजम् etc.

ANNOT. म् finale, de quo haec et tres sequentes agunt regulae, ad grammaticas pertinet flexiones, म् radicale vero vix in ullius vocis fine invenitur, et apud scriptores a me nunquam repertum est; ubi tamen occurrit, tam ante pausam, quam ante quampiam litteram vocalem vel consonantem, in न् transire dicitur (v. r. 191.).

{ 69. म् ante sibilantes, ह् litteram et ante semivocales य्, र्, ल् in *Anusvāram* transit necessariam (v. r. 15.), e. c. तं शत्रम्, तं पट्टचरणम्, तं सिंहम्, तं हंसम्, तं युवानम्, तं राजानम्, तं लाभम्; pro तम् शत्रम् etc. Ante व् semivocalem, म् finale aut item in *Anusvāram* necessariam mutatur aut integrum retinetur; prius tamen est usu frequentius; e. c. कं विन्दुम् vel कम् विन्दुम्.

ANNOT. Excipitur ab hac regula, सम्प्रदाय rex supremus vel universalis, vox composita, cujus pars prior est praepositio inseparabilis सम्. Vocabulum सम्यच् vero, quia e समि et अच् non vero e सम् et यच् compositum est (v. r. 199.), hanc regulam non transgreditur. Nam मि et मो syllabae finales, si इ et ई secundum r. 37. in यू mutantur, semper म्य्, non vero य् formant, ut काम्य् अस्ति *cupidus est* (e कामी अस्ति) non कर्म्य् अस्ति.

{ 70. म् finale quoque initiali य्, ल्, व् (nunquam र् semivocali) assimilari potest, quod ubi accidit, altera *Anusvārae* forma (*), quae non pronunciatur, ad indicandam finalis semivocalis nasalem originem, adscribitur; e. c. क्य् युवानम्, कल् लाभम्, क्व् विन्दुम्.*)

{ 71. म् finale aut ad primam ad secundam sequentis vocis litteram se accomodare potest, si prima est ह् et secunda न्, म्, य्, ल् vel व्. Hoc eo explicandum est, quod ह् initiale, cum nasalibus vel semivocalibus modo dictis conjunctum, tam debilem habeat pronunciationem, ut littera secunda quasi initialis litterae vice possit

*) Hujusmodi assimilationes apud scriptores nunquam inveni.

fungi, eo quod in vocis antecedentis finalem litteram exerceat vim euphonicam E. c. क द्रुते vel कन् द्रुते pro कम् द्रुते, क ह्रादते vel कल् ह्रादते (v. r 70) pro कम् ह्रादते.

72. Semivocales य, ल, व in fine vocum rarissime inveniuntur, atque, ubi occurrunt, nullam subeunt mutationem, रू vero semivocalis in vocabulorum fine saepius invenitur, atque sequentibus subiectum est euphoniae legibus.

a) Ante pausam atque surdas gutturalis et labialis ordinis litteras (क, ख, प, फ) in *Visargam* transit e. c. करोति पुन, पुन करोति, पुन. पचति pro करोति पुनर (facit iterum) etc.

b) Ante surdas litteras palatini, lingualis et dentalis ordinis in sibilantem transit litteram, quae sequentis litterae organo respondet, scilicet ante च, छ in झ, ante द, ड in ध, ante त, थ in स, e. c. पुनश् चरति, पुनप् टीकते, पुनम् तरति, pro पुनर चरति etc. Quodsi initiale त cum sequente स conjunctum est, quod rarissime accidit, रू finale in *Visargam* transit, uti पुन. त्सरति non पुनस् त्सरति.

c) Ante sibilantem litteram रू finale aut in *Visargam* mutatur aut sequenti sibilanti assimilatur, prius tamen est usitatus, e. c. पुनः शोभते vel पुनश् शोभते, पुनः सरति vel पुनस् सरति. Quodsi vero sequens sibilans cum alia surda consonante conjuncta est, रू finale aut easdem mutationes subire, aut abjici potest, plerumque tamen in *Visargam* transit e c पुन स्कन्दति vel पुनस् स्कन्दति vel पुन स्कन्दति.

d) Ante sonoris litteras, sive sint vocales seu consonantes, रू finale, quia ipsum sonorum est, integrum servatur. Quodsi tamen initialis sonora littera item est रू, abjicitur रू finale, atque, si brevis ei antecedit vocalis, producenda hac vocali compensatur. E. g. पुनर इति, पुनर गच्छति, पुनर ज्ञायति, पुनायमते

73^a). Vocales breves इ et उ in nominum thematibus producuntur ante रू finale, sive haec littera servetur integra, sive in *Visargam* vel स् mutetur; e. c. गीरू, गीः, गीस् pro गिरू *loquela*, धरू, धः, धस् pro धरू *temo*.

73^b). रू in fine prioris compositorum membri ante क्, ख्, प् et क् aut secundum r. 72^a. in *Visargam*, aut in स् transire potest, quod quidem स्, secundum r. 101^a., mutationi in प् est subjectum; e. c. निःप्रभ vel निष्प्रभ *splendoris expers*, e निरू *ex* et प्रभा *splendor*; दुःकृत vel दुष्कृत *peccatum*, e डुरू *male* et कृत *factum*; गीःपति vel गीप्पति *loquela dominus*, e गिरू *loquela* (vid. r. 73^a.) et पति *dominus*. Quodsi tamen क् vel प् initiale cum sibilante littera conjunctum est, रू antecedens in *Visargam* solum transire potest, e. c. निःक्षय *exili expers*, non निष्क्षय; निःप्स्तान *cibi expers*, non निष्प्तान.

NOTA. Ubi ambae admittuntur mutationes, linguae usus, quod ad singula attinet composita, modo ad unam modo ad alteram mutationem magis se inclinat. Ita in exemplis supra dictis, forma posterior (ut निष्प्रभ) usu maxime est recepta, e contrario दुःप्र *dolor* (e डुरू *male* et प्र *air*) saepius quam दुप्प्र dicitur, sed निष्फल (e निरू *ex* et फल *fructus*) *fructuum expers* saepius quam निःफल invenitur. Praeter haec vocabula, eorumque derivata, vix aliud invenitur, in quo रू cum sequente ख् vel प् conveniat, in universum quoque, voces ab his aspiratis incipientes rarissimae sunt. — Grammatici etiam in compositis, ante surdas litteras वा, ख्, च, छ्, ट, ठ, त, थ, प, फा, nisi cum sibilante conjunctae sunt, रू finale integrum servari permittunt. Hujusmodi exempla autem apud scriptores nunquam inveni. WILSONUS tamen compositum अरूपति *sol* (*dies dominus*) exhibet, ex अरू *dies* (vid. glossarium meum) et पति *dominus*.

SIBILANTES.

74. झ् et ञ् in vocum fine nunquam retinentur, sed plerumque in ट् transeunt, et in paucis tantum radicibus, veluti दृञ् et मृञ्, इरि फ् mutantur; e. c. त्रिदृ pro त्रिञ् *intrins*, द्विदृ pro द्विप् *inimicus*, द्विपं

pro दिष् *plaga*, म्क् pro म्क् *tolerans* *) Haec autem litterae ढ et क mutationibus, r 56 et 58 expositis, sunt subjectae

75 सू finale in euphonicis suis mutationibus maximam partem cum र littera convenit, atque sequentibus subjectum est euphoniae legibus

a) Ante prusam atque surdas gutturalis et labialis ordinis litteras (क्, ग्, फ्, ब्) in *Visargam* transit, e c करोति रवि, रवि करोति, रवि पचति, pro करोति रविस् (*facit sol*) etc

b) Ante surdas litteras palatini, lingualis et dentalis ordinis, sibilans retinetur, ita tamen, ut ad sequentis litterae organum se accommodet, quoniam ob rem म् ante च्, झ ponitur प् ante ढ्, ढ, et च् ante त्, थ. E c रविष् चरति, रविष् दीकते, रविष् तरति — Ubi त initiale cum sequente सू conjunctum est, quod rarissime accidit, सू finale, ut nimis dura existeret consonantium coacervatio, in *Visargam* transit, e c. रवि त्सरति

c) Quodsi सू finalem litteram alia sequitur sibilans, सू finale aut ei assimilatur, aut, quod usitatus est, in *Visargam* mutatur, e c रवि शोभते, रवि सरति vel रविष् शोभते, रविष् सरति — Ubi vero sequens sibilans cum alia surda consonante conjuncta est, सू finale ad arbitrium, aut eandem sequitur legem, aut abjicitur, e c रवि स्कन्दति, vel रविस् स्कन्दति, vel रवि स्कन्दति

d) Ante sonoras litteras, sive sint vocales seu consonantes सू finale, si alia vocalis quam अ vel आ ei antecedit, in ङ् mutatur. Quodsi tamen sequens sonora littera ipsa est ङ, सू finale ङ abjicitur, et, si brevis ei antecedit vocalis, producenda hac vocali compensatur. E c रविङ् एति, रविङ् गच्छति, रविङ् गयति, रवी रमते

*) सू finale de quo FORSTENUS in Grammatica sua, pag 36 N 10 agit, e phonica litterae र est mutatio, neque hanc ob causam hujus regulae integritatem dimittit.

Faciliori hujus regulae conspectui inserviat haec tabula:

रविस् ante surdas	ante sonoras	ante pausam
रविः करोति	रविर् गच्छति	करोति रविः
रविश् चरति	रविर् ज्ञायति	चरति रविः
रविप् टीकते	रविर् ठीकते	टीकते रविः
रविस् तरति	रविर् द्रवति	तरति रविः
रविः त्सरति		त्सरति रविः
रविः पचति	रविर् बोधति	पचति रविः
रविः सरति vel रविस् सरति	रविर् एति	सरति रविः
रविः स्कन्दति vel रविस् स्कन्दति	रवी रमते	स्कन्दति रविः
	vel रवि स्कन्दति	

76^a. इ et उ vocales producuntur ante र् finale, quo nominis thema finitur, si, quod raro accidit, र् littera non ad quampiam terminationem vel suffixum, sed ad radicem ipsam pertinet;*) e. c. आशिस् (a rad. शास्, mutato आ in इ) benedictio transit in आशीस्, cf. r. 73^a.

76^b. र् finale cum praecedente अ ante omnes sonoras consonantes (र् semivocali non excepta) et ante अ vocalem in ओ transit, sequens अ vero eliditur et elisionis signo (ऽ) suppleri potest, quod tamen saepe negligitur; e. c. गडो गच्छति, गडो रमते, गडो ऽस्ति pro गडास् गच्छति, गडास् रमते, गडास् अस्ति. — Ante quamvis aliam vocalem quam अ, अस् finale mutatur in अ vocalem, quae cum sequente vocali non coalescit, sed semper integra servatur. Hoc autem अ ex अच् syllaba, abjecto च्, explicandum esse censeo (cf. r. 40. et 38.), quia verisimiliter prori linguae aetate अच् finale non solum ante sonoras consonantes et अ vocalem, sed ante omnes quoque reliquas

*) In exemplo रविस् finale र् Nominativi signum est.

vocales in ओ transiit, quod ante vocales, quae non sicut अ initiali elidebantur (cf. r. 38.), in अव् mutari debuit. E. c. गद्व आसीत्, गद्व एति pro गदव् आसीत्, गदव् एति, c. गदास् आसीत्, गदास् एति *)

36 in *औ* coalescat. Eodem modo in gallica lingua *l* in vocalem *u* dissolvitur quae item cum antecedente *a* coalescit, ut in *anunau* et *animalis*, *au* et *af* fau-
ex falsus, *maudre* et *maudre*

77. Nominativi सस् *is*, *hic*, *ille* et एस् *hic* a generali regula excipiuntur, atque ante omnes consonantes स् finale abjiciunt. Ubi tamen cum prefixo negativo अ conjuncti sunt, quod apud scriptores nunquam inveni, generalem legem sequi dicuntur सस् quoque, ubi cum एप्स् *hic* convenit et e lege 76^a. sibilantem finalem abjicit, cum sequente ट् contra र 76^a. coalescit in सि (सि 'पस्).

78. सू finale post आ vocalem ante omnes sonoras litteras (vocalis et consonantes) abjicitur, sed antecedens आ cum sequen'te vocali non coalescit, e. c. गडा अटन्ति, गडा ईक्षन्ति, गडा गच्छन्ति pro गच्छात् अटन्ति *) Eandem legem sequitur सू finale interjectionum भोस्, भगोस् et अथास्.

ANNOT 1. In finali s litterae abjectionem, quae hac regula praescribitur, eo explican-
dam esse censeo, quod ग्राम् primitive in ग्रा, ex ग्रा et उ conflata diphthongum,
transierit, consonantiae cum ग्रम् syllabae mutatione in ग्रा ए ग + उ (vid. r 76)
ita ut ग् finale tam post ग्र quam post ग्रा in उ sit transformatum. Diphthongus ग्रा
vero ante vocales mutata erat in ग्राव्, ex quo, abjecto व्, ग्रा remansit, sicut
in r 76 ग्र ex ग्राव् abjecto व् ortum est. Quod autem al ग्रा vocalem attinet,
vel अर्त्त-चरुता- consonantes- ग्री-अप्लिथंग-locos-रेवे-सुख-न-अनपद-
supra dicto गमा गग्रान्ति), rationem hujus permutationis in ग्रा diphthongi cum

*.) Ante pausam et surdas consonantes et finale, cui u vel ut antecedit, easdem ac quodvis aliud et finale sequitur leges (vid. r. 5.)

आ vocali affinitate video, quam ob rem in verborum conjugatione quoque, आ et aliae diphthongi saepe in आ transeunt. — Grammatici quoque अस् et आस् syllabarum finalium mutationem in अय् et आय् admittunt, ubi regula 76. et 78., ante vocales, स् littera abjici jubetur, ita ut pro गडा आसीत्, गडा अटन्ति dici posset गडाय् आसीत्, गडाय् अटन्ति. Apud scriptores tamen hujusmodi permutationes nunquam inveni.

ANNOT. 2. Interdum metri causa apud poetas आ finale, abjecto स्, contra regulam 78., cum sequente अ, nunquam tamen cum alia vocali, coalescit, neque etiam अ, abjecto स्, cum sequente vocali contrahitur. Dici potest, e. c. गडा टन्ति pro गडा अटन्ति, non vero गडो टन्ति pro गडा ईचन्ति, neque गडो ति pro गडा एति.*)

79. स् finale in priori vocis compositae membro ante surdas gutturales et palatinas (क्, छ्, प्, फ्) aut secundum regulam generalem in *Visargam* transit, aut, quod longe usitatissimum est, integrum retinetur, nisi secundum r. 101^b). in प् mutandum est; e. c. भास्कर vel भाःकर *sol*, e भास् *splendor* et कर् *qui facit*, भास्वति vel भाःपति *sol*, e भास् et पति *dominus*, धनुस्कर vel धनुःकर *sagittarius*, e धनुस् *arcus* et कर्. Quodsi tamen initiale क् vel प् cum sibilante littera conjunctum est, antecedens स्, ad evitandam nimis duram consonantium coacervationem, semper in *Visargam* transit, e. c. भाःजय, non भाम्जय *luminis occasus*, e भास् et जय *occasus*.

80. Post praepositionem inseparabilem vel reduplicativam syllabam, in aliam vocalem quam अ vel आ desinentem, स् initiale radicum transit in प्, cujus vi euphonica sequens त्, य् vel न् in sibi respondentem lingualem litteram mutantur, scilicet त् in द्, य् in ह् atque न् in ण्; e. c. निपदे *destruo*, a rad. न्दृ praefixo नि, तृष्टाव *laudavit*, a rad. म्त्स् cum syllaba reduplicativa त्, तिहामि *sto*, a rad.

*) चित्रग्रीवाद्यश्च pro चित्रग्रीवड्याद्य (e चित्रग्रीवस् ड्याद्य) similesque contractiones in *Madras* editione Londinensi editoris lapsui tribuendae sunt, atque in editione Serampurenensi recte legitur चित्रग्रीव ड्याद्य.

ह्या cum syllaba redupl. ति, सिप्पोर *amavi* vel *amavit*, a rad मिद्र cum syllaba redupl सि Recedunt autem ab hac lege 1. radices quae इ vel इ व् vocales continent, e c अनुसरामि *sequor* a स, praef अनु, विस्तोर्ण *extensus*, magnus a स्तु praef वि, विस्त्यामि *relinquo* १ सद्, praef वि *) 2 radices quae aliam consonantem quam त, ध, न, et व् cum initiali स, conjunctam habent, et nonnullae a स्तु incipientes radices, e c विसृत् *renitens*, विस्मयत् *subridens*, a सुद् et स्मि praef वि, सस्ताव *fluxit* १ सु cum syllaba reduplicativa स, पुस्तुर् *explosit*, a सुर् cum syllaba reduplicativa पु निस्वन *sonus*, tumultus, १ स्वन praef नि suffि अ **)

ANNOT In nonnullis compositis, prioris membri vocalis finalis eandem vim in posterioris membri initiale स, exercet, e c अग्निष्ठ *sartago*, compositum ex अग्नि ignis et स्थ *stans*

§10. इ littera in vocum fine nunquam retinetur, sed plerumque in द् transit, solum in radicibus a द् incipientibus, इ littera finalis in व् transit, ita tamen ut aspiratio, quae in vocis fine evanescit, ad radicis initium recedat, quo द् in ध, mutatur (cf r 56 c³.) Litterae इ et व् secundum r 56 et 58 mutationi in non aspiratam sonoram et nasalem ordinis sui subjectae sunt E c. लिङ्ग *lambens*

*) Rationem hujus exceptionis in eo viden, quod इ et इ व् vocales, quia cum lingualibus consonantibus cognatae sint, aequae ac ipsis respondens semivocalis lingualis ordinis (र), s b lantem ejusdem organi in radicis initio repugnant.

**) Plurimae a स्तु incipientes radices generalem sequuntur regulam, e c. गुप्ताय *dormivi* a स्तु, परिष्कृत्य *amplectendo* a म्भ् praef परि Quaedam radices, quae apud grammaticos, sine duabus rationibus supra indicatis, cum talem litteram post aliam vocalem quam च et घा integram retineant, tam rarissimo usu sunt, ut vix ullum earum derivatum apud auctores inveniat, quam ob rem veritatem ejus, quod de his incertis radicibus grammatici statuunt, dubitare liceat.

et उद्ग *mulgens* transeunt in लिद्ग, धृक्, ante sonoras in लिद्ग, धृक्, et ante nasales in लिण्, धृङ्

81^{b)} इ littera initialis, quia sonora est littera, efficit ut ante cedens surda in non aspiratam sonoram transeat (vid *r* 56), इ ipsum autem ad arbitrium aut integrum retinetur, aut, quod longe usitatissimum est, in aspiratam antecedentis litterae mutatur, e c वाक् et हीन formant वाग्हीन vel वागीन *sermone prusatus*, प्रविशेत् et एव्यवाहम् formant प्रविशेद् धव्यवाहम् vel प्रविशेद् हव्यवाहम्

DE QUIDUSDAM LITTERIS RARISSIMIS INSERTIS

82^{a)} A grammaticis indicis statuuntur sequentes litterarum inserendarum leges, quae ad arbitrium observari vel negligi possunt

a) Inter finale इ vel ण् et sequentem initialem sibilantem, primo loco क्, altero इ inseri potest, e c pro प्राइ पछ et सगण् पछ dici potest प्राइक्, सगण्क्

b) Inter इ vel न् finale et च् initiale, त् inseri potest, e c pro पद् सन्त et सन् स scribi potest पद्सन्त *) et सन्स

c) Inter न् finale et च् initiale च् inseri potest, ita tamen ut न् secundum *r* 64 in ज् mutetur, e c pro सन् शत्रु dici potest सश्शत्रु **)

82^{b)} Inter कान् quos² et कान् repetitum, atque inter Accusativum नन् viros et quamvis initialem च litteram, च् euphonicum inseri potest, ita tamen ut न् secundum *r* 15 in Anusiram necessariam mutetur, quae altero signo (◌) indicari potest Scribitur

*) Hanc scriptonem eo explicandam esse censeo, quod lingualis इ littera ante dentalem sibilantem in re pondentem dentalem त् transeat, ita tamen ut इ quoque in scriptura retineatur, quanquam pronunciari nequit Funden in molim artculi इ littera, ubi sequenti litterae assimilatur in scriptura tamen conservatur

**) Id est insertam च् litteram त् plerumque in इ trans it, veluti गच्छु (cf *r* 61)

ज	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ
दूज	कट	कठ	गड	गढ	दूण	त	कथ
दूज	कट	कठ	गड	गढ	दूण	त	कथ
णज	दूठ	दूठ	दूड	दूढ	ण	दूत	दूथ
णज	दूठ	दूठ	दूड	दूढ	ण	दूत	दूथ
नज	दूठ	दूठ	दूड	दूढ	नण	त	तथ
नज	'दू	'दू	नड')	नढ')	नण	'स्त	'स्थ
मज	पट	पठ	पड	पढ	मण	प	पथ
जज	पट	पठ	पड	पढ	म	न्त	न्य
ज	दू	दू	ड	ढ	ण	स्त	स्थ
णज	दूठ	दूठ	दूड	दूढ	ण	दूत	दूथ
दूज	कट	कठ	गड	गढ	दूण	त	कथ
ज	दू	दू	ड	ढ	ण	स्त	स्थ
ओज	ओट	ओठ	ओड	ओढ	ओण	ओस्त	ओस्थ
आज	आट	आठ	आड	आढ	आण	आस्त	आस्थ
णज	दूठ	दूठ	दूड	दूढ	ण	दूत	दूथ
इज	कट	कठ	गड	गढ	दूण	त	कथ

Consonantes mit alia	व	श	प	स	ह
Consonantes finalis
क ख ग घ चू क	गव	कश	ज	कस	गघ vel गह
ख {	व	कश	ज	कस	गघ vel गह
ख {	व	दृश	दृप	दृस ¹⁾	इह vel इह
दृ दृ दृ दृ दृ.....	दृव	दृश	दृप	दृस ¹⁾	इह vel इह
तू थ दू धू.....	दू	च्छ	त्प	त्स	छ vel दूह
नू.....	न्व	न्श ²⁾	न्प	न्स ³⁾	न्ह
पू ण वू भू.....	ण्व	णश	णप	णस	भभ vel व्ह
मू.....	त्र ⁴⁾	श	प	स	ह
नू.....	र्व	:श ⁷⁾	:प ⁸⁾	:स ⁹⁾	ह
णू पू..... {	व	दृश	दृप	दृस ¹⁾	इह vel इह
णू पू..... {	ल	कश	ज	कस	गघ vel गह
सू ¹⁰⁾	र्व	:श ⁷⁾	:प ⁸⁾	:स ⁹⁾	ह
असू.....	व	अ:श ¹⁰⁾	अ:प ¹¹⁾	अ:स ¹²⁾	ओह
आसू.....	व	आ:श ¹³⁾	आ:प ¹⁴⁾	आ:स ¹⁵⁾	आह
इ..... {	व	दृश	दृप	दृस ¹⁾	इह vel इह
इ..... {	व	कश	ज	कस	गघ vel गह

¹⁾ St alia

1) vel दृत्त व. 7) vel ण

8) vel प

9) vel स

10) vel यञ्ज

11) vel यञ्ज

c) Sonorae consonantes, sive sint aspiratae seu non aspiratae, ante surdas in non aspiratam surdam ordinis sui litteram transeunt, e c अद् cum सि, ति et घ format अत्ति *edis*, अत्ति *edu*, अत्त्य *editis*, लम् cum स्ये format लप्स्ये *adipiscar*, युध् cum स्तु format यत्सु *in pugnis* a युध् *pugna* Semivocales et ह littera, quia respondente surda littera carent, speciales sequuntur leges

d^a) Sonorum consonantium aspiratio, ubi secundum r b) et c) est supprimenda, certis legibus transfertur, ita ut aut ad sequentem litteram progrediatur aut ad radicis initialem litteram regrediatur. Prius semper locum habet, si sequens flexio vel suffixum a त् vel थ् incipit nam त् ई' थ् litterae ad antecedentem aspiratam sonoram eo se accomodant, quod et sonorae et aspiratae fiunt, i e in ध् transeunt, quam ob rem sonora aspirata, in quam radix vel nominis thema desinit, non in tenuem surdam sed in tenuem sonoram ordinis sui transit, e c radix अद् cum suffixis त् et त्म् format अद् *purificatus*, शोद्धम् *purificare*, neque अद्, शोद्धम्, quod ex lege c) expectaveris, पुण्यलम् *sanctus* (ad litteram, *purum adipiscens*) cum suffixo ता format vocem derivativam पुण्यलब्धा *sanctitas*, non पुण्यलप्ता

d^b) Ante omnes alias consonantes quam त् et थ् et eas, quas r a) describit, sonorae consonantis aspiratio, quae secundum r b) et c) supprimitur, ad initialem radicis litteram recedit, si haec littera quaequam, praeter झ् litteram tenuis sonora, quae affinem aspiratam habeat, est littera, i e ग्, ङ्, ढ् vel ब् Mutantur igitur hae litterae, ex ordine suo, in घ्, ण्, ध्, भ्, e c भोत्स्यामि *noscam* a rad् ब्रुध्, वेदभृद् *Pe lus noscent bus*, वेदभृत् in *Pidos noscentibus*, a वेदब्रुध् (cf r 56 c)

ANOT Inter nom num themata et Local vi flex onem स्त ubi cond t ones regulae s²) b locum habent, dental s त् littera inseri potest, e c विद्स्त् vel विद्स्त्स्, tra t lus a विष्त् v r 98 et not. ad r s²) b

84. Nominum themata, quae in duas desinunt consonantes, ultimam abijciunt ante casuum flexiones, quae a consonante incipiunt; e. c. सुवल्ग्यस् *pulchre-cuntibus*, सुवल्ग्य (v. r. 101^a.) in *pulchre cuntibus*, a सुवल्ग्य (cf. r. 57.). Si penultima vero est न्, ultima consonans retinetur; formae desiderativae, quanquam न् pro penultima habent, tamen ultimam consonantem abijciunt.*)

SPECIALES REGULAE

85. Suffixum *taddhatum* मय, quod ad vim euphonicam initialis m litterae attinet, eandem habet potestatem, ac si separata esset vox, e c. क्षुन्मय *famelicus*, a क्षुध *fames* (v. r. 58.), तेजोमय *splendidus* a तेजास् *splendor* (v. r. 76^b), pro क्षुध्मय, तेजस्मय secundum r. 83. a.**)

86. च् ante surdas in क् et ante sonoras consonantes, semivocalibus et nasalibus exceptis, in ग् transit (cf. r. 59); e c. वच् cum ति, थ, स्यामि, तुम् format वक्ति *dicat*, वक्ष्य *dicatis*, वक्ष्यामि (vid. r. 101^a) *dicam*, वक्तुम् *dicere*, वाच् cum भ्यस् format वाम्भ्यस् *sermonibus* (cf. r. 59.).

87. इ quod praeter radicem प्रश् *interrogare* rarissime cum flexionibus vel suffixis, quae a consonante incipiunt, componitur, has sequitur euphonie leges. a) ante त्, थ् in प् transit, e c. प्रष्टुम् *interrogare* a लट् प्रश्, b) ante स् terminationum verbalium, in क् transit e c. प्रक्ष्यामि *interrogabo*, c) ante च् terminationis Locativi plur in झ् transit, d) ante sonoras consonantes, semivocalibus et nasalibus exceptis, in झ् transit, e) ante थ्

*) Interdum quoque ante alias quam casuum flexiones ultima duarum consonantium abijciuntur, quod peculiares grammaticae regulae accuratius definiunt.

**) Omnia reliqua suffixa *taddhata* sequuntur regulam 83 etc., e c. तेजम् cum झ् *for-*mat तेजस्विन् *splendidus* non तेजोस्विन्, धनुस् *arcus* cum म् *format* धनुस् (v. r. 101^a) *arcus* praeditus non धनुर्मा (v. r. 75)

semivocales य् et व् intercedunt;*) e. c. व् cum नोति et न्वन्ति format वषोति *eligit*, वषवन्ति *eligunt*, गछ् cum नाति format गछ्छति *capit*, चक्रिन् *discum habens* (e चक्र *discum* suff. इन्) cum आ format चक्रिणा *per discum habentem*, चिकीर्ष cum मान format चिकीर्षमाण *facere cupiens*.

94^b). Littera ङ् praefixorum प्र, परि et परा eandem, quam r. 94^a). exponit, vim exercet in sequentem initialem cujuspiam radicis न् litteram, atque in न् praefixi नि; e. c. प्रणद्धति *mittit*, c प्र et नद्धति, प्रणिपतति *procumbit*, ex प्र et निपतति.

ANNOT. In nonnullis vocabulis ङ् praefixorum, vel prioris in composito membri, in न् finalem radicis vel thematis eandem vim exercet e. c. प्राण *halitus* a rad. अन् *spirare*, praefixo प्र, वज्रहणम् *Vritri occisorem*, a वज्रहन्.

95. म् ante suffixa, quae a त् incipiunt, aut in न् mutatur, aut abjicitur. Prius locum habet ante suffixa, quae *Gunam* requirunt, e. c. गन्तुम् *ire* a गम्; abjicitur autem म् radicale ante suffixa quae *Gunam* non requirunt; e. c. गत *qui ivit*, गति *itio*, a rad. गम् (cf. r. 92.). Radices tamen, quae ante suffixa, *Gunam* non requirentia, mediam अ् vocalem producant, म् finale in न् mutant; e. c. अन्त *defessus*, a rad. अम्.

ANNOT. Cum personarum vel casuum flexionibus म् radicale vix unquam proxime componitur, ubi tamen hoc accidit, e grammaticorum indicatorum sententia, म् ante consonantem in न् vel secundum r. 15. in Visargam necessariam transit. Ante Locativi flexionem ह् tamen, म् littera contra r. 15. in न् mutari dicitur.

SEMIVOCALES.

96. य् et व् semivocales vix unquam cum flexionibus vel suffixis, quae a consonante incipiunt, proxime conjunguntur; ubi autem

*) Omnes aliae litterae euphonicam litterarum ञ्, ञ्, ञ्, et व् vim in sequentem nasal infringunt, e. c. dicitur रयिन्म non रयिषाम् a रयिन् *currum habens*.

hoc accidit, ante omnes consonantes, *भ* excepto, abjici, ante *भ* vero ad arbitrium aut abjici aut retineri dicuntur.

97. *र* et *ल* semivocales nullam ante consonantes subeunt mutationem, sed *र* et *उ* vocales breves, ubi *र* finali antecedunt, ante quamvis a consonante incipientem flexionem vel suffixum producuntur: c. c. *गोभयस् sermonibus*, *गोर्ष* (v. r. 101°.) in *sermonibus*, a *गिर* *sermo* (cf. r. 73°.).

98. *य* in fine radicum vel nominum thematum has sequitur euphoniae leges: a) ante *त* et *थ* transit in *प* c. c. *दृष्ट* *visus* c *दृप् + त*, *उष्ट* *desideratis*, c *वप् + थ* (v. r. 91.). b) Ante *स* flexionum verbalium *य* transit in *क्*, e. c. *वन्ति desideras*, c *वप् + सि*, *देह्यामि monstrabo* c *दिप् + स्यामि* (v. r. 101°.). c) Ante sonoras consonantes (praeter semivocales et nasales, v. r. 83. a.) flexionum verbalium, *य* transit in *ङ*, e. c. *देह्यम् imperabatis* ex *ऐप्* (a rad. *ईप्*) + *ध्वम्* (vid. r. 91.). d) Nomina in *य* desinentia duos constituunt ordines, quorum alter *य* sibilantem ante *स* in *क्* et ante *भ* in *ग* immutat, alter ante *स* in *ह* et ante *भ* in *ङ*; e. c. *दिक्* in *plagis*, *दिभ्यस् plagis*, a *दिप्* (v. r. 101°.), *विहस* in *intransibus*, *विभ्यस् intransibus*, a *विप्*.

99. *प* ante *त* et *थ* nullam subit mutationem, sed secundum r. 91. efficit ut hae dentales litterae in respondentes linguales transeant, i. e. *त* in *ह* et *थ* in *ड*; e. c. *देष्टि odit* c *दिप् + ति*, *दिष्ट odistis* c *दिप् + थ*. In omnibus aliis rebus *प* littera easdem sequitur leges ac *य* c. c. *देन्ति odisti*, *देह्यामि odero* (vid. r. 98. b.), *दिह्ये odistis* (r. 98. c.) a rad. *दिप्*; *मन्तु* in *tolerantibus*, *मभ्यस् tolerantibus*, a *मप्*, *त्विहस* in *splendoribus*, *त्विभ्यस् splendoribus* a *त्विप्* (v. r. 98. d.).

ANOT. Vox *सङ्गप comes*, et formae desiderativae ut *दिगादिप् dicere cupiens*, integritatem hujus regulae non diminuant, nam desiderativorum character est *च्*, quod secundum r. 101°. mutationi in *प्* subjectum est, quia autem *स्* littera nunquam in fine vocum in *प्* transit, (nisi sequens vocabulum a *प्* incipit), pro *दिगादिप्* pro-

prie डिगदिस् scribendum est, quod secundum r.75. in डिगदिः vel डिगदिस् transire potest, et ante vocales flexionum casuum, e lege 101^a., in डिगदिप् transit, ut डिगदिपम्, डिगदिपस् etc. Quod autem ad vocem सद्गप् attinet, hoc rarissimum vocabulum, quod apud scriptores nunquam inveni, a grammaticis indicis e स cum et द्गप् placere deducitur, haec explicatio autem nullo confirmatur argumento, et eam falsam esse, ex eo apparet, quod hujus vocis finalis littera nulla in re cum quapiam alia in प् desinente voce convenit, sed e contrario accuratissime analogiam sequitur vocum in स् desinentium, quae aliam vocalem quam अ vel आ penultimam habent. Statuimus igitur सद्गस् tanquam verum hujus vocis thema.

X 100. स् littera has sequitur euphoniae leges: a) ante sonoras consonantes (praeter semivocales, et nasales, v. r. 83. a.), flexionum verbalium, in द्, atque ante स् flexionum verbalium, signo secundae personae excepto, in त् transit, e. c. आदि (आदध्वे) *sedetis*, ex आस् + ध्वे, वत्स्यामि *habitabo*, e वस् + स्यामि, अवात्सम् *habitabam*, e वस्, producto अ, + संग्. Ante Imperativi terminationem धि, sibilans स्, ad arbitrium aut in द् mutari aut abjici potest, e. c. सधि vel सधि *dormi*, ex सस् + धि.

b) Ante secundae personae signum स्, स् radicale, si अ vel आ ei antecedunt, nullam subit mutationem; quodsi vero quaecumque alia vocalis ei antecedit, स् quo secunda persona indicatur, ex euphoniae lege 101^a. इप् प् transit, atque स् radicale aut in Visargam transire aut litterae ण्प् assimilari potest; e. c. सस्मि *dormis*, e सस् + सि, वेपिःपि vel वेपिषि *is* ex वेपिस् + सि. Ante Imperativi terminationem स्त्र, स् radicale plerumque abjicitur, e. c. आस्त्र *sede* ex आस् + स्त्र.

c) Ante casuum flexiones, स् easdem subit mutationes, quae regulis 75, 76 et 78. praescriptae sunt; e. c. धनुर्भस् *arcibus* a धनुः (r.75.d.), तैरोभ्यस् *vultibus* a तैदास् (r.76^a.), भाभ्यस् *splendoribus* a भा *splendor* (r.78.). तैदास् vel तैदास्त्र, भास् vel भास्त्र, धनुस् vel धनुः (r.75.c. et 101^a.), a तैदास्, भास्, धनुस्.

d) Ubi स्, in quod nominis thema desinit, radicalis est littera neque ad vocum formandarum quodpiam suffixum pertinet, vocales इ et उ, huic स् radicali antecedentes, producuntur ante casuum flexiones, quae a consonante incipiunt littera; e. c. आशीर्भ्यन्, आशोःषु vel आशीष्, ab आशिस् *benedictio*, e radice शान् mutato आ in इ (cf. r. 76^a).

101^a. स् littera flexionum vel suffixorum transit in प्, si praeter अ et आ quaecumque vocalis vel semivocalis vel ऋ ei antecedit, atque quaecumque vocalis, vel una य, व, त, थ, म consonantium, eam proxime sequitur; e. c. वारि cum इ format वारिषु *in aquis*, विभ्र cum सि format विभ्रिषि *fers*, वक् (e वच् r. r. 86.) cum सि et स्यामि format वक्षि *dicis*, वक्ष्यामि *dicam*, धन्स् cum त et मत् format धन्ष्टस् (r. r. 91.) *ex arcu*, धन्ष्टमत् *sagittarius*. Anusvāra et Visarga interposita, vel प् quod secundum r. 100. b. et c. assimilatione ex स् ortum est, hujus legis vim non infringunt; e. c. चक्षुषि *oculi*, चक्षुषु vel चक्षुष् *in oculis*, a चक्षुस्.

101^b. Haec euphonica lex vim quoque exercet in finalem litteram prioris membri compositorum, quae r. 73. et 79. descripta sunt.

^x 102. ह littera in fine radicum, quae ab alia littera quam ह् incipiunt, sequentes sequitur euphoniae leges:

a) Ubi cum त्, थ् vel ध् convenit, efficit ut hae litterae in ह् mutantur, ह littera ipsa vero eliditur, atque, si brevis ipsi vocalis praeter ऋ antecedit, producenda hac brevi vocali compensatur*); e. c. लिह् cum थ et धि format लोह *lambus*, लोहि *lambe*, ल्ह् cum त format ह्रह *qui crevit*, ह्रह् cum त format ह्रह non ह्रह *firmus*.

*) Haec abjectae ह् litterae compensatio locum non habere potest ante flexiones, quae ex quapiam grammatica lege Gunam exigant, e. c. लिह् cum ति format लेहि *lambus*, et ह् cum तुन्, लेह् *lambere*.

b) Ante सू flexionum verbalium ह littera transit in क्, e. c. लिङ्ग cum सि et स्यामि formiat लेङ्गि *lambis*, लेङ्ग्यामि *lambam* (v. r. 101^a).

c) Ante casuum flexionum surdam consonantem ह littera in द्वा atque ante sonoram in द्वा mutatur; e. c. लिङ्ग cum स्त et भ्यस् formiat लिङ्गस्त *in lambentibus* (vel लिङ्गस्त v. annot. ad r. 83.), लिङ्गभ्यस् *lambentibus*.

d) Quodsi radix, quae in द्वा desinit, a ग् vel ब् incipit,*) hae litterae, ex analogia cum r. 83. d³), aspirationem assumunt, quae secundum leges b. et c. in fine radice evanescit; e. c. अग्रद् cum चाम् format अग्राचम् *cepi*.

ANNOT. - Formas लेङ्गि (e लेङ्ग + ति), लीङ्ग (e लिङ्ग + थ), लीङ्गि (e लिङ्ग + धि) etc. e लेङ्गि, लिङ्ग, लिङ्गि, prioris linguae aetatis formis, explicandas esse censeo, ita ut त् et घ् litterae post aspirationem ह्, ex analogia cum r. 83. d³) in घ् sint transformatae, ante quod ह littera, ex eadem lege, quam r. 102. c. praescribit, in द्वा transierit. Dentalis littera घ् vero, sive sit primitiva seu secundum r. 83. d³) ex त् vel घ् orta, post lingualem द्वा ex lege 91. in ह् transire debuit litteram, quae, semel usu recepta, post antecedentis द्वा ejectionem tamen conservabatur, neque, sublata mutationis causa, ad primitivam ipsius formam rediit. Ejecta autem littera द्वा antecedente brevi vocali producta compensabatur.

103. ह् littera in fine radicum, quae a द्वा incipiunt, has sequitur ioniae leges:

a) Ubi cum त् vel घ् convenit, hae litterae, ex analogia cum r. 83. d³) in घ् mutantur, ante quod ह littera in ग् transit; e. c. उह् cum ति, तुम् et थ formiat दोग्धि *mulget*, दोग्धम् *mulgere*, दुग्ध *mulgetis*. **)

*) Nulla in द्वा desinens radix a द्वा incipit.

**) Hanc legem sequuntur etiam radices गिह् et गृह्, quanquam ab alia littera quam द्वा incipiunt, e. c. गिह् *amatus* e गिह् + त्. Radix गृह् cum त् irregulariter format गग्ध et secundum r. 102^a), a. गृह् *obstupefactus, stultus*.

1) Ante omnes alias surdas consonantes ह in क्, atque ante sonoras (praeſter ſemivocales et nasales, v. r. 83 a) in ग् transit, ita tamen ut, ex analogia cum r. 83. d²), aspiratio ad initium radiceſ reſcedat, qua क् in घ् mutatur, e. e. उह् cum सि et स्यामि format घाञ्चि *mulges*, घाञ्च्यामि *mulgebo* (v. r. 101²), cum भ्यस् et ध्वे format ध्भ्यस् *mulgentibus*, धाध्वे *mulgetis*

104. Grammatici indici ſyllabam हि ſecundae perſonae ſing. Imperativi *Par* terminationem eſſe ſtatuunt, cujus ह litteram, ubi cum antecedente conſonante proxime componitur, in घ् transire dicunt. Equidem tamen धि pro primitiva huius Perſonae flexione habeo, quae cum Graecorum Σι in verbis in μ convenit*). In ſanſcrita autem lingua haec genuina Imperativi flexio धि poſt conſonantes ſolum integra remanſit, poſt vocales vero, id quod peculiareſ regulae accuratius definient, ſyllaba धि aut abjicitur, aut in हि mutatur, ita ut घ् litterae aspiratio tantum conſervetur, ह ſonus autem ſupprimatur. Eundem in modum radix धा cum ſuffixo त conjuncta, irregulariter format रित् pro धित्, littera भ् radiceſ भ् eſſe in bengalica lingua aſpirationem ſolam retinuit, terminatio भ्यस् Dativi तुभ्यम् *tibi* in eodem primae perſonae caſu in त्वम् tranſit (मत्त्वम् *mihi*), et भूमि *terra* Latinis eſt *humus*

105. Quaevis conſonans praeter ſibilantes et ह litteram reduci poteſt, quodſi क् aut in eadem voce aut tanquam littera finalis conterminae vocis antecedit, e. e. सर्व vel सर्व्व *quovis*, पितरू *patrem*

*) Graecorum Σι vix unquam ſanſcrito क् ſed ſonorae aſpiratae घ् reſpondet, quam ob rem perſonales flexiones Dualis et Pluralis, वरू et व, apud Graecos ſonant τω, τε, atque verbo तिष्ठामि *ſto* (a rad. स्थि, v. r. 80) graecum तिष्ठामी reſpondet e contrario autem द्यामि nonn apud Graecos ſonat τινύμι, et flexio धि graecis eſt Σι

vel वितरु मम *mi pater!* Aspiratae per respondentem non aspiratae reduplicantur, e. c. वर्धन vel वर्धन *augmentatio*. Quae semivocales litteras य et व sequuntur consonantes, eundem in modum reduplicari possunt, quod tamen rarissime locum habet. ।

DE RADICIBUS ET PRAEFIXIS.

106. Radices sunt vocabulorum elementa primitiva, quae in lingua ipsa non inveniuntur, sed ex derivatis debent cognosci, quae eas tanquam communem stirpem vel fundamentum continent. Sunt tamen nonnulla substantiva abstracta, quae sine ullo adjecto suffixo nudam constituunt radicem, e. c. युध् *pugna*, क्षुध् *fames*, मृद् *gaudium*, भौ *tumor* etc. a radicibus युध् *pugnare*, क्षुध् *famelicum esse**) etc. Praeterea quoque, ex indicorum grammaticorum sententia, quaevis radix usurpari potest tanquam posterius membrum compositorum ejusmodi ac Latinorum carnifex (fic-is) tubicen, praeses (praesid-is) etc. e. c. धर्मीविद् *qui jus, vel officium noscit*. Non multae tamen radices in compositis hujus generis usu sunt frequentatae, itaque vix conjici potest, grammaticos veram radicem formam et notionem ex illis deduxisse compositis. Quodsi enim hoc fecissent, non proposuissent radices in brevem desinentes vocalem; quia brevi vocali finali in compositis supra dicti generis semper त् littera additur; e. c. विज् *qui vincit*, स्तुज् *qui laudat*. Grammatici indici tamen non has in त् desinentes voces, sed वि et स्तु pro radicibus habent, quarum altera vincendi, altera laudandi exprimit

*) Radices vulgo per Infinitivos vertuntur, ad abstractam earum significationem indicandam; Grammatici indici radices per substantiva abstracta in Locativo posita explicant, e. c. मृद् *per मृदि in nomine*.

notionem. Analysi ergo usi sunt grammatici indici, atque eo, quod linguae formationes omnibus adjectis, a primitiva stirpe alienis nudaverunt syllabis, quae grammaticis exprimentis rationibus vel vocibus formandis inserviunt, ad verum vocabulorum nucleum pervenerunt, a quo, tanquam ex communi fonte, omnes, ad unam familiam pertinentes formae derivarunt. Hae primitivae syllabae, a quibus verba et aliae orationis partes (nomina substantiva et adjectiva) descendunt, quae fraterno quasi vinculo inter sese junctae sunt, non apte verbales radices nominantur, quia eodem jure nominales radices possent appellari, neque etiam grammatici indici nomina, quae ex eodem cum quodam verbo descendunt fonte, ab isto verbo sed a radice ipsa deducunt, e. c. voces गति *itio*, गत *qui ivit*, गन्तुम् *ire*, गम *qui it* (in fine compositorum) non a verbo गच्छामि *eo*, sed simul cum hoc verbo a generali radice गम् derivant.

107. Radices in sanscrita lingua unam tantum continere possunt syllabam, nullam vero aliam legem, quae litterarum praescribat numerum, agnoscunt. Unica vocalis radicem constituere potest, sed etiam vocalis radicalis, ab utraque parte, compositis consonantibus includi potest, ita ut quattuor consonantes in radice locum habeant. Exempla oppositi utriusque finis sunt इ, इत् *ire*, ई *optare*, अङ्ग *unguere*, स्थिन्द् *stillare*, स्वान्द् *se movere*. Medium horum oppositorum finium tenent plurimae radices 1. radices, quae ab una vel duabus conjunctis consonantibus incipiunt atque in vocalem desinunt, e. c. दा *dare*, गा *ire*, जि *vincere*, नी *ducere*, धृ *agitare*, भृ *esse*, कृ *facere*, तृ *transire*, धे *bibere*, गी *canere*, सो *destruere*, स्था *stare*, स्तृ *fluere**)

*) Radices in य vocalem brevem vel यी diphthongum desinentes non inveniuntur. In radicibus, quae apud CAREXUM in य desinunt, haec vocalis non radicalis est omnes enim hujusmodi radices ad decimam pertinent classem, quae radici syllabam य् addit.

etc. 2. radices, quae a vocali incipiunt et in unam vel duas conjunctas desinunt consonantes; e. c. अद् *edere*, आप् *adipisci*, ईप् *regere*, अर्च् *honorare*. 3. radices, quae a consonante incipiunt itemque in consonantem exeunt, aut in initio vel in fine duas conjunctas habent consonantes, e. c. पत् *cadere*, भिद् *findere*, स्वप् *dormire*, भज् *edere*.

108. Nonnullae polysyllabae formae a grammaticis indicis inter radices receptae sunt, quas tamen pro veris radicibus habere nequeo. In quibusdam enim harum polysyllabarum formarum praepositionem video, quae cum monosyllabo radicali elemento ita concrevit, ut litterae ejus, in conjugatione verborum, radicalium litterarum sequantur analogiam; e. c. in सद्ग्राम् *pugnare*, अक्धीन् *despicere* facile cognoscuntur praepositiones अक् et सम् (v. r. 111.). In aliis polysyllabis formis reduplicativam percipimus syllabam; e. c. चक्वास् *lucere*, venit a क्वास् ejusdem significationis radice; जाग *vigilare* venit ab inusitato ग्, et graeco ἐγείρω respondet; gutturales enim per sibi respondentem palatinam repetuntur. In दरिद्रा *pauperem esse* cum video reduplicationis speciem, qua formae intensivae radicem in ह् desinentium utuntur; e. c. वरिम्, vel वरीम्, a radice म्. Forma चल्म्प fortasse e लप् (Praesens लम्पामि *disseco*, cum praepositione चि + प्र, चिप्रलम्पामि *destruo*) orta est, peculiari reduplicatione, quae vocalem radicalem cum aliena conjungit consonante. Aliae polysyllabae inter radices receptae formae e nominibus ortae videntur, ita e. c. formam कुमास् *ludere* a voce कुमार *puer* deducendam esse censeo.

ANNOT. Praeter जाग, अक्धीन् et दरिद्रा nulla polysyllaba inter radices recepta forma usu frequentatur.

cui in quattuor prioribus temporibus adhuc ह् vocalis adjungitur, e. c. a radice लेन्, quam CAREYUS लेन *scribit*, venit, caractere decimae classis adjuncto, लेन्य् ex quo in quattuor prioribus temp. formatur लेनय.

109. Illas radices, quae ex euphoniae legibus 80. et 94th. certis conditionibus initiales litteras न् et स् in ण् et प् immutant, grammatici indici, quorum auctoritatem COLEBROOKIUS, CAREYUS, WILKINSIUS, WILSONUS et YATESIUS secuti sunt, jam primitive cum ण् et प् scribunt, ita ut regulis egeant, quibus ण् et प् litterae sine ulla ratione ante flexiones et suffixa in न् et स् transeant*); e. c. verba नूदामि *mitto* et सहामि *tolero, perfero*, deducunt a णद् et पद्. Tres tantum radices primitive a littera प् incipiunt, scilicet ह्ये, हिव् et होव्, nulla vero a ण् incipit littera.

110th. Nasales litterae, quae in radicibus veluti सञ्ज्, भञ्ज्, मन्च् etc. alii consonanti antecedunt, quod ad radicis significationem attinet, minoris sunt momenti quam finalis consonans, quam ob rem, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, saepe eji- ciuntur, ubi ex regula 84. ultimam consonantem abjiciendam esse exspectaveris; e. c. भञ्ज् cum suff. न् format भान् *fractus*, neque भञ्जन् vel भन्न; चन्च् cum त् format चत् *ligatus* (v. r. 83. d^o.) neque चन्त; रञ्ज् format in Passivo रज्ये *lingor*. Interdum quoque sine ulla eupho- nica causa penultima nasalis irregulariter abjicitur, e. c. मथित *agita- tus* a मन्च्, रान *color* a रञ्ज् (v. r. 89.), उद् *aqua* ab उन्च् *fluere*. Grammatici indici in scribendis radicibus cum penultima nasali non sibi constant, atque in aliis nasalem excipiunt, in aliis omittunt, scribuntque e. c. रञ्ज्, भञ्ज्, चन्च्, मन्च्, et e contrario शप्, नद्, चद् etc. pro शडप्, नन्च्, चन्च्, quibus in radicibus tamen magni mo- menti est nasalis littera, quippe qua haec radices ab aliis, prorsus diversa significatione, distinguantur, scilicet शडप् *timere* a शप् *posse*, नन्च् *humidare* & नद् *sonare*, चन्च् *lanuare* & चद् *allicere*, idque. Scri- bimus igitur has radices, sicut FORSTERUS fecit, cum vera et integra

*) FORSTERUS recte primitivas litteras न् et प् in radicibus retinet.

ipsarum forma, i. e. cum penultima nasali, quam in illis solum omit-
timus radicibus, quae nasalem in paucis tantum temporibus inserunt,
in reliquis vero, atque in formandis nominibus nasalem litteram re-
pudiant *)

110^b). Quingue radices in duas desinunt द्व litteras, quarum al-
tera ante consonantes, semivocali य excepta, abijcitur, altera secun-
dum r 80. immutatur. Sunt भ्रष्ट् coquere, मष्ट् submergi, लष्ट् pu-
dere, सष्ट् adhaerere, स्वष्ट् amplexi Grammatici indici tamen has
radices cum स्त्र scribunt, veluti अस्त्र, मस्त्र etc. quanquam surda lit-
tera स्त्र ante sonoram द् न vix proferri potest, neque ulla ab his radi-
cibus descendens forma स्त्र litteras in radicali syllaba ostendit For-
tasse priori linguae aetate hae radices in द् desiverunt, atque assimi-
latione in द्त्र abierunt, convenit enim मष्ट् submergi cum latino
mergo.**)

ANNOT Grammatici indici omnia vocabula primitiva e radicibus explicant. Repug-
nant autem, ex mea sententia, derivationi a radicibus, praeter interjectiones et
quasdam monosyllabas particulas, veluti च, क, दि, न, वे etc. 1 numeralia,
veluti एक unus द्वि duo quorum prius apud WILSONUM ab द् ire deducitur
2 pronomina, veluti तत् is यत् quis (v r 267 et 272), quorum prius a तन् ex-
tendere alterum a यद् adorare descendere dicitur 3 Praepositiones inseparabiles
4 Multa nomina substantiva et adjectiva obscurae originis, veluti सिंह leo ररा

*) Nonnullae radices, quae penultimam habent nasalem, cum affinis radicibus, sine
nasali, in sensu conveniunt e c दध् et दध् significant /gere मन् et मन् agitare निद्रु et
निद्रु stupere Apud auctores tamen hae radices sine nasali vix inveniuntur, nam उन्मदित
agitatus et प्रमथ्य agitando veniunt a मन् ejecta nasali. ROSENIUS, in libro suo Radices
saeritae nonnunquam fallitur in temporibus, a radicebus cum penultima nasali derivan-
dis ita ut e c formet ललथ vel लथे, लथिथे, लथिथुम्, लथिथ्य etc Hac in
re quoque germanicae grammaticae mese editio sufficientem non praebet expositionem

**) भ्रष्ट् coquere et cognatum भृष्ट् assare conveniunt cum latino frigo, सष्ट् pudere for-
tasse, cognatum est cum graeco λαγνός, λαγνύειν

anser, एट् *cor*, उरन् *pectus*, गिरि *mons*, ए *ac*, अण् *aqua*, अग्नि *ignis*, उग्र, घाट् *terrilius*, अल्प *exiguus*. Plurima tamen hujus generis substantiva et adjectiva, quod ad eorum structuram attinet, a monosyllaba aut perdita aut ignota radice derivata videntur *)

X 111. Radicum significatio primitiva multiplicem in modum variari, augeri vel accuratius definiri potest per praefixis praepositiones, quae maximam partem separatae non usurpantur. Sequuntur hic in alphabetico ordine.

अति *trans, super, ultra*; e. c. अतिगन् *transgredi, praeterire*. In compositione cum adjectivo significat *valde, ultra modum*.

अधि *super* (Gallis *sur, dessus*) e. c. अधिशो *jacere super aliqua re, inculcare*, अधिष्ठा (अधि + स्था *vid. r. 80.*) *transgredi, praeesse, impetare*, तः crescere cum अधि significat, *ascendere*, इ et गन् *ire* cum अधि significant, *legere*; अधिगन् significat quoque *praeterire et adire*. ना *ire* cum अधि item significat *adire*. Ab अधि descendit adjectivum अधिका *superior*.

अन् *post*, e. c. ना et गन् *ire* formant अनन्ता et अनन्तं *sequi*.

अन्तर् *inter, intus, in medio, sub*; e. c. cum गन् *ire* अन्तर्गन् *intereire, evanescere*, cum अस्से अन्तर्स्से *inesse, contineri*.

अव *al*, e. c. cum गन् et न् *ire*, अवगन्, अवण् *alibi*, cum नो *ducere* अवनो *allducere*, cum ए *cipere* अवए *alicipere*.

अधि cum praeis solum conjungitur radicibus atque *super* significare videtur. Cum धा *ponere* et ना *ligare* formant अधिधा et

अपिनद्धं *tegere*. Initiale अ saepe abjicitur, ita ut पिधा et विनद्धं quoque dicatur. Seorsim अपि saepissime invenitur, cum sensu
-1. *insuper, etiam* etc. (v. Gloss.).

अभि *ad*, c.c. cum इ, गम् et गा *ire* format अभि, अभिगम्, अभिगा *adire*, *accedere*, cum भाप् *loqui*, अभिभाप् *alloqui*. Derivatur ab hac praepositione adverbium अभितस् *ad*, *prope*.

अव *ad*, *de*, *deorsum*; e.c. cum त् *transgredi* अवत् *descendere*, cum कृत् *scindere* अवकृत् *abscindere*, cum ज्ञा *scire* et मन *putare* format अवज्ञा, अवमन् *spernere*.

आ *ad*, c.c. आगम्, आगतम् *adire*, *pervenire*. In compositione cum Ablativo substantivi significat *usque ad*, *tenus*, aut incluso aut excluso termino.

उत् *super*; e.c. cum पत् *cadere* उत्पत् *exsilire*, cum स्था *stare* उत्था (irregulariter pro उत्स्था) *surgere*, cum नम् *inclinare* उन्नम् (v. r. 58.) *extollere*, *sublevare*.

उप *ad*; e.c. उपगम् *adire*.

नि vulgo perperam per *in* explicatur, sed veram et primitivam ejus significationem *deorsum*, *sub*, *de* esse video, ita ut oppositum sit praepositioni उत्. A. नि enim descendit Adjectivum नीच (vid. annot.) *humilis*, sicut उच्च *altus* ab उत् (vid. r. 61.); compositiones निपत् *decidere*, *procumbere*, नियम् *coercere*, *supprimere*, निमिप् *nictari*, *connivere* oppositae sunt compositionibus उत्पत् *exsilire*, उन्नम् (vid. r. 56. a.) *extollere*, *sublevare*, उन्मिप् (v. r. 58.) *aperire oculos*. Radices धा *ponere*, अस् et क्षिप् *conjicere* cum praefixo नि significant *deponere*, *depicere*. कृ *facere* format निक् *offendere*, म् *ferre* निम् *occultare*, वृत् *esse* format निवृत् *interire*, *occidere*, *redire*. Radices गम् *ire* et विम् *intrare* cum नि compositae nullam conspicuam sensus immutationem assumunt, (confer Latinorum *subire*, ubi *intrare* significat).

निर्ग *ex*; e. c. निर्गम् *egredi*.

पर *retro, reversus*. Haec significatio dilucide apparet ex Adverbio पराच् *retro, retroversus*, quod a परा *descendit*, sicut analogia Adjectiva प्राच् *orientalis*, अत्राच् *meridionalis* etc. (vid. r. 196. et seq.) a praepositionibus प्र et अत्र derivantur. परा non primitivam cum radicibus conjunctionem subire, sed cum vocibus jam formatis solum componi videtur, e. c. cum जय *victoria* et जित *victus* format पराजय *clades*, पराजित *oppressus, victus*, cum भव *existentia* et भूत *qui existit* format पराभव *clades*, पराभूत *oppressus*; non tamen inveni verba पराजयामि, पराभवामि *opprimo, vinco*.

परि *circum*; e. c. परिगम् *circumire*, पर्यास् (परि + आस् r. 37.) *circumse-
dere*. Haec praepositio saepe solum primitivae significationis vi
augendae inservit, eo quod indicat aliquem ex omni parte circum-
datum esse actione vel qualitate, quam radix exprimit. Inter
परि et क् radicis कृ *facere*, euphoniae causa inseritur sibilans lit-
tera, et quidem प् propter antecedentem र् (cf. r. 101².) e. c.
परिष्कृत *ornatus*, परिष्कार *ornamentum* (quo circumdatur aliquis)
cf. r. 65. et 82³).

प्र respondet cognatis praepositionibus latinis pro et praec in pro-
gredior, procedo, procuro, praestare, praeesse, praeficere etc.;
e. c. cum कृ *currere* प्रकृ *procurrere, profugere*, cum स्था *stare* प्रस्था
proficisci, progredi, cum एस् *esse* प्रभू *eximio modo esse, imperare*.
(प्रभू *dominus, excellens*, प्रभाव *dignitas, potentia*).

प्रति *contra, e regione, erga, versus, retro, ad*; e. c. cum इ, प्रति
exadversum ire, adversari, cum पद्, प्रतिपद् *adire, pervenire*,
cum कप्, प्रतिक्वप् *recedere, gradum reficere*, cum च्छप् *dicere*.
प्रतिवच् *respondere*. Inter प्रति et sequens क् in quibusdam vo-
cibus euphoniae causa inseritur प् (vid. प्रतिष्काश, प्रतिष्काप et
प्रतिष्काच apud WILSONUM et cf. परि et सम).

वि remotiōnem, separationem et dissipationem exprimit atque cum latino dis plerumque convenit; e. c. cum सम् *ire* विसम् *discedere, dispergi*, cum इ *currere* विइ *discurrere, diffugere*, cum यम् *jungere* वियम् *separare, disjungere*, cum स्म *meminisse* विस्म *oblivisci*. Quia वि dissipationem exprimit, apte quoque adhibetur ad primitivae significationis vim augendam, saepe tamen nullam conspicuam radici addit sensus mutationem. Cum Adjectivo conjunctum negationem, interdum quoque incrementum exprimit e. c. विप्रिय *ingratus* विमहत् *permagnus*. Ubi cum Substantivo ad formandum adjectivum compositum conjungitur, privationem indicat e. c. वितिमि *vacuus a caligine*.

सम् *cum*; e. c. cum इ et गम् *ire*, समि, सङ्गम् *congregari, convenire*, cum ह्या *dicere* सङ्ख्या *numerare*. Interdum nullam affert mutationem significationis radicalis, aut solum ejusdem vim auget, e. c. cum या *ire* संया *id.*, cum क्षी *extinguere* संक्षी *id.*, cum च *tegere*, संच *id.* Inter सम् et क् radici क् *facere* inseritur euphonicum स e. c. संस्कृत *ornatus* (cf. r. 65., 82⁹). et praepositiones परि et प्रति).

ANNOT. Omnes quae in इ desinunt praepositiones (नि, परि, प्रति) hanc vocalem in quibusdam vocibus, praecipue ante क्, produciunt; vid. apud WILSONUM नीकार, नीकाश, प्रतीकार, प्रतीकाश, प्रतीवाप, प्रतीवेश, प्रतीहार, प्रतीहास, प्रतीहाय, प्रतीहाविन्, प्रतीभाव, प्रतीरम्भ, प्रतीवर्त, प्रतीवाद, प्रतीवार, प्रतीवाद, प्रतीहार, प्रतीहास.

112. Multae praepositiones praefixae per compositionem cum quibusdam radicibus, significationes produciunt, quae ex praepositionis et radicis sensu primitivo vix expectari possunt, vel adeo ab eo valde alienae videntur; e. c. ज्ञा *noscere* cum praefixo अन् *significat* 1. *permittere*, 2. *dimittere*; इ *ire* nonnullaeque aliae ejusdem sensus rādices cum praefixo अच् *significant* intelligere, scire; लम् *adi-*

pisci cum प्र *decipere*, *fallere*; शम् *quiescere* cum नि *audire*, विष् *intrare* cum उप *considerare*. — Permultae praepositiones inveniuntur compositae cum quibusdam radicibus, ita ut nullam perspicuam in eas vim exerçant, aut significationem primitivam tantum augeant; e. c. radix आस् *sedere* idem significat ubi cum अन् vel उत् *composita* est (अन्वास्, उदास्), ईच्, अवेच् (अव + ईच्) उदीच् (उत् + ईच्), उपेच् (उप + ईच्), निरीच्, मेच् (प्र + ईच्), वीच् (वि + ईच्), समीच् omnia significant *videre*; वि, निवि, निर्वि, विवि significant *vincere*.

113. Duae quoque vel tres praepositiones cum una radice conjungi possunt, ita ut radix jam cum una vel duabus composita praepositionibus, cum altera vel tertia praepositione conjunctionem ineat; e. c. आगम् *adire* cum प्रति (प्रत्यागम्) *redire*, cum सम् (समागम्) *congregari*; निग्रह् *retinere*, *cohibere* cum वि (विनिग्रह्) *id.*, cum सम् (सन्निग्रह्) *jaculari*, *telis petere*; सम्प्राप् (सम् + प्र + आप्) *pervenire*, cum उप (उपसम्प्राप्) *id.*; सम्प्रेच् (सम् + प्र + ईच्) *videre*, cum अभि (अभिसम्प्रेच्) *id.*

114. Inter praepositiones inseparabiles non referenda sunt praefixa स, उन् (उस्) et अ privativum, quia neque sensu praepositiones sunt, neque cum radicibus primitivam ineunt compositionem, sed cum singulis vocibus jam formatis componuntur (vid. Glossarium meum).

E NŌMINIBUS.

THEMA.

115. Grammatici indici, ubi nomina (substantiva, adjectiva, pronomina et numeralia) extra sermonis contextum memorant, non Nominativum sing. sed thema eorum i. e. formam nudam ab omni casuum terminatione vacuam proponunt; e. c. गिरि*m. mons*, चारि*n. aqua*, tanquam themata dantur, quorum alterum in Nominativo गिरिस्, alterum item चारि format (vid. r. 119. et 122.). In sermone tamen plurimarum vocum thema nunquam apparet, nisi in nominibus compositis, quorum prius membrum, pronominibus exceptis, semper nudam vocis stirpem exhibet, ita tamen ut euphoniae legum ratio sit habita.

GENUS.

116. Praeter masculinum et femininum sanscrita lingua, sicut nonnullae cum ea cognatae linguae, genus neutrum habet. Substantivorum genus linguae usu definitur, nonnunquam tamen e littera, in quam thema desinit, intelligi aut e vocis significatione conjici potest. Adjectiva genus variant, ita ut hac in re semper ad substantivum suum se accomodent; neutrum eorum a masculino nunquam themate, sed declinatione solum, quibusdam in casibus, differt; e. c. पुष्य *purus*, मृदु *tener*, महत् *magnus* et masculini, et neutrius generis themata sunt, ex quibus feminina themata formantur पुष्या, मृदो, महतो.

120. Recedunt a regula praecedente: a) themata feminina in आ, et derivata Feminina in ई desinentia, quippe quae nudum thema in Nominativo exhibeant; e. c. आशा *spes* et मरुती *magna* (a मरुत्) in Nominativo item sonant आशा, मरुती. b) Masculina et Feminina in इ desinentia Nominativum, suppresso इ, in आ formant; e. c. पिता *pater* a पितृ, माता *mater* a मातृ (v. r. 179.).

× 121. a) Quae in consonantem desinunt voces, quia duae consonantes ex euphoniae lege 57. in fine vocum non admittuntur, Nominativi characterem न् supprimunt, et nudum exhibent thema, ita tamen, ut euphoniae legum ratio habeatur, ex quibus e. c. themata मरुद् *f.*, वधुद् *f.*, वान् *f.* in Nominativo formant मरुत्, वयुत् (r. 56. b.), वान् (r. 59.) (ante sonoras litteras मरुद्, वयुद्, वान्). b) न् finale in Nominativo abjicitur, et in Masculino, producta antecedente vocali compensatur; e. c. राजा *rex*, a राजन्, केशी *leo*, a केशिन्.

122. a) Neutra aut Accusativi characterem in Nominativo ponunt, aut nudum exhibent thema; prius faciunt nonnisi voces in अ vocalem desinentes, e. c. पत्रम् *folium*, a पत्र (v. r. 123.). Reliquae neutrius generis voces, sive earum thema in vocalem sive in consonantem desinat, a Nominativi characterem vacuae sunt, nudum exhibentes thema; e. c. themata वारि, मधु, मरुत् in Nominativo item sonant वारि etc. b) Quae in न् desinunt themata, hanc litteram in Nominativo abjiciunt; e. c. नाम *nomen* a नाम् (cf. r. 121. b.).

ACCUSATIVUS.

123. a) Accusativi character est न्, e. c. गदाम् *m.*, आशाम् *f.*, मिहिम् *m.*, मातिम् *f.*, भानम् *m.*, धेनुम् *f.*, नदीम् *f.*, वधुम् *f.* a गद्, आशा, मिहि etc. b) Auxiliarem vocalem अ inserunt inter thema et Accusativi characterem: 1. themata, quae in consonantem desi-

nunt*), e.c. ददत्तम् a ददत् *m.*, युधम् a युध् *f.*; 2. Feminina monosyllaba in ई et ऊ desinentia, e.c. भियम्, भुवम् a.भो, भू (v. r. 51.); 3. quae ऋ vocali vel diphthongis ऐ et औ terminantur Masculina et Feminina; ऋ finale ante auxiliarem vocalem अ transit in अरू, vel आरू (v. r. 179.). E.c. नावम् a नौ *f.*, पितरम् a पितृ *m.*, मातरम् a मातृ *f.*, दातारम् a दातृ *m.*

124. Neutorum Accusativus aequat Nominativum (v. r. 122.).

INSTRUMENTALIS.

× 125. a) Hujus casus character est आ e.c. मृदा, मृत्ता a मृद् *f.*, मृत् *m.n.*; मृत्वा, नद्या a मति *f.***), नदी *f.***); धेन्वा, वध्वा a धेन् *f.*, वध् *f.***); पित्रा, मात्रा a पितृ *m.*, मातृ *f.* (v. r. 54.). b) Femininorum आ finale transit in ए diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. ante flexionem आ in अय् dissolvitur; e.c. आशया (ex आशे + आ) ab आशा *f.* c) Masculina et Neutra in इ et उ atque Neutra in ऋ desinentia, has vocales non immutant, sed, ad hiatum evitandum, न् euphonicum inserunt; e.c. अग्निना, मधुना ab अग्नि *m.*, मधु *n.*

126. Masculina et Neutra in अ desinentia item न् euphonicum inserunt, sed अ thematis finale, sicut in pluribus aliis casibus, in ए immutant, et आ flexionem corripunt in अ†); e.c. गग्नेन, पत्रेण***) a गग्न *m.*, पत्र *n.*

*) quia sine vocali interposita न् cum antecedente consonante non conjungi posset (vid. r. 57.).

**) vid. euphon. r. 50°).

***), vid. euphon. r. 54°).

†) ut mihi videtur propter longam vocalem, quam, ex mutato in ए, Instrumentalis vocum in ए desinentium in penultima habet syllaba.

DATIVE.

127. a) Dativi character est ए vel ऐ, prius communis trium generum est terminatio, posterius Femininorum proprium est, atque us adjungitur, quae in longam simplicem desinunt vocalem. Monosyllaba tamen Feminina vocalibus इ et उ terminata, aequae ac ea, quae in breves vocales इ et उ desinunt, ad arbitrium ए vel ऐ characterem assumunt. Feminina in इ desinentia ए tantum admittunt. L.c. मरुते, यधे a मरुत् *m n.*, यध *f.*; पित्रे, मात्रे a पितृ *m.*, मातृ *f.**), नावे a ना *f.***), नदी, वध्वी a नदी *f.*, वध *f.****), भिये vel भियं a भी *f.*; भुवे vel भुवे a भू *f.*†), मत्स्ये vel मत्स्ये a मत्सि *f.*, धेन्वी vel धेनवे a धेनू *f.* b) Vocales इ et उ ante terminationem ए *Gunae* incrementum sumunt, fortior autem terminatio ऐ *Gunam* non admittit, e c. गिरिये (e गिरे + ए), भानवे (e भानो + ऐ) a गिरि *m.*, भानु *m.***), मत्स्ये vel मत्स्ये, धेनवे vel धेनवे a मत्सि *f.*, धेनू *f.* c) Femininorum आ ante terminationem ऐ vel धेन्वी a मत्सि *f.*, धेनू *f.* d) Themata in अ desinentia, terminationi ए vocalem अ adjungunt, ante quam diphthongus ए in अय dissolvitur, quod cum antecedente अ in आय coalescit, e c. गदाय (e गदा + अय = ए + अ) १ गदा *m.*, पत्राय १ पत्र *n.* e) Neutra, quae in aliam vocalem quam अ desinunt, नू euphonicum inserunt inter thema et terminationem ए, e c. मधुने a मध, वारिणी (v. r. 94°.) a वारि

*) १ euphoniae r 31

**) १ r 53

***) १. r 30°

†) १ r 51,

††) Terminatio एय eo quoque explicari potest, quod thematis ए finale cum characterē in ऐ coalescat diphthongum (v. r 36), quae ante adjunctum ए in आय dissolvitur (r. 55)

ABLATIVUS ET GENITIVUS.

128. Ablativus tantum in vocibus vocali अ terminatis atque in pronominibus a Genitivo distinguitur, et त् characterem habet, ante quem अ vocalis producitur, e. c. गङ्गात्, पत्रात् a गङ्गा *m.*, पत्र *n.*

129. Genitivi character vocum in अ desinentium, pronominumque masc. et neut. est स्य e. c. गङ्गास्य a गङ्गा *m.*, पत्रस्य a पत्र *n.*, अमृत्य *illius* (v. r. 101°.) ab अमृत.

130. Quae in aliam vocalem quam अ desinunt voces, pronominibus exceptis, tanquam communem Ablativi et Genitivi characterem unam terminationum अस्, आस् et स् habent; अस् et स् terminationes tribus generibus sunt communes, आस् Femininorum propria est. a) Omnes, quae in consonantem quampiam vel in unam diphthongorum ऐ et औ desinunt voces trium generum, अस् terminationem assumunt; e. c. महत्स्, युध्स्, नावस्, रायस् a महत् *m.n.*, युध् *f.*, नौ *f.*, रौ *m.* b) Masculina vocalibus इ et उ terminata et voces utriusque generis in औ desinentes, solam litteram स् adjungunt, ante quam इ et उ *Guna* accipiunt. Feminina in इ et उ aut Masculinorum sequuntur analogiam, adjungendo स् cum *Guna*, aut ante femininam graviolem terminationem आस् *Gunae* incrementum repudiant. E. c. गिरिस्, भानोस् a गिरि *m.*, भानु *m.*; गोस् a गो *m.f.*; मतेस् vel मत्यास्, धेनोस् vel धेन्वास् a मति *f.*, धेनु *f.* c) Quae in longam simplicem vocalem desinunt Feminina, आस् terminationem adjungunt, ante quam आ in ऐ transit diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. in आय् dissolvitur; tamen monosyllaba in ई et ऊ ad arbitrium आस् vel अस् terminationem assumunt; e. c. नद्यास्, वध्वास् a नदी, वधू; आश्यास् (ex आशी + आस्) ab आशा; भियास् vel भियस्, भुवास् vel भवस् a भौ, भू (v. r. 51.). d) Masculina et Feminina in ऋ desinentia formant उस् (vid. r. 179.) e. c. पितृस्, मातृस् a पितृ, मातृ. e) Neutra, vocalibus इ, उ et ऋ finita, अस् terminationem assumunt, atque न्

euphonicum inserunt; e.c. मधुनच्, वारिणच्, वड्डडुहित्तणम् (v. r. 94°).
a^o मधुⁿ., वारिⁿ., वड्डडुहित्तⁿ..

LOCATIVUS.

× 131. Locativus इ vel आम् habet characterem; prius tribus generibus est commune, posterius proprium est Femininorum, atque iis adjicitur, quae in longam simplicem desinunt vocalem; ita tamen ut monosyllaba in ई et ऊ desinentia ad arbitrium इ vel आम् sibi adjungere possint. अ cum characterē इ coalescit in ए; इ *Gunam* accipit, atque आ vocalis ante femininam flexionem आम् transit in ऐ, quod dissolvitur in आय् (v. r. 55.); e.c. महति, यधि a महत् *m.n.*, यध् *f.*; गति, नाति a गो *m.f.*, नो *f.*; गते (e गद् + इ) a गद् *m.*, पत्रे a पत्र *n.*; पितरि, मातरि a पितृ *m.*, मातृ *f.*; नद्याम्, वध्वाम् a नदी *f.*, वध् *f.*; आशायाम् (ex आशे + आम्) ab आशा *f.*; भियि vel भियाम्, भुवि vel भुवाम् a भो *f.*, भू *f.* (v. r. 51.).

132. Masculina in इ et उ desinentia characterem इ non admittunt, sed has vocales immutant in औ; Feminina in इ et उ ad arbitrium eandem sequuntur analogiam, aut femininam terminationem आम् assumunt. E.c. गिरी, भनी a गिरि *m.*, भान् *m.*; मती vel मत्याम्, धेनौ vel धेन्वाम् a मति *f.*, धेनु *f.*

ANNOT. Terminatio औ primitive vocum in उ desinentium propria fuisse atque ab iis ad voces in इ transiisse videtur, nam औ *Friddus* est vocalis उ, sed nullam cum इ habet affinitatem.

133. Neutra in इ, उ vel ऋ desinentia, euphonicum न् inserunt inter thema et characterem इ, e.c. वारिणि (r. 94°.), मधुनि a वारि, मधु-

VOCATIVUS. उपनि ३. १०. ११. १२. १३.

134. Vocativus nullum habet proprium characterem, sed aut idem est ac thema, aut idem ac Nominativus, aut thematis vocalem

ita immutat, ut breves *Gunae* incremento augeantur, longaeque corripantur. *a)* इ, उ et कृ vocales Masculinorum et Femininorum *Gunam* accipiunt, e. c. गिरे, मते, भानो, धेनो, पितरु, मातरु, a गिरि *m.*, मति *f.*, भानु *m.*, धेनु *f.*, पितृ *m.*, मातृ *f.* *b)* Neutra ad arbitrium eandem sequuntur analogiam aut primitivam vocalem sine incremento retinent; e. c. वारे vel वारि, मधो vel मधु, धातरु vel धातु, a वारि etc. *c)* अं vocalis, quia *Gunam* non habet, nullam mutationem subit, e. c. गङ्गा *m.* पत्र *n.* *d)* Polysyllaba Feminina in ई et ऊ desinentia has vocales corripunt, e. c. नदि, वधु a नदी, वधु. *e)* Femininorum आ finale propriam sequitur legem, transeundo in ए; e. c. आशि ab आशा.

135. Quae in consonantem desinunt voces trium generum euphoniae tantum subjectae sunt legibus; e. c. यत्, वाक् (ante sonoras यद्, वाग्), राजन्, a यद् *f.*, वाक् *f.* (v. r. 56. et 59.), राजन् *m.*

136. Nominativi characterem सू ad Vocativum extendunt atque in hoc casu a Nominativo non differunt: *a)* rarissima Masculina in longas vocales आ, ई et ऊ desinentia, e. c. सोमपास् a सोमपा; *b)* voces diphthongis ऐ, औ et औ terminatae, quae paucae sunt numero; e. c. गोस्, नौस् a गो *m. f.*, नौ *f.* *c)* Feminina monosyllaba in ई et ऊ desinentia, e. c. भौस्, भूस् a भौ, भू.

DUALIS.

NOMINATIVUS, ACCUSATIVUS ET VOCATIVUS.

* 137. Hi tres casus in Duali communem habent terminationem. *a)* Masculina et Feminina (ius exceptis, quae r. 138. et 139. describuntur) औ characterem assumunt, ante quem कृ in अरु transit, reliquae vocales generales sequuntur euphoniae leges; e. c. गौ, नौ, वधौ a गङ्गा *m.*, नदी *f.*, वधु *f.*; भौ, भू a भौ *f.*, भू *f.* (v. r. 51.); पितौ, मातरौ a पितृ *m.*, मातृ *f.*; यधौ, वाचौ a यद् *f.*, वाक् *f.* *b)* Neutra ई terminationem adjungunt, cum qua अ coalescit in ए; inter

reliquas vocales et terminationem ई inseritur न् euphonicum; e. c. महती a महत्; पत्रे a पत्र, वारिणी (v. r. 94°), मधुनो, a वारि, मधु.

138. Masculina et Feminina in इ et उ desinentia, nullum adjungunt characterem, sed breves has vocales tantum producant, e. c. गिरी, मती, भान्, धेन् a गिरि^m, मति^f, भान्^m, धेन्^f.

139. Feminina in आ desinentia Neutorum sequuntur analogiam, addenda terminatione ई, quae cum antecedente आ in ए coalescit, e. c. आशे ab आशा

INSTRUMENTALIS, DATIVUS ET ABLATIVUS

140. Tribus his casibus, in tribus generibus, communis est terminatio भ्याम्, ante quam अ producitur et ए transit in आ, reliquae vocales nullam subeunt mutationem. E. c. युद्ध्याम्, महद्ध्याम् a युध्^f, महत्^{m. n.} (v. r. 83. b), वाग्भ्याम् a वाच्^f (v. r. 86.), राज्ञ्याम् a राजन्^m (v. r. 92.), तैश्चोभ्याम् a तैश्चⁿ (v. r. 100. c.), गिरिभ्याम्, भान्भ्याम्, नदीभ्याम् a गिरि^m, भान्^m, नदी^f, गङ्गाभ्याम्, पत्राभ्याम् a गङ्गा^m, पत्रⁿ, रभ्याम् a रै^m.

GENITIVUS ET LOCATIVUS

141. Duo hi casus in tribus generibus communem habent terminationem ओस्, ante quam अ et आ in ए transeunt diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. in अय् dissolvitur Neutra in इ, उ et ऋ desinentia euphonicum न् inserunt, Neutra in अ desinentia a Masculinis non differunt. E. c. गिर्योस्, नद्योस् a गिरि^m, नदी^f, धेन्^f, गङ्गयोस्, पत्रयोस्, आशयोस् a गङ्गा^m, पत्रⁿ, आशा^f, वारिणीस्, वज्रडहिलणीस् (v. r. 94°), मधुनोस् a वारिⁿ, वज्रडहिलⁿ, मधुⁿ.

PLURALIS.

NOMINATIVUS.

X 142. Masculina et Feminina अस् habent characteristicam terminationem, quacum अ et आ vocales coalescunt in आ; इ, उ et ऋ *Gunam* accipiunt. E. c. युधस्, ददत्स् a युध *f.*, ददत् *m.*; गडास्, आशास् a गडा *m.*, आशा *f.*; गिर्यस् (e गिरे + अस्), धेनवस् (e धेनो + अस्), पितरस् a गिरि *m.*, धेनु *f.*, पितृ *m.*; नद्यस्, भवस् (v. r. 51.), नावस् a नदी *f.*, भू *f.*, नौ *f.*

X 143. Neutorum Nominativi pl. character est इ. a) Breves vocales producuntur, atque न् euphonicum inter thema et flexionem inseritur; e. c. पत्राणि, अक्षीणि (v. r. 94^a.), मधूनि a पत्र, अक्षि, मधु. b) Neutra, quae in quampiā, praeter nasales et semivocales, consonantem desinunt, huic consonanti nasalem anteponunt litteram, quae ad organum ejus se accomodat e. c. पक्षि, जित्ति, लम्भि a पक्ष, जित्, लम्. c) Neutra, quae in suffixum litteris न् vel स् terminatum desinunt, penultimam brevem vocalem producunt; e. c. धनीनि a धनिन्, तैद्राणि a तैद्रस् (v. r. 15.); धरूपि a धनुस् (v. r. 101^a.).

144. In rarissimis Neutris, quae in duas desinunt consonantes, inserenda nasalis ad priorem consonantem, cui praepositur, se accomodat; e. c. पिपक्षि a पिपन्. Neutra, quae इ vel ल litteram tanquam penultimam consonantem habent, e grammaticorum sententia, ad arbitrium aut न् nasalem inserunt aut omittunt; et formae desiderativae in ईर्ष् et ऊर्ष् desinentes, si nasalem inserunt, penultimam vocalem corripere dicuntur; e. c. स्रवलिङ्गि vel स्रवन्तिङ्ग a स्रवल्ग, चिकीर्षि vel चिकिन्तिर्षि a चिकीर्ष.

ACCUSATIVUS.

145. Masculina, quae in brevem vocalem desinunt, न् tanquam Accusativi plur. characterem adjiciunt, et brevem vocalem finalem producunt; e. c. गडान्, गिरिन्, भान्, पितृन् a गडा, गिरि, भानु, पितृ.

146. Reliqua Masculina, rarissimis cum exceptionibus, atque omnia Feminina, in Accusativo plur. स् habent characterem, ante quem breves vocales producuntur, e. c. मतीस्, धेनुस्, मातृस् a मति f., धेनु f., मातृ f.; नदीस्, वधूस् a नदी f., वधू f. Quae in consonantem desinunt Masculina et Feminina, deinde monosyllaba Feminina in ई et ऊ, denique voces diphthongis ऐ et औ terminatae, quae omnes sunt monosyllabae, characterem स् auxiliari vocali अ cum themate conjungunt, ita ut Accusativus Nominativum aequet, e. c. ददतस्, युधस् a ददत m., युध f., भियस्, भुवस् a भो f., भू f. (v. r. 51.), रायस् (e ऐ + अस्), नावस् (e नौ + अस्) a नौ m., नौ f.

147. Neutorum Accusativus Nominativum aequat (v. r. 143. et 144.).

INSTRUMENTALIS

148. a) Hujus casus, in tribus generibus, character est syllaba भिस् e c. गिरिभिस्, धेनुभिस्, नदीभिस् a गिरि m etc, महद्भिस् a महत् m n (cf. r. 140.). b) Voces solae in अ desinentes a communi analogia recedunt, formando ऐस्, e. c. गङ्गैस्, पत्रैस् a गङ्गा m., पत्र n.

X ANNOT Terminationem ऐस् ex अभिस् vel potius आभिस् explicandam esse censeo, eo quod primitiva linguae aetate अ ante terminationem भिस्, sicut ante भ्याम्, in आ transierit (v r 140) Ex आ + भिन्, ejecto भू, oriri potuit ऐस्, nam ऐ diphthongus ex elementis आ et इ vel ई consistit (v annot. ad r 33) Vix autem credibile est, jam antiquissima linguae aetate, duas extitisse hujus casus terminationes, quarum altera vocum in अ desinentium propria, altera omnibus reliquis finalibus litteris fuerit communis

DATIVUS ET ABLATIVUS.

149. Horum casuum, in tribus generibus, character est भ्यस्, ante quem अ transit in इ, reliquae vocales nulla mutatione afficiuntur, e. c. गङ्गाभ्यस्, मतिभ्यस्, मधुभ्यस्, नदीभ्यस्, a गङ्गा m., मति f.,

मधु *n.*, नदी *f.*; मल्लस्य a मल्ल *m.n.* (v. r. 83. b.); चाग्भ्यस् a चाच् (vid. r. 86.); राज्ञभ्यस् a राजन् *m.* (v. r. 92.); तैज्ञभ्यस् a तैज्ञस् *n.* (v. r. 100. c.).

GENITIVUS.

150. a) Hujus casus character est ग्राम् e. c. मल्लताम्, युधाम् a मल्ल *m.n.*, युध् *f.*; गत्राम्, नात्राम् a गो *m.f.*, नो *f.* (v. r. 55.). b) Voces, quae in simplicem desinunt vocalem, inter thema et flexionem ग्राम्, न् inserunt euphonicum, ante quod breves vocales producuntur; monosyllaba tamen Feminina ad arbitrium aut न् euphonicum inserere, aut ग्राम् proxime cum themate conjungere possunt. E. c. गद्यानाम्, गिरिषाम् (vid. r. 94^a), मतीनाम्, मधूनाम्, a गद्य *m.*, गिरि *m.*, मति *f.*, मधु *n.*; आद्यानाम्, नदीनाम्, वधूनाम्, ab आद्या, नदी, वध्; भीनाम् vel भियाम्, भूनाम् vel भूवाम् a भी, भू (v. r. 51.).

LOCATIVUS.

151. Hujus casus character est स्तु, ante quem अ transit in ए atque ऐ in आ; reliquae vocales non mutantur*); e. c. गद्येऽ, राज्ञे a गद्य *m.*, रौ *m.*; आद्यास्तु, वारिषु, वधूषु ab आद्या *f.*, वारि *n.*, वध् *f.*; मल्लस्तु, युधस्तु a मल्ल *m.n.*, युध् *f.* (v. r. 83. c.); राज्ञस्तु, नामस्तु a राजन् *m.*, नामन् *n.* (v. r. 92.); तैज्ञस्तु vel तैज्ञस्तु a तैज्ञस् *n.* (v. r. 100. c.).

VOCATIVUS.

152. Vocativus pluralis semper Nominativum aequat.

153. Sequens tabula omnium casuum flexionum praebet conspectum

*) d- g terminationis mutatione in द्ग vid. r. 101^a.

PLURALIS.

NEUTRUM.

INSTR.	D. A.	GEN.	LOC.	SING.	DUAL.	PLUR.
				N. A. V.	N. A. V.	N. A. V.
गिभस्	वगभ्यस्	वचान्	वक्ष्	वक्	वचौ	वक्षि
भृगिभस्	भृगभ्यस्	भृगान्	भृक्ष्	भृक्	भृगौ	भृक्षि
रङ्गिभस्	रङ्गभ्यस्	रङ्गान्	रङ्गस्	रङ्ग	रङ्गौ	रङ्गि
पद्भिस्	पद्भ्यस्	पदान्	पक्ष्	पद्	पदौ	पक्षि
विद्भिस्	विद्भ्यस्	विदान्	वित्स्	वित्	विदौ	विन्धि
युद्भिस्	युद्भ्यस्	युधान्	युत्स्	युत्	युधौ	युन्धि
बुद्भिस्	बुद्भ्यस्	बुधान्	भुत्स्	भुत्	बुधौ	बुन्धि
लब्धिभस्	लब्धभ्यस्	लभान्	लप्स्	लप्	लभौ	लम्भि
चर्भिस्	चर्भ्यस्	चरान्	चर्ष्	चर्	चरौ	चर्षि
गोर्भिस्	गोर्भ्यस्	गिरान्	गोर्ष्	गोर्	गिरौ	गिर्षि
शन्भिस्	शन्भ्यस्	शमान्	शन्स्	शन्	शमौ	शमि
विद्भिस्	विद्भ्यस्	विशान्	विद्स्	विद्	विशौ	विंशि
दिग्भिस्	दिग्भ्यस्	दिशान्	दिक्स्	दिक्	दिशौ	दिंशि
द्विद्भिस्	द्विद्भ्यस्	द्विपान्	द्विद्स्	द्विद्	द्विपौ	द्विपि
मृद्भिस्	मृद्भ्यस्	मृपान्	मृक्ष्	मृक्	मृपौ	मृपि
काभिस्	काभ्यस्	कसान्	कस्	कस्	कसौ	कंसि
चकाभिस्	चकाभ्यस्	चकासान्	चकास्	चकास्	चकासौ	चकांसि
पीभिस्	पीर्भ्यस्	पिसान्	पीःप्	पीस्	पिसौ	पिसि
लिङ्भिस्	लिङ्भ्यस्	लिङ्गान्	लिङ्गस्	लिङ्ग	लिङ्गौ	लिङ्गि
धृग्भिस्	धृग्भ्यस्	उडान्	धृक्ष्	धृक्	उडौ	उडि
वल्भिस्	वल्भ्यस्	वल्गान्	वल्प्	वल्	वल्गौ	वल्गि ⁽⁹⁾

^r r. 56. c⁽⁶⁾. et 83. d⁽⁶⁾. ^s v. r. 72. 73⁽⁷⁾. et 97. ⁹ v. r. 491. ⁽⁹⁾ v. r. 74. et 98. d. 103⁽⁸⁾. ⁽¹⁷⁾ v. r. 57. et 84. ⁽¹⁸⁾ vel वल्गि.

	Singularis	Dualis	Pluralis
<i>Nom.</i>	स <i>m.f.</i> न. ^{*)}	सौ <i>m.f.</i> द्व. <i>n.</i>	असु <i>m.f.</i> न. <i>n.</i>
<i>Acc.</i>	म्, अम् <i>m.f.</i> न. ^{*)}	सौ <i>m.f.</i> द्व. <i>n.</i>	स, असु <i>m.f.</i> न. <i>m.</i> न. <i>n.</i>
<i>Instr.</i>	आ <i>m.f.</i> न. ^{*)} अ <i>m.n.</i> ^{*)}	भ्याम् <i>m.f.</i> न.	भिस् <i>m.f.</i> न. ऐस् <i>m.n.</i> ^{*)}
<i>Dat.</i>	ए <i>m.f.</i> न. ऐ <i>f.</i> अय <i>m.n.</i> ^{*)}	भ्याम् <i>m.f.</i> न.	भ्यस् <i>m.f.</i> न.
<i>Abl.</i>	त् <i>m.n.</i> ^{*)} असु <i>m.f.</i> न. स <i>m.f.</i> आस् <i>f.</i>	भ्याम् <i>m.f.</i> न.	भ्यस् <i>m.f.</i> न.
<i>Gen.</i>	स्य <i>m.n.</i> ^{*)} असु <i>m.f.</i> न. स <i>m.f.</i> आस् <i>f.</i>	सौस् <i>m.f.</i> न.	साम् <i>m.f.</i> न.
<i>Loc.</i>	इ <i>m.f.</i> न. आम् <i>f.</i>	सौस् <i>m.f.</i> न.	सु <i>m.f.</i> न.

154. Quia, in casibus formandis, multum pendet e vocum littera finali earumque genere, sequens tabula integrum praebeat conspectum declinationis, quam voces diversae, ex lege litterae suae finalis generisque sui sequuntur. Litterae finales alphabetico ordine sunt dispositae; consonantium tamen illas tantum recepimus, quae saepius in vocabulorum fine apparent; de iis fusius in sexta agetur declinatione.

VOCUM DIVISIO IN SEX DECLINATIONES.

155. Quod ad thematum litteras finales attinet, apte sex statui possunt declinationes, quarum quattuor priores complectuntur simplices vocales, quinta diphthongos, sextaque consonantes comprehendit.

Prima declinatio: voces in अ et आ.

Secunda declinatio: voces in इ et उ.

^{*)} Solum in thematibus in अ vocalem desinacibus.

Tertia declinatio: voces in ई et ङ.

Quarta declinatio: voces in ऋ.

Quinta declinatio: voces in ऐ, औ et औ.

Sexta declinatio: voces, quae in quampiam desinunt consonantem.

PRIMA DECLINATIO.

अ ET आ.

× 156. Voces in अ desinentes aut Masculina sunt aut Nentra, nunquam Feminina. Multis in rebus a communi declinationis norma recedunt, id quod *rr.* 122, 126, 127 a., 128, 129, 137 a., 148. fusius expositum est. Accedit, quod अ vocalis pluribus in casibus in ए transit*), aut producitur in आ, ubi aliae thematum vocales nullam subeunt mutationem.

× ANNOT. Grammatici indici, quorum Angli sequuntur auctoritatem, आत् Ablativi terminationem esse statuunt. Haec autem sententia nullo confirmatur argumento, quia haec terminatio solum cum antecedente अ composita invenitur, ita ut आत् aut ex अ + अत् explicari possit, aut ex अ producto in आ + त्. Posterior dissolutio, quam praeferimus, tribus confirmatur argumentis. 1. अ etiam ante terminationem याम् producitur (*v. r.* 140.), ante quam reliquae vocales breves retinentur. 2. Ablativi pronominum primae et secundae personae मत् *a me*. त्वत् *a te* melius in म et त्व + त् quam in म् et त्व् + अत् resolvuntur, quia fere omnes horum pronominum casus in Singulari a म et त्व syllabis, vel ab earum in मे et त्वे transformata forma descendunt. 3. त् melius quam अत् cum अ convenit, quod in antiquissimis latinis monumentis Ablativi omnium declinationum est character, sic legitur e. c. in Columna rostrata, presented sumod dictatored, in altod marid, navaled praedad etc. Itidemque in sanscrita lingua omnium singularis numeri Ablativorum characterem antiquitas त्. Inister navimilaeq. puvachitastee amvatu; val'ir variluvir अत्. nentibus et omnibus pronomibus solum relicto, Genitivus Ablativi fungebatur vice.

157 Voces in आ desinentes sunt feminini generis (radicibus in fine compositorum exceptis, v r 160), atque hanc vocalem in quibusdam casibus in ए, in aliis in ऐ immutant diphthongos, quae ex lege 55 ante vocales in अय् et आय् resolvuntur

158 Paradigma hujus declinationis esto शिव *m n* शिवा *f felix*
Tanquam substantivum शिव *m* est deus *Sivus* et शिवा *f* ejus conjux
(v Tab ad r 154)

159 इरा *f senectus* aut regulariter sicut शिवा declinatur, aut, quod usitatus est, ita flectitur, ut solum Nominat sing, Loc pl et terminationes a भू incipientes a इरा themate descendant, omnes autem reliqui casus a इरस्. Itaque Singularis इरा, इरस्म, इरसा, इरस्ते, इरस्त्, इरास्ति, इरस्. Dualis इरसौ, इराभ्याम्, इरसौस्. Pluralis इरस्त्, इराभिस्, इराभ्यस्, इरास्त

160 Radices in आ desinentes, ubi, quod rarissime accidit, in fine compositorum r 106 descriptorum ponuntur, tanquam adjectiva sunt generis communis, atque neutrum corripunt in अ flectuntque sicut शिव *n*. Tanquam substantiva haec radices item sunt et masc et fem generis sine ulla declinationis differentia. Tam adjectiva quam substantiva utriusque generis nomina in आ desinentia, hanc vocalem ante vocales terminationum, Nominativo et Vocat plur excepto, abiciunt, in Ablativo Genitivo sing et Acc pl अस् terminationem habent, atque Vocat sing Nominativum aequat. E c पा *qui* vel *quae bibit*, in composito सोमपा *m f* *qui* vel *quae Somae plantae succum bibit*, flectitur Sing पास्, पाम्, पा, पे, पस्, पि, पास्. Dual पै, पाभ्याम्, पेस्. Plur पास्, पस्, पाभिस्, पाभ्यस्, पाम्, पास्त, पात्. *)

) Loco larum in आ desinentium radicalium vocem vulgo voces usurpantur, quae secundum r 65 suffixo य formatae sunt, ante quod य radicale abjicitur ita ut pro मान्पा *m f* fere semper inveniantur सोमय *m*, secundum पित्र *m* सोमय *f* secundum पित्र *f*

SECUNDA DECLINATIO.

इ, उ.

161. Voces in इ et उ desinentes aut masculini aut feminini aut neutrius generis sunt, atque in declinatione secundum generis differentiam differunt, Neutrum tamen a Masculino in paucis tantum casibus differt. Paradigma esto कवि *m. poeta*, मति *f. opinio*, चारि *n. aqua*, भानु *m. sol*, धेनु *f. vacca*, तालु *n. palatum* (v. Tab. ad r. 154.).

162. Adjectiva in इ et उ desinentia in Masc. sicut substantiva कवि *m.* भानु *m.*, in Neutro sicut चारि *n.* मधु *n.* declinantur, ita tamen ut Neutrum in Dat. Ablativo-Genit. et Locat. sing., atque in Genitivo-Locat. dualis, Masculini quoque analogiam sequi possit; e. c. शुचि *n. purum* मृदु *n. tenerum* forinquant Dat. sing. शुचिने, मृदुने vel शुचये, मृदवे; Abl. Gen. शुचिनस्, मृदुनस् vel शुचेस्, मृदोस्; Locat. शुचिनि, मृदुनि vel शुचौ, मृदौ; Genit. Loc. dual. शुचिनोस्, मृदुनोस् vel शुच्योस्, मृदोस्.

163. In Feminino adjectiva in इ desinentia sicut मति *f.* declinantur; adjectiva vocali उ terminata in Feminino plerumque suffixum ई adjiciunt, veluti मृदो *tenera*, a मृदु, quam ob rem tertiam sequuntur declinationem (veluti नदी). Quae suffixum ई in Fem. non adjiciunt, ad arbitrium उ finale non mutatum retinent et sicut धेनु *f.* flectuntur, aut उ produciunt in ऊ, quo facto, Fem. ad tertiam pertinet declinationem; e. c. तनु *tenuis*, Fem. तनु, secundum धेनु, vel तनु, secundum वधु.

NOMINA IRREGULARIA.

164. Voces पति *m. dominus* et सखि *amicus* pluribus in casibus a generali norma recedunt. In Instr. sing. न् euphonicum non inserunt, sed e generali euphoniae regula formant पत्या, सख्या. 2. In Dat. Gunam non admittunt, formantes पत्ये, सख्ये pro पतये, सख्ये.

3 In Ablat. Gen. habent डच् terminationem, sicut voces in ङ् desinentes, formantes पत्युच्, सत्युच् pro पतेच्, सजेच्. 4. Ante Locativi terminationem झी (v. r. 132) इ vocalem non abijciunt, sed in य् immutant, formantes पत्यौ, सत्यौ pro पतौ, सजौ. — Praeterea sequentes anomaliae propriae sunt सतिर vocis. a) in Nominat. sing. format सप्ता, ut videtur ex inusitato themate सप्त् vel सप्त्न (v. r. 179. et 224.), b) in Accus. format सप्तायम्, in Nom. Acc. et Voc. dual. सप्तायौ, atque in Nom. et Voc. pl. सप्तायस्, ex inusitato themate सप्ते. Integra ambarum vocum declinatio est igitur.

	Singularis		Dualis		Pluralis	
Nom.	पतिच्	सप्ता	पतौ	सप्तायौ	पतयस्	सप्तायस्
Acc.	पतिम्	सप्तायम्	पतौ	सप्तायौ	पतीन्	सप्तीन्
Instr.	पत्या	सत्या	पतिभ्याम्	सप्तिभ्याम्	पतिभिस्	सप्तिभिस्
Dat.	पत्ये	सत्ये	पतिभ्याम्	सप्तिभ्याम्	पतिभ्यस्	सप्तिभ्यस्
Abl.	पत्युच्	सत्युच्	पतिभ्याम्	सप्तिभ्याम्	पतिभ्यस्	सप्तिभ्यस्
Gen.	पत्युच्	सत्युच्	पत्योस्	सप्त्योस्	पतीनाम्	सप्तीनाम्
Loc.	पत्यौ	सप्त्यौ	पत्योस्	सप्त्योस्	पतिषु	सप्तिषु
Voc.	पते	सजे	पतौ	सप्तायौ	पतयस्	सप्तायस्

पति in fine compositorum, e. c. in नृपति *virorum dominus*, regularem sequitur declinationem.

166. Voces neutrius generis अक्षि *oculus*, अस्थि *ossis*, दधि *lac coagulatum* et अस्थि *femur*, in pluribus, न् euphonicum inserentibus casibus, vocalem इ ejiciunt, formantes e. c. अक्षणा (v. r. 94².) अस्त्रा, दध्ना, अक्षणा pro अक्षिणा etc. Hanc anomaliam eo explicandam esse censeo, quod horum nominum debilissimi casus (v. r. 185. b. et c.) a thematibus in अन् desinentibus descendant, quippe quae penultimum अ secundum r. 224. usdem in casibus ejiciant. Potissimum autem haec sententia eo confirmatur, quod अस्थि in Locativo et

अस्त्रि et अस्यनि (cf. दास्त्रि vel दामनि a दामन् r. 224.) format, quae posterior forma solum ex अस्यन् explicari potest. Completa hujus vocis declinatio est: Singularis: अस्त्रि, अस्त्रा, अस्त्रे, अस्त्रस्, अस्त्रि vel अस्यनि. Dualis: अस्त्रिनी, अस्त्रिभ्याम्, अस्त्रेस्. Pluralis: अस्यीनि, अस्त्रिभिस्, अस्त्रिभ्यस्, अस्त्राम्, अस्त्रिषु. Eandem analogiam sequuntur अजि, दधि et शक्त्रि, ita tamen ut in Locat. solum अजिषा, दध्नि, शक्त्रि habeant, non दधनि etc.

TERTIA DECLINATIO.

ई, ऊ.

166. Voces simplices (non compositae) fere omnes sunt generis feminini. Masculina simplicia in ई et ऊ desinentia rarissima sunt; Neutra vero nunquam in longam desinunt vocalem. Quod ad declinationem vocum in ई et ऊ attinet, duo discernendi sunt ordines, quorum prior monosyllabas, alter polysyllabas comprehendit voces. Monosyllaba in ई et ऊ desinentia numero sunt pauca, quae maximam partem abstracta sunt substantiva, nudam exhibentia radicem, veluti भी *tīmor*, द्वी *pudor* etc. In declinatione a polysyllabis vocibus in ई et ऊ desinentibus praecipue eo differunt, quod vocalem suam finalem ante vocales flexionum, secundum r. 51., in इय् et उय् transformant, non sicut polysyllaba in solam semivocalem य् vel व्; deinde, quod in Accus. sing. अम्, atque in Accus. pl. अस् addunt terminationes, quum polysyllaba characteres म् et न् proxime cum thematico conjungunt; denique, quod in Vocativo sing. Nominativi characterem assumunt. Quae arbitraria sunt discrimina, paradigmata भी et म् ostendunt (vid. Tab. ad r. 154.).

Polysyllaba Feminina in ई desinentia maximam partem derivativa sunt, quae a primitivis suis addita vocali ई descendunt, e. g. नदी *flumen* a नद् ejusdem significationis (v. r. 240.), - मग्नी *magna* a

महत् *magnus, magnum* Haec derivata Feminina in Nominativo sing. caractere सू carent et nudum exhibent thema (v r 120), quia in re a polysyllabis Femininis in ऊ differunt, cum quibus in omnibus reliquis casibus conveniunt

Monosyllaborum hujus declinationis Femininorum paradigmata proponimus voces भी *timor*, भू *terra*, polysyllaborum exempla sint नदी *flumen*, वधू *mulier* (v Tab ad r 154).

167. लक्ष्मी nomen uxoris dei *Vishnus*, तन्त्री *funis, chorda*, et तरो *navis*, quae primitivae, non feminino caractere ई derivatae sunt voces, Nominativi signum सू assumunt, e c. लक्ष्मीस्, praeterea नदी paradigmatis sequuntur analogiam ओणी *coxa*, quanquam item est primitivum, tamen in Nominativo ओणी sonat. Aliae polysyllabae primitivae voces non inveniuntur.

168 स्त्री *femina* in Nominativo sing. format स्त्री (secundum नदी) atque in Accus. ad arbitrium format स्त्रियम् secundum नियम्, vel स्त्रीम् secundum नदीम्. Praeterea regulariter paradigmatis भी sequitur analogiam

169 Adjectiva composita possessiva (वङ्गव्रीहि dicta v r 663), quorum posterius membrum est substantivum fem. in ई et ऊ desinens, generis communis sunt atque in ambobus generibus sicut substantivum suum finale flectuntur, hisce tamen legibus

a) Adjectiva monosyllabo substantivo terminata in Dat. Ablat. Gen. et Locat. femininas flexiones ऐ, आस् et आम् non admittunt, e c. गतभी *m f remotum timorem habens, intrepulus*, et सुभ्र *pulchra supercilia habens* flectuntur, Singularis गतभीस्, सुभ्रच्, गतभियम्, सुभ्रवम्, गतभिया, सुभ्रवा, गतभिये, सुभ्रवे, गतभियस्, सुभ्रवस्, गतभियि, सुभ्रवि, गतभीच्, सुभ्रच्. Dualis et Pluralis plane ut भी et भू, vid. Tab. ad r. 154

b) Adjectiva quae primitivo Feminino polysyllabo*), in ई desinente, finiuntur, 1. in casibus supra dictis praeter terminationes ऐ, आच्, आम् etiam masculinas terminationes ए, अच्, इ admittunt. 2. in Vocat. sing. etiam Nominativi formam induere, atque in Accus. pl. praeter स् etiam न् characterem assumere possunt; e.c. आत्तलदमी *m.f. extinctam fortunam habens* flectitur, Singularis: आत्तलदमीस्, आत्तलदमीम्, आत्तलदम्या, आत्तलदम्यै vel आत्तलदम्ये, आत्तलदम्याच् vel आत्तलदम्यच्, आत्तलदम्याम् vel आत्तलदम्यम्, आत्तलदिम् vel आत्तलदमीस्. Dualis: आत्तलदम्यौ, आत्तलदमीभ्याम्, आत्तलदम्योस्. Pluralis: आत्तलदम्यस्, आत्तलदमीस् vel आत्तलदमीन्, आत्तलदमीभिस् etc.

c) Genus neutrum vocales ई et ऊ in इ et उ corripit atque sicut चारि et तालु flectitur (vid. Tab. ad r. 154.), ita tamen ut Instrum. Dat. Abl. Genit. et Locat. etiam declinationem, qua Masculinum et Femininum inter se conveniunt, sequi possint; e.c. गतभि et स्रुध् flectuntur, Singularis: गतभि, स्रुध्; गतभिया vel गतभिना, स्रुध्वा vel स्रुध्णा; गतभिये vel गतभिने, स्रुध्वे vel स्रुध्णे; गतभियच् vel गतभिन्स्, स्रुध्वच् vel स्रुध्णच्; गतभियि vel गतभिनि, स्रुध्वि vel स्रुध्णि; गतभे vel गतभि, स्रुधौ vel स्रुध्. Dualis et Pluralis plane ut चारि et तालु, v. Tab. ad r. 154. आत्तलदिम् flectitur, Singularis: आत्तलदिम्, आत्तलदम्या vel आत्तलदिम्या, आत्तलदम्यै vel आत्तलदम्ये vel आत्तलदिम्ये, आत्तलदम्याच् vel आत्तलदम्यच् vel आत्तलदिम्यच्, आत्तलदम्याम् vel आत्तलदम्यम् vel आत्तलदिम्यम्, आत्तलदिम्यि, आत्तलदिमे vel आत्तलदिम्. Dualis et Pluralis plane ut चारि in Tab. ad r. 154.

170. Radices in ई et ऊ desinentes, ubi, quod rarissime accidit, in fine compositorum r. 106. descriptorum ponuntur, tanquam adjectiva sunt generis communis et Neutrum formant secundum r. 174.

*) Polysyllaba Feminina in ऊ, et derivata Feminina polysyllaba in ई desinentia, nunquam in fine compositorum hujus generis inveniuntur.

Tanquam substantiva hae radices sunt nomina agentis tam masculini quam feminini generis, praecipue tamen ut Masculina usurpantur. In declinatione maxime cum polysyllabis Femininis in ई desinentibus conveniunt, a quibus in Dualis casibus nusquam, in Plurali autem in Acc. et Gen. solum recedunt. Paradigmata sint *वी m.f. qui vel quae bibit*, *पू m.f. qui vel quae purificat*, quae in compositione cum quopiam substantivo, declinantur, Singularis: *वीस्, पूस्, प्यम्, प्वम्, प्या, प्वा, प्ये, प्वे, प्यस्, प्वस्, प्यि, प्वि, पीस्, पूस्*. Dualis: *व्या, व्वा, पोभ्याम्, पूभ्याम्, प्योस्, प्वोस्*. Pluralis: *प्यस्, प्वस्* *), *पीभिस्, पूभिस्, पीभ्यस्, पूभ्यस्, प्याम्, प्वान्, पीष, पूष*.

171. Radices quae, ante ई et ऊ finale, duas consonantes habent, has vocales ex euphoniae lege 62. ante vocales flexionum in इय् et उव् immutant, e. c. *क्रीस्, क्रियम्, क्रिया; कृस्, कुवन्, कुवा etc.* a *क्री qui vel quae vendit*, *कू qui vel quae currit*, in fine compositorum.

172. *स्वयन्मू m. qui per se ipsum existit* (cognomen dei *Brahma*) e *स्वयम् ipse* (v. r. 276.) et *मू qui existit*, quanquam unam tantum ante vocalem ऊ habet consonantem, tamen vocalem suam finalem ante vocales flexionum in उव् immutat, formatque e. c. in Accus. *स्वयन्मुवन्*. Alia in radicem मू desinentia composita partim eandem, partim generalem sequuntur regulam 170.

173. Radix *नी ducere*, in fine huius generis compositorum, in Locativo sing. femininam terminationem *ग्राम्* assumit, e. c. *सेनानीम् exercitus dux* format *सेनान्यान्* pro *सेनान्यi* **).

*) in Nom. Acc. et Vocativo.

**) Substantiva quae cum radice नी componuntur sub conditionibus r. 91^a). eandem ac praepositiones inseparabiles (r. 91^b)) vim euphonicam in initialem न् litteram exercent, e. c. *ग्रान्पति praecipuus, supremus* (ad litteram *pagum ducens i. e. regens*).

174. Genus neutrum compositorum, quattuor antecedentibus regulis descriptorum, vix unquam invenitur; ubi tamen adhibetur, finale ई et ऊ corripuntur in इ et उ (cf. r. 169. c.) atque declinatio cum चारि et तालु convenit, ita tamen ut Instr. Dat. Abl. Gen. Loc. sing. Gen. et Loc. du. et Gen. pl. etiam Masculini et Feminini communem declinationem sequi possint, e. c. अलपिना vel अलप्या (cf. r. 170.).

175. Sunt quaedam substantiva masculina in ई et ऊ desinentia, usu rarissima, suffixis unādicis (v. r. 646.) ई et ऊ formata, e. c. पपी m. sol, नत् m. saltator. Haec et alia hujus ordinis substantiva in declinatione a r. 170. eo tantum recedunt, quod Accusativus sing. characterem न proxime cum themate conjungit, Accusativus plur. terminationem न pro अस् assumit, atque in Locat. sing. terminatio इ cum antecedente इ coalescit. पपी et नत् formant igitur in casibus modo dictis: पपीन्, नत्न्, पपीन्, नत्न्, पपी, नत्त्वि.

ANNOT. Hanc regulam sequitur etiam छद्म vel झद्म m. nomen Gandharī ejusdam.

176. Adjectiva vel nomina agentis, rarissimo usu, in ई et ऊ desinentia atque e radicibus denominativis in ईय् et ऊय् desinentibus formata (v. r. 582.), in declinatione sequuntur regulas 170 et 171. Illa tamen, quae ante ई finale consonantem च् vel त् habent, vel न् litteram त् litterae vicariam (v. r. 607.), in Genit. et Ablat. sing. ad arbitrium terminationes उच् vel अच् assumunt; e. c. सुखी m. f. voluptatem desiderans, सुतो m. f. filium vel filios desiderans, formant Genitivos सुख्यच्, सुत्यच् (cf. सद्यच्, पत्यच् in r. 164.) vel सुख्यच्, सुत्यच्.

177. Neutra adjectivorum antecedentis regulae corripunt ई finale in इ, quam ob rem secundam declinationem sequuntur, ita tamen, ut in Dat. Abl. Gen. et Loc. sing., in Genit. Loc. du., atque in Gen. pl. etiam Masculini et Feminini sui analogiam sequi possint.

QUARTA DECLINATIO

क्व

178 Voces in क्व desinentes duos constituunt ordines, quorum alter continet voces obscurae originis, consanguinitatem vel affinitatem exprimentes, tam masculini quam femmini generis, veluti पितृ, *pater*, भ्रातृ, *frater*, मातृ, *mater*, स्वसृ, *soror*, alter comprehendit nomina agentis, generis masc quae regulariter a radicibus, suffixo तृ, derivantur, veluti दातृ, *dator* a दा *dare*

ANNOT Etiam prioris ordinis voces ejusdem originis esse videntur, quippe quae maxmam partem in तृ desinant, veluti पितृ (fortasse pro पातृ, a rad पा *dominari*), मातृ, *mater* ut videtur a rad मा, quae cum निरृ conjuncta significat *efficere creare* दुहितृ, *filia* a rad दुहृ *mulgere* (दुहितृ igitur proprie significat, quae mulget i e mammam sugit) Aliae hujus ordinis voces तृ litteram, quae primitive vocali क्व antecedeat, perdisse videntur, id quod comparatione cum cognatis linguis confirmatur, nam स्वसृ *soror* Germanorum est *Schwester*, Anglorum *sister**)

* 179. Utrumque hujus declinationis ordinem olim in अक्व desivisse censeo Nam ex पितृक्व, मातृक्व, दातृक्व Nominativi पिता, माता, दाता formantur, eo quod consonus finalis abjicitur et antecedente vocali producta compensatur, plene ut r 224 Nominativus राज्ञा e राजन् formatur Secundus ordo hanc productam vocalem etiam in reliquis fortibus casibus (v r 185) retinet, quia in re formae दातारम्, दातासि, दातास्य, a themate दातृक्व, accurate conveniunt cum राज्ञानम्, राज्ञासि, राज्ञास्य (v r 224) Ubi ex lege 224 अ vocalis ejicitur ante न्, अ ejicitur quoque ante र्क्व, quam ob rem formae पित्रा, पित्रे, पित्रोस्, si a पितृक्व derivantur, analogae sunt formis राज्ञा, राज्ञे, राज्ञोस् Forma पित्रोन् tamen etiam a पितृ, ex euphoniae lege 54

*) Praeter स्वसृ soror देव् mariti frater (cf दायृ) unicum hujus ordinis esse videtur vocabulum, quod penultimo तृ careat.

descenderet (v. r. 141.); formae पित्रा et पित्रे vero non apte ex the-
mate पितृ explicari possunt, quia Masculina in brevem vocalem de-
sinentia in Instrumentali न् euphonicum inserunt, atque in Dativo
Gunam requirunt (v. r. 125.c. et 127.b.), ita ut पितृ formas पितृणा et
पितरि, non vero पित्रा, पित्रे efficere deberet. In Locativo convenit
पितरि, a पितर, cum रात्रि a रात्रन्. Quod ad formam पितृस् attinet,
non dilucide apparet, utrum उ vocalis ad thema, an ad flexionem
pertineat; primo loco उ anomala esset permutatio vocalis ऋ vel se-
mivocalis ॠ (cf. r. 181.). Quodsi autem, quod magis mihi placet,
उ vocalis ad flexionem pertinet, formam पितृस् ex primitiva et perdita
forma पित्रस्, abjecto ॠ, explicandam esse censeo.*) In casibus,
ubi themata in न् desinentia hanc litteram abjiciunt — videlicet ante
भ् et स्त et in initio compositorum v. r. 67. — primitiva syllaba अर्
corripitur in ऋ vocalem, ideo e.c. पितृभिस् pro पितृभिस्, quod for-
tasse consueta litterarum transpositione transformabatur in पित्रभिस्
(v. r. 34^b). et confer πατρός pro πατέρω, cujus permutatio in पितृ-
भिस् cum forma पृश् pro प्रश् similibusque frequentissimis radicum
contractionibus convenit (v. r. 325.). — Accusativus et Genitivus
pluralis sunt soli casus, qui explicationem ex thematibus in अर् desin-
entibus prorsus repudiant, nam पितर, मातर in his casibus forma-
rent पित्रस्, मात्रस् (cf. राशस्), पित्रान्, मात्रान् (cf. राशान्); formae
पितृन्, मातृस्, पितृणाम्, मातृणाम् autem accurate respondent regulis 145.
146. et 150., quoad ad themata brevibus terminata vocalibus spectant.

Neutra hac in declinatione non occurrunt, nisi in adjectivis com-
positis, substantivo in ऋ desinente terminatis, e.c. कुन्तीमातृ *Kuntiam*

*) पितृस् autem e regulari forma पित्रस् (quae cum राशस् et graeco πατρός convenit) eo
explicari potest, quod उ vocalis vi quadam euphonica duarum antecedentium consonantium
in उ transierit, ex analogia cum r. 161. et 176., ubi formae पतृस्, सुतृस् item न् litteram
cum semivocali conjunctam ostendunt.

tanquam matrem habens, Kuntia natus. Horum adjectivorum Neutra in omnibus casibus cum aliis, quapiam vocali finitis, Neutris conveniunt atque a thematibus in अरु prorsus aliena videntur, quod eo fortasse explicandum est, quod Neutra in universum brevissimam in fine thematis amant formam, quam ob rem अरु syllabam ubique in ऋ corripunt.

Paradigmata hujus declinationis sint पितृ *m. pater*, मातृ *f. mater*, दातृ *m. dator*, et दातृ *n.* in fine compositorum (v. Tab. ad r. 154.).

180. नप्तृ *m. nepos* et स्वसृ *f. soror* in casibus fortibus (vid. r. 185.b.) secundi ordinis normam sequuntur, formantque (in analogia cum दातृ) नप्तारम्, स्वसारम्, नप्तरि, स्वसरि, नप्तारस्, स्वसारस्.

181. क्रोष्टृ *m. canis aureus*, quanquam in उ desinit, plures casus ex क्रोष्टृ vel potius क्रोष्टरु themate format, in analogia cum दातृ; alios ad arbitrium ex क्रोष्टृ vel क्रोष्ट; et tantum Vocativus sing., Locat. pl. et quae a भृ incipiunt flexiones solummodo a क्रोष्टृ derivantur. Integra ejus declinatio est:

	क्रोष्टृ <i>m.</i>		
	Singularis	Dualis	Pluralis
Nom.	क्रोष्टा	क्रोष्टरि	क्रोष्टारस्
Acc.	क्रोष्टारम्	क्रोष्टरि	क्रोष्टन् vel क्रोष्टन्
Instr.	क्रोष्ट्रा vel क्रोष्ट्रना	क्रोष्टभ्याम्	क्रोष्टभिस्
Dat.	क्रोष्ट्रे vel क्रोष्टवे	क्रोष्टभ्याम्	क्रोष्टभ्यस्
Abl.	क्रोष्टस् vel क्रोष्टास्	क्रोष्टभ्याम्	क्रोष्टभ्यस्
Gen.	क्रोष्टस् vel क्रोष्टास्	क्रोष्टिस् vel क्रोष्टिस्	क्रोष्टान्
Loc.	क्रोष्टरि vel क्रोष्टा	क्रोष्टिस् vel क्रोष्टिस्	क्रोष्टषु
Voc.	क्रोष्टा	क्रोष्टरि	क्रोष्टारस्

182. न. *m. vir* ad normam primi ordinis flectitur (sicut पितृ), in Genit. pl. vero praeter नृणाम् anomalam formam नृणाम्, non producta ऋ vocali, admittit.

QUINTA DECLINATIO.

ऐ, औ, औ.

183. Haec declinatio solum paucas continet monosyllabas voces, quarum flexiones Feminina a Masculinis non distinguunt. औ finale in fortibus casibus (v. r. 185. b.), Accusativo sing. excepto, in औ transit, quod ante vocales ex lege 55. in आत् dissolvitur. In Acc. sing. et pl. औ transit in आ e. c. गाम्, गाम् a गो*). Quae in ऐ et औ desinunt voces, in Accus. sing. अम् et in Abl. Genit. sing. et Acc. pl. अत् assumunt terminationem (cf. monosyllaba in ई), atque ऐ *m. f. res*, quod unicum est in ऐ desinens vocabulum, ante consonantes flexionum diphthongum suam in आ immutat, e. c. रात्, राभिच्, रात्. Vocum in औ et औ desinentium paradigma sint गो *m. f. bos m. f.*, नौ *f. navis* (v. Tab. ad 154.).

184. Adjectiva composita, substantivo in ऐ, औ vel औ terminata, in Masc. et Fem. a declinatione substantivorum non differunt. Neutrum corripit diphthongum finalem in respondentem vocalem brevem, ऐ in इ, औ et औ in उ (vid. annot. ad r. 33.), et sequitur declinationem secundam; ita tamen ut Instr. Dat. Abl. Genit. sing., Genit. Locat. du. et Genit. pl. etiam Masc. et Fem. flexiones assumere possint; e. c. वृक्ष *multus* cum नौ *f. navis* compositum format

*) गाम् ex गाम् (= गी + गम्) et गाम् ex गाम् (= गी + गम्) ejecto य्, ortum esse censeo, quia prius ad fortes posterius ad debiles (v. r. 185. b.) casus pertinet. Cf. bovem, boves, nam bos et βός idem est ac sanscritum गौ, gutturales enim facile permutantur cum labialibus, surdae cum surdis et sonorae cum sonoris. Vid. radicem गौ in Glossario.

वज्रनी *m. f. multas naves habens*, cujus Neutrum est वज्रन्, a quo descendunt. वज्रन्ना, वज्रन्नावा, वज्रन्ने vel वज्रनावि, वज्रन्नस् vel वज्रनावस्, वज्रन्नोस् vel वज्रनावोस्, वज्रन्नान् vel वज्रनावान्.

SEXTA DECLINATIO.

VOCES QUAE IN CONSONANTEM DESINUNT.

185. a) Voces quae in consonantem desinunt, in duas rediguntur classes. Prior comprehendit voces radicales et eas quae maximam partem obscurae vel dubiae sunt originis, a grammaticis vero suffixis *unādcis* (v. r. 646) explicantur, veluti हरित् *viridis*, मरुत् *ventus*. Altera continet voces, quae solitis suffixis, *Kridanta* et *Taddhita* dictis, formatae sunt *) Prioris classis voces in declinatione omnino sequuntur generales casuum formandorum regulas et euphoniae leges.

b) Quod ad alteram classem et ad nomina anomala prioris classis attinet, maximi momenti est casuum divisio in fortes et debiles. Fortes sunt Nominativus, Accusativus et Vocativus sing et du., deinde Nominativus et Vocativus pl. Debiles sunt omnes reliqui casus, qui iterum apte in debiliores et debilissimos redigendi sunt. Debiliores sunt ii, quorum flexio a consonante incipit, debilissimi sunt illi debiles casus qui vocalem in initio flexionis habent. Fortes casus, ubi duo cognata themata declinationem cuiuspiam vocis constituunt, semper e fortiori formantur themate, debilesque ex debiliori. Ubi tres thematis variationes declinationem constituunt, fortes casus a fortissima descendunt forma, debiliores a debiliori et debilissimi a debilissima forma, e. c. कृदन्.

*) Priora formant voces primitivas e rad. cibus ipsis, altera derivativas ex aliis nominibus

vexans (v. r. 218.) fortes casus Masc. format ex तुदन्त, debilesque ex तुदत्, atque प्रत्यच् *occidentalis* (v. r. 198.) cujus declinatio tres thematis formas ostendit, fortes casus Masc. format ex प्रत्यच्, debilesque partim ex प्रत्यच्, partim ex प्रतीच्, ita ut ex posteriori forma debilissimi, ex priori debiliores casus descendant.

तुदत् (forma fortis तुदन्त).

		Casus fortes	Casus debiles
<i>Singularis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	तुदन्
	<i>Acc.</i>	तुदन्तम्
	<i>Instr.</i>	तुदता
	<i>Dat.</i>	तुदते
	<i>Abl. Gen.</i>	तुदतस्
	<i>Loc.</i>	तुदति
<i>Dualis:</i>	<i>N. Acc. Voc.</i>	तुदन्तौ
	<i>Ins. Dat. Abl.</i>	तुदयाम्
	<i>Gen. Loc.</i>	तुदतोस्
<i>Pluralis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	तुदन्तस्
	<i>Acc.</i>	तुदतस्
	<i>Instr.</i>	तुदद्विस्
	<i>Dat. Abl.</i>	तुदयस्
	<i>Gen.</i>	तुदताम्
	<i>Loc.</i>	तुदन्त

प्रत्यच् (forma fortis प्रत्यच्, forma debilissima प्रतीच्).

		Casus fortes	Casus debiliores	Casus debilissimi
<i>Singularis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	प्रत्यङ्
	<i>Acc.</i>	प्रत्यचन्
	<i>Instr.</i>	प्रतीच्चा
	<i>Dat.</i>	प्रतीच्चे
	<i>Abl. Gen.</i>	प्रतीचन्
	<i>Loc.</i>	प्रतीचि
<i>Dualis:</i>	<i>N. Acc. V.</i>	प्रत्यच्ची
	<i>I. D. Abl.</i>	प्रत्यग्भ्यान्
	<i>Gen. Loc.</i>	प्रतीचान्
<i>Pluralis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	प्रत्यचन्
	<i>Acc.</i>	प्रतीचन्
	<i>Instr.</i>	प्रत्यग्भिन्
	<i>Dat. Abl.</i>	प्रत्यग्भ्यन्
	<i>Gen.</i>	प्रतीचान्
	<i>Loc.</i>	प्रत्यङ्

c) Adjectiva femininum characterem ई, ubi in Masculino et Neutro duae exstant thematis formae, cum debili conjungit, ubi tres, cum debilissima, e. c. प्रतीची, non प्रत्यची vel प्रत्यच्ची. Neutra adjectivorum, quod ad Nom. Acc. Vocativum attinet, in Singulari sequuntur casuum debiliorum, in Duali debilissimorum, atque in Plurali fortium analogiam, e. c. a भ्रीन्त् (in forma forti भ्रीमन्त्) venit Singularis भ्रीन्त्, non भ्रीनन्, Dualis भ्रीन्ती, non भ्रीमन्ती, Pluralis भ्रीमन्ति; a प्रत्यच् venit प्रत्यङ्, प्रतीची, प्रत्यङ्घि. Reliqui casus a Masculino non differunt.

ANNOT. Formae श्रीमन्ति et प्रत्याञ्चि etiam ex श्रीमत et प्रत्यच् secundum r. 143 & explicari possent, cum autem महत् n. (r. 220) in Plurali formât महान्ति non महन्ति, चत्वर (r. r. 255.) चत्वारि non चतुरि, अन्नडुह (v. r. 215.) अन्नडुहि non अन्नडुहि, manifesto ex his formis apparet, Pluralem Neutorum in Nom. Acc. Voc. a forti descendere themate (cf. r. 165.).

CLASSIS PRIMA.

186. Voces radicales aut abstracta substantiva gen. fem. sunt, veluti युध् pugna, ज्युध् fames, aut adjectiva vel nomina agentis in fine compositorum, veluti धर्मचिद् jus nesciens (r. r. 106.). Tanquam adjectiva hac radicales voces, in fine compositorum, maximam partem generis communis sunt, atque Neutrum in suetis casibus a Masculino et Feminino distinguunt.

187. Paradigmata hujus classis sint sequentia adjectiva, quae in declinatione nonnisi diversis observandis euphoniae legibus differunt, et in fine compositorum solum adliberi possunt: वच् loquens, भज् edens, राज् regens, पत् cadens, विद् sciens, युध् pugnans, बुध् intelligens, लभ् adipiscens, चर् iens, शम् coercens, विष् intrans, दिष् ostendens, द्विष् odium habens, मप् patiens, कस् iens, चक्रास् splendens, पिस् iens, लिङ् lambens, डङ् mulgens, वल्म् iens (v. Tab. ad r. 154.).

188. Sequitur hic schema terminationum et primae et secundae classis vocum in consonantem desinentium:

	Singularis	Dualis	Pluralis
<i>Nom.</i>		श्री <i>m. f. ई n.</i>	अन् <i>m. f. इ n.</i>
<i>Acc.</i>	अन् <i>m. f.</i>	श्री <i>m. f. ई n.</i>	अस् <i>m. f. इ n.</i>
<i>Instr.</i>	आ <i>m. f. n.</i>	भ्यान् <i>m. f. n.</i>	भिस् <i>m. f. n.</i>
<i>Dat.</i>	ए <i>m. f. n.</i>	भ्यान् <i>m. f. n.</i>	भ्यस् <i>m. f. n.</i>
<i>Abl.</i>	अस् <i>m. f. n.</i>	भ्यान् <i>m. f. n.</i>	भ्यस् <i>m. f. n.</i>
<i>Gen.</i>	अन् <i>m. f. n.</i>	श्रीन् <i>m. f. n.</i>	अन् <i>m. f. n.</i>
<i>Loc.</i>	इ <i>m. f. n.</i>	श्रीन् <i>m. f. n.</i>	सु <i>m. f. n.</i>
<i>Voc.</i>		श्री <i>m. f. ई n.</i>	अत् <i>m. f. इ n.</i>

SPECIALES REGULAE.

189. Radices in न् desinentes, in fine compositorum, Femininum a Masc. distinguunt addito Feminini characterē ई, idemque flectunt ad polysyllaborum tertiae declinationis normam. Praeterea radix हन् *occidens*, quae sola in hujus generis compositis usu frequentatur, hanc subit anomaliam, quod in debilissimis casibus, atque ante femininum characterem ई, mediam vocalem अ ejicit atque initiale ह् in घ् transformat. Locativus sing. tamen regularem quoque formam admittit. Declinatur igitur: Sing. हा (v. r. 121. b.), हन्, घा, घे, घस्, घि vel हनि, हन्. Du. हनी, ह्यान् (v. r. 92^a), श्रीन्. Plur. हन्, घस्, ह्यिस्, ह्यस्, घान्, हस्. — Femininum est श्री.

190. Quodsi हन् componitur cum vocabulo, unam litterarum ह, ष, ङ, प् continente: hae litterae in न् litteram vocis हन्, iisdem, quod ad intercedentes litteras attinet, conditionibus quae r. 94^a. statuuntur, eandem vim euphonicam exercent, qua न् in म् immutatur. Excipiuntur tamen casus ubi secundum r. 189. हन् vocalem suam ejicit. Dicitur e. c. घत्रहण् *Vritri occisorem*, sed e contrario घत्रघा, घत्रघे etc.

191. De vocibus in न् desinentibus vide annotationes ad r. 68. et 95.

192. De vocibus in इस्, उस्, इस् et उस् desinentibus vid. euphon. rr. 73°. 76°. 97. et 100. d. Exempla sint गिस् *loquens* et पिस् *iens* (v. Tab. ad r. 154.).

193. Formae desiderativae in इस् (v. not. ad r. 99.) eandem, quod ad penultimum इ attinet, sequuntur euphoniae legem, quia in his secundariis radicibus स् littera radicalis litterae fungitur vice atque in tota vocabulorum familia, quae a desiderativa radice descendit, conservatur; e.c. डिगदिस् *loquendi cupidus* (in fine compositorum) format Nom. et Vocativum डिगदीस्, Instr. pl. डिगदीभिस्, Acc. sing. डिगदिप्स् (v. r. 101°.).

194. Formae desiderativae in च् (pro क्स् v. r. 101°.) desinentes, ubi ex euphoniae legibus 57. et 84. ultimam consonantem abijciunt, antecedentem consonantem in primitivam ejus potestatem restituunt, ita ut e.c. विविच् (e विविक्स् + स् v. r. 98. b.) *intrandi cupidus*, abjecta sibilante, non veluti विविक् tractetur, sed ut विविक्स्, quod Nominativum et Voc. format विविद् (v. r. 74.), Locat. pl. विविद्भ्यस्, Instr. विविद्भिस् (v. r. 98. d.) etc. Quae a vocali incipiunt flexiones, regulariter ex integra forma deducuntur; e.c. विविच्चम्, विविच्चा etc.

195. Voces radicales duabus terminatae consonantibus, quarum prior alia est nasalis quam न्, nasalem suam, ubi consonans finalis secundum r. 57. et 84. abijcitur, in न् immutant, quod contra r. 15. etiam ante Locativi flexionem स् retineri dicitur; e.c. छञ्च् *saltans* (in fine compositorum) format Nom. et Vocativ. छञ्च्, Instr. plur. छञ्चिस्, Loc. छञ्चस् vel inserto त् euphonico, छञ्चत्स् (vid. annot. ad r. 83.).

VOCES ANOMALAE PRIMAE CLASSIS.

196. Radix अञ्च (scribitur quoque अच् v. r. 110°.) cum quibusdam praepositionibus inseparabilibus composita, anomala format adjectiva, quae penultimam nasalem ejectionem, in casibus fortibus (v. r. 185. b) masc. vero retinent, ita tamen ut, ubi secundum r 57. finalis consonans abjicitur, antecedens nasalis non in न् (v. r. 195.) sed in ङ् transeat. Femininum addit characterem fem ङ्.

197. प्राच् *orientalis* (ex प्र + अञ्च), अवाच् *meridionalis* (ex अव + अञ्च). Hae duae voces secundum antecedentem regulam formant in Nominat. et Voc. masc. trium numerorum प्राङ्, अवाङ्, प्राची, अवाची, प्राञ्चम्, अवाञ्चम्; in Accus. प्राञ्चम्, अवाञ्चम्, प्राची, अवाची, प्राचम्, अवाचम्. Femmina sunt प्राची, अवाची (secundum नदी in Tab. 154.). Neutrum sequitur regulam 185. c. inde Nom. Acc. Voc. प्राणः, प्राची, प्राञ्चि.

198. प्रत्यच् *occidentalis* (ex प्रति + अञ्च), उदच् *septentrionalis* (ex उत् + अञ्च v. r. 196.) Hae duae voces in casibus debilissimis (v. r. 185 b.) atque ante femininum characterem et Dualis Neut. flexionem ङ्, in प्रतीच् et उदीच् corripuntur. Ceterum regulam 196 sequuntur.

199. सन्धच् *comitans* (e समि pro सन् cum + अञ्च), सध्र्यच् *id.* (e सध्रि pro सह cum + अञ्च), विश्वद्यच् *quoquoersus iens* (e विश्वदि pro विश्व omnis + अञ्च), देवद्यच् *deos colens* (e देवदि pro देव deus + अञ्च). Hae voces in debilissimis casibus atque ante femininum characterem ङ् et Dualis Neut. flexionem mutantur in समीच्, सध्रीच्, विश्वद्रीच् et देवद्रीच्. Ceterum sequuntur regulam 196.

200. तिर्यच् *curve iens* (ex तिरि pro तिरस् curve + अञ्च) in debilissimis casibus et ante fem. characterem et Dualis Neut. flexionem mutatur in तिर्यच्, ceterum sequitur regulam 196.

201. प्राञ्च *adorans* (ex प्र + अञ्च *adorare*), ubique nasalem retinet, atque ubi च् finale ex euphoniae legibus 57 et 84 abjicitur, झ् immutatur in झ् (cf. r. 196.) c. c. Sing. प्राङ्, प्राञ्चम्, प्राञ्चा etc. Dual. प्राञ्चौ, प्राङ्भ्याम् etc.

202. प्राङ् *m. interrogator* ante vocales flexionum ह् litteram finalem transformare potest in ञ् c. c. Instr. प्राङ् vel प्राञ्चा (cf. r. 87. c.).

203. अस्त्र *n. sanguis* (Nom. अस्त्रक्) Instrumentalem et Dat. sing. atque Accusativum pl. ad arbitrium ex proprio suo themate vel ex अस्त्रन् format; itaque अस्त्रा, अस्त्रो, अस्त्रिणि vel अस्त्रा, अस्त्रे, अस्त्रानि. Omnes reliqui casus a themate अस्त्रन् regulariter descendunt.

204. अवयाञ् (ex praepos. अव et rad. यञ् *adorare*) Nominativum et Vocat. sing. et eas flexiones, quae a consonante incipiunt, e themate अवयस् format, secundum regulam 230. ita tamen ut Vocat. sing. irregulariter etiam Nominativi formam assumere possit. Itaque Singularis: अवयास्, अवयाङ् etc. Vocat. अवयस् vel अवयास्. Dualis: अवयाङ्गौ, अवयोभ्याम्, अवयाङ्गोस्. Plur. अवयाङ्गम्, अवयोभिस्, अवयोभ्यस्, अवयाङ्गम्, अवयःस् vel अवयस्स्.

205. यकृत् *n. jecur* et शकृत् *stercus* debiles casus (r. 1. 185. b.) ad arbitrium ex proprio suo themate vel e cognata forma यकान्, शकान् formare possunt. Flectuntur itaque: Nom. Voc. यकृत्, शकृत्, यकृती, शकृती, यकृन्ति, शकृन्ति, Acc. यकृत्, शकृत्, यकृती, शकृती, यकृन्ति vel यकानि, शकृन्ति vel शकानि. Instr. यकृता vel यकृन्ता, शकृता vel शकृन्ता, यकृङ्गाम् vel यकृभ्याम्, शकृङ्गाम् vel शकृभ्याम्, यकृदिस् vel यकृभिस्, शकृदिस् vel शकृभिस् etc.

206. पाद *m. pes* (a rad. पद *ire*) in fine compositorum adjectivorum usitatum, in debilissimis casibus thema पाद् corripit in पद्; c. c. सपाद् *pulchros pedes habens* format Accusativum masc. et fem. सपादम्, सपादी, सपादस् (non संपादस्), Instrumentalem trium generum सपादा, सपाङ्गाम्, सपादिस् etc.

207. अप् *f. aqua* (pluralis numeri) in casibus fortibus producit in आप्, atque ante ग् flexionum, प् litteram irregulariter immutat in द्. Declinatur igitur: आपत्, अपत्, अदिप्, अद्यत्, अपाम्, अप्स, आपस्.

208. दिक् *f. coelum* ante consonantes flexionum transit in द् (mutando च् semivocalem in respondentem vocalem उ, ante quam इ ex euphoniae lege in य् transformatur), atque Nominativum et Vocat. sing. et ad arbitrium etiam Accusativum, ex themate जो format. Declinatur igitur: दीप्, दिवम्, vel याम्, दिवा, दिवे, दिवत्, दिवि, दीप्; दिवी, द्भ्याम्, दिवोप्; दिवत्, द्भिप्, द्भ्यप्, दिवाम्, द्धुप्. — In fine compositorum Neutrum sonat etiam in Nominat. Acc. et Voc. sing. द्धु.

209. गोरक्ष् *m. f. n. boves custodiens* (e गो et rad. रक्ष् *custodire, regere*) ubi ex euphoniae legibus 57. et 84. finalem consonantem abjicit, antecedentem क् in द् et ड् transformare potest, e. c. Nom. Voc. गोरक्ष्, Instr. pl. गोरक्षिप्, Locat. pl. गोरक्ष् vel गोरक्ष्, गोरक्षिप्, गोरक्षस्. Posteriores formae a rad. रक्ष् *regere*, correpta vocali अ, descendere videntur (v. euphon. r. 89. b.).

210. आशिप् *f. benedictio* (a rad. शप् *dicere*) quanquam in radicalem desinit च् litteram, tamen hanc sibilantem ante vocales flexionum immutat in प्; ceterum sequitur regulam 192; e. c. Nom. Voc. sing. आशीप्, Acc. आशिपम्, Instr. pl. आशीभिप्, Loc. आशीषु vel आशीषु. Eundem in modum flectitur सङ्गम् *m. comes*, obscura origine (v. annot. ad r. 99.), e. c. Nom. Voc. सङ्गप्, Acc. सङ्गपम्, Instr. pl. सङ्गभिप्.

211. उज्जिह्व् *f. quoddam versutum metrum* contra generalem euphoniae legem ह् litteram in Nom. Voc. sing., et ante consonantes flexionum, in क् et ग् pro द् et ड् transformat.

212. Radices *हरु* *odisse*, *मरु* *obstupescere*, *वुरु* *vomere*, *स्निह* *amare* in fine nominum compositorum ह्र litteram finalem, in modo dictis casibus (v. r. 211.), ad arbitrium aut in क, ग, aut in ङ, इ immutant.

213. *वारु* *ferens*, *vehens* (in fine compositorum) a rad. वरु, producta vocali, in debilissimis casibus, et ante Feminini characterem ई, वा syllabam in ऊ immutat atque post अ vel आ, prioris compositi vocis, in औ, quod cum antecedente अ vel आ in औ coalescit; e. c. शालिवाह्र *m. n. oryzam ferens*, et भारवाह्र *onus ferens* formant Nom. Voc. masc. शालिवाह्र, भारवाह्र (v. r. 81^a.), शालिवाही, भारवाही, शालिवाहस्, भारवाहस्, Acc. शालिवाहम्, भारवाहम्, शालिवाही, भारवाही, शाल्यहस्; भारीहस्; Instr. शाल्यहा, भारीहा, शालिवद्भ्याम्, भारवद्भ्याम्, शालिवद्भिस्, भारवद्भिस् etc. Feminina sunt शाल्यही, भारीही.

214. श्वेतवाह्र *m. albos equos habens* (cognomen dei *Indri*) in debilissimis casibus ad arbitrium aut syllabam वा retinet, aut in औ immutat; praeterea hanc subit anomaliam, quod Nom. et Voc. sing. et quae a consonante incipiunt flexiones ex themate श्वेतवस् format (v. r. 230.); e. c. Nom. श्वेतवास्, श्वेतवाही, श्वेतवाहस्, Acc. pl. श्वेतवाहस्, vel श्वेतौहस्, Instr. श्वेतवाहा vel श्वेतौहा, श्वेतवोभ्याम्, श्वेतवोभिस् etc.

215. अनडुह्र *m. bos, taurus* (compositum irregulare ex अनस् *currus* et वाह्र *vehens*, अनडुह्र igitur est pro अनोवाह्र) debiles tantum casus ex hoc themate format, casus fortes autem ex अनडुवाह्र; ita tamen ut Nominativus et Vocat. sing. propriam habeant anomaliam, quia cum vocibus suffixo वत् vel वन् terminatis (v. r. 218. et 235.) convenit. Declinatur igitur, Singularis: अनड्वान्, अनड्वान्, अनडुह्र, अनडुह्रे, अनडुहस्, अनडुहि, अनडुन्. Dualis: अनड्वही, अनडुद्भ्याम्, अनडुहोस्. Pluralis: अनड्वहस्, अनडुहस्. अनडुद्भिस्, अनडुह्वस्, अनडुह्वान्, अनडुह्वन्. — In fine compositorum adjectivorum अनडुह्र in Neu-

tro formare dicitur Nom. Acc. Voc. अनडुत्, अनडुही, अनडाहि, ceterum sicut Masc.

216. नह् ligans, nectens (in fine compositorum) contra १. 81°. et 102 ह् litteram in त् et द् pro ह् et ङ् transformat, e. c. उपानह्. *calceus* (a rad. नह् praefixo उप + आ) format Nominativum उपानत्, उपानही, उपानहस्, Instr. उपानही, उपानहाम्, उपानहिस् etc

SECUNDA CLASSIS.

217. Haec classis continet eas consonante terminatis voces, quae in quodpiam *Kridantum* vel *Taddhitum* suffixum desunt. Inter haec suffixa autem sunt plura, quae duas habent formas, fortiorem et debiliorem. Fortior suffixorum forma, quae cognatis linguis tanquam primitiva confirmatur, in casibus fortibus (v. r. 185. b et c) solum retinetur atque a debiliori forma eo distinguuntur, quod nasalem litteram pro penultima habet, qua ejecta debilis efficitur forma, quae in debilibus १ e plurimis casibus atque in initio compositorum tanquam thema apparet, quam ob rem a grammaticis indicis pro proprio themate habetur. U c अन्त् est plena et primitiva cum cognatis linguis conveniens forma suffixi participii praesentis, ex qua, ejecta littera न्, debilis vel corrupta forma efficitur, quae in declinatione longe praevilet, et in initio compositorum quoque adhibetur, quod eo explicandum esse censeo, quod in suffixis etiam, sicut in radicibus (v. r. 100°.), penultima nasalis minorem vim in significationem exercet quam gravior littera finalis, quam ob rem, e linguae naturae, penultima potius quam ultima littera desiderari potest. Nonnulli tamen casus generalem sequuntur euphoniae regulam 57. qua in Nom. et Voc. Masc. अन् दicitur pro अन्त्.

218. अत्, गत्, वत्. Haec suffixa (de quibus hic solum de declinationis respectu agimus) fortes casus (v. r. 185. b c.) e fortioribus

et primitivis formis अन्त्, मन्त् et छन्त् (cf. मन्त् cum persico suffixo *من* *mend*, ejusdem significationis) formant, quae in Nom. et Voc. sing. ex euphoniae lege 57. त् finale abjiciunt. Praeterea मन्त् et छन्त् in Nom. अ vocalem producant. Femininum addito caractere ह् a debiliore descendit forma, a qua etiam generis neutrius casus derivantur, terminatione excepta, quae Nom. Acc. et Vocativum pl. designat (v. r. 185.c.). Participia praesentia tamen, quae अत् et अन्त् suffixis formantur, Femininum et Nom. Acc. Voc. du. gen. neut. partim ex अत् partim ex अन्त् formant, partim ad arbitrium ex अत् vel अन्त्, de quo fusius in r. 595. agitur. Paradigmata sint तुदत् *vexans* a rad. तुद्, श्रीमत् *fortunatus* a श्री *fortuna*, धनवत् *dives* a धन *divitiae* (v. Tab. ad r. 239.).

219. Participia praesentia, si reduplicativam continent syllabam, omnes casus, et genus femininum, a debiliore deducunt forma; e. c. ददत् *dans* (a rad. दा) format Nom. masc. ददत्, ददती, ददतस्; Acc. ददतम् etc.; Fem. ददती.

220. महत् *magnus* a grammaticis suffixo *महद्* (v. r. 646.) अत् explicatur, proprie autem est participium praes. rad. मृद् *crecere*, quod a consueta horum participiorum declinatione eo differt, quod penultimam vocalem अ in casibus fortibus masc. Vocativo sing. excepto, atque in Nom. Acc. Voc. pl. gen. neut. producit (vid. r. 185.c.). Declinatur igitur in Masculino: Nom. महान्, महान्ती, महान्तस्; Voc. महन्, महान्ती, महान्तस्; Acc. महान्तम्, महान्ती, महन्तस्; Instr. महता, महद्भान्, महद्भिस् etc. Neutrum: Nom. Acc. Voc. महत्, महती, महन्ति; ceterum sicut Masculinum. — Femininum est महती.

ANNOT. विमहत् *permagnus* (e महत् praef. वि v. r. 111.) eundem in modum flectitur.

221. भवत्, quod est part. praes. radice भू *esse*, ubi, cum significatione dominus, excellens, loco pronominis secundae

personae adhibetur (cum tertia tamen verbi persona), in Nominativo sing masc format भवान् pro भवन्, ceterum regulariter flectitur sicut तृदत् in Tab ad r 239 Femininum est भवती

222 इन्, त्विन्, मिन् Haec suffixa nulla in re a generalibus euphoniae et casuum formandorum recedunt regulis (v r 92, 121 b et 122 b) Paradigma esto धनिन् dives a धन *divitae* (v Tab ad r 239) Femininum addit characterem इ e c धनिनी a धनिन्

223 Voces पथिन् *m via* मथिन् *m rutabulum* (a *churning stick*) et ऋक्षभिन् *cognomen dei Indri*, anomaliae sunt, quippe quae Nominativum sing forment ex पन्थस्, मन्थस्, ऋक्षभस्, illos fortes casus, Vocativo sing excepto, ex पन्थन्, मन्थन्, ऋक्षभन्, debilissimos casus ex पथ्, मथ्, ऋक्षभ्, et tantummodo Vocativus sing et debiliores casus a proprio themate derivantur Paradigmati inseruat पथिन् Singularis पन्थास् (v r 230), पन्थानम् (v r 224), पथा, पथे, पथस्, पथि, पथिन्*) Dualis पन्थानौ, पथिभ्याम्, पथोस् Pluralis पन्थानस्, पथस् पथिभिस्, पथिभ्यस्, पथान्, पथिषु

224 अन्, मन्, वन् Haec suffixa in casibus fortibus masc Vocativo sing excepto, penultimam अ vocalem producant, et in debilissimis casibus, atque ante femininum characterem et Dualis gen neut flexionem ई penultimum अ ejiciunt, si simplex ei antecedit consonans, retinent autem, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, si duae ei antecedunt consonantes, e c दावन् *dans* format Instrumentalem दात्र, sed यद्वन् *sacrificus*, propter duas ante अ consonantes, format यद्वना, non यद्व्ना Locativus sing tamen, post simplicem quoque consonantem, अ vocalem retinere potest, e c दात्रि vel दावनि Exempla vocum, quae dicta lege अ vocalem ejiciunt, sint रान् *m rex*, दामन् *n finis*, exempla earum

*) Apud FORSTRAUM Vocativus aequat Nominativum ut in पन्थान् पन्थाय ऋक्षान्

quae अ vocalem retinent, sint यज्वन् *m. sacrificus*, et जन्मन् *n. nati-
vitas* (v. Tab. ad r. 239.).

ANNOT. मूर्धन् *n.* vel मूर्धन् (v. r. 105.) quanquam plures ante अ habet consonantes,
tamen ut दामन् flectitur.

225. श्वन् *ni. canis*, मघवन् *m. cognomen Dei Indri*, et युवन् *m.
juvenis* in debilissimis formis (v. r. 185. b. c.) corripuntur in श्वन्,
मघोन् et यून् *), ceterum generales sequuntur regulas. Flectuntur
igitur; Singularis: श्वा, मघवा, युवा; श्वान्, मघवान्, युवान्; श्वना,
मघाना, यूना; श्वने, मघोने, यूने; श्वनस्, मघोनस्, यूनस्; श्वनि, मघोनि,
यूनि; श्वन्, मघवन्, युवन्. Dualis: श्वानो, मघवानो, युवानो; श्वभ्याम्,
मघवभ्याम्, युवभ्याम्; श्वनोस्, मघोनोस्, यूनोस्. Pluralis: श्वानस्, मघ-
वानस्, युवानस्; श्वनस्, मघोनस्, यूनस्; श्वभिस्, मघवभिस्, युवभिस्;
श्वभ्यस्, मघवभ्यस्, युवभ्यस्; श्वानाम्, मघोनाम्, यूनाम्; श्वसु, मघवसु,
युवसु. — Feminina sunt श्वनी, मघोनी, यूनी vel युवती a cognato युवतु.
In Neutro युवन् format Nom. Acc. Voc. युव, यूनी, युवानि (v. r. 185.
c.); ceterum sicut Masculinum.

226. पूपन् *m. sol* debilissimos casus ad arbitrium aut ex पूप
aut ex पूपन् formare potest; e. c. पूपा, पूपे, पूपस् etc. vel पूपा,
पूपी, पूपास् (v. r. 94^a). Praeterea hanc cum अर्यमन् *sol* communem
habet anomaliam, quod penultimum अ tantummodo in Nom. sing.
producit, formans Nom. पूपा, पूपणी, पूपणस्; Acc. पूपणम्, पूपणी,
पूपस् vel पूपास्. Eundem in modum अर्यमन् format Nom. अर्यमा,
अर्यमणी, अर्यमणस्; Accus. अर्यमणम्, अर्यमणी, अर्यमणस् (vid. r. 94^a).
Reliqui casus sunt regulares**).

*) eo quod semivocalis य , ejecta vocali य , in sibi respondentem vocalem transit, quae
cum antecedente vocali secundum euphoniae regulas coalescit, itaque e मय + उन् fit मयान्
et e यु + उन् fit द्यु (cf. latinum junior).

**) WILKINSON ante vocales debilissimorum casuum ejiciendam vocalem य ne-
gligit, formans e. c. अर्यमण pro अर्यमण quod apud FORSTERUM legitur.

227 दिवन् *m dies* in casibus, qui penultimum अ ejiciunt, इ vocalem producit, e c दीप्ता, दीप्ति etc

228 अटन् *m dies* Nominativum et Vocat sing et debiliores casus ex अटस् format, ita tamen ut penultimum अ in Nom sing non producat (cf r 230) Flectitur igitur Singularis N V अटस्, Acc अटानम्, Insti अटम् etc Dualis अटानौ, अटोभ्याम्, अटोस्. Pluralis अटानस्, अटस्, अटोभिस्, अटोभ्यस्, अगन्, अटस् vel अटस्स

ANNOT In in hoc compositorum pro अटन् ponitur अटन् (r Glossarium)

229 अर्वन् *m equus* solum Nominativum sing अर्वी ex hoc themate format, omnes reliqui casus descendunt ab अर्वन् et fortiori forma अर्वन्ति, in analogia cum particip praes (r r 218) e c Nom du et pl अर्वन्ती, अर्वन्तस्, Acc अर्वन्तम्, अर्वन्ती, अर्वन्तस् etc

230 अस् Masculina et Feminina, quae in hoc suffixum desinunt, in declinatione non inter se differunt, atque in Nominativo penultimum अ producant, ceterum generales euphoniae et casuum formandorum sequuntur regulas. Exempla sint अप्सस् *f Apsaras* et वचस् *n sermo* (r Tab ad r 239)

231 उशनस् *m nomen planetae Veneris* format Nominativum sing उशना (ex themate उशनन्), Vocativum उशनस् vel उशनन्, et reliquos casus solum ex themate उशनस् — पुरदशस् *m cognomen dei Indri* et अनेत्स् *m tempus* formant Nominativum sing पुरदशा, अनेता, in Vocativ singular atque omnibus reliquis casibus sunt regularia

232 इस्, उस् Voces his suffixis terminatae sunt Neutra, quae generales euphoniae et casuum formandorum sequuntur leges (r r 101^a et r 143 c) Exempla sint न्योतिस् *stella*, a rad इयत् splendere et चक्षस् *oculus*, a rad चक्ष् *dicere* (r Tab ad r 239)

233. 'दोस् *m. brachium**), quantum generis diversitate permissum est, cum vocibus praecedentis regulae convenit, ita tamen ut debilissimos casus etiam ex themate दोप्न् possit formare. Flectitur igitur, Singularis: दोच्, दोप्न्, दोपा vel दोप्पा etc. Dualis: दोपौ, दोभ्यान्, दोपोस् vel दोप्पोस्. Pluralis: दोपस्, Acc. दोपस् vel दोप्पास् etc.

234. ईयस्. Hoc suffixum, quod parvum comparativorum numerum format ex inusitatis positivis, formas fortes deducit ab ईयंस्, ita ut vocalis झ, praeter Vocativum sing., producat (cf. 224.) atque penultima nasalis, ubi स् finale ex lege 57. abjicitur, ex analogia cum *r.* 195. transeat in न्. Paradigma sit यवीयस् *junior* a यव pro युवन् (*r.* Tab. ad *r.* 239.).

235. वस्. Hoc suffixum, quod participium praeteriti reduplicati format, fortes formas deducit a वंस्, ita ut, in analogia cum *r.* 234., penultima vocalis praeter Vocativum sing. producat, et nasalis, ubi ex lege 57. स् finale abjicitur, transeat in न् (cf. *r.* 195. et 234.). In debilissimis formis वस् corripitur in उस्, cujus स् lege 101^a. mutatur in प्. Debiliores casus formantur e वत्; et a proprio themate वस् solum descendunt Nom. Acc. Voc. sing. generis neutrius**) (*r.* *r.* 185. c.). Paradigma sit रुद्वस् *qui ploravit*, a rad. रुद्. (*r.* Tab. ad *r.* 239.).

236. Radices quae suffixum वस् auxiliari vocali इ cum radice conjungunt, hanc vocalem ante उस् abjiciunt; e. c. पेचिवस् *qui coxit* format Nomin. masc. पेचिवान्, Acc. पेचिवांसन्, Instr. पेचिपा, non पेच्यपा.

*) Irregularem in modum a rad. दस् *domare* suffixo ओस् descendere dicitur.

**) WILKINSIUS in Nom. Acc. Voc. sing. format वन्, FORSTERUS वस्.

237. Quae in vocalem desinunt radices, eandem ante डस् secundum generales euphoniae regulas immutant, e. c. निनीवस् et चक्कवस्, a नी *ducere*, कृ *facere*, formant in Instr निन्यपा, चक्कपा, त्रि-
हीवस्, ननुवस्, १ प्री *pudore affici*, नृ *laudare*, formant त्रिप्रियपा (vid. r. 52.), नृनृपा (vid. r. 50^b). Radices in न् desinentes, quae hanc litteram ante consonantes in न् transformare dicuntur (r. annot ad r. 95.), hanc nasalem, ubi वस् in डस् transit, ex grammaticorum sententia, in primitivam ejus potestatem reducunt, e. c. वध्नपा a वध्नवस् *qui migravit*.*)

238. एस् *m. mas* inquam in declinatione cum suffixo वस् ex-

237. Quae in vocalem desinunt radices, eandem ante उत् secundum generales euphoniae regulas immutant, e. c. निनीवस् et चक्वस्, a नी *ducere*, क् *facere*, formant in Instr निन्यप्, चक्वप्, डिङ्गिवस्, ननवस्, a ङी *pudore affici*, न् *laudare*, formant डिङ्गिप् (vid. r. 52.), न्नुक्वप् (vid. r. 50³). Radices in म् desinentes, quae hanc litteram ante consonantes in न् transformare dicuntur (v. annot ad r. 95.), hanc nasalem, ubi वस् in उत् transit, ex grammaticorum sententia, in primitivam ejus potestatem reducunt, e. c. वध्नन्वप् a वध्नन्वस् *qui mgravit.**)

238. पुस् *m. mas* magnam in declinatione cum suffixo वस् exhibet analogiam. Casus fortes format ex पुमस् in analogia cum r. 234. et 235., debilissimos ex proprio themate पुस्, et debiliores ex पुम् format. Flectitur igitur, Singularis पुमान्, पुमासम्, पुसा, पुसे, पुवस्, पुंसि, पुमन्. Dualis पुमासौ, पुम्यान्, पुसौस्. Pluralis पुमासस्, पुवस्, पुम्भिस्, पुम्यस्, पुसान्, पुसः.

ANNOT पुस् contractio est ex पुमस् ejecto अ, nam न् littera, quia ejecto अ cum स् proxime conjungitur, ex lege 15 in अनुदात्रम् transit, atque ad primitivam suam potestatem restituitur, ubi, ante consonantes flexionum, स् littera ex euphoniae lege 84 abjicitur, ita e c पुम्भिस् pro पुस्भिस् ex पुम्भिस्.

239 Sequens Tabula conspectum praebet declinationis suffixorum, quae in consonantem desinunt

DE ADJECTIVIS, EORUM TERMINATIONE, FEMININO ET GRADIBUS COMPARATIONIS.

240. Inter omnia Adjectiva, ea quae in अ desinunt longe sunt frequentissima, quia hac vocali terminatur maxima pars suffixorum,

*) Apud scriptores partē piā in वस् e radicibus in न्, nunquam inveni. In universum hoc part raro est usu

quae aut primitiva aut derivativa formant nomina substantiva vel adjectiva. Femininum adjectivorum in अ desinentium plerumque formatur producta hac ipsa vocali, e. c. *पुण्या pura* a *पुण्य*. Nonnulla etiam adjectiva in अ desinentia femininum characterem ई addunt, ante quem अ Primitivi supprimitur, e. c. *सुन्दरा* vel *सुन्दरी pulchra* a *सुन्दर*. Feminina forma in ई praecipue occurrit in compositis adjectivis possessivis (vid. r. 663.), si substantivo terminantur partem corporis exprimente; e. c. *सुमुख pulchrum os habens* (c *सु pulcher* et *मुख os*) format *सुमुखी* vel *सुमुखा*.

241. Participia suffixo त vel न formata (v. r. 606. et 607.), si adjectivum terminant compositum, cujus prius membrum partem corporis exprimit, Femininum formant addito ई; e. c. *शङ्खभिन्न osse frontis fractus* format *शङ्खभित्री*. Etiam alia composita, participio in त vel न finita, non raro formant Femininum addito ई.

242. Quod ad simplices voces vocali अ terminatas attinet, Substantiva formant Feminina addito ई, Adjectiva autem raro hunc characterem addunt, nisi derivatum Femininum cum substantiva ponitur significatione; e. c. *सिंहो leaena* a *सिंह leo*, *देवो dea* a *देव deus*, *तरुणा juvenis* a *तरुण juvenis*.

243. Adjectiva vocali इ terminata plerumque sunt composita possessiva (v. r. 663.), quorum posterius membrum est substantivum in इ desinens; e. c. *महायुति magnum splendorem habens* (c *महा pro महा magnus* et *युति f. splendor*). Pauca sunt simplicia adjectiva in इ desinentia, e. c. *ग्रुचि purus*. Et composita et simplicia hujus terminationis adjectiva, Femininum a Masculino et Neut. non themate sed flexionibus tantum, quibusdam in casibus, distinguunt (v. r. 162. et 163.). Flectuntur nempe *महायुति* et *ग्रुचि* in Masc. sicut *कवि*, in Fem. sicut *मति*, in Neutro sicut *व्यादि* (v. Tab. ad r. 151.); ita tamen ut, quod ad Neutrum attinet, regulae 162. ratio habeatur.

244. Simpliciter adjectiva in उ desinentia multo sunt frequentiora quam ea in ः . Femininum a Masc. et Neut. aut sola declinatione, pluribus in casibus distinguunt, secundum *r.* 162. et 163., aut उ vocalem producant, aut femininum characterem ः adjungunt. Generalibus regulis non definiri potest ubi unus vel alius trium modorum adhibeatur; saepe ad arbitrium plures in eodem adjectivo admittuntur. Nunquam tamen Femininum addito ः formatur ex adjectivis, quae duas consonantes ante finalem vocalem उ habent, propter nimiam consonantium coacervationem, quae, mutato उ in अ , oriretur; e. c. $\text{प्राणः allus, canus}$ in Feminino item sonat प्राणः , non प्राणिः . Omnia composita adjectiva, substantivo in उ terminata, aut Femininum a Masc. et Neut. sola declinatione, quibusdam in casibus, distinguunt (*v. r.* 162. et 163.), aut उ finale producant.

245. Adjectiva in अ desinentia, vel in quampiam longam vocalem aut simplicem aut diphthongum, semper sunt composita, de quibus vid. *rr.* 160, 169, 170 et sq. 176, 177, 179, 181.

246. Adjectiva consonante finita, et in quodpiam suffixum desinunt, Femininum formant addito characterem ः , e. c. प्रणिनी a प्रणिनी *dux* (a प्र suffixo नी). Quae radicem cum significatione participii Praes. in fine habent adjectiva composita, plurima themate sunt generis omnis atque declinatione generis communis. Nonnulla tamen, e. c. quae in radicem अण् desinunt (*v. r.* 196.), in Feminino ः addunt. Composita adjectiva possessiva, substantivo terminata, omnia sunt, quod ad thema attinet, generis omnis.

247. Sequens Tabula conspectum praebet diversarum adjectivorum terminationum, adjecto Nominativo sing. trium generum. Vocum consonante finitarum primae classis pauca tantummodo proponimus exempla, ceterum remittimus ad secundam pag. Tab. ad *r.* 154. (*v.* quoque Tab. ad *r.* 239.).

Thema	Nom. Masc.	Nom. Fem.	Nom. Neut.
पुण्य <i>m. n. purus</i>	पुण्यस्		पुण्यम्
पुण्या <i>f.</i>		पुण्या	
शुचि <i>m. f. n. purus</i>	शुचिस्	शुचिस्	शुचि
मृदु <i>m. n. tener</i>	मृदुस्		मृदु
मृद्वी <i>f.</i>		मृद्वी	
वज्र <i>m. f. n. mulius</i>	वज्रस्	वज्रस्	वज्र
वज्री <i>f.</i>		वज्री	
भीरु <i>m. f. n. timidus</i>	भीरुस्	भीरुस्	भीरु
भीरु <i>f.</i>		भीरुस्	
पाण्डु <i>m. f. n. albus</i>	पाण्डुस्	पाण्डुस्	पाण्डु
शङ्खध्मा <i>m. f. concham inflans</i>	शङ्खध्मास्	शङ्खध्मास्	
शङ्खध्म <i>n.</i>			शङ्खध्मम्
जलपी <i>m. f. aquam bibens</i>	जलपीस्	जलपीस्	
जलपि <i>n.</i>			जलपि
वृक्षलू <i>m. f. arborem secans</i>	वृक्षलूस्	वृक्षलूस्	
वृक्षलु <i>n.</i>			वृक्षलु
कौशल्यामातृ <i>m. f. n. Kausalya natus*)</i>	कौशल्यामाता	कौशल्यामाता	कौशल्यामातृ
वज्ररि <i>m. f. multas divitias habens</i>	वज्ररास्	वज्ररास्	
वज्ररि <i>n.</i>			वज्ररि
वज्रगौ <i>m. f. multos boves habens**)</i>	वज्रगौस्	वज्रगौस्	
वज्रगु <i>n.</i>			वज्रगु
वज्रनी <i>m. f. multas naves habens</i>	वज्रनीस्	वज्रनीस्	
वज्रनु <i>n.</i>			वज्रनु

*) Kausalyam matrem habens

**) vel multas.

Thema	Nom. Masc.	Nom. Fem.	Nom. Neut.
सुखच् <i>m. f. n. bene loquens</i>	सुखक्	सुखक्	सुखक्
सत्यवाच् <i>m. f. n. verum sermonem habens</i>	सत्यवाक्	सत्यवाक्	सत्यवाक्
धर्मविद् <i>m. f. n. officium noscens</i>	धर्मवित्	धर्मवित्	धर्मवित्
महात्मन् <i>m. f. n. magnam animam habens</i>	महात्मा	महात्मा	महात्म
दीनमनस् <i>m. f. n. tristem mentem habens</i>	दीनमनाच्	दीनमनाच्	दीनमनच्
तुदत् <i>m. n. feriens</i>	तुदन्	तुदन्ती ऽ तुदती	तुदत्
तुदन्ती <i>vel</i> तुदती <i>f.</i>			
ददत् <i>m. n. dans</i>	ददत्	ददती	ददत्
ददती <i>f.</i>			
श्रीमत् <i>m. n. felix</i>	श्रीमान्	श्रीमती	श्रीमत्
श्रीमती <i>f.</i>			
धनिन् <i>m. n. dives</i>	धनी	धनिनी	धनि
धनिनी <i>f.</i>			
यचीयच् <i>m. n. junior</i>	यचीयान्	यचीयसी	यचीयच्
यचीयसी <i>f.</i>			
रुदच् <i>m. n. qui ploravit</i>	रुदन्	रुदपी	रुदच्
रुदपी <i>f.</i>			

DE GRADIBUS COMPARATIONIS

248. Comparativus suffixo तर् (fem तर्) et Superlativus suffixo तम (fem. तमा) ex Positivi formatur themate eo, in quo Masculinum et Neutrum inter se conveniunt, c.c. पुण्यतर् *purior*, पुण्यतम *purissimus*, a पुण्य, महत्तर् *major*, महत्तम *maximus* a महत्, धनितर् *ditior*, धनितम *ditissimus*, a धनिन् *dives* (२.२ 92.). — Suffixum चच् (vid.

r 235) gradus comparationis format e चत्, e c विदत्त, विदतम a विदत्स् *sciens*

ANNOT Suffixum त् a radice त् *transgredi* suffixo अ (v r 645) descendere video

249 Possunt quoque, quod tamen rarissimo locum habet, gradus comparationis formari e femininis stirpibus in ई et ऊ desinentibus, quodsi haec Feminina substantivam habent vim Vocales ई et ऊ ante suffixa त् et तम aut retineri aut corripi possunt, e c सती त्, सतीतम vel सतित्, सतितम, १ सती *bona, casta femina*, a सत् *bonus, castus*, वामोद्धत्, वामोद्धतम vel वामोद्धत्, वामोद्धतम, a वामोद्ध *pulchra femora habens femina* Hujusmodi gradus comparationis, quod per se ipsum patescit, ad feminas solum referri possunt

250 Etiam ex praepositionibus inseparabilibus gradus comparationis formari possunt, e c उत्तर *altior, melior*, उत्तम *altissimus, optumus*, ab उत् *sursum* (cf interior, intimus, exterior, extimus)

251 Sequentia adjectiva, alphabetico ordine disposita, gradus comparationis suffixis ईयस् (v r 234) et इष्ट formant*) ex inusitalis Positivis, quos us apponimus Vocalis finalis substitutorum ante इयस् et इष्ट abjicitur, monosyllabis sicut अ, प्र exceptis, quorum अ cum sequente इ vel इ in ए coalescit

Positivus	Substitut.	Comparat.	Superlat.
अन्तिका <i>propinquus</i>	नेद	नेदीयस्	नेदिष्ट
अल्प <i>paucus</i>	कपा	कपीयस्	कपिष्ट
उत् <i>magnus</i>	वर	वरीयस्	वरिष्ट
कृप <i>macer</i>	क्रप	क्रपीयस्	क्रपिष्ट

*) Cognatio horum suffixorum cum Graecorum *ίων* et *ιστος* e Nominativ s इया, इत् facile intelligitur Quod ad thema attinet, ईयस् magis cum Latino *ior* mutato e in r convenit

Positivus	Substitut.	Comparat.	Superlat.
निप्र <i>velox</i>	क्षेप	क्षेपीयस्	क्षेपिष्ठ
क्षुद्र <i>exiguus, parvus</i>	क्षौद्र	क्षौदीयस्	क्षौदिष्ठ
गुरु <i>gravis, bonus</i>	गर	गरीयस्	गरिष्ठ
तृप्त <i>satur</i>	त्रप	त्रपीयस्	त्रपिष्ठ
दीर्घ <i>longus</i>	द्राघ	द्राघीयस्	द्राघिष्ठ
दूर <i>distans, remotus</i>	दव	दवीयस्	दविष्ठ
दृढ <i>firmus, solidus</i>	द्रढ	द्रढीयस्	द्रढिष्ठ
परिच्छेद <i>eximius, praestans</i>	परित्रिच्छेद	परित्रिच्छेदीयस्	परित्रिच्छेदिष्ठ
पथ <i>latus</i>	प्रथ	प्रथीयस्	प्रथिष्ठ
प्रशस्त <i>bonus</i>	अथ vel इया	अथीयस् vel इयायस्	अथिष्ठ vel इयेष्ठ
प्रिय <i>carus, dilectus</i>	प्र	प्रेयस्	प्रेष्ठ
वृद्ध <i>multus</i>	भू	भूयस्	भूयिष्ठ
वृद्धाल <i>multus</i>	वंर	वंरीयस्	वंरिष्ठ
भृश <i>multus</i>	भ्रश	भ्रशीयस्	भ्रशिष्ठ
मृदु <i>tener</i>	स्रद	स्रदीयस्	स्रदिष्ठ
युवन् <i>juvenis</i>	यव	यवीयस्	यविष्ठ
उग्र <i>crassus, solidus</i>	साध	साधीयस्	साधिष्ठ
वृद्ध <i>senex</i>	वर्ष*) r. इया	वर्षीयस् vel इयायस्	वर्षिष्ठ vel इयेष्ठ
वन्दारक <i>venerabilis</i>	वन्द	वन्दरीयस्	वन्दिष्ठ
यश <i>firmus</i>	स्थ	स्थीयस्	स्थेष्ठ
फल <i>turgidus</i>	स्फा	स्फोयस्	स्फोष्ठ
शूल <i>crassus, magnus</i>	स्थव	स्थवीयस्	स्थविष्ठ
लघु <i>brevis</i>	इस	इसीयस्	इसिष्ठ

ANNOT. Quod attinet ad rationem formalem substitutorum et adjectivorum, quorum vice funguntur, facile percipitur, nonnulla illorum ab his prorsus aliena esse, veluti नेद

*) वर्ष annus hic significat annosus.

ab अन्तिक, वर्ष *annus* a rad वृष् *pluere* *), a वृद्ध (a rad वृध् *crescere*) Plurima tamen substituta ex apposis adjectivis eo explenda sunt, quod primam vel radicalem eorum syllabam augent, — aut *Gunae* incremento aut mutatis vocalibus कृ et उ in syllabas रृ et वृ, — *finem* eorum autem corripunt, eo quod अ vocalem substituunt aliis fortioribus suffixis vel vocalibus. Priori ratione १ e addita *Guna* venit क्षेप a क्षिप्र, क्षोद a क्षुद्र, दव (e दो + अ) a दूर, abjecto र, यव (e यो + अ) a यवन, abjecto वन्, स्यव (ex स्यो + अ) a स्थल abjecto ल. Posteriori ratione १ e कृ et उ mutatis in रृ et वृ, venit वरृ ab उरृ, कृप a कृप, त्रप a तृप, दृढ a दृढ, परिवह a परिवह (a rad वह् प्रaeff परि), प्रथ a पथ, भ्रश a भ्रश, भ्रद् a भ्रद् inserta nasali venit वर a वरुल, correpta tantum terminatione veniunt वन्द a वन्दारक, स्थ a स्थिर, स्त a स्तिर, इत् a इत्स्व. Transposita littera रृ, et ई mutato in आ, quod fortior est vocalis quam ई (v r 308 a), venit द्राघ a दीर्घ भू venit a वृद् anomalum in modum productio उ, et ejecto अ, quo भू oritur e वृ + ह. Comparat vi भयम् et डयायम् habent यम् suffixum pro ईयम् in superlativo भूयिष्ठ e भू + इष्ठ, semivocalis य् euphoniae causa est inserta cf r 271

252 Adjectiva लव *levis* et पद *dexter* item suffixa ईयम् et इष्ठ assumunt formantque, abjecta vocali उ, लघीयम्, लघिष्ठ, पटीयम्, पटिष्ठ. Etiam voces suffixis मत, वत, विन् et त् formatae gradus comparationis addito ईयम् et इष्ठ formae possunt, eo quod suffixum quo terminantur, una cum antecedente vocali, abiciunt, e e मेधीयम्, मेधिष्ठ a मेधाविन् *intellectu praeditus*. Eundem in modum formatur दन्तीयम् *valde fortis* (Hid IV 8) १ वलिन् *vi praeditus*

253 It तर, तम et ईयम्, इष्ठ saepe ita usurpantur, ut non comparationem sed notionem valde exprimunt

*) वर्ष *primus hic est pluvia, et pluviale tempus*

NUMERALIA

254 Cardinalia sunt

एक 1	सप्तविंशति 27	नवचत्वारिंशत्
द्वि 2	अष्टाविंशति 28	vel ऊनपञ्चाशत् 49
त्रि 3	नवविंशति	पञ्चाशत् 50
चतस्र 4	vel ऊनत्रिंशत् 29	एकपञ्चाशत् 61
पञ्च 5	त्रिंशत् 30	द्विपञ्चाशत्
षष् 6	एकत्रिंशत् 31	vel द्वापञ्चाशत् 52
सप्त 7	द्वात्रिंशत् 32	त्रिपञ्चाशत्
अष्ट 8	त्रयस्त्रिंशत् 33	vel त्रय पञ्चाशत् 53
नव 9	चतस्त्रिंशत् 34	चत पञ्चाशत् 54
दश 10	पचत्रिंशत् 35	पञ्चपञ्चाशत् 55
एकादश 11	षट्त्रिंशत् 36	षट्पञ्चाशत् 56
द्वादश 12	सप्तत्रिंशत् 37	सप्तपञ्चाशत् 57
त्रयोदश 13	अष्टात्रिंशत् 38	अष्टपञ्चाशत्
चतुर्दश 14	नवत्रिंशत्	vel अष्टापञ्चाशत् 58
पञ्चदश 15	vel ऊनचत्वारिंशत् 39	नवपञ्चाशत्
षोडश 16	चत्वारिंशत् 40	vel ऊनषष्टि 59
सप्तदश 17	एकचत्वारिंशत् 41	षष्टि 60
अष्टादश 18	द्विचत्वारिंशत्	एकषष्टि 61
नवदश 19	vel द्वाचत्वारिंशत् 42	द्विषष्टि
vel ऊनविंशति 19	त्रिचत्वारिंशत्	vel द्वाषष्टि 62
विंशति 20	vel त्रयश्चत्वारिंशत् 43	त्रिषष्टि
एकविंशति 21	चतुश्चत्वारिंशत् 44	vel त्रय षष्टि 63
द्वाविंशति 22	पञ्चचत्वारिंशत् 45	चतुष्षष्टि 64
त्रयोविंशति 23	षट्चत्वारिंशत् 46	पञ्चषष्टि 65
चतुर्विंशति 24	सप्तचत्वारिंशत् 47	षट्षष्टि 66
पञ्चविंशति 25	अष्टचत्वारिंशत्	सप्तषष्टि 67
षड्विंशति 26	vel अष्टचत्वारिंशत् 48	अष्टषष्टि

vel अष्टापष्टि 68
 नवपष्टि
 vel ऊनसप्तति 69
 सप्तति 70
 एकसप्तति 71
 द्विसप्तति
 vel दासप्तति 72
 त्रिसप्तति
 vel त्रयःसप्तति 73
 चतुःसप्तति 74
 पञ्चसप्तति 75
 षड्सप्तति 76
 सप्तसप्तति 77
 अष्टसप्तति
 vel अष्टासप्तति 78
 नवसप्तति

vel ऊनाशीति 79
 अशीति 80
 एकाशीति 81
 द्व्यशीति 82
 त्र्यशीति 83
 चतुःशीति 84
 पञ्चाशीति 85
 षडशीति 86
 सप्ताशीति 87
 अष्टाशीति 88
 नवाशीति
 vel ऊननवति 89
 नवति 90
 एकनवति 91
 दिनवति

vel दानवति 92
 त्रिनवति
 vel त्रयोनवति 93
 चतुर्नवति 94
 पञ्चनवति 95
 षण्वति 96
 सप्तनवति 97
 अष्टनवति.
 vel अष्टानवति 98
 नवनवति
 vel ऊनशत 99
 शत *n.*
 vel एकशत *n.* 100
 सहस्र *n.*
 vel एकसहस्र *n.* 1000*)

ANOT. 1. षोडश ortum est e षड्दश (षट् + दश v. r. 71. et 91.), ita quidem ut ejecta priori ष् littera ex analogia cum r. 102. (v. annot. ad hanc regulam) producta antecedente vocali sit compensata. Pro पाठश autem dicitur षोडश, anomala cum permutatione vocalis आ cum औ (v. r. 468. 11. et cf. ददामि cum *didamī*, पदाम् cum *pedām*, et सा ea cum Gothorum sō).

ANOT. 2. त्रयत् in numeralibus compositis a numero 3 incipientibus est Nominativus vocis त्रि, qui in obliquis etiam casibus retinetur (cf. nostrum *jedermanns*).

255. Cardinalia एक, द्वि, त्रि et चतुर् tria distinguunt genera, atque एक ejusque gradus एकतर *alter* et एकतम *unus e pluribus* pronominalem sequuntur declinationem (v. r. 277. et 279.). द्वि format

*) Notentur a hoc: षट् *n.* 10 millia, सप्त *n.* vel सप्त *f.* 100 millia, त्रिंशत् *m. n.* millia, षोडश *f.* 10 milliones, षष्टि *m. n.* 100 milliones, सप्तष्टि *m. n.* 1000 milliones, षट् *m. n.* 10,000 milliones, सप्तष्टि *m. n.* 100,000 milliones, सप्त *m. n.* billion.

omnes casus generis masc. et neut. ex themate द्व, et fem. e द्वा. त्रि *m. n.* flectitur sicut regularis Pluralis thematum in इ desinentium (v. कवि *m.* et वारि *n.* in Tab. ad r. 154.), excepto Genitivo (त्रयाणाम्), qui a themate त्रय descendit. Feminini casus formantur ex themate तिस्र, ita quidem ut a मातृ in Tab. ad r. 154. eo tantum differant, quod Nom. Acc. Voc. sonat तिस्रस्, non तिस्रस्, तिस्रस्, atque Genit. est तिस्रणाम् in analogia cum नृणाम् (v. r. 182.). — चतुर format fortes casus Masc. et Nom. Acc. Voc. Neut. ex चत्वार, atque in Genitivo terminationi आन् nasalem ण् anteponit, in analogia cum vocibus, quae in vocalem desinunt. Feminini casus descendant a themate तिस्र.

Integralia Cardinalium द्वि, त्रि et चतुर in tribus generibus declinatio est:

Masculinum.

<i>N. P.</i>	द्वौ	त्रयस्	चत्वारस्
<i>Acc.</i>	द्वौ	त्रीन्	चतुरस्
<i>Instr.</i>	द्वभ्याम्	त्रिभिस्	चतुर्भिस्
<i>Dat. Abl.</i>	द्वभ्याम्	त्रिभ्यस्	चतुर्भ्यस्
<i>Gen.</i>	द्वयोस्	त्रयाणाम्	चतुर्णाम्
<i>Loc.</i>	द्वयोस्	त्रिषु	चतुर्षु

Femininum.

<i>N. A. P.</i>	द्वे	तिस्रस्	चतस्रस्
<i>Instr.</i>	द्वभ्याम्	तिस्रभिस्	चतस्रभिस्
<i>Dat. Abl.</i>	द्वभ्याम्	तिस्रभ्यस्	चतस्रभ्यस्
<i>Gen.</i>	द्वयोस्	तिस्रणाम्	चतस्रणाम्
<i>Loc.</i>	द्वयोस्	तिस्रसु	चतस्रसु

Neutrum.

<i>N. A. P.</i>	द्वे	त्रीणि	चत्वारि
-----------------	------	--------	---------

Reliquum sicut Masculinum.

256 Cardinalia a पञ्चन् usque ad दशन् incl genera non distinguunt atque in Nom. Acc. Voc. singularem, et, quod ex Accusativo praecipue apparet, neutralem ferunt formam, in reliquis casibus numeri pluralis assumunt flexiones. Quae in न् desinunt cardinalia, penultimum अ in Genitivo producant; e. c. पञ्चानाम् pro पञ्चनाम् (cf. यञ्चनान्, शन्मनान् in Tab ad r 239.), prior forma ex themate पञ्च explicari posset (r. r 150 b.) Omnes tamen reliqui casus, quantum ex generalibus casuum et euphoniae legibus न् finale, quod etiam in initio compositorum secundum r. 67. supprimatur, ubique abjicitur, tamen cum Grammaticis indicis thema in न् desinens struere compellunt, quia a themate अ terminato, secundum generalem linguae usum, formae पञ्चन्, पञ्चैस्, पञ्चेभ्यस्, पञ्चेषु derivarent. *) — अष्टन् praeter regularem formam in Nom. Acc. Voc. vulgo duali utitur terminatione अष्टौ (a themate अष्ट) atque ante भू et स् flexionum vocalem अ producit — पृ ex euphoniae legibus 74 et 99. finalem litteram पृ in दृ et द्र immutat, ita ut primitiva forma nusquam conservetur, quia Genitivus, qui regulariter पृषाम् sonare deberet, in analogia cum चतुर्, णाम् assumit terminationem, ante quam दृ in analogia cum r 58 in nasalem ordinis sui transit, ideo पृषाम्. Quamquam igitur tota vocis पृ declinatio ex themate पृ etiam explicari posset, tamen पृ pro genuino habendum est themate, quia ab eo solo derivata पृष्टि sexaginta, et पृष्टस् sextus deduci possunt

Integralium cardinalium पञ्चन्, अष्टन् et पृ declinatio est

*) Notandum est quod in cognatis germanicis linguis cardinalia quae cum सप्तन्, नवन् et दशन् conveniunt, finalem themat s nasalem per omnes casus, in ant quissimis dialectis, retinent Gothicæ absolutae formae sunt sibun, niun (a quo Genit nunc) tairhun (vid. Grimm part 1 p 762) Graecae indeclinabiles formae ε-τα, ενέα, δ-κα respondent sanscrito Nom Acc Vocativo Latinorum in septem, novem, decem et ordinalibus सप्तम्, नवम्, दशम् abjecto य explicandum esse censeo

ORDINALIA.

259. प्रथम *primus* venit a praepositione प्र (r. 111.) suffixo यम (cf. *primus*, *πρῶτος*), quod variatio superlativi suffixi तम esse videtur. Ejusdem significationis sunt अग्रम (ab अग्र *cuspis*), आदि, आद्य et आदिम. Reliqua ordinalia diversum in modum ex cardinalibus formantur: द्वितीय *secundus*, तृतीय *tertius*, ex द्वि et त्रि correpto द्वि in क्त्वं, चतुर्थ *quartus* a चत्वर suffixo थ, पञ्चम *quintus* a पञ्चन् suffixo म (v. r. 92. a.), षष्ठ *sextus* a पप् suffixo थ (v. r. 91.), सप्तम *septimus*, अष्टम *octavus*, नवम *nonus*, दशम *decimus*, a सप्तन् etc. suffi. म (v. r. 92. a.). Composita cardinalia in दशन् desinentia, ad formanda ordinalia, न् finale abjiciunt, e. c. एकादश *undecimus* ab एकादशन्; aut secundum FORSTERUM, suffixum इन् addunt abjecto अन् Primitivi (v. r. 65 f.), e. c. एकादशिन्. — विंशति, et quae eo terminantur composita, superlativum suffixum तम addunt, aut tantum syllabam ति primitivi abjiciunt, aut, secundum FORSTERUM, abjecto ति, addunt suffixum इन्, quod tamen in compositis cardinalibus non admitti dicitur; e. c. विंशतितम, aut विंश, aut विंशिन *vicesimus*, एकाविंशतितम vel एकाविंश *unus et vicesimus*. — त्रिंशत् 30, चत्वारिंशत् 40, पञ्चाशत् 50 eorumque composita aut तम addunt, aut त् finale tantum abjiciunt, aut, abjecto त्, suffixum इन् addunt; e. c. त्रिंशत्तम vel त्रिंश vel त्रिंशिन *tricesimus*, एकापञ्चाशत्तम vel एकापञ्चाश vel एकापञ्चाशिन *unus et quinquagesimus*. — षष्टि 60, सप्तति 70, अशीति 80, नवति 90 eorumque composita, aut तम aut अ addunt suffixum, atque ante अ secundum r. 650. इ finale abjiciunt, e. c. सप्ततितम vel सप्तत *septuagesimus*. Nonnulli grammatici suffixum अ in numeralia composita compellunt, ut ut दिप्त posset एकापष्टितम vel एकापष्ट, non vero पष्ट. — Substantiva शत, सय्म् etc. semper तम addunt, ut शततम *centesimus*.

PLURALIS

(cf. tur ACC	INSTR	DAT.	ABL.	GEN.	LOC.
et for in म अष्ट (v. or au (r po pri su du vel 50 en नि q ग du Ne ita tur	अमीभिस् अमीभिस् अमीभिस् येस् याभिस् येस् केस् काभिस् कैस् अन्येस् अन्याभिस् अन्येस् सर्वेस् सर्वाभिस् सर्वेस्	अमीभ्यस् अमीभ्यस् अमीभ्यस् येभ्यस् याभ्यस् येभ्यस् केभ्यस् काभ्यस् केभ्यस् अन्येभ्यस् अन्याभ्यस् अन्येभ्यस् सर्वेभ्यस् सर्वाभ्यस् सर्वेभ्यस्	अमीभ्यस् अमीभ्यस् अमीभ्यस् येभ्यस् याभ्यस् येभ्यस् केभ्यस् काभ्यस् केभ्यस् अन्येभ्यस् अन्याभ्यस् अन्येभ्यस् सर्वेभ्यस् सर्वाभ्यस् सर्वेभ्यस्	अमीपाम् अमीपाम् अमीपाम् येपाम् यासाम् येपाम् केपाम् कासाम् केपाम् अन्येपाम् अन्यासाम् अन्येपाम् सर्वेपाम् सर्वासाम् सर्वेपाम्	अमीषु अमीषु अमीषु येषु यासु येषु केषु कासु केषु अन्येषु अन्यासु अन्येषु सर्वेषु सर्वासु सर्वेषु

260. Omnia ordinalia sicut reliqua adjectiva tria distinguunt genera et consuetam sequuntur declinationem, प्रथम, द्वितीय et तृतीय exceptis, de quibus vid. r. 280. et 281.

261. A द्वि, त्रि, चतुर् veniunt Adverbia द्विन् *bis* (द्वि) त्रिन् *ter* (त्रि), चतुर् *quater*. Alia cardinalia hujusmodi adverbia formant addito suffixo कृत्वत्, c. c. पञ्चकृत्वन् *quinquies* a पञ्चन् (vid. r. 92. a.). Pro एककृत्वन् *semel* solito usurpatur सकृत्, ex quo, praefixo अ negativi characteri न् formant (ut videtur e genere neut. quod in Accus. a Masc. non differt) adverbia, quae similibus Latinis respondent, ut प्रथमन् *primum, primo*, द्वितीयन् *secundum, secundo* etc.

262. Suffixo धा formantur ex cardinalibus adverbia vel adjectiva indeclinabilia, quae hoc suffixo exprimunt notionem *partitus, in partes*, c. c. द्विधा *bipartitus, bipartito*, त्रिधा *tripartitus, tripartito* (vid. द्विधा, अष्टधा in Glossario). E पष् *sex* suffixo धा formatur षोष्ठा, quod ortum est e पड़ठा (v. annot. 1. ad r. 254.). Eiusdem significationis ac एकधा, द्विधा, त्रिधा sunt ऐक्यम्, द्वैधम्, त्रैधम्. — De derivatis quae suffixis श्च et तय a cardinalibus descendunt v. r. 652.

PRONOMINA.

263. Pronomina multis in rebus a generalibus casuum formarum regulis recedunt. Notanda est praecipue haec eorum anomalia, quod tanquam prius compositi membrum non sicut alia nomina verum thema i. e. formam nudam, ab omni casus flexione vacuam ponunt, sed formam quapiam casus flexione instructam. Pronomina primae et secundae personae ponunt Ablativum aut singularem aut pluralem, ita ut alter singularem alter pluralem rationem indicet, aut Ablativus plur. sine numeri respectu thematis vice fungatur (cf. 679.). Reliqua pronomina flexionem, quae Nominativi et Accusativi

sing. Neut. est communis, in initio compositorum retinent. At grammatici indici, qui hoc loco nominum themata videre insueverunt, pronominibus eam tanquam thema tribuunt formam, quam ista anomale in initio compositorum exhibent. Vocativus pronominum non usu receptus videtur; FORSTERUS tamen eorum Vocativum Nominativo aequat, excepto singulari masc. et fem. illorum pronominum, quae in Nom. masc. in अत्, in Nom. fem. in आ desinunt, ex quibus terminationibus Vocativum efficit abjecto च् et mutato आ in ए, c. c. स ex सच् *m.*, से ex सा *f.* (v. r. 267.). — Pronomina substantiva primae et secundae personae genera non distinguunt; omnia reliqua adjectiva pronomina tria habent genera. Sequens Tabula integram praebet omnium Pronominum declinationem.

PRONOMEN PRIMAE PERSONAE.

264. अस्मत्. Haec forma quae tanquam thema proponitur, est Ablativus plur. (v. r. 265.); Nominativus sing. est अहम्, qui a themate obliquorum casuum prorsus alienus est. अहम् in अह् + अन् dissolvendum esse censeo, ita ut अन् sit terminatio, sicut in त्वम् *tu*, अयम् *hic*, इयम् *haec*, वयम् *nos*, वयम् *vos*. Obliqui casus partim a म partim a मे themate descendunt (cf. r. 156.).*) Posterius sine ulla casus flexione Dativi et Genitivi vice fungi potest. A themate म venit Acc. माम्, producto अ, vel मा, abjecto caractere म्, Dativus मयम्**), Ablat. मत्, et Gen. मम, ut videtur reduplicata syllaba radicali. — Pluralis Nominativus non magis quam singularis cum themate obliquorum casuum convenit; वयम् constat e द्वे themate et अन् terminatione. Obliqui casus solam vocalem अ tanquam thema

*) मय e मे + या, मयि e मे + इ, cf. Latinorum Genitivum *mei*.

**) quod primitiva linguae aetate मयम् sonuisse censeo (v. r. 101).

agnoscunt, cui additur syllaba स्म, cuius अ pluribus in casibus pro-
ducitur (cf r 265 et 266) Ablativus characterem न् assumit, qui
praeter hoc et secundae personae pronomen, in Singulari tantum in-
venitur, atque Genitivus pro आम् habet कम् terminationem, primae
et secundae personae communem, cf अस्माकम् cum यस्माकम्. Ac-
cusativus, Dativus et Genitivus in Plurali नस् atque in Duali नौ vi-
carias formas admittunt, quarum altera Latinorum nos, alteri Gre-
corum *vw* respondet, ambae autem, quod ad externam speciem atti-
net, Dativo et Genitivo non conveniunt, quia Nominativus Acc Voc
flexionem ferunt. In Duali thema आत् recognoscimus, ex quo आ-
वाभ्याम् et आवयोस् secundum r 140 et 141 formantur Nominativus
et Accus. आताम् orti videntur ex आव + अम्, nam अम् pluribus in
casibus adumata est pronominum terminatio. Integram huius prono-
minis declinationem vid. in Tab. ad r 263.

PRONOMEN SECUNDAE PERSONAE

265 यस्मत्. Haec forma, quae tanquam thema proponitur,
est Ablativus pluralis. Numeri singularis casus formantur partim ex
त, partim, in analogia cum त् et मे, ex त्व vel त्वे (v r 264). A
त descendit Nom त्वम् (ex त् + अम्), Dat तभ्यम् et Gen तत्, ex
तो quod est *Guna* syllabae त्, et terminatione अ, quae in hoc solo
pronome Genitivum indicat. Dativus et Gen vicariam formam ते
admittunt, quae e supra dicto त्वे abjecto त् orta videtur (cf मे pri-
mae personae). — Pluralis formatur e syllaba त्, cui, in analogia
cum अ primae personae, in obliquis casibus additur स्म*), ita tamen

*) Cum अस् primae et युज् pro युज् secundae personae conveniunt aeol. cas. formae
ἀμυς et ὑμυς quas assimilatione ex ἀμυς et ὑσμ. s. ortas esse censeo, sicut ἐμυ ex
ἐμ.

ut सू ex euphoniae lege 101^a. in प् transformetur, sicut post अम् in r. 271. In Nominativo syllaba य् producitur in यू atque inter sic productam radicalem syllabam et terminationem अम् inseritur यू euphonicum (cf. अमुया, अमुयोस् in r. 271. et भूयिष्ठ e भू + इष्ठ in r. 251.). In casibus ubi prima persona नस् et नौ substituere potest, secunda persona vicarias formas वस् (cf. vos) et वाम् admittit. — Dualis descendit a themate युव् atque terminationibus cum prima persona convenit. Vid. Tab. ad r. 263.

PRONOMINA TERTIAE PERSONAE.

266. Omnia tertiae personae pronomina, ad quae relativum et interrogativum quoque sunt referenda, sequentibus specialibus legibus a generalibus declinationis regulis recedunt. 1. Præter अन्य *alius* et सर्व *quovis*, omnia tertiae personae pronomina Nominativi et Accusativi generis neut. communem characterem in initio compositorum retinent, quam ob rem istorum casuum forma a grammaticis indicibus pro themate statuitur. Ea autem pronomina, quorum verum thema in अ् desinit, dictos casus characterem त् pro म् designant;*) e. c. तत् a त, (v. r. 267.). 2. In Dat. Ablat. et Locativo sing. inter thema et casuum flexiones inserunt स्म syllabam, quam prima et secunda persona in omnibus pluralis numeri obliquis casibus adiungunt; e. c. तस्मै *ei* ex त + स्म + ए (v. r. 38.). 3. Locativus sing. pro इ् habet इन् characterem, atque अ् syllabae स्म ante hanc terminationem abjicitur et ante त् Ablativi producitur (v. r. 128.); e. c. तस्मिन् *in eo*, तस्मात् *ab eo*. 4. In Feminino, quod ex stirpibus in अ् desinentibus producta hac vocali formatur (cf. r. 240.), plures singularis numeri casus non a feminino themate sed a Genitivo masc. et

*) Excipitur solum सर्व v. r. 275.

neut. descendere video, constant enim terminationes ह्यि, न्याम् et न्याम् e स्य et femininis terminationibus Dativi, Ablativi-Genitivi et Locativi. हे, आस् et आम्, e. c. तस्यै, तस्याम्, तस्याम्, a Genitivo masc. et neut. तस्य. 5. Pronomina, quorum thema in अ desinit (i. e. longe plurima) Nominativum masc. plur. non generali flexione अस् (v. r. 142) formant, sed, in analogia cum prima et secunda declinatione graeca et latina, terminatione इ (nisi ई), quae cum antecedente अ thematis in ए coalescit, e. c. ते u ex त + इ vel ई (cf. τί, αἱ vel doricum τεί, ται). 6. Genitivus plur. loco आम् assumit terminationem साम्, ante quam अ thematis transit in ए, e. c. तेषाम् (v. r. 101^a.) eorum, तेषाम् earum (cf. latinam flexionem rum).

267. तत् is, hic, ille. Proprium thema est त, cuius त् in Nom. sing. masc. et fem. (non in Neut.) transit in स्, unde तस् (v. r. 77.), सा, तत्. Ceterum sequitur r. 266. (v. Tab. ad r. 263).

ANNOT. In radicali littera स्, quae in Nominativo utriusque generis pro radicali त् ponitur, video originem Nominativi characteris स्, qui item in Masc. et Fem. solum admittitur, nunquam ad Neutrum extenditur. Neutris autem flexionem त्, in Nom. et Accus. Pronominum, ex obliquorum casuum themate त् explicamus. Characterem म्, quem Neutra in अ desinentia, pronominebus exceptis, in Nominativo et Accusativo habent, Masculina et Feminina autem in solo Accusativo, et alio pronomine explicandum esse puto, quod radicali म् litterae obliquorum casuum in Nominativo masc. et fem. litteram स् supponit, Nominativum neut. vero ex alieno themate format (v. r. 271). Fusiùs de casuum origine egi in dissertatione academica (*Abhandlungen der Historisch-philologischen Klasse der A. Akad. der Wissenschaften* a 1826) ex qua hic solum referre liceat, quod flexiones quae a अ incipiunt, a praepositione अणि abjecto अ apte deduci possunt, Instrumentalis sing. autem character अ् idem ac अ् praepositio esse videtur.

268. त्यत् a praecedente pronomine solum inserto et diffinit, eundem quoque sequitur analogum, et ejusdem est significationis, usu tamen rarissimum. Vid. Tab. ad r. 263.

276. स्वयम् *ipse* indeclinabile est et ad omnes tres personas referri potest. Quod ad formam attinet, स्वयम् primitive Nominativus fuisse videtur ex themate स्वे (cf. मे et त्वे in r. 264. et 265.) addito अम्, cf. अहम्, त्वम्, अयम्.

277. Sicut अन्य (r. 274.) flectuntur: अन्यतर et एकातर *unus ex duobus*, अतर *alter*, इतर *alius*, एकतम *unus ex pluribus quam duo*, कतर *uter*, कतम *quis ex pluribus quam duo*, ततर *is*, ह्य, ille *ex duobus*, ततम *is*, ह्य, ille *ex pluribus quam duo*, यतर *qui ex duobus*, यतम *qui ex pluribus quam duo*.)

278. उभय *n. sing.* (v. Glossarium) *ambo*, त्व *alius* (vox obsoleta), नैम *dimidius*, विश्व, सम *quavis*, *omnis*, सिम *totus*, flectuntur sicut सर्व (r. 275.).

279. अधर *inferior*, अन्तर *alius*, अपर *alius***), अवर *posterior*, उत्तर *superior*, septentrionalis, एक *unus*, दक्षिण *dexter*, meridionalis, पर *alius*, पूर्व *prior*, occidentalis, स्व *suus* (v. r. 288.) flectuntur sicut सर्व, ita tamen ut Ablativum et Loc. sing. masc. et neut. et Nominativum plur. masc. etiam sicut शिव formare possint; e. c. अधरस्मात् vel अधरात्, अधरस्मिन् vel अधरे; अधरे vel अधरात्.

280. अल्प *paucus*, अर्ध *dimidius*, कतिपय *quam paucus*?, चरम *ultimus*, प्रथम *primus*, Nominativum plur. ad arbitrium aut pronominali terminatione इ formare possunt (v. r. 266. 5.) aut solita terminatione अस्; ceterum sicut शिव *m. n.* शिवा *f.* Tab. ad r. 154. flectuntur; e. c. अल्पे vel अल्पात्.

*) WILSONUS Nominativum neut. format characterē ह्य, ह्य ह्य.

**) Derivatum esse videtur a praepositione अप (v. r. 111.), sicut अवर ab अव. पर *alius* autem ex परा suppresso अ initiali ortum esse censeo, sicut पि dicitur pro अपि (v. r. 111.)

281. द्वितीय *secundus* et तृतीय *tertius* Singularem trium numerorum ad arbitrium aut sicut शिव, शिवा aut sicut सर्व, सर्वा (r. 275.) flectunt.

282. Quae in r. 277. sequentibusque regulis memoratae sunt voces, ubi in fine compositorum vel alia cum significatione occurrunt, generalem sequuntur declinationem; saepissime tamen vocis द्विष्ट, ubi Geniorum classem designat, invenitur Nom. plur. द्विष्टे.

ANNOT. De भवत् quod loco pronominis secundae personae usurpatur v. r. 221. Substantivum आत्मन् *anima* in obliquis Singularis casibus saepissime triam personarum pronominum locum tenet, maximam partem cum sensu reflexivo, nonnunquam etiam cum sensu recto (vid. Glossarium).

PRONOMINA DERIVATA.

283. Adjectis Comparativi et Superlativi suffixis त्त्वं et तम derivatae a primitivis descendunt formae, quarum usum et declinationem in r. 277. exposui. Ab illa regula अन्यतम *unus e pluribus quam duo* eo recedit, quod sicut शिव *m. n.* शिवा *f.* declinatur (vid. Tab. ad r. 154.). इत्, quod ad significationem attinet, hanc habet anomaliam, quod non alter significat, quod ex suffixo expectari posset, sed alius. — Suffixo वत् formantur तावत् *tot, tantum*, यावत् *quot, quantum*, एतावत् *hic, ille*, ex stirpibus त, य, एत, producta vocali अ. De declinatione et Feminini formatione v. r. 224.

ANNOT. Grammatici indici stirpem pronominalem इ, e paucis qui ab ea descendunt casibus (r. 270.) non cognoverunt, quam ob rem non miramur quod apud WILSONUM इत् *alius* non a themate इ sed a radice इ *optare* deducitur. Latina lingua eandem stirpem pronominalem cum eodem Comparativi suffixo conjungit, in adverbio iterum, quod non cum VOSSIO a substantivo iter deduci voluerim.

284. Interrogativum किम् suffixis चित् et चन demonstrativam accipit significationem *aliquis, quispiam*. Suffixa चित् et चन sicut Latina dam. *piam* declinatione non afficiuntur, e. c. कश्चित्,

कश्चित्, केनचित्. Inusitatum Neutrum कत् (v. r. 273.)-cum चित् format adverbium interrogativum कश्चित् *an, num.*

285. Suffixo participii praes. अत् (v. r. 217.) formantur Adjectiva कियत् *quantum, quot?*, इयत् *tantum, tot* ex stirpibus कि (vid. r. 273.) et इ (v. r. 270.) secundum r. 151. Flectuntur sicut भवत् (v. r. 221.) atque in Fem. formant कियती, इयती.

286. Suffixo ति formantur adjectiva ordinalia, ejusdem modi ac Latinum *quotus*, ex themate interrogativo कि, relativo य, et demonstrativo त, inde कति, यति, तति. Haec adjectiva ordinalia genera et numeros non distinguunt, sed in Nom. Acc. Voc. semper singularem Neutrorum, in reliquis casibus pluralem ferunt formam; e. c. Nom. Acc. Voc. कति, Instr. कतिभिस्, Dat. Abl. कतिभ्यस्, Gen. कीनाम्, Loc. कतिषु.

287. Compositione cum adjectivis दम्, दश् et दत् *similis* (a rad. दृ *videre*), quae seorsim non inveniuntur, formantur, producta vocali, कीदम्, कीदश्, कीदत् *qualis?* cui *similis?* a कि; यादम् etc. *qualis*, cui *similis* (relative) a य, तादम् etc. *talis* a त, इदम् etc. *talis* ab इ, मादम् etc. *nihil similis* a म (v. r. 261.), यस्मादम् nobis similis ab अन्म (v. r. 264.), similiaque derivata ex aliis efficiuntur stirpibus pronominalibus. In Feminino दश् et दत् addunt characterem ई, दृषु vero est generis omnis.

POSSESSIVA.

288. इय in quo Latinum *suus* recognoscimus, proprie ad tertiam personam pertinere videtur, refertur tamen etiam ad primam et secundam personam, ita ut non solum *suus* sed etiam *meus*, *tuus*, *noster*, *vester* significare possit. Declinatur secundum r. 279.

289. Suffixo इय formantur possessiva ex casibus in त् desinentibus, qui secundum r. 263. in initio compositorum thematis funguntur

vice, deinde ex सर्व *omnis* Surda littera त् ante ईय contra r. 83 a in ह् transit, e c मदीय *meus*, अस्मदीय *noster*, त्वदीय *tuus*, तदीय *qui ejus*, *hujus*, *illius est*, सर्वीय (v. r. 650) *qui cujusvis est*. Haec possessiva declinantur sicut, शिव *m n* in Tab. ad r. 154, atque Femininum aut producta vocali अ aut addito ई formant, e c. मदीया (sicut शिवा) vel मदीयो — T. Genitivus मम *mei*, तव *tui* formantur मामक *meus*, तावक *tuus*, suffixo क् et producta media vocali अ. Eorum Feminina sunt मामकी, तावकी. Declinantur sicut शिव *m n*. et नदी *f* (v. Tab. ad r. 154)

E VERBIS.

290. Verba primitiva descendunt a radicibus,¹ quae in tempore praesente, nisi quaequam intermedia additur syllaba (v. r. 297.) solis cum personarum terminationibus componuntur, ita tamen ut euphoniae observentur leges; e. c. अद्मि *edo*, अद्मि *edit* a radice अद्.

291. Duae sunt activae voces, una cum debilioribus, altera cum fortioribus personarum terminationibus. Ex linguae usu pendet, utrum quaequam radix in una alterave, an in ambabus usurpetur vocibus. Ubi ambae voces admittuntur, quod non permultis in radicibus locum habet, prior, cum debilioribus terminationibus, transitivam, altera, quae Graecorum Medio respondet, reflexivam habet significationem, vel actionem ad agentis utilitatem converti indicat. Saepe tamen nulla perspicua significationis ambarum vocum differentia observatur. Prior et primitiva vox a Grammaticis indicis appellatur परस्मैपदम् (ex Dativo परस्मै *alii* et पदम् *locus*) altera आत्मनेपदम् (ex आत्मने *sibi* et पदम्).

292. In radicibus quae in *Atmanépado* tantum sunt usitatae, haec vox a *Parasmaipado* sensu non differt. Verba neutra partim *Parasmaipadi*, partim *Atmanépadi* utuntur voce.

293. Passivum *Atmanépadi* sumit terminationes, a quo in specialibus temporibus (v. r. 297.) syllaba य्, proxime cum radice conjuncta, distinguitur; e. c. द्रष्टि, द्रिष्टे *odit*, in Passivo द्रिष्यते.

NUMERI ET PERSONAE.

Numeri sunt, sicut in nominibus, tres: Singularis, Dualis quorum quivis tres habet personas. Genus in verbis vitur.

TEMPORA ET MODI.

295. Quinque sunt modi: Indicativus, Potentialis, Imperativus, Precativus et Conditionalis. Infinitivus et Participia ad nomen pertinent, eorumque formatio in libro de nominum formandorum suffixis exponetur.

296. Indicativus sex habet tempora: unum Praesens, tria Praeterita et duo Futura. Ordo quo tempora et modi disponuntur est: 1. Praesens, 2. Potentialis, 3. Imperativus, 4. Praeteritum augmentatum uniforme, 5. Praeteritum augmentatum multiforme, 6. Praeteritum reduplicatum, 7. Futurum primum vel participiale, 8. Precativus, 9. Futurum secundum vel auxiliare, 10. Conditionalis.* De temporum et modorum usu fusius agetur in Syntaxi.

VERBORUM ET TEMPORUM DIVISIO.

297. Respectu quattuor priorum temporum, quae specialia appellamus, verba vel radices in decem rediguntur classes; in posterioribus sex temporibus, classium et conjugationum differentia desinit, quam ob rem haec tempora generalia apte nominanda esse puto. Decem classium autem characteres sunt: Prima radici addit intermediam vocalem अ atque Gunam requirit, e.c. खनति fodit a खन्, मोदते gaudet a मृद्. Secunda terminationes proxime cum radice conjungit e.c. हन्ति occidit a हन्. Tertia terminationes proxime

*) In posterioribus sex temporibus non omnes Grammatici eandem tenent ordinem.

cum radice conjungit sicut secunda, a qua syllaba reduplicativa distinguitur, e c ददाति *dat* a दा. Quarta radice syllabam य addit e c नश्यति *perit* a नश्. Quinta syllabam न् addit, quae in auctis formis (v r 308) Gunae incremento in नो transit, e c आप्नोमि *adipiscor*, आप्नुमस् *adipiscimur* ab आप्. Sexta addit vocalem अ, sicut prima, a qua eo distinguitur, quod *Gunam* non admittit, e c तदति *vexat* a तद्. Septima inter radicem nasalem inserit litteram, quae ad organum finalis radice consonantis accommodatur, atque in formis auctis (v r 308) ad syllabam न extenditur, e c यनति *jungit*, यञ्चन्ति *jungunt* a यञ्, भिनति *findit*, भिन्दन्ति *findunt* a भिद्. Octava addit vocalem उ, quae in formis auctis *Gunam* sumit e c तनोमि *extendo*, तनुमस् *extendimus*. Nona syllabam नो addit, quae in formis auctis in ना transit, e c क्रीणामि (v r 94^a) *vendo*, क्रीणीमस् *vendimus*. Decima classis addit अय et *Gunam* requirit e c चोरयति *furatur* a चर्. Haec classis a reliquis eo recedit, quod in crementum suum, abjecto tantum अ finali, in generalibus quoque temporibus retinet, Praeterito augm multiformi, et Precativo *Parasmaipadi* exceptis. Pertinet igitur decima classis, quod ad formam attinet, potius ad verba derivativa, praesertim cum accurate cum Causalibus conveniat.

ANNOT. Grammatici inde et vocale न् characterem decimae classis et Causalium esse statuunt, ita ut अय eo explicandum sit, quod इ *Gunae* incremento in ए transeat quod ante additum अ in अय dissolvatur. Nullo tamen argumento haec confirmatur sententia quia radices decimae classis vel causales formae ubi quae aut cum अय vel अयू videmus conjunctas aut omni incremento vacuas, nusquam characterē इ vel ए instructas.

298. Personarum characteres sunt

Parasmaipadam

Ātmanēpadam

1 Pers. म् <i>sing., pl.</i>; न् <i>sing. Imperativ.</i>, व् <i>du.</i> 2. Pers. त् <i>sing.</i>; ध्व <i>el द्व sing. Imperativ.</i>, थ् <i>sing. Pretet redupl.</i>, दु., <i>pl</i>, त् <i>du., pl.</i> 3. Pers. त् <i>sing., du., pl</i>	व् <i>du., न् pl.</i> न् <i>sing.</i>; थ् <i>sing., du</i>; स्व् <i>sing. Imperativ.</i>, ध्व <i>pl.</i> त् <i>sing., du., pl</i>

अथ न् characterem primae personae deducendum esse puto a themate obliquorum casuum म् vel मे (v r. 261), atque त् tertiæ personae a themate त् (v r. 266) व् character primae pers. dualis cum ध्व litterae Dualis आत्मान् *nos amāo* vel Pluralis वयम् (ex वे + अम्) convenit. Minus perspicua est signorum secundae personae origo

× 299 Personarum characteres a fine vel ab initio vel a duobus litteris cum adjectis conjunguntur syllabis, praecipue ad numeros distinguendos Sequens Tabula conspectum praebet terminationum personarum omnium Temporum et Modorum

PARASMAIPADUM

ĀTMANĒPADUM

PRÆSENS

Singularis	Dualis	Pluralis	Singularis	Dualis	Pluralis
1 मि	वस्	मम्	ए	वरे	मरे
2. नि	थस्	थ	से	आथे	ध्वे
3 ति	तम्	अन्ति	ते	आति	अन्ते

FUTURUM

1. अम्	व	म	अ	वहि	महि
2. स्	तम्	त	थान्	आथान्	ध्वान्
3 त्	ताम्	उन्	त	आतान्	तन्

IMPERATIVUS.

Singularis	Dualis	Pluralis	Singularis	Dualis	Pluralis
1. आनि	आव	आम	ऐ	आवहे	आमहे
2. हि	तम्	त	स्व	आयाम्	ध्वम्
3. तु	ताम्	अन्तु	ताम्	आताम्	अन्ताम्

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

1. अम्	व	म	इ	वहि	महि
2. स्	तम्	त	थास्	आयाम्	ध्वम्
3. त्	ताम्	अन्	त	आताम्	अन्त

PRAETERITUM REDUPLICATUM.

1. अ	व	म	ए	वहे	महे
2. थ	अथस्	थ	से	आथे	ध्वे
3. अ	अतस्	उस्	ए	आते	इरे

ANOT. In prima pers. pl. Praesentis loco terminationis मस् ejusque permutationibus euphonicis apud auctores non raro invenitur म्. Praeteritum multiforme et Conditionalis easdem ac Praet. augm. uniforme habent terminationes, ita tamen ut prius in tertia pl. saepe उस् habeat pro अन्. Ambo Futura Praesentis sumunt terminationes, tertia persona primi Futuri excepta (v. r. 460.).

300°. Respectu verborum conjugationis maximi momenti est terminationum personalium divisio in graves et leves. Ad graves referimus terminationes Dualis et Pluralis *Parasmaipadi*, triumque Numerorum *Atmanepadi*. Leves sunt, terminationes sing. *Parasmaipadi* (prima persona Imperativi excepta), quippe quae aut in brevem vocalem, aut in pronominalem consonantem ipsam desinant. Terminationum pondus autem non solum in quantitate syllabarum, sed plerumque in majori vel minori numero litterarum consistit, c. c. in Praesente वस् et मस् terminationes sunt graviore ac ejusdem per-

sonae singularis terminatio सि; in Praeterito augm. sunt व्र et म terminationes graviores ac अन्; तन् et त graves sunt ac स्. Ubi terminationes personales proxime cum radice vel *Gunae* capace intermedia syllaba conveniunt, certum aequilibrîi observamus systema, in cognata Graeca lingua etiam praevalens, eo quod ante leves terminationes radicalis vel adjecta intermedia syllaba *Gunae* incremento vel alio modo augetur, ante graves vero terminationes radix vel adjecta syllaba ad primitivam brevitatem repellitur; e. c. वेद्मि scio, विद्मस् nos duo scimus, विद्मस् scimus (cf. δίδωμι, δίδωμεν, δίδωμαι, εἶμι, ἴμεν). Ubi radix, *Gunae* incapace syllaba, vel quapiam consonante, a terminationibus personalibus separatur, secundum speciales temporum formandorum leges aut ubique *gunata* aut pura radice ponitur forma; e. c. वेत्स्यति sciet, dual. वेत्स्यातस्, plur. वेत्स्यान्ति, non वित्स्यतस्, वित्स्यन्ति.

300^b). Inter eas, quas graves nominamus, terminationes nonnullae sunt, quae destructione, quam temporum cursu subierunt, minoris sunt ponderis quam respondens levis terminatio. Ita prima Persona sing. *Atmanépadî* in omnibus Temporibus characterem न् perdidit, atque अ et इ terminationes Potentialis et Praet. augment. primi leviores sunt ac respondens *Parasmaipadî* terminatio अन्; eandem tamen vim ac reliquae graves *Atmanépadî* terminationes in antecedentem syllabam hae corruptae terminationes exercent, aut quia, sublata causa, effectus tamen remansit, quem primitiva gravior earum forma produxit, aut quia personae, quarum terminationes corruptae sunt, analogiam reliquarum personarum ejusdem Numeri vel Ὑποκρίσεως sequuntur. — In Praesentis terminationis व् secundae pers. pl. non gravior est quam respondens सि in Singulari, nisi forsitan majus pondus in aspirata quaerendum est littera ह्.

✕; 301. *Atmanēpadum*. a *Parasmaipado* praecipue auctis distinguitur terminationibus.

a) Vocalis इ finalis *Gunae* incrementum sumit, quo से, ते, अन्ते veniunt a सि, ति, अन्ति, sicut Graecorum *σαι, ται, υται*, a σ(i)*), *τι, υτι*; ex prima persona in 'मि oriri debuit मे, quod cum Graeco *μαι* conveniret, in Sanscrito autem non conservatum est, sed perditā, sicut in reliquis temporibus, pronominali litterā, solum ए remansit.

b). Ex वस् et गस् oriuntur वहे, गहे, atque ex debilioribus व et म fiunt debiliores ac in Praesente formae वहि, महि**); in Imperativo, quia in prima Persona fortissimas amat terminationes (v. h. 313.), ex आव, आम oriuntur आवहे, आमहे, ita ut in prima pers. Dualis et Pluralis *Atmanēpade* tres vocalis finalis habeamus gradus: इ, ए et ऐ.

c). In secunda et tertia persona Dualis characteribus घृ et तृ antepositur आ, et terminatio quoque plerumque augetur, cf. आघे, आते cum घस्, तस्; आयाम्, आताम् cum तम्, ताम्.

✕ d) Tertiae personae characteri तृ, in fine posito, additur अ, unde तृ ex तृ, अन्त' ex अन्त, sicut priori linguae aetate haec persona in *Parasmaipado* sonare debuit, antequam euphoniae lex 57. praevaluit, qua ultima duarum consonantium finalium abjicitur (cf. r. 218.). Ita apud Graecos ex τ et υτ, quo primitive tertia persona sing. et plur. Temporum historicorum finire debuit,***) oritur τοι et

*) Respice doricum *ἔσσι*.

**) In Graeco *μαῖα* difficile sanscritum महि recognoscitur. Si tamen conferimus Graecorum Neutra pl. in α cum Sanscritis in इ, atque Imperativi terminationem *हि* cum Sanscrita *हि* pro *सि* (v. r. 101.), ad conjecturam inducimur, terminationes *वहि, महि* primitive addidisse *वहि, महि* vel *वय, मय*, nisi potius statuendum est, Graecos pronunciare *μαῖα*, quia mediam aspirationem puram i. e. *h* perdiderunt.

***) In conservato linguae statu τ in fine vocabuli nusquam retinetur.

770 Secunda persona sing, si eundem sequeretur analogiam, ex च् formaret च्, sicut Graeci ex εἰδῶς formant εἰδῶτο, terminatio चाच् autem alia nititur ratione, duas enim secundae personae terminationes conjungere videtur, घ (v Praet redupl), producta vocali, et च्. Ita secundum r 266 in Genitivis तस्याच्, अस्याच् etc duae Genitivi flexiones sunt conjunctae, atque in graeca terminatione μν character primae personae bis videtur contentus *)

1 c) *Atmanpadi* Praeteritum reduplicatum, tertia persona plur excepta, eisdem ac Praesens habet flexiones, atque ex terminationibus ए (pro मे), से, ते, वरे etc perditis vel temporum cursu transformatas *Parasmaipadi* formas मि, सि, ति, वच् etc colligere possumus

302 Sicut in graeca ita quoque in sanscrita lingua duae Temporum classes statui possunt, terminationibus personalibus distinctae**), una cum plenioribus, altera cum obtusioribus terminationibus Ad priorem, aequae ac in graeca lingua, pertinent Praesens, Futurum et Praeteritum reduplicatum (v r 301 c) Opponit haec classis terminationibus अम्, न्, त् व, म्, अन् (ex अन्त) pleniores formas मि, सि, ति, वच्, मच्, अन्ति In Duali secunda et tertia persona, aspirazione quidem distinctae, eundem habent terminationem, cf घच्, तच् cum graeco τεν, τοι, ut videtur ex τες, τος, sicut μεν e μες In secundae classis temporibus hae duae personae non pronominali characterē sed vocalis quantitate tantum distinguuntur, cf तम्, ताम् cum graeco τον, την vel τον, των in Imperativo Ad hanc secundam classem pertinent 1 ambo Praeterita augmentata, graeco Imperfecto, Aoristo et Plusquamperfecto (v r 121) respondentia, 2 Potentialis et Precativus, qui cum graeco Optativo Praesentis et Aoristi conve

1 *) μν pro μν ex euphoniae lege, qua μ in fine vocum ubique in ν transit.

1 **) Vid BUTTMANN „Ausführliche Grammatik” p 317

niunt; 3. Conditionalis. Imperativus in Singulari magis ad primam classem se inclinat, in Duali et Plurali tamen secundae classis terminationes habet.

SPECIALIUM TEMPORUM FORMATIO.

303. Decem radicum classes, quae, respectu specialium temporum, r. 297. statuuntur, apte in quattuor redigi possunt conjugationes. Ad primam referimus classes, quae अ vocalē addunt vel syllabas hae vocali terminatas, scilicet 1. 4. 6. et 10. Ad secundam referimus eas, quae, sine intermedia syllaba, terminationes proxime cum radice conjungunt, generalium euphoniae legum ratione habita, videlicet 2. 3. et 7. Tertia conjugatio comprehendit classes, quae न् vel उ addunt, i.e. 5. et 8. Quarta ex sola nona classi consistit, quae नो, atque in auctis formis ना addit.

304. अ primae conjugationis ante primae personae characterem न् et व् producitur, atque cum आ secundae et tertiae personae dualis *Atmanēpadi* anomalum in modum in ए transit (cf. r. 157.); ante reliquas a vocali incipientes terminationes, इ primae personae *Atm.* excepto, abjicitur (r. r. 47.); e.c. तद् (cl. 6.) format, in prima persona utriusque Vocis Praesentis: त्वामि, त्वाम्, त्वामस्, त्वे (non त्वे, ex त्व + ए), in secunda et tertia du. *Atm.* त्वेथे, त्वेते ex त्व + आथे, आते; in prima pers. Praet. augm. 1. त्वे non त्वि, ex त्व + इ.

305. Quarta conjugatio vocalem इ adjectae syllabae नो ante omnes vocales terminationum abjicit, inde in Praesente युनन्ति, युने, युनाथे, युनाते pro युन्यन्ति, युन्ये etc. (r. Tab. ad r. 324.).

306. Secunda, tertia et quarta conjugatio in tertia personi pl. *Atmanēpadi*, nasalem, qua pluralis numerus indicatur, abjiciunt, inde द्विपते, द्विपताम्, अद्विपत pro द्विपन्ते, द्विपन्ताम्, अद्विपन्त; चिन्वते

प्रो चिन्वन्ते etc (v Trib ad r 324) Saepe tamen scriptores contra hanc regulam nasalem retinent

307 Radices tertiae classis et r̥āre, quae reduplicativam habent syllabam (v r 108), etiam in *Parasmaipado* nasalem tertiae personae pl ejiunt, e c द्रायन्ति १ *gilant* a द्रा॥ cl 2, विभ्रन्ति *ferunt* १ ५, cl 3, non द्रायन्ति, विभ्रन्ति

308 a) Secunda, tertia et quarta conjugatio, quod ad radicem vel intermediam syllabam attinet, oppositionem ostendunt inter ructas et puras formas, quae inversa ratione terminationum nuntur, ita ut ante leves terminationes (v r 300ⁿ) formae auctae, ante graves formae purae vel primitivae locum habeant Secunda et tertia classis Gunaee incremento augent radicalem syllabam, quinta et octava intermedias syllabas नृ et उ Septima classis radicem auget, eo quod inserta nasalis littera in syllabam न extenditur Noni classis intermediam syllabam नी in ना immutat, ex quo colligimus, आ vocalem majoris esse ponderis ac इ (cf r 370) — In Optativo terminationum pondus in radicem vel intermediam syllabam interposita syllaba आ infringitur, atque ubique pura ponitur forma Imperativus propriam, ex terminationum pondere non pendentem sequitur legem (v r 313 et 314) qui prima persona in tribus utraeque Vocis numeris ructam formam, atque secunda pers sing *Parasmaipadi* puram loco ructae sumit formam

b) Auctae formae sunt igitur 1 Singularis Praesentis et Praeteriti augm primi, 2 prima persona Imperativi trium numerorum utraeque activae Vocis 3 tertia persona sing Imperativi *Parasmaipadi* Purae sunt omnes reliquae specierum temporum formae

PRAESENS

309 Praesens sine ullo Temporis indicandi caractere generalis tantum euphoniae et specialium temporum sequitur leges, e c a

बुध् cl. 1. venit बोधामि, बोधसि, बोधति, बोधावस् etc. (v. r. 297. et 304.). Integram Praesentis conjugationem decem classium vid. in Tab. ad r. 324.

POTENTIALIS.

310. Hujus Modi, qui cum graeco Optativo convenit, character est $\ddot{\text{r}}$ vocalis, quae in prima conjugatione, quae graecae conjugationi $\text{in } \alpha$ respondet, cum antecedente अ in ए coalescit diphthongum, cum qua personarum terminationes proxime junguntur; cf. in Tab. ad r. 324. तुदेस्, तुदेत्, तुदेतम्, तुदेताम्, तुदेम, तुदेत ex तुद + ईस् etc. a rad. तुद vexare cum respondentibus graecis personis, λέγεις*, λέγει(τ), λέγειτον, λεγοίτην, λέγομεν, λέγειτε. — Ante terminationes a vocali incipientes γ euphonicum inseritur (cf. r. 265. et 271.), inde तुदेयम् ex तुदे + अम्, तुदेयस् ex तुदे + उस्; in *Atmānēpado* तुदेय, तुदेयायाम्, तुदेयाताम् ex तुदे + अ etc.

311. Posteriores tres conjugationes, quae graecae conjugationi in μ respondent, characteri $\ddot{\text{r}}$ addunt longam vocalem आ sicut Graeci addunt η . Haec autem vocalis ante fortiores *Atmānēpadi* terminationes in utraque lingua abjicitur, ita ut Modi character $\ddot{\text{r}}$, qui ante आ in γ transit, ad primitivam suam formam $\ddot{\text{r}}$ redire possit,**)

*) e radice ῥεγ et auxiliari vocali o (quae una cum ε sanscrito य respondet) et modi characterē i et personae signo c . Cf. etiam Latinum conjunctivum amem, ames, amet, amemus, ametis, cuius e in analogia cum sanscrito ए ex a et i coalitum explicari (*Conjugation-System* S. 92.) amem ex ama + i m. Graecorum prima persona primitive λέγειν (ex λεγαι) sonare debuit, quod ex derivato λεγοίην (non λέγεμαι) atque ex reliquis Activi personis colligere possumus. λέγειν etiam magis quam λέγεμαι cum तुदेस् et amem conveniret.

• **) Inde colligo, vocalem i longam, non brevem, Potentialis esse characterem, quod ex prima conjugatione atque ex *Parasmaipado* reliquarum conjugationum non intelligi potest; nam तुदे ex तुद + र, दिद्या ex दिदि + या quoque explicari possunt. Grammatici

cui, sicut diphthongo ए in r. 310., ante vocales, euphonicum न् additur. I. e. a द्विप् cl. 2. odusse venit द्विषाम्, द्विषाम्, द्विषाम् (c द्विषो + आम् etc.), in *Atmanipado* द्विषीम् (ex द्विषो + अ), द्विषीषाम्, द्विषीत् (cf. *didzir*, *didzirs*, *didzir*(r), *didzir*-e).

312. Ante tertiae pers. pl. *Par.* terminationem ङ्गु vocis अ abijcitur (v. r. 47.), inde द्विषाम् c द्विषा + ङ्गु. Integram Potentialis conjugationem vid. in Tab. ad r. 324.

IMPERATIVUS

313. Imperativus sine Modi indicandi charactero fere solum terminationibus personalibus a Praesente Indicativi distinguitur. Prima persona tam in radice quam in terminationibus productissimam ostendit formam*), ut symbolice quasi deliberationem vel moram indicet, qui nobismet ipsis aliquid praescribimus, ita ut hanc ob rem aequilibrī lex 300^a. infringatur, atque in tribus posterioribus conjugationibus aucta forma ante terminationes graves ponatur; e. c. देयाणि (v. r. 91^a.), देयाञ्च, देयान्, देयि, देयाञ्चि, देयान्ति

314. Secunda persona sing. *Par.* in tribus posterioribus conjugationibus puram habet formam, aut quia הי terminatio primitiva propter aspiratum litteram ad graves refertur terminationes (cf. הי et הי et respice Graecum *οἰδ-ει*, *οἰδ-ει* in oppositione cum *οἰδ-ε*, *οἰδ-ε*) aut propter festinationem, qui alii aliquid imperamus (cf. 'He' bracum *הוּ* *hū*).

indici et Angli omnino negant generalem Potentialis formandi rationem statuere, quia prima et reliquae conjugationes, vel harum *Atmanipadam* et *Parasamajadam* tales se conveniant. Non magis litterae *ह्* in formis sicut *हृन्ति*, *हृन्ति* etc. rationem reddant.

*) Cf. terminationes *आहि*, *आहि*, *आहि* cum *आहि*, *आहि*, *आहि*. Alique in *Atmanipado* *ह्*, *ह्*, *ह्* *आहि*, cum *आहि*, *आहि*, *आहि*.

315. Primitiva secundae personae terminatio धि post consonantes solum conservata est, e. c. युद्धि *junge*, a युक् cl. 7. Post vocales aut tota terminatio evanuit aut धि eo corruptum est, quod ध् littera aspirationem tantum retinuit. Prius locum habet post अ vocalem (i. e. in prima conjugatione) e. c. तद् (cf. λέγε), alterum post alias vocales quam अ; ita tamen, ut post उ vocalem terminatio हि ibi tantum retineatur, ubi duae huic vocali consonantes antecedunt; dicitur igitur in tertia conjugatione आद्भि *adipiscere* ab आप् cl. 5., sed contra चिन् *collige* a चि cl. 5., तन् *extende* a तन् cl. 8. (cf. graecum δεινν cum primitiva forma δειννσι).

316. Quae in consonantem desinunt nonae classis radices, in secunda persona Imperativi pro नोहि (नी + हि) ponunt आन, cf. अशान *ede* a rad. अष् cum युनोहि *hga* a यु (v. Tab. ad r. 324.).

ANNOT. Imperativi formae in आन proprie ad primam pertinent conjugationem, atque verba extitisse indicant, cum आन syllaba intermedia, quae tamen, sicut उ octavae classis, cum antecedente consonante tantum conjungebatur. Ex Imperativo अशान *Praceus* अशानामि, अशानसि etc. colligi potest.

PRÆTERITUM AUGMENTATUM PRIMUM VEL UNIFORME.

317. Radici anteponitur augmentum अ, quod idem esse censeo, ac अ privativum*) (v. r. 114.) ita ut ad praeteritum tempus indicandum, actio, praesentis temporis respectu, negetur.

*) quod eo non refutatur quod अ privativum ante vocales न् euphonicum addit, atque in Graeco α sonat, augmentum अ autem cum sequente vocali coalescit atque in Graeco in ε transit. Non raro enim in linguis diversae voces ab una eademque voce primitivae linguae descendunt, cf. Gallorum *chef* et *chapitre* a *caput*, *charte* et *carte* a *carta*. Quod ad inserendam nasalem litteram attinet, cf. शुचिन्त e शुचि *m. n.* + या cum शुच्चा e शुचि *f.* + या (v. r. 125.)

318. Cum vocalibus इ, उ et ऋ, earumque longis, Augmentum अ eodem ordine transit in ऐ, औ, आइ pro ए, ओ et अइ (v. 1.36.); e.c. औक्षम् *conspersi* ex अ + उक्षम्.

319. In constructione cum prohibitiva particula मा (cf. म्), vel मा ह्य, Praeterita augm. 1. et 2. imperativam assumunt significationem atque plerumque augmentum abjiciunt, nonnunquam tamen retinent.

320. Quae in consonantem vel ऋ vocalem, quae *Gunā* in अइ transit, desinunt radices secundae conjugationis, ex euphoniae lege 57. characteres secundae et tertiae personae sing. *Parasmaipadi* perdunt, e.c. अहन् *occidisti*, *occidit* pro अहंस् (v. 15.) अहन्त्, a हन् cl. 2.; अयन् *junxisti*, *junxit* pro अयन्क्स्, अयन्क्त् a यन् cl. 7.; अविभत् *tulisti*, *tulit* pro अविभस्, अविभत् a भ् cl. 3.

321. Quae in त्, द्, ढ् vel ध् desinunt radices secundae conjugationis in secunda persona loco characteris स् radicalem litteram finalem abjicere et स् retinere possunt, e.c. अवेत् vel अवेत् *scivisti*, a विद् cl. 2.; अह्णात् vel अह्णात् *opposuisti*, a हृध् cl. 7. Quod ad tertiam personam attinet, apud has similesque radices pro certo non definiri potest, utrum त् littera, in formis sicut अवेत् *scivit*, अह्णात् *opposuit*, euphonica sit transformatio litterarum द् et ध् (v. r. 56. b.), an signum sit personale, ante quod, sicut in secunda persona, radicalis consonans evanuerit.

322. Quae in स् desinunt radices secundae conjugationis, hanc litteram in tertia pers. sing. *Par.* anomalum in modum in त् immutant, quod fortasse eo explicandum est, quod स् radicale ante personale signum त् abjiciatur; e.c. असत् *dormivit* a सस् cl. 2. In secunda persona, स् item in त् transire, vel retineri potest; e.c. असत् vel असत् *dormivisti*.*)

* Utraque forma fortasse ex अहत्स् orta est, eo quod priori linguae aetate ante perso

323. Radices tertiae classis, et eae secundae classis, quae reduplicativam habent syllabam (r. r. 108.), in tertia persona pl. *Parasmaipadi* pro अन् addunt उन् terminationem, ante quam इ vocalis *Gunae* incremento instruitur,*) e. c. अचकास्तु a चकास् cl. 2. *splendere*, अतृत्तु a तृत् cl. 3. *festinare*, अविभहत्तु a भि. *ferre*.

324. In prima persona sing. *Parasmaipadi* praeter auctam formam etiam pura saepissime adhibetur,**) quod eo explicandum est, quod अम् majoris ponderis est terminatio ac स् et त् secundae et tertiae personae.

Sequens tabula conspectum praebet conjugationis specialium temporum secundum classium diversitatem. Primae conjugationis paradigmata sunt ह्य् cl. 1. *intelligere*, अच् cl. 4. *purum esse*, तृत् cl. 6. *texare*, च्त् cl. 10. *furari*; secundae conjugationis: द्विप् cl. 2. *odisse*, भि. cl. 3. *ferre*, यृत् cl. 7. *jungere*; tertiae conjugationis: चि. cl. 5. *colligere*, तन् cl. 8. *extendere*; quartae conjugationis: य् cl. 9. *ligare*.

325. Antequam transeamus ad generalia tempora, in quibus classium discrimina evanescent, diversae specialium temporum conjugationes et classes seorsum tractare juvat, ad anomalias exponendas, quibus plura verba a regulis hucusque praescriptis recedunt. In universum autem anomaliae et in specialibus et in generalibus temporibus, praecipue eo consistunt, quod syllabae य, र et ह, ab-

nile signum in finale ad analogiam r. 100. a. in र transierit, posteriori autem linguae arte conjunctarum consonantium र्त् aut prior aut posterior aut suppressa.

*) Valetur अ् terminatio levioris esse ponderis ac अत्, tam quia cum reduplicatis conjungitur reduplica, quam quia *Gunam* admittit.

**) Plura hujus generis exempla inveniuntur in Mahā-Bhārati libro *Ardechunt redi-* *cat* quoniam cum episodio de Diluvio edito. ut अर्धरात्रि (ex अर्धरात्रि, abjecto र्त् ex lege 101. 4. अर्त्) V. 21. et X. 21. अर्धरात्रि X. 20. अर्धरात्रि X. 22. Omnes quos contuli radices his lectionibus inter se conveniunt.

ca *ATMANĒPADUM.*

pr

cu

रुस

Dualis

Pluralis

2.

3.

1.

2.

3.

foi

est धोवहि अत्रोधेयाम् अत्रोधेताम्

et आवहि अण्च्येयाम् अण्च्येताम्

pos अवहि अतुदेयाम् अतुदेताम्

dis व्यावहि अचोऽयेयाम् अचोऽयेताम्

ves

भू

lige अवहि अद्विपायाम् अद्विपाताम्

भवहि अविभ्रायाम् अविभ्राताम्

clas अवहि अयुज्जायाम् अयुज्जाताम्

jug

qui

uni नृवहि अचिन्वायाम् अचिन्वाताम्

tem वृवहि अतन्वायाम् अतन्वाताम्

nale

aetat गोवहि अयुनायाम् अयुनाताम्

jung

*1

tur

+ ४

अवोधामहि अवोधध्वम् अवोधन्त

अण्च्यामहि अण्च्यध्वम् अण्च्यन्त

अतुदामहि अतुदध्वम् अतुदन्त

अचोऽयामहि अचोऽयध्वम् अचोऽयन्त

अद्विप्महि अद्विप्मन् अद्विपत

अविभ्रमहि अविभ्रध्वम् अविभ्रत

अयुज्महि अयुज्मध्वम् अयुज्मत

अचिन्महि अचिन्मध्वम् अचिन्मत

अतन्महि अतन्मध्वम् अतन्मत

अयुनोमहि अयुनोध्वम् अयुनन्त

jecta vocali अ, semivocalem suam in respondentem vocalem brevem dissolvunt, i. e. य in इ, र in ए et व in उ, c. c. radix व्यध् ejecta vocali अ corripitur in विध्, प्रश् in पश्, वम् in उम्. Hujusmodi correptiones autem in his tantum classibus et personis, quae puram formam exhibent (vid. r. 297 et 308.) locum habent, in formis auctis vero non admittuntur, c. c. वश्मि, non उश्मि, du. उश्वस्, pl. उश्मस्.

CONJUGATIO PRIMA

CLASSIS PRIMA.

326. Primae classis radices intermediam vocalem अ addunt (r. r. 304) atque a sexta classis, quae item अ sumit additamentum, *Guna* incremento distinguuntur. Radices, quae ex lege 34^a. *Guna* nam non admittunt, veluti पत्, व्यथ, क्रीड, शीव, भिज्, fere omnes a Grammaticis inter primam classem referuntur,*) eademque permagnum comprehendit numerum, circiter mille, quod prope omnium radicum est dimidium. Vocales, quae in fine radicum hujus classis inveniuntur, sunt इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ए et ऐ, sex priores simplices, vocales, tam breves quam longae, *Guna* transeunt in ए, ओ et अर, atque ए, ऐ et ओ diphthongi ante intermediam vocalem अ dissolvuntur, in अय, आय et अव (r. r. 55) E c दाय a शि, नय a नी, दय a दे, गाय a गी, अव a अ, भव a भू, ख a ख, त्र a त्, quae sicut radices in consonantem desinentes flectuntur, (vid. बोध a बुध in Tab. ad r. 221 **). Radix गइ *Guna* loco vocalem radicalem producit, e c गइति abscondit pro गीइति

327. आ vocalis cum intermedia vocali अ nunquam componitur, atque radices स्या *stare*, घ्रा *odorari*, ध्मा *flare*, म्ने *meditari*, पा

* Excipiuntur solum ea, quae r 336 memorantur

* De radicibus cum penultima nasali, veluti निद्र, बुद्, वृष् etc v r 110^a.

libere, quae ad primam classem referuntur, in specialibus temporibus substituunt cognatas formas तिह, तिघ्र, धम्, मन्, पिक्*). De *गारे* vid. Glossarium.

328. दृष् *videre* specialia tempora format ex पश्य, quod in generalibus temp. non usitatum est. शद् *Atm.* et सद् *perire* substituunt शोय, सीद्, atque गम् *ire* et यम् *refraennre* substituunt गह, यह; दंष् *mordere* nasalem ejicit. E. c. पश्यामि, शोये, सीदामि, गच्छामि, यच्छामि (v. r. 88.), दशामि.

CLASSIS QUARTA.

329. Haec classis, quae circiter 130 comprehendit radices, quarum nulla in brevem vocalem desinit, intermediam syllabam य addit (v. r. 304.), ante quam radix puram retinet formam. Exempla sunt मा *Atm. metiri*, डो *Atm. volare*, सू *Atm. generare*, क्षिप् *conjicere*, कृष् *amplecti*, नत् *saltare*, quae in prima pers. Praes. formant माये, डोये, सूये, क्षिप्यामि, कृश्यामि, नृत्यामि (v. Tab. ad 1. 324.).

330. कृ finale ante य transit in ईर् (v. 1. 54.), atque ओ finale abjicitur; e. c. डीयीमि *senesco* a डृ, वामि *abscindo* a दो.

331^a). Quae in ऋन् et. इक् desinunt radices, una cum मद् *ebrium esse*, vocalem suam ante य producant, e. c. दीव्यामि *ludo* a दिक्, क्राम्यामि *incedo* a क्रम्, भ्राम्यामि *circumago* a भ्रम्, मायामि *ebrius sum*.

331^b). Penultima nasalis ante य ejicitur, e. c. भ्रश्यामि *cado*,

*) Omnes hae formae vocalem य formae primitivae abjecerunt, atque तिह et तिघ्र reduplicativam continent syllabam (v. reduplicationis leges 368 2. et 4. atque euphoniae legem 80.), non tamen regulae 307. subjiciuntur. Etiam पिक् per reduplicationem ex प ortum esse videtur, ita ut पिक् (ex पिप् abjecto य) in पिय transierit, littera य transformata in य्, quod quidem in Sanscrito insolitum, in Prerito autem usitatissimum est (cf. विवामि cum Latina bibo). धा et न्ना, abjecto य, vocalem य inter conjunctas inseruunt consonantes

इयामि *tingo*, a भृञ्, रञ्, quae solae hujusmodi radices sunt quae
tae classis

332 मिद् *Par amare* contra hujus classis usum *Gunam* su-
mit, e c मेयामि, मेयसि, मेयति — इन् *Atm nasci* finalem litteram
ante य abijcit atque producta vocali compensat e c इयै *nascor*
व्यध् *Par scire* ante य corripitur in विध् (v r 325), e c विध्यामि
finio

CLASSIS SEXTA

333 Sexta classis, quae circiter 140 comprehendit radices, अ
vocalem addit sicut prima classis, a qua *Gunae* absentia differt Vo-
calis इ in fine radicum ante intermediam अ vocalem transit in इय्,
atque उ et ऊ mutantur in उव् (v r 51), e c इयामि eo a रि, नृया
मि *laudo* ण न, धवामि *agito* a ध्. Nulla hujus classis radix desi-
nit in इ

334 ऋ in fine radicum ante intermediam vocalem transit in
रि, cujus इ ex lege 51 transit in इय् e c द्विये *permaneo* — ऋ tran-
sit in इर (v r 54), e c गिरामि *degluto* a ग् radice, quae nonnun-
quam litterae र supponit ल्, ita ut गिलामि, गिलसि etc pro गिरामि
गिरसि dicatur

335 Plures hujus classis radices, in consonantem desinentes
in specialibus temporibus nisalem inserunt litteram, quae organo
finalis litterae accommodatur vel ex lege 10 *Anusvāra* necessaria ex-
primitur Sunt मृच्, लप्, विद्, लिप्, सिच्, क्त, पिद् et पिम्, e c
मृचामि, मृचे *relinquo* (v r 304), कृन्तामि *findo*

336 प्रङ् *interrogare* et भ्रञ् *coquere* (v r 110^b) ante interme-
diam vocalem corripuntur in पृश् et भृञ् (v r 325), e c पृच्छामि
(v r 88), भृञ्जामि

337 इय् *desiderat* specialia tempora format ex इइ, e c इच्छा
मि (v r 88)

CLASSIS DECIMA.

338. Decima classis, quae permagnum comprehendit radicum numerum, अय addit (v. r. 297.), atque radices in consonantem desinentes *Gunam* assumunt, e.c. चौर्यागि, चौर्यसि, चौर्यति etc. a चरु *furari* (v. Tab. ad r. 324.).*)

339. Quae in vocalem desinunt radices, paucae numero, *Priddhim* sumunt pro *Guna* e.c. प्रो, यु, ध formant प्रायय (ex प्रे + अय), यावय (ex यौ + अय), धारय.

340. Quae a vocalem ante simplicem consonantem habent radices, a consonante incipientes, hanc vocalem maximam partem producant, non solum in specialibus, sed etiam in generalibus temporibus, e.c. ग्रासय, in generalibus temporibus ग्रासय्, a ग्रस् *deglutire*.

341. Radix कृत् *celebrare* vocalem क् immutat in ईर् formatque कीर्तय, कीर्तय्.**)

342. Nonnullae radices cum media vocali क्, *Gunam* non admittunt, ita मग् *quaerere*, स्पृद् *desiderare* formant मगय, मगय्, स्पृय, स्पृय्.

CONJUGATIO SECUNDA

CLASSIS SECUNDA.

343. Secunda classis, quae circiter 70 radices comprehendit, sine ullo additamento terminationes proxime cum radice conjungit, quam ob rem jure pro primitiva haberi potest. Formae auctae (v. r. 308.) vocalem radicalem *Gunae* incremento afficiunt, उ finale autem ante terminationes, quae a consonante incipiunt, *Priddhim*

*) De radicibus cum penultima nasalī v. r. 110²).

**) FORSTERUS duas statuit radices, कृत् et कीर्त्.

sumit pro *Guna*. Exempla sunt hae radices, quibus secundum sing. et pl. personam apponimus: भा *splendere* भासि, भाय; इ *ire* एयि, रय; व्री *id.* वीयि, वीय; स्तु *laudare* स्तोयि, स्तुय; सृ *Atm. generare* गृपे, सृध्वे; दागृ *vulgare* आगृपि*), आगृय; विद्र *scire* वेत्सि, वित्थ**); वच् *dicere* वञ्चि, वचय***); वञ्च् *velle* वञ्चि, उव****); द्विप् *odisse* द्वेचि, द्विष्ट†); सन् *dormire* सस्ति, सन्ध; लिद्र *lambere* लेचि, लीष्ट††); उग्र *mulgere* धोचि, उग्रध†††); v. Tab. ad r. 321.

344. Radix *दरिद्रा pauperem esse* (v. r. 108.) in omnibus formis puris (v. r. 308.) आ finale abjicit, ita quidem ut terminationes personarum a consonante incipientes, atque Modi potentialis syllabam या, intermedia vocali इ sibi adjungat. Flectitur igitur: Praes. दरिद्रामि, -सि, -ति, दरिद्रि-वम्, -थस्, -तस्, -मम्, -य, दरिद्रति. Potent. दरिद्रियाम् etc. Imperat. दरिद्रायि, दरिद्रिहि, दरिद्रात्, दरिद्राव, दरिद्रितम्, दरिद्रिताम्, दरिद्राम, दरिद्रित, दरिद्रत् (v. r. 307.). Praet. augm. 1. अदरिद्राम्, अदरिद्रा-स्, -त्, अदरिद्रि-व, -तम्, -ताम्, -म, -त, अदरि-डस् (v. r. 323.).

345. वा *imperare* Par. format in 3. pers. pl. Praet. augm. 1 ad arbitrium अपान् vel अपुस् (v. r. 17.).

346. इ *ut* sola hujus classis est radix, desinens in इ vocalem, quam *Parasmaipadum* contra euphon. r. 51. ante vocales terminationum in य् immutat pro इय्. Flectitur igitur: Praes. एमि, एयि, एति; इवम्, इथम्, इतम्; इमस्, इय, यन्ति. Potent. इयाम् etc. Imperat. अयानि (ex ए + आनि), इहि, एत; अयाव (ex ए + आव), इतम्, इताम्; अयाम (ex ए + आम), इत, यन्त. Praet. augm. 1. आयाम् (ex ऐ + अम् v. r. 318.), ऐस्, ऐत्; ऐव, ऐतम्, ऐताम्; ऐम, ऐत, आयन्. In *Atmanépado* haec radix nonnisi cum praepositione अधि conjuncta usur-

) v. r. 101). **) v. r. 83. c. ***) v. r. 86. ****) v. r. 93. et 361. †) v. r. 90

††) v. r. 102. †††) v. r. 103.

patur atque *legere* significat. इ vocalis in hac voce ante vocales regulariter in इय् transit, quod cum antecedente अधि format अधीय्, inde Praes. अधीये, अधीये (ex अधि + इये), अधीते; अधीवहे, अधीयाये, अधीयाति; अधीमहे; अधीध्वे, अधीयते. Potent. अधीयीय (v. r. 311.), अधीयीयास्, अधीयीत (v. Gloss.) etc. Imper. अध्यै (ex अधि + अय् ex ए + ऐ), अधीध्व, अधीताम् etc. Praet. augm. 1. अध्यायि (ex अधि + आयि ex ऐ + इ v. r. 315.), अध्यैयास्, अध्यैत, अध्यैवहि, अध्यायायान् (ex अधि + ऐ + आयाम्) etc.*

347. Quae in ई, उ et ऊ desinunt radices, has vocales, in formis puris, ex euphon. lege 51. ante vocales flexionum in इय् et उय् immutant, e. c. त्रियन्ति eunt a त्री, नृवन्ति laudant a नृ, वृवन्ति dicunt a वृ.

348. श्रो *Atm.* jacere, dormire contra regulam *Gunae* incremento instruitur in omnibus specialium temporum personis; c. c. श्रये, (ex श्रो + ए), श्रेपे, श्रेते (cf. खीरु), शेवहे etc. Praeterea hanc habet anomaliam, quod in tertia pers. Praes. Imp. et Praet. augm. 1. इ inse-ritur inter radicem et regularem terminationem, ad analogiam Potentialis, ubi रन् regularis est terminatio; dicitur igitur श्रेरते *jaçant*, श्रेताम् *jacento*, अश्रेरत *juebant*, *jaecerunt*.

349. Radix reduplicata दीधी *Atm.* splendere quia plures continet syllabas, finale ई ante vocales in solum य्, non in इय् immutat, e. c. दिध्यते *splendent*. In Potentiali ई radicale cum ई caractere contra r. 50^a. coalescit, e. c. दीधीय, दीधीवहि, दीधीमहि. In Imperat.

*) WILKINSON in hujus aliorumque verborum flexione saepissime ab euphoniae et generalibus conjugationis regulis aberrat, formatque c. c. दसि pro दयि; दानि, याउ, दाम pro दयानि, दयाव, दयाम (v. r. 313.), in Praes. *Atm.* 1. p. दये pro अधीये, in Imper. दये pro अध्यै, in Praet. augm. 1. दये pro अध्यायि.

prima pers trium numerorum contra *r* 313 *Gunam* omittit, inde दीध्यै, दीध्याव्रै, दीध्यामरे pro दीध्यै etc

350 Radices नृ, स्तु laudare et ह sonare in us formis auctis, quarum terminatio a voculi incipit, intermediam vocalem इ inserere possunt, quo facto, propter hoc incrementum vocalis radicalis non *Priddhum* accipit, sed levioiem *Gunam*, e c a नृ venit Praes नीमि, नीपि, नीति vel नवीमि, नवीपि, नवीति Imper नीत्, vel नवीत् Praet अनीत्, अनीत्, vel अनवीत्, अनवीत्

351 Radix polysyllaba ऊण legere quae ex lege 52 उ finale ante vocales in उक् immutat, in us formis auctis, quarum terminatio a consonante incipit, aut ex lege 343 vocalem finalem in ejus *Priddhum*, aut, propter fortioiem suam formam, in levioiem *Gunam* immutare potest, e c ऊणीमि vel ऊणामि

352 Radix ब्रू *Pai Atm*, in specialibus temp solum usitata, in us auctis formis, quarum terminatio a consonante incipit, inter mediam vocalem इ inserit, ante quam उ vocalis non *Priddhum* sed *Gunam* sumit (cf *r* 350) e c ब्रवीमि, ब्रवीपि, ब्रवीति, ब्रूवत्, ब्रूयत् etc In Imperativo praeter puram regulā 314 praescriptam formam ब्रूहि invenitur etiam aucta forma ब्रवीहि (*Ardschuni reditus* III 12), sed contra, neglecta regula 308 6 in 1 pers Praes loco auctae formae ब्रवीमि usurpatur quoque ब्रमि (*Ram ed SCHLEG Lib 2 XIX 4*) In prima pers Praet augm 1 saepissime puram formam अब्रवम्, nunquam auctam अब्रवम् (ex अब्रो + अम्) inventi, de qua re vid *r* 324

ANOT Formas obsoletas ब्रवीहि et ब्रमि nonnisi ex metri necessitate usurpatas esse censeo eandem ob causam d c t ur etiam कुर्मि pro करोमि et दमि pro ददामि (*Ram ed SCHLEG Lib 2 XII 33 Lib 1 XXIX. 15*)

353 जगृ *Pai ruglare*, quae sola hujus classis radix est in कृ desinens, quia reduplicatam continet syllabam, regulis 307 et 323

est subjecta. Radices vocali ङ् vel diphthongo terminatae in hac classe non inveniuntur.

354. Radices हृद् *flere*, स्वप् *dormire*, अन्, अच् *respirare* et अच् *edere* intermediam vocalem ङ् inserunt inter radicem et personarum terminationes a consonanto incipientes. In Praeterito augm. 1. terminationes sing. स् et त्, quae ex r. 320. supprimendae essent, ad arbitrium aut अ aut इ interposito cum radice conjunguntur. Potentialis a generali regula non recedit. L.c. a हृद् venit Praesens: रोदिमि, रोदिपि, रोदिति; हृदिवच्, हृदिवच्, हृदितच्; हृदिमन्, हृदिष, हृदन्ति^{*)}. Potent. हृदाम् etc. Imperativus: रोदानि, हृदिहि, रोदितु; रोदाव, हृदितान्, हृदिताम्; रोदान, हृदित, हृदन्तु. Praet. augm. 1. अरोदम्, अरोदन् vel अरोदीन्, अरोदत् vel अरोदीत्; अहृदिव, अहृदितान्, अहृदिताम्; अहृदिम, अहृदित, अहृदन्. Eandem conjugationis normam sequuntur स्वप्, अन् et अच्. Radix अच् autem praeterea regulis reduplicatarum radicum 307. et 323. subjecta est; format igitur अक्षति *edunt*, अक्षन् *edunto*, अक्षन् *ederunt*.

ANNOT. Radicem अच् explicandam esse puto ex घञ् ejusdem significationis, reduplicativā syllabi डा (r. r. 368.2.) et ejecta vocali अ, quam ob rem घ् littera cum न् composita in धा transit (r. r. 83.c.), quo fit, ut घ् ad analogiam legis 101^a. transeat in घ्. Radix घञ् eandem transformationem subit in puris formis Praet. reduplicativi c.c. अक्षिम *edunt* pro अघनिम

355. अह् *Par. edere* in Praet. augm. 1. personarum signa non abiecit (r. r. 320.), sed interposita vocali अ sibi adjungit; inde अहदन्, अहदत्.

356. अिद् *Par. scire* in Praesente usurpare potest terminationes Praeteriti reduplicativi, ita ut conjugetur: Sing. अिद्, अिद्य, अिद; Du. अिद, अिद्वन्, अिद्वन्; Plur. अिद, अिद, अिद्वन्^{**)}; vel regula-

^{*)} Cf. latinam tertiam conjugationem *leg-i-o, leg-i-t, leg-i-mur, leg-i-tis, leg-unt*.

^{**)} Cf. graecam αἶσα et Gothicum, Sing. *scit, valit, scit*. Du. 1. *scitis*, 2. *scitis*, Plur. *scitis, scitis, scitis*.

nier वेभि, वेत्ति etc. Imperativus aut regulariter format द्येदामि, विद्धि, वेत्तु etc., aut circumscribitur, ita ut विद्म, qui est Accusativus sing. abstracti substantivi, cum Imperativo radicis कृ *facere* construatur (cf. r. 457.), veluti विद्मं कृत्वा *fac actionem sciendi*. Potentialis est विद्याम् etc. Praet. augm. 1. अद्येदम्, अद्येत, vel अद्येन (v. r. 321.), अद्येत; अदिह etc.

357. एन् *Par.* occidere in his formis puris, quarum terminatio a vocali incipit, अ radicle eicit et ह्र litteram in न् transformat atque in secunda pers. Imperativi, ad evitandis duris gutturales, format अदि pro एदि*) (cf. r. 368 2.). Ceterum est regulare; inde Praes एन्मि, एन्ति (v. r. 16.), एन्ति; एन्वन्, एवन्*), एतन्*), एन्गन्, एव*), घ्नन्ति. Potent. एन्वाम् etc. Imperat. एनानि, अदि, एन्त, एनाथ, एतम्*), एताम्*), एनाम, एत*), घन्तु. Praet. अएन्न् vel अघ्नन् (vid. r. 324), अएन्, अएन् (v. r. 320.), अएन्व, अएतन्*), अएतान्*), अएन्म, अएत, अघ्नन्.

358. Radix चक् caret tertia persona pl. Praesentis et Imperativi, in universum haec radix in specialibus temporibus rarissime est in usu atque apud scriptores nusquam a me deprehensa. Nam च् (vid. r. 352.) et चक् vicissim ita sese compensant, ut prius in specialibus temporibus et participio Praes posterius in generalibus temporibus, participio Praet., Infinitivo et Gerundio frequentissime inveniamur.**)

359. मञ्ज *Par.* purificare in formis auctis videtur *P'ridhhi* loco *Gutae*, atque sic auctam formam ad arbitrium etiam ad tertiam pers. pl. Praes Imper. et Praet augm 1. extendit, inde नाशन्ति,

*) v. r. 92 b

**) WILKINSON format contra r. 63 a in prima pers चक्मि, चक्मन्, चक्मन्, चक्मन्, चक्मन्, ubi FORSTERTS format, ut regula jubet, चन्मि चक्म etc

मार्जन्ति, अमार्जन् vel नृजन्ति etc. Littera नृ finalis sequitur *r.* 89. *b.*; e. c. मार्जि *purificat*. Secunda et tertia pers. sing. Praet. augm. 1. sonant अमार्ज pro अमार्ज् ex cuph. lege 59. (v. etiam *r.* 320. et annot. ad *r.* 57.).

360. Radices ईङ् *Atm. laudare* et ईञ् *Atm. dominari* inserunt intermediam vocalem इ inter radicem et secundae pers. terminationes से, घ, ध्वे, ध्वन् (cf. *r.* 354.); inde Praes. ईडिपे, ईडिध्वे, ईशिपे, ईशिध्वे. Imper. ईडिघ, ईडिध्वम्, ईशिघ, ईशिध्वम्. Praet. augm. 1. ऐडिध्वम्, ऐशिध्वम् (*r.* 318.). Secundum WILKINSIUM pro ऐडिध्वम्, ऐशिध्वम् etiam sine इ interposito dici potest ऐङ्गम्, tam ab ईङ् quam ab ईञ् ex euphoniae legibus 91. et 98. c. quarum ratio quoque habenda est in reliquis ab intermedia vocali इ vacuis personis.

361. वञ् *Par. velle* in puris formis (*r.* 308.) corripitur in उञ्, e. c. primae pers. Praes. वशिम्, उद्यस्, उद्यम्; Potent. उद्याम्, उद्याय, उद्याम्. Imper. वशानि, वशात्र, वशाम (*r.* 308. *b.*); Praet. augm. 1. अवशम्, औद्य (ex अ + उद्य ex lege 318.), औद्यम्. Secundam pers. sing. Imperat. FORSTERUS facit उङ्गि (*r.* 98. c.), WILKINSIUS उङि ad analogiam formae लोङि pro लिङ्गि (vid. *r.* 102. a. et annot.).

362. चञ् *Atm. dicere* ante consonantes terminationum, च् et इ exceptis (*r.* 83. a.), penultimam pro ultima littera abjicit (cf. *r.* 84.) inde Praes. 1. प. चक्षे, 2. चक्षे (c चप् + से *r.* 99.), 3. चक्षे; Dal. 1. प. चक्षन् etc.

363. शास् *Par. regere* in iis formis puris (*r.* 308.), quarum terminatio a त् vel च् incipit, आ vocalem in इ immutat, cujus vi euphonica नृ finale in नृ transformatur (cf. *r.* 101. a.), quos efficiunt av त् et च् in lingualem ordinem transeant (*r.* 91.). Praeterea in tertia pers. pl. शास् sequitur normam radicum reduplicatarum in *r.* 307. et 323. expositam. Conjugatur igitur: Praes. शास्मि, शास्सि, शास्ति;

शास्त्रन्, शिष्टम्, शिष्टम्; शान्तिम्, शिष्ट, शान्ति. Potent. शान्तिम् etc.
Imper. शान्ति, शान्ति vel शान्ति (v. r. 100. a.), शान्ति; शान्ति, शिष्टम्,
शिष्टम्; शान्ति, शिष्ट, शान्ति. Pract. augm. 1. शान्तिम्, शान्ति vel
शान्ति (v. r. 322.), शान्ति; शान्ति, शान्ति, शान्ति; शान्ति, शान्ति.
शान्तिम्.

361. Radices यन्, निन्, निन्, शिष्टम्, शिष्टम् vulgo scribuntur sine
nasali यन् etc. (v. r. 110^a).

365. Radix अन् esse in formis puris (v. r. 308.) vocalem अ
abjicit; excipiuntur solum Pract. augm. 1. ubi अ radicale cum aug-
mento अ in आ coalitum ubique retinetur, deinde secunda pers.
sing. Imper. quae sonat रुधि, quod fortasse vi assimilationis ultimae
इ vocalis ortum est ex अधि vel आधि pro मदि, ut लोहि pro निद्रिहि
(v. annot. ad r. 102.), cf. देहि, घेहि in r. 371. In secunda pers.
Praes. dicitur अग्नि pro अग्नि (cf. doricum *ισσι*) atque characteres
म् et त् Praeteriti augm. 1. intermedia vocali इ cum radice conjun-
guntur (cf. r. 351.). Integra *Parasmaipadi* conjugatio est:

PRAESENS.

Sing	Dual	Plur.
1. अस्मि	स्वम्	स्मन्
2. असि	स्यम्	स्य
3. अस्ति	स्तम्	न्ति

IMPERATIVUS.

Sing	Dual	Plur.
अनामि	अनाम्	अनाम्
अधि	अन्तम्	अन्त
अन्त	अन्तम्	अन्त

POTENTIALIS.

1. स्याम्	स्याम्	स्याम्
2. स्यात्	स्यात्	स्यात्
3. स्यात्	स्यात्	स्यात्

PRÆTERITI V.

अगम्	अगम्	अगम्
अगम्	अगम्	अगम्
अगम्	अगम्	अगम्

366. In *Atmanipadi*, quod nonnisi cum praepositionibus अग्नि
(अग्नि + अग्नि v. r. 111.) conjunctum invenitur, item अ vocalis in formis

puris, Praeterito augm. 1. excepto, abjicitur atque सू sibilans ex euphoniae lege 80. in प् immutatur. Praeterea ante secundae personae terminationes से et स्व etiam सू radicale abjicitur (cf. असि) ita ut sola terminatio remaneat. In prima pers. sing. Praes. सू radicale anomalum in modum transit in ह्. Flectitur igitur: Praes. व्यति-हे, -ये, -ऐ; -घहे, -पाये, -पाते; -घहे, -हे vel -ध्वे, -पते. Potent. व्यति-पीय etc. Imper. व्यत्यसे, व्यति; घ, -घाम्; व्यत्यसावहे, व्यति-पायाम्, -पाताम्; व्यत्यसामहे, व्यति-ङ्गम् vel -ध्वम्, व्यति-पताम्. Praet. augm. 1. व्यत्यासि, व्यत्यास्यास्, व्यत्यास्त, व्यत्यास्वहि, व्यत्यानाथान्, व्यत्यासाताम्; व्यत्यास्महि, व्यत्याङ्गम् vel व्यत्याध्वम्, व्यत्यास्त.

367. Praeter tempora specialia अस् nonnisi in Praeterito reduplicato usurpatur, nunquam tamen seorsum, sed semper in constructione cum Accusativo substantivi abstracti, ad circumscribendum Praeteritum verborum attributivorum (v. r. 457.). Attamen a re non alienum erit hic apponere Praeteritum redupl. radice अस् in utraque activa Voce.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. आस	आसिब	आसिम	आसे	आसिबहे	आसिमहे
2. आसिथ	आसथस्	आस	आसिपे	आसाथे	आनिध्वे (ङ्)
3. आस	आनतस्	आसुस्	आसे	आसाते	आसिरे

CLASSIS TERTIA.

368. Haec classis circiter viginti comprehendit radices, quae praeter अ् omnes २ consonantes insinuant. Character hujus classis est syllaba reduplicativa; repetitur enim initialis radice consonans una cum ejus vocali, quae tamen, si longa est, corripitur, atque si est ऋ, suppletur vocali इ; c. c. ददा a दा dare, विम a म ferre. —

Radicalis syllaba in formis auctis (v. r. 308) *Gunae* incrementum sumit. Quod ad repetendam consonantem attinet, hae statuuntur leges, quae praevalent in omnibus occasionibus, ubi reduplicatio adhibetur.

1) Pro aspirata littera ponitur respondens Tenuis, surda pro surda et sonora pro sonora, e c दध्वा १ ध्वा

2) Pro gutturali littera ponitur respondens non aspirata Palatina, i e surda च् pro surdis क्, ख्, sonora ज् pro sonoris ग्, घ्, ङ्, e c चिकि a कि, किच् a च्, डाङ् a ङ्

3) Pro duabus vel pluribus conjunctis consonantibus una tantum repetitur, et quidem prima, nisi est sibilans (ञ्, प्, स्र्), ita tamen, ut etiam antecedentium legum ratio habeatur, e c क्षिप्ति a क्षि

4) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus, quarum prior est sibilans (ञ्, प्, स्र्), secunda quarepiam alia consonans, semivocalibus et nasalibus exceptis, semper secunda repetitur, ratione habita legum 1 et 2, e c सस्त्वान्द् a स्त्वान्द्, च्चञ्चत् a च्चत्, च्चञ्चत् a च्चत्, छिछीच् a छीच्, तस्थल् a स्थल्, पस्पण् १ स्पण्, पुस्पद्र् a स्पद्र् *) — Sibilans littera autem repetitur, si cum semivocali vel nasali est conjuncta,**) ita dicitur च्चञ्च, non ह्चञ्च a च्च, सस्त्वन् a स्त्वन्, सिष्णिद् a सिद् (v. r. 80), सिस्मि a सिम

369 इ Par ire, quae sola est hujus classis radix a vocali incipiens, in repetita syllaba hanc vocalem supplet per ह्य्, quod, ubi vocalem antecedit, sicut in ह्यग्नि, ex इ secundum, ut explicari potest (cf. द्विम् in / 368) Retinetur vero ह्य् etiam ante द्, e c

*) Haec exempla non a l tect am pertinent classem, sed alius formis illustrandis inseriunt, quae reduplicacione utantur

**) Cum alia sonora consonante sub lantes, quippe quae surdae sint, nunquam conponuntur

puris, Praeterito augm. 1. excepto, abjicitur atque सू sibilans ex euphoniae lege 80. in प् immutatur. Praeterea, ante secundae personae terminationes से et स्व etiam सू radicale abjicitur (cf. असि) ita ut sola terminatio remaneat. In prima pers. sing. Praes. सू radicale anomalum in modum transit in ह्. Flectitur igitur: Praes. व्यति-हे, -पे, -ष्टे; -घहे, -पाथे, -पाते; -घमहे, -ङ्गे vel -ध्वे, -पते. Potent. व्यति-पीय etc. Imper. व्यत्यसे, व्यति-घ, -ष्टाम्; व्यत्यसावह, व्यति-पायाम्, -पाताम्; व्यत्यसामहे, व्यति-ङ्गम् vel -ध्वम्, व्यति-पताम्. Praet. augm. 1. व्यत्यासि, व्यत्यास्याम्, व्यत्यास्त; व्यत्यास्त्वहि, व्यत्यासाद्याम्, व्यत्यासाताम्; व्यत्यास्महि, व्यत्याद्गम् vel व्यत्याध्वम्, व्यत्यास्त.

367. Praeter tempora specialia अस् nonnisi in Praeterito reduplicato usurpatur, nunquam tamen seorsum, sed semper in constructione cum Accusativo substantivi abstracti, ad circumscribendum Praeteritum verborum attributivorum (v. r. 457.). Attamen a re non alienum erit hic apponere Praeteritum redupl. radice अस् in utraque activa Voce. -

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. आस	आसिच	आसिम	आसे	आनिचहे	आसिमहे
2. आसिथ	आसथुस्	आस	आसिपे	आसाथे	आसिध्वे (ङ्)
3. आस	आनतुस्	आस्तुस्	आसे	आसाते	आसिरे

CLASSIS TERTIA.

368. Haec classis circiter viginti comprehendit radices, quae praeter इ omnes a consonante incipiunt. Character hujus classis est syllaba reduplicativa; repetitur enim initialis radice consonans una cum ejus vocali, quae tamen, si longa est, corripitur, atque si est इ, suppletur vocali इ; c. c. ददा a दा dare, दिमि a मि ferre. —

Radicalis syllaba in formis auctis (v. r. 308) *Gunae* incrementum sumit. Quod ad repetendam consonantem attinet, hae statuuntur leges, quae praevalent in omnibus occasionibus, ubi reduplicatio adhibetur.

1) Pro aspirata littera ponitur respondens Tenuis, surda pro surda et sonora pro sonora, e c दधा a धा

2) Pro gutturali littera ponitur respondens non aspirata Palatina, i e surda च pro surdis क, ण, sonora ज़ pro sonoris ग, घ, ङ, e c चिकि a कि, गिघ, a घ, ङङ्ग a ङ

3) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus una tantum repetitur, et quidem prima, nisi est sibilans (ञ, प, स), ita tamen, ut etiam antecedentium legum ratio habeatur, e c दिग्गे a ग्गे

4) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus, quarum prior est sibilans (ञ, प, स), secunda quaecumque alia consonans, semivocalibus et nasalibus exceptis, semper secunda repetitur, ratione habita legum 1 et 2, e c चस्कन्द a स्कन्द, चञ्चत् a चत्, चञ्च्यत् a च्यत्, टिष्टीव् a ष्टीव्, तस्यन् a स्यन्, पस्पञ्च a स्पञ्च, पुस्पद्र a स्पद्र *) — Sibilans littera autem repetitur, si cum semivocali vel nasali est conjuncta,**) ita dicitur ऋश, non रुश, a श्च, सस्चन् a स्चन्, सिष्णिह् a स्निह् (v. r. 80), सिस्मि a स्मि

369 इ Par ut, quae sola est hujus classis radix a vocali incipiens, in repetita syllaba hanc vocalem supplet per इय्, quod, ubi vocalem antecedit, sicut in इयर्भि, ex इ secundum r ut explicari potest (cf विभ् in r. 368). Retinetur vero इय् etiam ante इ, e c

*) Haec exempla non ad tertiam pertinent classem, sed alius formis illustrandis inseruntur, quae reduplicacione utuntur

**) Cum alia sonora consonante sibilantes, quippe quae surdae sunt nunquam componuntur

इयति, itemque in Praet. augm. 1. ubi इ ex lege 318. cum augmento coalescit in ऐ, quod ante vocalem in आय् dissolvendum esset; ita dicitur ऐयम् ex ऐय् + अयम्, non आयम् ex ऐ + अयम्. Flectitur igitur, Praes.: इयमि, इयपि, इयति; इयवच्, इयथच्, इयतच्; इयमच्, इयथ, इयति. Potential. इययाम् etc. Imperat. इयराणि, इयहि, इयतु; इयताव, इयतम्, इयताम्; इययाम, इयत, इयतु. Praet. ऐयम्, ऐयद्, ऐयतु; ऐयव, ऐयतम्, ऐयताम्; ऐयम, ऐयत, ऐयतु.

370. हा Par., cum reduplicatione द्राह्, in formis puris (vid. r. 308.) vocalem आ immutat in ई, quod sicut in r. 305. ante vocales abjicitur; praeterea etiam in Potentiali vocalis radicalis abjicitur (cf. r. 371.), atque in secunda pers. sing. Imper. ई corripitur in इ. Inde, Praesens: द्राहामि, द्राहसि, द्राहति; द्राहवच्, द्राहथच्, द्राहतच्; द्राहमच्, द्राहथ, द्राहति.*) Potential. द्राह्याम् etc. Imper. द्राहानि, द्राहहि vel द्राहहि, द्राहतु; द्राहाव, द्राहीतम्, द्राहीताम्; द्राहाम, द्राहीत, द्राहतु.**) Praet. augm. 1. अद्राहाम्, अद्राहाय, अद्राहातु; अद्राहव, अद्राहीतम्, अद्राहीताम्; अद्राहोम, अद्राहीत, अद्राहम्**).

हा Atm. ire et मा Atm. metiri item in formis puris, (i. e. in omnibus praeter primam personam trium numerorum Imperativi) आ radicali substituunt ई, quod, sicut in r. 305. ante vocales abjicitur, praeterea etiam in syllaba reduplicativa habent इ. E. c. द्विरे, द्विरीपे, द्विरीति; द्विरीवहि, द्विरीथे, द्विरीते etc. accurate sicut यन्ने cl. 9. in Tab. ad r. 324.

371. Radices दा Par. Atm. dare et धा Par. Atm. ponere vocalem आ in formis puris, secunda pers. sing. Imperativi excepta, vocalem आ abjiciunt atque formae दद् et दध् ante consonantes terminationum generalem euphoniae legem 83. sequuntur, ita tamen, ut ध् cum

*) v. r. 307

**) v. r. 323.

sequente त् vel ध् non द् formet, quod lege 83.d^o). praescribitur, sed त्, त्य्; aspiratio autem, ubi ध् in त् vel द् immutatur, ad reduplicativam syllabam referatur (cf. r. 83.d^o).), e. c. धत्तस् ex दध् + तम्, धङ्गे ex दध् + ध्वे. — In secunda pers. sing. Imperat. Par. reduplicativa syllaba supprimitur atque vocalis in ए̄ transit, ut equidem puto, ex vi assimilationis sequentis syllabae हि, inde देहि, धेहि pro ददाहि, दधाहि (cf. r. 439.). En integra radice धा in specialibus temporibus conjugatio: *)

PARASMAIPADUM

ATMANÍPADUM.

PRAESENS.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. दधामि	दध्वस्	दधामस्	दधे	दध्वहे	दधमहे
2. दधासि	धत्थस्	धत्थ	धत्से	दधाथे	धङ्गे
3. दधाति	धत्तस्	दधति	धत्ते	दधाते	दधते

POTENTIALIS.

1. दध्याम् etc. दधीय etc.

IMPERATIVUS.

1. दधानि	दधाव	दधाम	दधै	दधावहे	दधामहे
2. धेहि	धत्तम्	धत्त	धत्स्व	दधाथाम्	धङ्गम्
3. दधातु	धत्तान्	दधतु	धत्तान्	दधाताम्	दधतान्

PRAT. AUGM. I.

1. अदधाम्	अदध्व	अदधम	अदधि	अदध्वहि	अदधमहि
2. अदधास्	अधत्तम्	अधत्त	अधत्थ्याम्	अदधाथाम्	अधङ्गम्
3. अदधातु	अधत्तान्	अदधुस्	अधत्त	अदधाताम्	अदधत

*) Eandem normam sequitur दा, omitta tantummodo aspiratione, e. c. ददाति, ददस्, देदति

372. *ङ Par. sacrificare* in Praesente ante च्च् et मच् terminations vocalem उ abjicere potest, dicitur igitur श्रद्धावच्, श्रद्धामच् vel श्रद्धाच्, श्रद्धाच्.

373. भी *timere* et ति *puđere* solae sunt hujus classis radices in ई desinentes; posterior ex euphoniae lege 52. vocalem ई ante vocales in इच् immutat, cf. शिद्धियति *erubescunt* cum विभ्यति *timent*.

374. Radices निद् *purificare*, विद् *separare* atque विच् *dividere*, syllabam reduplicativam *Gurā* augent, atque in prima persona Imperativi trium numerorum utriusque Vocis radicalem syllabam contra r. 313. puram retinent; c.c. नेनेदिम, pl. नेनिदमच्. Imper. नेनिदामि, नेनिदाम, नेनिदि, नेनिदावहि, नेनिदामहि.

375. *ङन् Par. generare* secundae pers. Praes. terminationem सि interposita vocali इ sibi adjungere potest, inde द्वांसि (v. r. 15.) vel द्वांसिचि. In iis puris formis, quarum terminatio a vocali incipit, अ radicale ejicitur, inde in tertiis pers. pl. द्वांसति, द्वांसत्, द्वांसच् (v. r. 93.) pro द्वांसन्ति etc. Littera न् finalis, ubi ex euphoniae lege 92. b. abjicitur, producta antecedente vocali compensatur; c.c. द्वांसयच्, द्वांसतच्, द्वांसहि.

376. भच् *Par. splendere, reprehendere* sicut द्वान् in iis formis puris, quarum flexio a vocali incipit, अ radicale ejicit, quo facto, भ् ante च् ex lege 83. c. in च् transit, et aspiratio, ad analogiam r. 371. ad reduplicativam syllabam recedit, inde in tertiis pers. pl. भप्सति, भप्सत्, अभप्सच् pro अभप्सति etc.

CLASSIS SEPTIMA.

377. Haec classis, quae circiter 24 comprehendit radices consonante terminatas, nasalem inserit eam, quae finalis consonantis organo respondeat, vel a r. 15. postuletur. In formis auctis autem (v. r. 308.) inserta nasalis in syllabam न् excrescit, quae euphoniae

regulae 94^a. subjicitur, qua, conditionibus ibi expositis, dentalis in lingualem transformatur nasalem. Exempla sunt भिद् *findere*, रुध् *colubere*, विच् *dividere*, कृत् *vestire*, पिप् *conterere*, हिस् *offendere*, occidere, quae in primis personis utriusque vel usitatae Vocis efficiunt: भिनाद्भि, भिन्दस्, भिन्द्रस्, भिन्दे, भिन्द्रहे, भिन्द्रहे; रुणधिम, रुन्ध्वस्, रुन्धमस्, रुन्धे, रुन्ध्वहे, रुन्धमहे; विनास्मि, विस्वस्, विस्मग्, विस्वे, विस्वहे, विस्महे; कृणास्मि, कृन्त्वस्, कृन्तमस्; पिनास्मि, पिंघस् (v. r. 15.), पिंघस्; हिनास्मि, हिंस्वस्, हिंस्मस्.

378. Quae in त् et द् desinunt radices, has litteras in formis puris ante त् et द् terminationum, et ad arbitrium etiam ante ध् abjiciunt (v. annot. ad r. 84.); e. c. कृन्तम् pro कृन्तस् *ambo vestiunt*, कृन्थ pro कृन्थ *vestiunt a rad.* कृत्, भिन्दि vel भिन्धि *finde a radice* भिद्. ध् radicale ante त्, द् et ध् ad arbitrium item abjicitur, ita tamen ut, quod ad aspirationem attinet, euphoniae legis 83. d^a. ratio habeatur, e. c. रुन्द vel रुन्ध (ex रुन्ध + य) *colubetis*, रुन्दे vel रुन्धे (ex रुन्ध + ते) *colubet a rad.* रुध्.

379. Radices भञ्ज्, अञ्ज्, उञ्ज् et इञ्ज्, quanquam jam primitive nasalem litteram habent, quam in generalibus quoque temporibus retinent, nihilo minus ad septimam classem referuntur, cujus normam eo sequuntur, quod nasalis earum in formis auctis in syllabam न excrescit, e. c. भनङिम, भनङि, भनङि, भञ्जवस्, भङ्कयन्, भङ्कवस् etc. a भञ्ज् *fiangere*.

380. Radix तृद् *Par. ferre, occidere* inserendam nasalem in formis auctis, primis personis Imperativi et Praet. augm. 1. sing. exceptis, in णे immutat pro ण; inde Praes. तृणोसि, तृणोसि, तृणोसि, तृणस्, तृणवस्, तृणवस् (v. r. 102.) etc. Potent. तृणाम् etc. Imper. तृणानि. तृणि, तृणोतु, तृणाहाव, तृणन्, तृणान् etc. Praet. augm. 1. अतृणहम्, अतृणोद्, अतृणोद् (v. r. 320.), अतृद् etc.

CONJUGATIO TERTIA.

CLASSIS QUINTA.

381. Haec classis, circiter 30 comprehendens radices, syllabam न् addit, quae in formis auctis *Gunam* sumit. Quae in consonantem desinunt radices, ex euphoniae lege 52. vocalem उ ante vocales in उव् immutant. Exempla sint शक् Par. posse, तप् Par.*) exhalare, कृ Par. Atm. ferre, occidere, मि Par. Atm. conjicere. Hae radices formant in tertia pers. trium numerorum Praes. atque in secunda sing. Imperativi: शक्नोति, शक्नुतस्, शक्नुवन्ति, शक्नुहि; तप्नोति, तप्नुतस्, तप्नुवन्ति, तप्नुहि; कृणोति (v. r. 94°), कृणुतस्, कृण्वन्ति, कृणु (v. r. 314.); कृणुते, कृण्वाते, कृण्वते, कृणुध; मिनोति, मिनुतस्, मिन्वन्ति, मिनु (v. r. 314.), मिनुते, मिन्वाते, मिन्वते, मिनुध. Radices in vocalem desinentes ante characteres व् et न् formarum purarum vocalem उ abjicere possunt, e. c. चिनुवस्, चिनुमस्, चिनुवहे, चिनुमहे vel चिन्वस्, चिन्मस्, चिन्वहे, चिन्महे; अचिनुव, अचिनुम, अचिनुवहि, अचिनुमहि vel अचिन्व, अचिन्म, अचिन्वहि, अचिन्महि.

CLASSIS OCTAVA.

382. Haec classis decem comprehendit radices, quae praeter कृ (v. r. 383.) omnes in न् vel ण् desinunt nasalem. Radici additur उ vocalis, quae in formis auctis *Gunae* incremento in औ transit atque in formis puris ante characteres च् et न् abjici potest (vid. Tab. ad r. 324.).

383. कृ Par. Atm. facere in formis auctis non solum additam vocalem उ sed etiam radicalem syllabam *Gunā* induit; in formis puris

*) Radix कृ contra r. 91°. dentalem nasalem adjectae syllabae retinet, quae in re cum कृ Cl. 9. convenit. Radix हि ab eadem regula eo recedit quod न् praepositionis efficit ut न् intermediae syllabae in ण् transeat, inde अहिपोमि.

utem ऋ ubique in उरु transit atque ante characteres व् et म् formarum purarum et ante य् Potentialis *Parasmaipadi* adjecta vocalis उ semper abjicitur Inde *Par* Praesens करोमि*), करोषि, करोति, कुर्वस्, कुरुषस्, कुरुतस्, कुर्मस्, कुरुथ, कुर्वन्ति Potentialis कुर्याम् etc Imperativus कर्वाणि, कुरु, करोतु, कर्वाव, कुरुतम्, कुरुताम्, कर्वाम, कुरुत, कुर्वन्तु Praeteritum अकर्त्वम्, अकरोस्, अकरोत्, अकुर्व, अकुरुतम्, अकुरुताम्, अकुर्म, अकुरुत, अकुर्वन् *Atm* Praesens कुवे, कुरुपे, कुरुते, कुर्वटि, कुर्वथि, कुर्वति, कुर्मटि, कुरुध्वे, कुर्वन्ति Potentialis कुर्वीथ etc Imperativus कर्वे, कुरुष्व, कुरुताम्, कर्वावहे, कुर्वीथाम्, कुर्वीताम्, कर्वामहे, कुरुध्वम्, कुर्वताम्. Praeteritum अकुर्वि, अकुरुथास्, अकुरुत, अकुर्वहि, अकुर्वीथाम्, अकुर्वीताम्, अकुर्महि, अकुरुध्वम्, अकुर्वन्ति

CONJUGATIO QUARTA.

384 Quarta conjugatio solum ex nona classe constat, quae syllabam नो addit (v r 300), quae in formis auctis in ना transit Comprehendit circiter 52 radices De secunda pers sing Imperativi *Par* radicum in consonantem desinentium v r 316 Exemplum sit *यु ligare (v Tab ad r 324)

385 Radices ध्री, त्री, ली, व्री, व्ली, धू, धृ, लू, वृ, वृ, ग, झ, दृ, न, प, भ, च, ष, स्त longam vocalem radicalem corripunt, e c त्रिणाति (vid r 94°), त्रिणीतस्, त्रिणन्ति, त्रिणीते, त्रिणाते, त्रिणते a ध्री sustentare

386 द्या tabescere, ग्रह sumere et ज्ञा scire corripuntur in जि, गृह (cf r 325) et ज्ञा, e c जिनाति, जिनीतस्, जिनन्ति, गृह्णाति (vid r 94°), गृह्णीतस्, गृह्णन्ति, जानाति, जानीतस्, जानन्ति — Radix कृभ् contra regulam 94° न् intermediate syllabae non in ण् immutat, e c कृभ्नामि (cf तप in r 381)

*) De forma वुमि pro वरोमि v r 325

अधौष्म, अधौष्ट, अधौष्महि, अधौङ्म vel अधौङ्म; स्तु *sternere*, अस्ताष्म, अस्तार्ष्ट, अस्तुष्महि, अस्तुङ्म (v. r. 389. b. c.); पच् *coquere*, अपाक्ष्म, अपात्त (v. r. 86.); दह् *urere*, अधाक्ष्म, अधाक्ष्महि, अधाक्ष्वम् (v. r. 103.); वृध् *noscere*, अमौत्स्म, अबौक्ष्म (v. r. 83. c. d³). et d³); तृध् *vexare*, अतौत्स्म, अतौत्त, अतुत्स्महि, अतुङ्म; सञ् *dimittere*, असाक्ष्म, असार्ष्म (vel असाक्ष्म, असाष्ट v. r. 34⁹), असक्ष्महि, असङ्क्ष्म (v. r. 89. et 91.).

391. Integræ conjugationis paradigmata sint: नी *Par. Atm. dācere*, कृ *Par. Atm. facere*, क्षिप् *Par. Atm. conjicere*, मन *Atm. putare* (v. Tab. ad r. 428.).

ANOMALIÆ.

392. Radix दी *Atm. perire Gunae* loco vocalem ई immutat in आ, inde अदासि, अदास्यास्, अदास्त etc. pro अदेपि etc.

393. Radices in ऋ desinentes in *Parasmaipado* secundam formationem sequuntur, in *Atmanēpado* autem praeter secundam etiam primam form. admittunt, ita tamen, ut contra regulam 390. *Gunam* non assumant sed vocalem ऋ in ईरु, et, antecedente labiali, in ऊरु immutent. (cf. r. 54.) e. c. अकौर्षि- a कृ, अद्वर्षि a दृ.

394. भ्रञ्ज् *coquere* (v. r. 110⁹.) substituit भृञ् (cf. r. 336.) quod in *Atmanēpado* contra r. 390. *Gunam* sumit; inde अभार्जम्, अभार्जिषि etc. vel अभ्राक्ष्म etc. (v. 34⁹.); अभर्जि, अभर्जास् vel अभर्जि, अभर्जास् (v. r. 89. b.)*).

395. मञ्ज् (v. r. 110⁹.) *submergi* inserta nasali format अमाङ्गम्, अमाङ्गिषि etc. pl. अमाङ्गम्, अमाङ्गत्त (v. r. 89. a.), अमाङ्गस्.

396. नङ् *ligare* substituit नध्; inde अनात्सम्, अनात्सीषि, अनात्सीत् etc. *Atm.* अनत्सि, अनत्सास्, अनत्त etc. (v. r. 83. d³).

*) अभासपू et अभसि etiam e भञ् explicari possent, quod lege 390. *Friddhi* transiret in भाञ्.

397 वृ Par *rehere* in personis, quae ex lege 389 स. verbi substantivi eiciunt, आ vocalem, i e *Viddum* vocalis अ, ante इ (ex इ + त vel व. v. 102 a) in ओ immutat (cf annot 1 ad r 254), flectitur igitur अवाक्षन्, अवाक्षीस्, अवाक्षीत, अवाक्ष्व, अवाक्षम्, अवाक्षाम्, अवाक्षम, अवाक्ष, अवाक्षन्स् — Eandem normam sequitur सृ *Atm* ubi secundum primam formationem flectitur, e c असाक्ष *portulit*

FORMATIO SECUNDA

398 स. littera verbi substantivi cum terminationibus personali-
bus conjungitur intermedia vocali अ, quae ante terminationes व, म,
वदि, मदि producitur, atque ante अम्, अन्, इ, अन्त abjicitur (cf
r 304) En integrum schema *)

PARASMAIPADUM

ATMANĒPADUM

Sing	Dual	Plur	Sing	Dual	Plur
1 सन्	साव	साम	सि	सावदि	सामदि
2 सस्	सतन्	सत	सथास्	साथाम्	सध्वम्
3 सत्	सताम्	मन्	सत	साताम्	सन्त

399 Radices, quae hanc formationem sequuntur, omnes in श्
प. vel इ desinunt atque इ, उ vel ऋ habent vocalem radicalem, quae
in utraque Voce pura retinetur. Finales radicum litterae श्, प. et
इ ex euphoniae legibus, 98, 99, 102 b et 103 b in क् transeunt,
quam ob rem स. transformatur in प. (v. r 101^a et cf. 1 80) Paradig-
mata sint दिश. *monstrare*, त्विप. *splendere* et गृह् *abscondere* (v. Tab
ad 1 428)

*) WILKINSILS perperam ponit शु. त्वदि त्वदि primae formationis terminationes pro
गृह्, गायदि गायदि

400. Nonnullae radices, quae in *Parasmaipado* secundam tantum formationem sequuntur, in *Atmanépado* ad arbitrium primam vel secundam sequuntur; e.c. लिङ्ग *lambere* format अलिङ्गि, अलिङ्गयास्, अलिङ्गत vel secundum primam formationem अलिङ्गि, अलीङास्, अलीङ (v. r. 389. b. et euph. r. 102. a.).

FORMATIO TERTIA.

401. सू littera verbi substantivi cum radice conjungitur intermedia vocali इ, cujus vi euphonica सू transit in ए litteram, cui, sicut in prima formatione, proxime adjunguntur terminationes personales. In secunda et tertia pers. sing. *Par.*, ubi सू et त् ex euphoniae lege 57. cum antecedente ए non conjungi possent, ए ejicitur, atque personarum characteres सू et त् cum radice ipsa, intermedia vocali ई conjunguntur (cf. r. 351. et 365.). En integrum schema:

PARASMAIPADUM.			ATMANĒPADUM.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. इषम्	इष	इषन्	इषि	इषति	इषन्ति
2. ईन्	इष्टन्	इष्ट	इष्टान्	इषाद्यान्	इष्टम्, इध्वन्, इष्टन्
3. ईत्	इष्टान्	इष्टन्	इष्ट	इषातान्	इषत

MUTATIO VOCALIS RADICALIS.

402. Quae in vocalem desinunt radices, in *Par. Praddhum* et in *Atm. Gunam* sumunt; e.c. अपाठिषन्, अपाठिषि a ए, अन्धाठिषन्, अन्धाठिषि a म्. Consonante terminatae radices in utraque Voce *Gunam* sumunt, legis 31^{ae}. ratione habita; e.c. अवेदिषन् a विद्, अवेदिषि a तिद्, अवेदिषन् a वेद्. Integrae conjugationis paradigmata sint सु generare et सुप् scire (v. Tab. ad r. 428.).

EXCEPTIONES.

403. Radices चि *crescere*, ऊर्ण *tegere* et दाण *vigilare*, in *Par.* usitatae, *Gunam* sumunt loco *Vridhdus*, inde अद्ययिपम्, औणव्यिपम्, अदागरिपम् pro अद्यायिपम् etc.

404. दीधी et वेवी *Atm.* ante intermedium इ radicalem vocalem abjiciunt, inde अदीधिपि, अवेविपि pro अदीधयिपि, अवेवयिपि.

405. Radices न् *Par.* *laudare*, ध् *Par.* *agitare*, ग् *Par.* *alvum exonerare*, ध् *Par.* *fumum esse*, क् *Atm.* *sonare sine Vridhhi* vel *Guna* उ finale ex euphoniae lege 51. in उक् immutant; e.c. अनुविपम्, अकुविपि.

406. Radices in क् *desinentes* atque च् *Par. Atm.* *eligere* in *Atmanépado* ad arbitrium aut इ aut ई sumunt intermediam vocalem; e.c. अकारिपि vel अकरोपि a क्, अवारिपि vel अवरोपि a च्.

407. Plures sextae classis radices *Gunam* quam r.402. praescribit non admittunt; e.c. अत्रुटिपम् a व्रुट् *findere*.

408. Radices quae अ vocalem ante simplicem habent consonantem, म्, य् et ङ् exceptis, maximam partem अ vocalem ad arbitrium producere possunt; e.c. अपटिपम् vel अपाटिपम् a पट् *legere*. Quae in इ vel ल् desinunt radices, una cum वट् *Par.* *dicere* et अत्र *Par.* *ire* semper अ producunt; e.c. अचारिपम् a चट् *ire*, अचानिपम् a चल *se movere*.

409. एन् *Par.* *occidere* suppletur radice वध् ex qua formatur अवधिपम्. Cum praepositionibus tamen conjunctum एन् etiam in *Atmanépado* secundum primam formationem flectitur, abjecta littera न् ante ए; inde अएसि, अएयात्, अएत (r.r.389.b.), अएयदि etc.

FORMATIO QUARTA.

410. Haec formatio a prima eo differt, quod adjectum verbum substantivum in *Parasmañpado* reduplicativam sumit syllabam, habentem

इ vocalem, cujus vi euphonica alterum स in प् mutatur; e.c. सिपम्, सिघहि, सिष्महि. In secunda et tertia persona, ubi ex euphoniae lege 57. स et त characteres cum सिप् vel सिच् non conjungi possent, ad analogiam primae formationis dicitur सीम्, सीत्. *Atmanēpadum* secundum primam formationem flectitur. En integrum schema *Paśasmaipadi*:

Sing.	Dual.	Plur.
1. सिपम्	सिघ	सिष्म
2. सीच्	सिष्टम्	सिष्ट
3. सीत्	सिष्टान्	सिष्टन्

411. Hanc formationem sequuntur plurimae radices in आ, ए et ओ atque omnes in ऐ desinentes. Vocalis आ nullam subit immutationem, diphthongi autem in आ transeunt; e.c. अवासिपम्, अच्वासिपम्, अजासिपम् a वे, के (v. euph. r. 60.), क्षे. — Radices मि *conjugere* et मो *occidere* item vocalem suam finalem in आ immutant, inde अमासिपम्, अमासिपि. E radicibus consonante terminatis nonnisi tres, in म् desinentes, hanc formationem sequuntur, scilicet नम् *Par. inclinare*, यम् *Par. refracnare*, रम् *Par. Atm. delectari*; e.c. अरंसिपम् (v. r. 15.)*. Conjugationis paradigmati inserviant या *Par. Atm. ire* et क्षा *Par. destruere* (v. Tab. ad r. 423.).

FORMATIO QUINTA.

412. a) Personarum terminationes, omisso verbo substantivo, proxime cum radice conjunguntur, ita ut haec formatio a Praet. augm. 1. nonnisi suppressis classium proprietatibus distinguatur; conferatur e.c. अदाम् cum अददाम् (a दा Cl. 3.) *dare*, अत्त cum अभवत्.

*) In *Atm* घर्गि secundum primam formationem.

(ex अगो-अ-तृ १ म् Cl. 1 esse), quae eandem inter se habent rationem ac Graecorum εὐδὸν et εὐδον, εἶψον et εἶψον.

b) *Atmanipadam* primam sequitur formationem, ut tamen ut ad analogiam r. 389. c. म् littera ante terminationes त, मन्, न् quod semper pro ध्वन् ponitur, abjiciuntur. In integrum schema.

PARISMAIPADUM

Sing	Dual	Plur.
1. अम्	व	म
2. म्	तम्	त
3. त्	ताम्	उन्

ATMANIPADUM

Sing	Dual	Plur.
इपि	इपि	इपि
इयम्	इयाम्	इन्
इत	इयताम्	इत

113. Ad hanc formationem praeter radicem म् nonnulli praecipue radices in आ, ए vel औ desinentes pertinent. Diphthongi ए et औ transformantur in आ atque una cum आ primitivo ante न् tertiae pers. pl. et ante intermedium इ *Atmanipadi* supprimuntur, e. g. अधान्, अधाम्, अधात्, अधिच etc. a धे *libere*, अस्तान् etc. a स्ते *destruere*. Paradigmati inseruiat radix क्षा (v. Tab. ad r. 128)

114. Radix म् *esse* in *Atmanipado* omnino sequitur tertium formationem, inde अमात्रिपि, अमात्रिद्वान्, अमात्रिट etc. *Parasmaipadam* hanc habet anomaliam, quod in tertia pers. pl. अन् sumit terminationem pro उन्, atque ante vocales terminationum इ radicale in उच् transformat pro उच्, inde अमृचन्, अमृचन्, अमृचत्, अमृचन्, अमृचन्, अमृचन्, अमृचन्, अमृचन्, अमृचन्.

FORMATIO SEPTIMA

115. Haec formatio a praecedente eo distinguitur, quod inter radicem et personarum terminationes inseritur अ vocalis, quae eam

quae regulā 104. est exposita, legem sequitur. *) En integrum schema:

<i>PARASMAIPADUM.</i>			<i>ATMANĒPADUM.</i>		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. अम्	आव	आम	ए	आवहि	आगहि
2. अस्	अतम्	अत	अथास्	एयाम्	अध्वम्
3. अत्	अताम्	अन्	अत	एताम्	अन्त

416. Quae in consonantem desinunt radices, nullam subeunt mutationem vocalis suae, quo haec formatio differt a Praeterito augmentato 1. classis primae; conferatur e. c. अस्वप् cum अस्वप् a स्वप् cl. 1. *ire*. — Usurpatur haec formatio in quibusdam radicibus sextae classis, quae ex lege 335. in specialibus temporibus nasalem inserunt, quā ejectā discrimen a Praeterito augm. uniformi efficitur; conferatur e. c. अमुचम् cum अमुञ्चन् a मुच् cl. 6. *dimittere*. — Vocales आ, इ et ए in fine radicum abjiciuntur; क् transit in अक्, atque क् in ईक्; e. c. अद्यम् a धि *crescere*, अधम् a धे *bibere*, अस्त्रम् a स्त्र *ire*, अङ्गीम् a ङ् *senescere, confici*. Aliae vocales finales in hac formatione non occurrunt. Paradigmati inserviant लिप् *Par. Atm. illinere* et ह्या *Atm. dicere* (v. Tab. ad r. 428.).

417. Nonnullae primae et sextae classis radices, quae in specialibus temporibus formis vicariis supplentur, Praeteritum multiforme propria e radice efficiunt secundum लिप्; conferatur e. c. अगमम् cum अगच्छम् a गम् cl. 1. *ire* (v. r. 327.).

*) Haec formatio accuratissime cum graecis Aoristis sicut $\epsilon\tau\upsilon\pi\text{-}\sigma\text{-}\nu$, $\epsilon\tau\upsilon\pi\text{-}\epsilon\text{-}\varsigma$ convenit, quippe qui item vocalem brevem intermediam ponant inter radicem et personarum characteres.

118 In *Atmanepado* haec sexta formatio primum usitata est, aliquae radices, quae cum in *Parasmaipado* adhibent, in *Atm.* maximam partem aut primam aut tertiam formationem assumunt

410 Plures radices primae classis, quae in reliquis temporibus nonnisi *Atmanepadam* usurpant, in Praet multis etiam *Parasmaipadam* secundum sextam formationem admittunt, in *Atmanepado* autem tertiam formam assumunt (cf r 418) e c गत् splendore format अगताम्, अगोतिपि

420 Radices वच् dicere, रध् offendere, जान् regere, अन् conjicere, नप् perire, पत् cadere substituunt वीच्, रन्ध्, जिन् (cf r 363), स्थ्, नीप्, पप् (cf -त्त्वे) e c अत्रोचन्, अन्धन् etc नप् etiam regulariter format अनश्मन्

FORMATIO SEPTIMA

121 Personarum terminationes, sicut in sexta formatione, in termedia vocali अ conjunguntur cum radice, cujus initium post augmentum repetitur, quia in re haec forma Graecorum Plusquamperfecto respondet, e c अशिधियम् a शि ue (r euph r 52)

422 Quae r consonante incipiunt radices cum aut ejus vicariam (r r 365) repetunt, una cum vocali radicali, quae, si longa est, corripitur aut in radice ipsa aut in repetita syllaba, ita ut dure haec syllabae inter se teneant quandam aequilibrii rationem, quae cum eis convenit, quae secundum r 300² inter radicem et personarum terminationes constat. Nonnullae radices ad arbitrium utramque admittunt speciem, tam eam quae repetitam quam eam quae radicalem syllabam habet longam, e c अत्तृष्णम् vel अत्तृष्णान् a तृष् cl 10, अशोशिलम् vel अशिशीलम् r पीन् cl 10. Plurimae tamen, hanc Praet formationem exhibentes radices, nonnisi alterutram admittunt speciem, ita quidem ut formae cum longa repetita syllaba longe sint

usitatissimae; c.c. अशीशिकम्, non अशिशिकम् a शीक् Cl. 10.; अतृल्लम्, non अतृल्लम् a तृल्ल Cl. 10.

423. Sequuntur haec formationem: 1. radices, शि, श्वि, दु, शु*), न्, quae repetitam syllabam positione habent longam, c.c. अड्डुवन् (v. euph. r. 52.). 2. Omnes radices decimae classis et Causalia, quippe quae in forma cum decima classi (v. r. 297.) convenient.***) Radices decimae classis et Causalia additamentum अय्, quod secundum r. 297. etiam ad Temp. generalia extenditur, abjiciunt, ceteroquin autem hoc Praet. non ex primitiva radice forma sed ex ea efficiunt, quam radix *Gunae* vel alio incremento et euphoniae legibus ante adjectum अय् assumit, c.c. चर् format अचर्चयन् ex चोर् abjecto अय् (v. r. 425. b.), तिङ् format अतीतिङ्गम् ex तेङ्, मो format अमीमयन् ex माय् (v. r. 425. a.). Attamen radices in उ vel ऊ desinentes, nisi a semivocali, labiali vel न् littera incipiunt, in repetita syllaba उ sumunt, vel, ante duas consonantes, उ; c.c. न् in forma causali format अन्-नयम् e नावय्; च् Cl. 10. format अचर्चयन् e च्यावय्. Quae a semivocali, labiali vel न् incipiunt radices, उ vel ऊ terminatae, generalem sequuntur regulam; c.c. य् *Atm.* format अयीयवे e यावय् (vid. r. 425. a.), भ् Cl. 10. format अवोभवम् ex भावय्.

424. Radices cum penultima ऋ huic vocali in repetita syllaba substituunt अ (cf. r. 430.) c.c. मृ format अममृगन् e मृगय् omisso *Gunā* (v. r. 342.). Eae autem radices, quae ex generali decimae classis et Causalium lege *Gunam* sumunt, longam syllabam quam *Guna* अर् cum sequente consonante positione format (ut धर्षय् a धर्ष) ad arbitrium eo corripere possunt, quod *Guna* अर् ad primitivam

*) शु frequentius primam assumit formationem.

**) De Causalium formatione hujus Praeteriti proprio suo loco fusius agitur (vid. r. 526. et sq.).

ipsius potestatem ꣳ reducitur, quo facto, suppressa radicalis syllabae longitudo ad repetitam syllabam transfertur, quae hanc ob causam ꣳ recipit (vid r 425 a) pro अ, e c अर्धवर्णम् vel अर्धोपवर्णम् a धर्णम् e धर्णम्

125 Quinquam formae cum longa reduplicata et brevi radicali syllaba longe sunt admatissimae et frequentissimae, non tamen repetita syllaba extremum longitudinis gradum admittit, id quod ex sequentibus apparet legibus

a) आ, quae gravior est vocalis quam ई (v r 308 a) in repetita syllaba suppletur per इ, conferatur e c अपीपत्तन् a पालय् cum अव वातन् a वातय्. — Nonnullae radices quae अ vocalem radicalem in decima Classi vel causali forma non producant, tamen in repetita syllaba ponunt इ e c असोगमन् a गणय् e गण् Cl 10, असोगमम् a गमय्, quod est Causale radiceis गम्

b) Diphthongi in repetita syllaba transeunt in cognatam simplicem vocalem longam atque in radice ipsa corripuntur in respondentem simplicem vocalem brevem (v annot ad r 33), e c अहूताम् a रेताय् e हू. Ubi altera adhibetur species (v r 422), repetita syllaba habet brevem vocalem, cognatam diphthongo radicalis syllaba autem diphthongum retinet e c अचिचेत्तम् a चेत्तय् e चेद्

c) Duplex longitudo, vocalis natura et positione effecta, in repetita syllaba non admittitur, quam ob rem radices a duabus consonantibus incipientes in repetita syllaba longas vocales इ et ऊ in इ et उ corripuant, e c अव्वत्तम् pro अव्वत्तम् a व्वत्तय् e व्वम् *)

*) Radices a ण् ne p entes, q a ex eapl lege 60 litterae ह post vocalem brevem repetitae syllabae respondentem Tenuem anteponunt, eandem sequuntur analogam e c धन्विद् देम् a द्वाय् e द्वा. Quae quod rar ss me acc d l ra) calem syllabam longam non corripunt radices a dualius consona t l s inc p entes jan e general lege 1 in repetita syllaba

‡ 426. Quae a vocali incipiunt radices, consonantem finalem repetunt cum इ, atque vocalis initialis coalescit cum augmento, ratione habita regulae 318; e.c. आदिष्टम् - आ(दि)ष्टम्, ऐडिडम् - ऐ(डि)डम्, औचिक्त्तम् - औ(चि)क्त्तम् (v. r. 368. 2.) ab अटय्, ईडय्, उक्तय् ex अट्, ईड्, उक्त्.

‡ 427. Radices a vocali incipientes, si in duas desinunt consonantes, ultimam repetunt atque penultimam adjungunt vocali radicali, quae cum augmento coaluit; e.c. आब्दिगम् - आब्(दि)गम् ab अडय् ex अड्.

‡ 428. Paradigma conjugationis sit चौरय् a चूरु *furari* in adjuncta Tabula, quae septem formationum Praeteriti multiformis praebet conspectum.

PRÆTERITUM REDUPLICATIVUM.

429. Personarum terminationibus a consonante incipientibus intermedia vocalis इ antepositur, paucis radicibus exceptis (v. r. 430.). In *Atmanépadō* 2. personae pl. terminatio ध्वे scribi potest द्वे, quod praecipue in radicibus vocali terminatis usu receptum est. Ante terminationem थ (in 2. p. sing. *Par.*) plurimae radices in vocalem desinentes intermedium इ ad arbitrium aut ejicere aut retinere possunt; e.c. चिचेथ् vel चिचयिथ् a चि (v. r. 436.).

430. Radices कृ *facere*, कृ *ire*, कृ *ferre*, कृ *eligere*, कृ *currere*, कृ *audire*, कृ *laudare* intermedium इ non admittunt atque in *Atmanépadō* semper द्वे usurpant pro ध्वे; e.c. चकर्थ्, चकृक्, चकृम्; चकृमरे, चकृद्वे. — Plures in consonantem desinentes radices इ intermedium ad arbitrium inserunt vel omittunt; e.c. निपिध्व्, निपिध्म् vel निपिध्वि, निपिधिम् a निध् (v. r. 80.).

Praeteritum reduplicativum.

431. Radices, quae a consonante incipiunt, cum aut ipsius vicariam, ratione habita regulae 368., repetunt una cum radicali vocali, quae, si longa est, corripitur.*) इ et ऋ in repetita syllaba supplentur vocali अ. E. c. विलिङ्ग a विल्, वृभृप् a भृप्, चक्रम् a क्रम्, द्रगम् a गम्, तितेप् a तेप्, उठीक् a ठीक्, तस्यल् a स्यल्, तृड्**) a स्तृ, तिणिङ्ग a निङ्ग**), पस्पृप् a स्पृप्.

432. Quae ab अ, इ vel उ incipiunt radices in simplicem consonantem desinentes, initialem vocalem repetunt, ita tamen, ut cum radicali syllaba ad analogiam r. 35. coalescat; e. c. आद् ex अ + अद्, ईप् ex इ + इप्, उप् ex उ + उप्. Excipitur Singularis *Par.*, quippe qui secundum r. 435. *Gunam* sumat, qua इ, उ in ए, ओ transeunt diphthongos, ante quas reduplicativae syllabae इ et उ ad analogiam r. 51. in इय् et उय् transeunt; e. c. इयिप्, du. ईपिव, pl. ईपिम ab उप्; उयिप्, du. उयिव, pl. उयिम ab उप्.

433. Radices quae initialem अ vocalem ante duas habent consonantes, atque radices cum initiali इ ante simplicem consonantem, in reduplicativa syllaba ponunt आ atque inter hanc et radicalem syllabam inserunt न् euphonicum; e. c. आनल् ab अल्, आनद्द् ab अद्द्, आनध् ab अध् (cf. r. 431.).

434. Radices a longis vocalibus incipientes, atque eae quae initialem इ, उ vel ऋ ante duas consonantes habent, Praeteritum reduplicatum circumscribunt secundum r. 457.

435. Radices in simplicem consonantem desinentes in Singulari *Par.* breves vocales इ, उ et ऋ *Gunae* incremento augent (cf. r. 308.); e. c. विलेश a विल्, चक्रोध a कृध्, ततर्प a तप्.

436. Radices in vocalem desinentes, aut brevem aut longam,

*) De diphthongis corripendis vid. annot. ad r. 33.

**) v. r. 30

in prima pers. sing. *Par.* ad arbitrium *Vridddhum* sumunt vel *Gunam*, in secunda *Gunam*, in tertia semper *Vridddhum*; e. c. चि format 1. p. चिचाय (e चिचे + अ) vel चिचय (e चिचे + अ), 2. p. चिचेय vel चिचयिय, 3. p. चिचाय; ध् format 1. p. उधाव vel उधव, 2. p. उधेय vel उधविय, 3. p. उधाव.

437. Ubi *Gunae* vel *Vridddhis* incrementum propter graves terminationes non admittitur, i. e. in Duali et Plurali *Par.* tribusque *Atmanēpadi* numeris,*) vocales इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ in fine radicum euphoniae regulas 50-54. sequuntur, e. c. निन्यिम a नी (v. r. 50^a), सिस्मियिम a स्मि (v. r. 52.), चक्रुस् a कृ (v. r. 54.), सस्महस् non सस्मस् a स्म**). — उ et ऊ tam post unam quam post duas consonantes in Praet. redupl. semper in उव् nunquam in solum व् transeunt, (v. r. 53.); ऋ semper in अर् transformatur (v. r. 54.). E. c. उधुविम a ध्, युयुक्स् a कृ, ववहस् a व, तस्तहस् a स्त.

438. a) आ finale cum terminatione अ primae et tertiæ pers. sing. *Par.* anomalum in modum coalescit in आi atque ante alias a vocali incipientes terminationes abjicitur; e. c. दा *Par. Atm.* dare format: *Par.* ददौ, ददिथ vel ददाथ, ददौ; ददिव, ददथस्, ददतस्; ददिम, दद, दडस्. *Atm.* ददे, ददिपे, ददे; ददिवहे, ददाथे, ददाते; ददिमहे, ददिध्वे (ह्रि), ददिने.

b) Eundem in modum flectuntur radices in quampiam diphthongum desinentes, quippe quae finali diphthongo substituant आi vocalem (cf. v. r. 411, 413.), quae in syllaba redupl. corripitur in अ; e. c.

*) Intermedia vocalis इ in इव, इस् etc., quia sere semper ponitur, quasi ad terminationem personalem ipsam refertur, ita ut haec vocalis vim terminationum in radicalem syllabam non infringat (cf. v. r. 300^a).

**) Hanc analogiam sequuntur omnes a dualis consonantibus incipientes radices in अ (v. r. 51.).

दधी, दधिथ vel दधाथ, a धा pro धे, दग्धी, दग्धिथ vel दग्गाथ, a गा pro गे, सनी, नसिथ vel सत्ताथ a सा pro से

430 a) Radices १ consonante incipientes, si अ vocalem ante simplicem consonantem habent, hanc vocalem in tertia pers sing *Par* necessario atque in prima pers ad arbitrium produciunt, e. e. दग्गाम *ivit*, दग्गाम vel दग्गम *ivi* १ गम्.

b) In Duali et Plur. *Par* tribusque *Atman'padi* numeris, अ medium, suppressa reduplicatione, immutatur in ए, si quidem initialis et finalis radice consonans sunt simplices atque initialis consonans neque च् est neque una eorum consonantium, quae secundum १ 368 1 et 2. in repetita syllaba vicaria utuntur littera Secunda persona sing *Par*. ante इथ eandem sequitur legem, ante थ autem, proxime cum radice conjunctum, reduplicationem et primitivam radice vocalem retinet. Utraque forma ad arbitrium usurpatur, e. e. चेरिथ vel चचर्थ *ivisti* a चर्

ANNOT. Rationem mutandae अ vocalis in ए in vi assimilationis litterae इ vel ए terminationum video, quae in *Atman'pado* praeter secundam et tertiam pers Dualis, omnes a dictis vocalibus incipiunt, ut तेने, तेनिथे, तेने etc a तन्. Hae terminationes *Atman'padi* una cum isdem primae personae du et pl et secundae pers sing *Par isma pad* ut equidem puto, effecerunt ut radicalis syllabae अ vocalis in ए transierit diphthongum, quae, semel procreata, etiam in reliquis puras formas irrepsit, (v r 11). Gravissimum huius sententiae argumentum in secunda pers sing *Par* invenimus, quippe quae, ante इथ, vocalem अ in ए immutet, ante थ autem retineat. — Ubi अ vocalis duabus consonantibus a terminationibus separatur, hac re vis assimilationis terminationum infringitur e. e. अवन्धिम् non वेन्धिम् a वन्ध् *l gane*. Quod ad suppressendam reduplicationem attinet, saluam in eo sententiam esse censeo, quod, ubi अ in diphthongum ए excrevit, pondera diminutio in initio vocis necessaria sit praesertim cum etiam personarum terminationes sint graves. In radicibus tamen, quae ex lege 368 vicaria utuntur littera vel e duabus consonantibus unam tantum repetunt, in sic constitutis radicibus, licet,

syllaba reduplicativa (quia magis differt a radice ipsa*) et quasi independens et necessaria ejus pars videtur esse) fortiori vinculo cum ea conjuncta est. Cum autem in modo de criptis radicibus, syllaba reduplicativa, semel cum radice conjuncta, non amplius ab ea disjungi possit**), in hac re causam esse puto qua dictae radices vi assimilationis terminationum resistunt. Non enim radis, ut jam supra monui, ante terminationes graves simul tam reduplicatione quam aucta vocali radicali aggravari potest.

440. Radices फल्, भद्र, त्रप्, ग्रथ् et अथ्, quanquam conditionibus r. 439. b. non respondent, tamen in ibi dictis personis स्र vocalem in ए immutant; e. c. फेलिम, त्रेपिमदे.

441. Radices त्रस्, भ्रम्, श्रयम्, फण्, वम्, स्वन्, रात्र्, भ्राण्, राध्, quanquam conditionibus r. 439. b. non respondent, tamen in ibi dictis personis vocalem radicalem in ए transformare, aut generalem regulam sequi possunt; e. c. त्रेसिम vel तत्रसिम, भ्रेमिम vel वभ्रमिम. Attamen radix राध् cum praepositione आ conjuncta (आराध् colere) regularem tantum formam admittit, e. c. आराधिम non आरेधिम.

442. Paradigmata integrae hujus Praeteriti conjugationis sint चि colligere, तृद् vexare et तन् extendere.

*PARASMAIPADUM.**ATMANIPADUM.*

चि colligere.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. चिवाय १. चिचय	चिच्यव	चिच्यम	चिच्ये	चिच्यवरे	चिच्यमरे
2. चिचयिद्य १. चिचथ	चिच्यथस्	चिच्य	चिच्यिपे	चिच्यथे	चिच्यध्ये १. ३
3. चिवाय	चिच्यतम्	चिच्यस्	चिच्ये	चिच्यते	चिच्यरे

*) e. c. in त्राम् minus quam in त्रयस्, in त्रिमि minus quam in त्रिचि bis conspiciamus radicem त्राम् et त्रि.

**) Excipiuntur radices, quas r. 110. et 411. memorant.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

			तृ० vexare.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तृतोद	तृतृदिव	तृतृदिम	तृतृदे	तृतृदिवरे	तृतृदिमरे
2. तृतोदिय	तृतृदयन्	तृतृद	तृतृदिपे	तृतृदाथे	तृतृदिध्वे v. ६
3. तृतोद	तृतृदतृस्	तृतृदस्	तृतृदे	तृतृदाते	तृतृदिरे

तन् catendere.

1. ततान v. ८ ततन	तेनिव	तेनिम	तेने	तेनिवरे	तेनिमरे
2. तेनिय v. ८ ततन्य	तेनयस्	तेन	तेनिपे	तेनाथे	तेनिध्वे v. ६
3. ततान	तेनतृस्	तेनृस्	तेने	तेनाते	तेनिरे

ANOMALA.

443. द्वि vincere et द्वि ire Praet. redupl. formant ex द्वि et वि; e. c. द्विगाय *vicit*, द्विघाय *ivit*.

444. मि cl. 5., मो cl. 1. et मी cl. 9. formant Praet. redupl. e मा (cf. v. 411.), e. c. ममी, ममिव, ममिम.

445. भू esso in syllaba reduplicativa ponit व pro वृ (v. r. 431.), deinde *Gunam* omittit atque vocalem ऊ ante vocales terminationum, sicut in 1. 414., in ऊव् transformat pro उव्; e. c. in prima pers. वभूव, वभूविव, वभूविम, वभूवे, वभूविवरे, वभूविमरे.

446. ऋ Par. *ire* cum reduplicacione in tribus numeris format आङ् (*), inde आर्, आरिय, आर्, आरिव etc.

447. Radices णृ *numpere*, ए *implere* et हृ *dissecare*, in Par.

*) षट् proprie nonnisi Singulati convenit, ubi ष reduplicacionis (v. r. 431.) cum *Frudhi* vel *Guna* radicis in आर् coalescere debet. In Du. et Plur. expectaveris षट् (षट्वि, षट्वस् etc.) ex ष reduplicacionis, et ट् in quod radicalis syllaba ष ante vocales transire deberet.

usitatae, in Duali et Plur. vocalem finalem ad arbitrium aut secundum *r. 437. b.* in अद् transformant aut in solum द् e. c. शशरिम॑ vel शश्रिम॑. "

448. तद् *Par.* format Praet. redupl. ex तद्, ratione habita regulae 439., ita tamen ut in secunda pers. sing. solum तेरि॑ dicatur, non ततर्थ॑. — द् *Par.* senescere aut eandem sequitur analogiam aut regulariter flectitur; e. c. डेरिम॑ vel ददरिम॑.

449. E sex radicibus, quae in ए desinunt, solum छे et मे sunt regulares (v. *r. 438.*). — दे *Atm.* cum reduplicatione format दिगि॑, unde दिग्गे, दिगिये॑ etc. (sicut चि in *r. 442.*). — ह् *Par. Atm.* corripitur in ड (vel द्, cf. छत in *r. 610.*) unde डहाव॑ vel डहव॑, डहाय॑ vel डहविय॑, डहाव॑; Du. डडविव॑ etc. Pl. डडविम॑ etc. *Atm.* डडवे, डडविपे॑ etc. (v. *r. 437.*).

450. छे *Par. Atm.* contra *r. 438.* non च्या substituit, sed in syllaba redupl. ponit चि॑ (v. *r. 431.*) et in radice ipsa ए diphthongum ante vocales in अय॑, ejusque *Vriddhim* ऐ in आय॑ dissolvit; e. c. विव्ययि॑ *textu*, विव्याय॑ *textu*. In personis puris (cf. *r. 308.*) छे corripitur in चि॑, eo quod ए finale abjicitur et semivocalis य॑ in respondentem vocalem transit (cf. *r. 325.*) e. c. विचियम॑ (e चिवि + इम) vel विव्यायिम॑ (e विव्ये + इम).

451. छे *Par. Atm.* *texere* aut regulariter format च्छि॑ etc. (vid. *r. 438. b.*), aut in syllaba redupl. ponit उ॑ et in radice ipsa ए diphthongum ejusque *Vriddhim* ऐ ante vocales terminationum levium (v. *r. 300.*) in अय॑ et आय॑ dissolvit; inde Sing. *Par.* उवाय॑ vel उवय॑, उवयिय॑, उवाय॑. Ante terminationes graves छे corripitur in उ॑, quod cum उ reduplicationis in ऊ coalescit. Hoc autem ऊ ante vocales terminationum transit in ऊव॑ pro उव॑ (v. *r. 437.* et cf. *r. 445.*) vel inter ऊ et vocales terminationum ponitur य॑ euphonicum (cf. *r. 265.* et 271.) inde ऊविव॑ vel ऊविव॑, ऊवयन्॑ vel ऊवयन्॑ etc.

452. Radices शृण् *Par. silire* et हृद् *Atm. dare* contra *r. 439.* reduplicationem et अ vocalem ubique retinent; e.c. शृश्रिशिम, हृहृदिमहे, non शेशिम, हेदिमहे.

453. Radices गन्, एन्, एन्, डन् et घन् vocalem अ ante terminationes graves (*v. r. 300^a*.) ejiciunt atque एन् præterea litteram ङ्ग in omnibus utriusque Vocis personis in न् immutat (*cf. r. 357.*); e.c. 1. personae, डागाम vel डागम*), डागिच, डागिम a गन्; डाघान vel डाघन*), डाघिच, डाघिम, डाघे, डाघिचले, डाघिमले, a एन्**); चाघान vel चघन, चघिच etc. a एन्; डाघान vel डाघन, डाघिच etc. a डन्**); डाघास vel डाघस, डाघिच etc. a घन्***).

454. Radices ग्रह्, प्रह्, भ्रह् (*v. r. 110^b*.) et व्रह् ante terminationes graves (*v. r. 300^a*.) corripuntur in गृह्, पृह्, भृह्, वृह् (*vid. r. 325.*); e.c. ग्रह् format in 1. pp. डाग्रह् vel डाग्रह्, डाग्रहिच vel डाग्रह्, डाग्रहिम vel डाग्रह्, डाग्रहे etc.

455. a) Radices वच्, वद्ध्, वप्, वण्, वन् cl. 1., et वृच् in syllaba redupl. ponunt ङ्ग pro व, atque ante terminationes graves (*v. r. 300^a*.) etiam in radice ipsa syllabam व् corripunt in उ vocali, quae cum उ reduplicationis coalescit in ऊ, cujus vi euphonica स finale radicis वच् transit in प् (*cf. rr. 80. et 101^a*); e.c. उवाच vel उवच, ऊचिच, ऊचिम a वच्; उवास vel उवस, ऊपिच, ऊपिम a वन्.

b) Radix स्वप् dormire in syllaba redupl. ponit स्त्, atque ante terminationes graves (*v. r. 300^a*.) radicalem syllabam corripit in सप्; e.c. सप्ताप vel सप्तप, सप्तपिच, सप्तपिम (*v. euphon. r. 80.*).

456^a. Radix यद् in syllaba redupl. ponit ह् atque ante terminationes graves (*v. r. 300^a*.) etiam in radice syllabam य् corripit in ह्, quod cum ह् reduplicationis coalescit in ई; e.c. इयाद् vel इयद्, इयिच, ईशिम; ईशे, ईशिचले, ईशिमले. — Radices व्यच्, व्यध्, व्यध् et

*) *v. r. 439.* **) *cf. r. 375.* ***) *v. euphon. rr. 83. c. et 101^a.*

व्यय in syllaba redupl. ponunt वि, atque radices व्यच् et व्यध् etiam in radicali syllaba ante terminationes graves syllabam य corripunt in इ; e. c. विव्याध vel विव्यध, विविधिव, विविधिम; विविधे, विविधि-वहे, विविधिमहे.

456ⁿ). Radix अह Par., solum in Praet. redupl. usurpata, cum praesente et praeterita significatione, caret primis personis et secunda pers. plur., atque secundam pers. sing. format ex अत् (vel अद्), terminatione य proxime cum radice conjuncta. Flectitur igitur:

Sing.	Dual.	Plur.
1. deest	deest	deest
2. आत्थ	आदथस्	deest
3. आह	आदहस्	आडहस्

ANNOT. आह etc. etiam a radice आह् derivari potest, ad analogiam radicis आप् (v. r. 458. 1.) quae a regula 459 recedit.

Periphrasticum
PRAETERITUM REDUPLICATUM ~~CIRCUMSCRIPTUM~~.

X 457. Praeteritum reduplicatum circumscribitur eo quod radix, addita terminatione आम्, cum Praet. redupl. unius radicem कृ facere, असू et भू esse construitur, e. c. ईशास्वकार vel ईशामास vel ईशाम्भव imperavit.

ANNOT. Hanc formam in आम् desinentem non cum WILKINSIO pro Participio adverbiali sed potius pro Accusativo abstracti substantivi, solum in hac constructione conservati, habendam esse puto ईशास्वकार (v. r. 68) igitur exprimeret proprie, fecit imperium, ईशामास vel ईशाम्भव significaret, fuit quod ad imperium attinet.*)

*) Ratio quod attinet ad alias per Accusativum non exprimitur, nisi in Infinitivo, qui Accusativa terminatione nonnunquam rationem quod attinet ad exhibet.

458. Auxillare कृ in hac constructione utramque activam Vocem usurpat, ita ut hac in re ad usum radiceis, quam comitatur, se accomodet; अस् et भू autem semper in *Parasmaipado* ponuntur, e.c. ईडाञ्चक्रे, ईडामान, ईडाम्बभूव *laudavit*, ab ईड् *Atm.*

459. Dictum in modum in *Præterito* redupl. circumscribi debent:

1) Radices quæ incipiunt a vocali, aut naturâ aut positione longâ; e.c. उपास्यकार (आस, वभूव) ab ऊप्, इन्द्रास्यकार (आस, वभूव) ab इन्द्र. — Excipiuntur radices, quæ अ initiale ante duas consonantes habent (v. r. 433.), deinde आप्, quod cum reduplicatione format item आप् (अ + आप्); denique आञ्, quod ad analogiam r. 433. format आनञ्.

2) Radices polysyllabæ, e.c. दीध्यास्यक्रे (आस, वभूव) a दीधी *Atm.* — ददिद्वा et आग्ल etiam simplicem formationem adhibere possunt, ita tamen, ut ददिद्वा in 1. et 3. p. sing. non ददिद्वा (r. r. 438.) sed ददिद्वा formet, abjecta vocali finali ante terminationem अ. — ऊर्ण्, quanquam etiâ a vocali longa incipit, tamen nonnisi simplicem, anomalam tamen formam exhibet; e.c. ऊर्ण्नाव vel ऊर्ण्नाव, ऊर्ण्नाविव, ऊर्ण्नाविम.

3) Radices decimæ classis, quæ additamentum अय् ante आन् retinent; e.c. चोदयाम् a चर्.

4) Verba derivativa (r. r. 491.).

5) Radices अय् et दय् *ir.*, et ad arbitrium etiam radices चिद् scire, वान् et वान् *Incere*, उप् *urere*.

FUTURUM PRIMUM.

460. Futurum primum oritur e conjunctione Participii futuri suffixo त् terminati, cum Præsente radiceis अन् *esse* (r. r. 365.). In tertia persona trium numerorum utriusque Vocis ponuntur Nominativi

masc. dicti Participiū, omisso verbo substantivo; ita ut *Atmunépadum* in hac pers. a *Parasmaipado* non distinguatur; e.c. a धा *ponere* venit धात्, cujus Nominativi masc. sunt धाता, धातारि, धातारस् (v. r. 178. et 179.), qui tertias personas utriusque Vocis hujus temporis significant. In reliquis personis trium numerorum, Nominativus sing. masc. conjungitur cum Praesente radice अस्; e.c. धातास्मि (धाता + अस्मि), Du. धातास्वस्, Plur. धातास्मस्; *Atm.* धाताहे, धातास्वहे, धातास्महे.

ANNOT. Iam in libro meo *Conjugations-System etc.* p.26. atque in libro anglico *Annals of Oriental literature* p.50, originem exposui hujus Temporis, quod antecessores mei tanquam simplex constituunt. Nominativus dicti Part. veram naturam certae Futuri nostri personae eo assumpsit, quod, sine ullo respectu generis Subjecti, semper masculinam gerit formam, ita ut e.c. दाता non solum significet *daturus est*, sed etiam *datura* et *daturum est*. Contulimus, quod ad hanc rem attinet, tertiam hujus Temporis personam cum Latino amamini, quod primitive Nominativum plur. masc. Participiū passivi in minus esse affirmamus, cum Graeco in μένεις et Sanscrito in मान convenientis, quod autem in Latino ad indicandam secundam pers. plur. Passivi compellitur, neglecta generis distinctione, quo terminatio *mini* magis signi personalis naturam induit. — Sanscritus Nominativus sing. dicti Participiū futuri in secunda et tertia pers. nonnunquam a verbo substantivo uno vel pluribus vocabulis separatus invenitur, e.c. in Rāmāyau legitur व्राता परस्त्वान् अस्मि *severaturus alius filios es*; in Mahābhār. कर्ता तद् अस्मि ते *facturus hoc sum tibi*. Interdum etiam Verbum subst. omittitur atque Persona pronomine exprimitur (v. *Ardschunū reditum* V.22. et IX.31.). — Praeter Nominativum masc. trium numerorum nullus alius casus formae in त् desinentis cum sensu futuro adhibetur, atque Nominativus etiam nunquam tanquam verum Participium futurum, sed tantummodo tanquam una trium personarum Futuri primi usurpatur.

461. Vocalis radicalis sumit *Gunam* (v. r. 34^a.) e.c. एता ab इ, मेता a भी, वेता a ब्रुध (v. r. 83. d^a.), 'वृता a वृध (v. r. 34^a.), Radix नृत् sumit *Vridhdhim* pro *Guna*, inde माट्टा (vid. r. 89. b. et cf. r. 359.).

DE INSERENDA INTERMEDIA VOCALI इ.

462. Radices decimae classis et polysyllabae intermediam vocalem इ inserunt, e. c. चोरयिता a च्च cl. 10. (v. r. 297.), आगरिता a आग. — Radices दीधी, वेवी et ददिदा vocalem suam finalem abjiciunt, inde दीधिता, वेधिता, ददिधिता. Radices monosyllabae ad aliam quam decimam classem pertinentes respectu intermedi इ has sequuntur regulas:

463. Radices in आ desinentes intermedium इ non admittunt, e. c. याता a या. Radicum in इ et ई desinentium tantummodo छि, ज्ञी et डी vocalem इ inserunt; e. c. शयिता (ex शे + इता). — Radices मि et मी cl. 9. radicali vocali substituunt आ, inde माता (cf. r. 411.).

464. E radicibus in उ nonnisi छ, य, छण् et ह्रु et ad arbitrium etiam रु, तु, झ, नु, ड et स्तु vocalem इ inserunt; e. c. स्तयिता vel स्तोता a स्तु. Radices in ङ desinentes inserunt इ, e. c. भयिता a भू. Attamen ध् et झ् etiam omisso इ formant धेता, मेता.

465. Radices in इ fere omnes इ omittunt, e. c. हती a ह, व cl. 9. in Par. inserendum इ producere potest, inde वहिता vel वहीता. — स्व sonare et ह sustentare ad arbitrium formant स्वती, भती vel स्वहिता, भहिता. — Radices in इ omnes assumunt vocalem intermediam, quae in Par. produci potest; e. c. तहिता vel तहीता a त्.

466. Diphthongi in fine radicum transeunt in आ (cf. r. 438.) atque इ non admittunt; e. c. धाता a धे, माता a मी, ज्ञाता a ज्ञी.

467. Radices in च, ग, घ, ङ, छ, झ, ङ, ड, ण, त, थ, ण, व, य, र, ल vel झ् desinentes omnes इ inserunt.

468. Radices in consonantem desinentes, quae इ non inserunt, sunt:

1) Radicum in य् desinentium: ज्ञय् inde ज्ञता.

2) Radicum in च् desinentium: पच् cl. 1., मच् cl. 6., हिच् cl. 7., वच् cl. 2., सिच् cl. 6.; e. c. पता (v. r. 86.).

3) Radicum in ह् desinentium: solum प्रह् cl. 6., inde प्रष्टा (vid. euph. r. 87.).

4) Radicum in झ् desinentium (vid. euph. r. 89.): त्यझ् cl. 1. (त्यक्ता), निझ् cl. 3. (निक्ता), भझ् cl. 1. (भक्ता), भञ्झ् cl. 7. (भङ्गता), भञ्ज् cl. 7. (भोक्ता), भ्रञ्झ् cl. 6. (भ्रष्टा), मञ्झ् cl. 6. (मष्टा), यझ् cl. 1. (यक्ता), यञ्ज् cl. 7. (योक्ता), रञ्झ् cl. 4. (रङ्गता), रञ्ज् cl. 6. (रोक्ता), विझ् cl. 3. (वेक्ता), सञ्झ् cl. 1. (सङ्गता), सञ्ज् cl. 4. (सष्टा v. r. 34^b.), स्वञ्झ् cl. 1. (स्वङ्गता). — गञ्झ् cl. 2. ad arbitrium format मार्ष्टा vel मार्शिता (v. r. 461.).

5) Radicum in द् desinentium: अद् cl. 2., चद् cl. 7., छिद् cl. 7., ह्रिद् cl. 7., तद् cl. 6., नद् cl. 6., पद् cl. 4., भिद् cl. 7., विद् cl. 6., शद् cl. 1., सद् cl. 1., स्विद् cl. 4., स्कन्द् cl. 1., एद् cl. 1.; e. c., अत्ता ab अद्, जोत्ता a चद्.

6) Radicum in ध् desinentium: कृध् cl. 4., चुध् cl. 4., वन्ध् cl. 9., लुध् cl. 1. et 4., युध् cl. 4., रुध् cl. 7, राध् cl. 4., वध् cl. 1., व्यध् cl. 4., ऋध् cl. 4., सिध् cl. 4., साध् cl. 4.; e. c. क्रौडा a कृध्, वन्दा a वन्ध् (v. r. 83. d^b). — रध् cl. 4. format रधिता vel रजा.

7) Radicum in न् desinentium: मन् cl. 4., एन् cl. 2., inde मन्ता, हन्ता.

8) Radicum in प् desinentium: आप् cl. 5., क्षिप् cl. 6., तप् cl. 1., तिप् cl. 1., लिप् cl. 6., लप् cl. 6., वप् cl. 1., शप् cl. 1., स्वप् cl. 2., सप् cl. 1.; e. c. क्षेप्ता a क्षिप्. — तप् cl. 1. format तप्ती vel तप्ता (v. r. 34^b.) vel तर्पिता; दप् format दर्प्ती vel द्रप्ता vel दर्पिता. — हृप् cl. 1. Par. format कल्प्ता (v. r. 13. et 33.) et tantummodo secunda persona inserit इ, inde कल्पिताभि.

9) Radicum in भ् desinentiam: यभ् cl. 1., रभ् cl. 1., लभ् cl. 1., e. c. यब्धा (v. r. 83. d^b). — लभ् cl. 6. format लोब्धा vel लोभिता.

10) Radicum in म् desinentium: गम् cl. 1., नम् cl. 1., यम् cl. 1., रम् cl. 1.; e. c. यन्ता (v. r. 95.). — क्राम् cl. 4. format in Par. क्रामिता et in Atm. क्रन्ता.

11) Radicum in ञ् desinentium: क्रोञ् cl.1., दंञ् cl.1., दिञ् cl.6., दृञ् cl.1., मञ् cl.6., मिञ् cl.6., मृञ् cl.6., रिञ् cl.6., रुञ् cl.6., लिञ् cl.4., विञ् cl.6., स्पञ् cl.6.; e.c. स्रष्टा (v. r. 31^b). et 98.).

12) Radicum in प् desinentium: कृप् cl.1., तृप् cl.4., त्विप् cl.1., उप् cl.4., द्विप् cl.2, त्रिप् cl.7., पुप् cl.4., चिप् cl.3., शिप् cl.7., ञृप् cl.4., णिप् cl.4.; e.c. प्रलेटा v. r. 99. — Radices तच् cl.7., ञृच् cl.5., कृप् cl.9. cum praefixo निद्, रूप cl.4., रिप् cl.4., रृप् cl.6., ad arbitrium इ inserunt vel omittunt.

13) Radicum in न् desinentium: घञ् cl.1. et चञ् cl.1.; inde घस्ता, चस्ता; चञ् format etiam चरिता.

14) Radicum in इद् desinentium (v. euphon. rr. 102. et 103.); द्रइ cl.1. (द्रग्धा), दिइ cl.2. (दिग्धा), उइ cl.2. (उग्धा); नइ cl.4. anomale format नडा e नध् (vid. r. 83. d^b). et cf. r. 396.); मिइ cl.1. (मिहा), रुइ cl.1. (रिहा), लिइ cl.2. (लिहा), लइ cl.1. (लोहा). चइ cl.1. et सइ cl.1. anomale formant चोहा, सोहा pro वाहा, साहा (v. r. 102. et cf. annot. 1. ad r. 254.); सइ format etiam सरिता. — Radices गइ cl.1., डइ cl.4., द्राइ cl.1., मुइ cl.4., णिइ cl.4., स्त्रइ cl.4., ad arbitrium इ inserunt vel omittunt, e.c. स्नेग्धा*) vel स्नेहिता, स्नेग्धा*) vel स्नेहिता.

469. Paradigmati inseruiat क्षिप् *conjectere*.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
			क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्
1. क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्
2. क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्
3. क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्	क्षिप्

PRECATIVUS.

470. a) Precativus eundem habet Modi characterem (इ) ac Potentialis, atque praesertim cum Potentiali trium posteriorum conjugationum convenit, a quo in 3. et 2. pers. sing. *Par.* sublati classium proprietatibus tantummodo differt; conferatur e. c. तन्यास्, तन्यात् cum Potentiali तन्यास्, तन्यात् a तन् cl. 8., युज्यास्, युज्यात् cum Potentiali युज्यास्, युज्यात् *) a युज्. In reliquis personis र् लittera verbi substantivi**) inseritur, ita ut terminationes personales proxime cum ea conjungantur, sicut in prima formatione Praeteriti augm. multiformis; e. c. a तन् venit. तन्यास्म; Du. तन्यास्व, तन्यास्तन्, तन्यास्ताम्; Plur. तन्यास्म, तन्यास्त, तन्यास्तस् (cf. Graecorum tertiam pers. plur. δαιμόνας***).

b) *Atmanēpadum* propriam sequitur formationem, non solis terminationibus personalibus a *Parasmaipado* diversam. In omnibus personis radici additur र् लittera verbi substantivi, aut proxime aut inserta intermedia vocali इ, cujus vi euphonica र् mutatur in प्, sicut in tertia formatione Praet. multiformis. Verbo substantivo adiungitur Modi character इ, inter quem et terminationes a vocali incipientes inseritur र् euphonicum (cf. r. 311.). Characteribus -थ् et -त् secundae et tertiae pers. Sing. et Du. antepositur altera sibilans, et quidem प् post इ, et र् post झ; littera प् autem efficit ut

*) Similem differentiam videmus inter Graecorum Aoristum et Praesentem Optativi, cf. δαίμων cum δαιδαιμόν.

**) Eandem enim originem र् लitterae, in hoc modo insertae, tribuendam esse puto quam eidem litterae in Praeterito multif. introductae (v. r. 338.).

*** in secunda et tertia pers. sing., ut equidem puto, verbum substantivum eam ob causam omittitur, quia ex euphon. lege 57. र् cum terminationibus र् et त् conjungi nequit (cf. r. 401.).

sequens घृ et तृ transeant in ह, दृ (v. r. 99.). In secunda pers. plur. pro ध्वम् scribi potest ह्वम्.

En integrum schema utriusque Vocis*).

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. यासम्	यास्व	यास्म	सीय	सीवहि	सीमहि
2. यास्	यास्तम्	यास्त	सीष्टास्	सीयास्थाम्	सीध्वम् (ह्वम्)
3. यात	यास्ताम्	यास्तस्	सीष्ट	सीयास्ताम्	सीरन्

DE VOCALIS RADICALIS IN PARASMAIPADO MUTATIONE.

471. आ finale post simplicem consonantem transit in ए**); post duas consonantes आ ad arbitrium item transit in आ aut non mutatum retinetur; e. c. देयासन् a दा. स्थेयासन् vel स्यायासन् a स्था***).

472. इ et उ finalia producuntur, e. c. चीयासम् a चि, नूयासम् a नू. — कृ finale post unam consonantem transit in रि, post duas in अरु; e. c. क्रियासम् a कृ, स्मर्यासम् a स्म. — Radix कृ ite item transit in अरु, inde अर्यासम्. — ऋ finale transit in ईरु atque post labiales in ऊरु (v. r. 54.); e. c. शीर्यासम् a शृ, पूर्यासम् a पू.

473. E radicibus in ए desinentibus tantummodo घे in Par. est regularis atque format घेयासम्, quod ad analogiam r. 471. ex धायासम् explicari potest (v. r. 474.).

*) Cf. schema *Atmanēpadi* cum Potent. radicis घृ *Atm.* in r. 366. et vid. de origine Precativi Librum meum *Conjugationssystem etc.* §. 31. et 33.

**) ut equidem puto, ex vi assimilationis sequentis semivocalis घृ (cf. r. 626.).

***) Secundum FORSTERUM plures radices a simplice consonante incipientes घा vocalē non mutatam retinent, e. c. ex घा cl. 2. FORSTERUS efficit पायासम्. Apud scriptores Modus precativus rarissime invenitur.

474. ऐ finali substituitur आ (cf. rr. 411., 413., 438., 466., 485.), quo facto, ratio habenda est regulae 471.*) — ओ finali item substituitur आ, quod tamen, secundum FORSTERUM, ante sequens य non in ए immutatur; e.c. दायासम् a दो.**)

475. Radices in consonantem desinentes vocalem radicalem non immutant, radicibus decimae classis exceptis, quippe quae *Gunam* hujus classis propriam retineant, additamentum अय् (v. r. 297.) autem abjiciant; e.c. चोर्वासम् a चर् cl. 10.

476. Radices duabus terminatae consonantibus, quarum prior est nasalis, eandem in *Par.* ejiciunt; e.c. मय्यासम् a मय्य्.

DE MUTATIONE VOCALIS RADICALIS IN ATMANĒPADO.

477. Radices in इ, ई, उ vel ऊ desinentes sumunt *Gunam*; e.c. चेपीय a चि, नेपीय a नी, पविपीय (ex पो + इ + पीय) a प्. — E radicibus in ऋ tantummodo eae, quae intermedium इ inserunt, accipiunt *Gunam*; e.c. वरिपीय a वृ, कपीय a कृ. Radices in ॠ desinentes ante intermedium इ, quod in ई producere possunt, habent *Gunam*; omisso intermedio इ vel ई, ॠ finale sicut in *Par.* transit in ईर् et post labiales in ऊर्; e.c. कारिपीय vel करोपीय vel कीर्पीय a कृ; परिपीय vel परोपीय vel पृर्पीय a पृ. — Diphthongi ए, ऐ et ओ in fine radicum transeunt in आ (cf. rr. 411., 413., 438., 466., 485.); e.c. वासीय a वे, त्रासीय a त्रि, द्यानीय a द्यो.

478. Radices in consonantem desinentes ante intermedium इ *Gunam* assumunt, omissa vocali इ, radicalem vocalem puram retinent; e.c. भृत्सीय a बृध् (v. r. 83. d^o.), पचिपीय a पच्.

*) secundum WILKINSON, FORSTERUS post simplicem consonantem य retinet, post duplicem, atque in radice दो, ad arbitrium ए et या admittit, e.c. सेयासम् vel सायासम् a से.

**) WILKINSON यो primum retinet, formatque e.c. दोयासम् a दो.

479. Quod ad inserendam vel omittendam intermediam vocalem इ in *Atmanépado* attinet, plurimae radices analogiam Futuri primi sequuntur (r. r. 462-469.). Paradigmati integrae hujus Modi conjugationis inserviat तुद् *vetare*.

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तुद्यासम्	तुद्यास्व	तुद्यास्म	तुत्सीय	तुत्सीवहि	तुत्सीमहि
2. तुद्याच्	तुद्यास्तम्	तुद्यास्ता	तुत्सीठाच्	तुत्सीयायाम्	तुत्सीध्वम् (ङम्)
3. तुद्यात्	तुद्यात्ताम्	तुद्यास्तुस्	तुत्सीष्ट	तुत्सीयाताम्	तुत्सीर्त्तम्

ANOMALA.

480. Radices anomalae in *Parasmaipado* easdem subeunt correptiones quae in puris formis Praeteriti reduplicativi locum habent, inde radices द्वे, व्ये et वे corripuntur in इ, वि et उ (cf. rr. 444., 450. et 451.), ex quibus secundum r. 472. efficiuntur दृद्यासम्, वीद्यासम्, ज्यासम्. — Radices ग्रह्, प्रह्, भ्रह्, et ब्रह् in *Par.* corripuntur in गृह्, पृह्, भृह्, वृह्; e. c. गृह्यासम् (cf. r. 451.).

481. Radices वच्, वद्ध्, वप्, वय्, वस् cl. 1., वृह् et स्वप् syllabam च in *Par.* corripunt in उ, inde उच्यासम्, उव्यासम्, उप्यासम्, उश्यासम्, उप्यासम्, उह्यासम्, सुप्यासम् (cf. r. 455.).

482. Radices यद्, व्यच्, et व्यध् syllabam य in *Par.* corripunt in इ, inde इद्यासम्, विद्यासम्, विध्यासम्. — इया et इयो corripuntur in इि, unde इीयासम् (r. r. 472. et cf. r. 456.).

FUTURUM SECUNDUM.

483. Radici additur syllaba स्य, quae conjugatur sicut Praesens primae conjugationis, ratione habita regulae 304; e. c. स्यामि, स्यसि,

स्यति. Ex euphoniae lege 101^a. syllaba स्य saepissime transit in व्य, e.c. भेष्यामि a भि, वक्ष्यामि a वच् (v. r. 86.).

484. Vocalis radicalis *Gunae* incrementum sumit (v. r. 34^a.); e.c. एष्यामि ab इ, भेष्यामि a भी, भोत्स्यामि a बुध् (v. r. 83. d^a.), दृक्ष्यामि a दृग् (v. r. 34^a.).

DE INSERENDA INTERMEDIA VOCALI इ.

485. Syllaba स्य aut proxime aut intermedia vocali इ cum radice conjungitur, qua in re regularum 462., 463., 464. et 466. ratio est habenda; e.c. चोष्येष्यामि a चृ cl. 10., दोष्येष्यामि a दोधी (vid. r. 462.), धास्यामि a धे, गास्यामि a गै, शास्यामि a शो (v. r. 466.). — Omnes radices in क् desinentes vocalem इ inserunt, quam radix च् producere potest; e.c. करिष्यामि, करिष्ये a क्, वरिष्यामि vel वरोष्यामि a व्. — Omnes radices in क् desinentes ad arbitrium इ vel ई inserunt; e.c. तरिष्यामि vel तरीष्यामि a त् *Par.*, करिष्ये vel करोष्ये a क् *Atm.*

486. Radices in consonantem desinentes, paucis cum exceptionibus, sequuntur regulas 467. et 468.; e.c. त्यक्ष्यामि a त्यङ् (vid. r. 468. 4.), लप्स्यामि a लभ् (v. r. 468. 9.). — ग्रह् *capere* intermediam vocalem producit, inde ग्रहीष्यामि.

487. Paradigmati inscribat हिद् *findere*.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. हेत्स्यामि	हेत्स्यावस्	हेत्स्यामस्	हेत्स्ये	हेत्स्यावहे	हेत्स्यामहे
2. हेत्स्यसि	हेत्स्यथस्	हेत्स्यथ	हेत्स्याने	हेत्स्येथे	हेत्स्यध्वे
3. हेत्स्याति	हेत्स्यतम्	हेत्स्यन्ति	हेत्स्यते	हेत्स्येते	हेत्स्यन्ते

CONDITIONALIS.

488. Radici antepositur *अ* augmentum, quod cum sequente vocali aut ejus *Guna* coalescit, secundum *rr.* 35., 36. et 318.*); deinde additur syllaba *स्य*, ad analogiam Futuri secundi, aut proxime aut intermedia vocali *इ* vel *ई*; atque vocalis radicalis pariter *Gunae* incremento induitur. Adjecta syllaba *स्य* autem non Praesentis sed Praeteriti augm. primi terminationes assumit, ratione habita *r.* 301.; conferatur c.c. *अच्छेत्स्यम्* (*v. r.* 60.) cum *छेत्स्यामि* a *क्षिद्*, *अभोत्स्यम्* cum *भोत्स्यामि* a *बुध्* (*v. r.* 83. *d.*), *अतनिष्यन्* cum *तनिष्यामि* a *तन्*, *अभविष्यम्* cum *भविष्यामि* a *भू*.

489. Paradigmati inserviat *तृद्* *rexare*.

PARASMAIPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. अतोत्स्यम्	अतोत्स्याव	अतोत्स्याम
2. अतोत्स्यत	अतोत्स्यताम्	अतोत्स्यत
3. अतोत्स्यत	अतोत्स्यताम्	अतोत्स्यन्

ATMANEPADUM.

Sing.	Dual	Plur.
1. अतोत्स्ये	अतोत्स्यावहि	अतोत्स्यामहि
2. अतोत्स्यथाम्	अतोत्स्यथाम्	अतोत्स्यध्वम्
3. अतोत्स्यत	अतोत्स्येताम्	अतोत्स्यन्त

ANNOT. Syllabam *स्य*, quae in Futuro 2. et Conditionali cum radice conjungitur a radice *अन्* esse descendere puto, cujus Futurum, acorsum non relictum, primitive *अस्यामि* vel *स्यामि* sonnisse videtur, Conditionalis autem *आन्यम्* (ex *अ* +

*) c.c. *हेषियन्* non *हषियम्* ab *हृ*

अस्यन्). Cum tamen Futurum 2. *Gūnam* requirat, radix अन् autem ex lege 365. nonnisi in formis puris अ् vocalem abiciat, ex hac re colligi potest, radicem अन् in Futuro effecisse अस्यामि. Ex अस्यामि autem in compositione facile fieri potuit स्यामि, sicut ex आसाम् *su* in fine Praeteriti multis factum est सम् (r. r. 389.) sicutque Graecorum ἔσονται perditaeque activa forma ἔστω in compositione cum verbis attributivis evaserunt σονται, στω (τύτ-σονται, τύπ-στω *)

490. Omnium Temporum Modorumque conjugationis synopsis praebat radix क्षिप्, quae in specialibus Temporibus sextam classem sequitur. Quod ad reliquas classes attinet, mittimus ad Tab. ad r. 324.

PĀRASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

PRAESENS.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. क्षिपामि	क्षिपावस्	क्षिपामस्	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2. क्षिपसि	क्षिपथस्	क्षिपथ	क्षिपसे	क्षिपेथे	क्षिपध्वे
3. क्षिपति	क्षिपतस्	क्षिपन्ति	क्षिपते	क्षिपेते	क्षिपन्ते

POTENTIALIS.

1. क्षिपेयम्	क्षिपेव	क्षिपेम	क्षिपेय	क्षिपेवहि	क्षिपेमहि
2. क्षिपेस्	क्षिपेतम्	क्षिपेत	क्षिपेयास्	क्षिपेयाथाम्	क्षिपेध्वम्
3. क्षिपेत्	क्षिपेताम्	क्षिपेयुस्	क्षिपेत	क्षिपेयाताम्	क्षिपेरन्

IMPERATIVUS.

1. क्षिपाणि	क्षिपाव	क्षिपाम	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2. क्षिप	क्षिपतम्	क्षिपत	क्षिपस्व	क्षिपेथाम्	क्षिपध्वम्
3. क्षिपतु	क्षिपताम्	क्षिपन्तु	क्षिपताम्	क्षिपेताम्	क्षिपन्ताम्

*) Plura de sanscriti et graeci Futuri origine disserui in Libro *Annals of Oriental Literature* p. 45. etc.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. अक्षिपम्	अक्षिपाव	अक्षिपाम	अक्षिपे	अक्षिपावहि	अक्षिपामहि
2. अक्षिपम्	अक्षिपतम्	अक्षिपत	अक्षिपथास्	अक्षिपेथाम्	अक्षिपध्वम्
3. अक्षिपत्	अक्षिपताम्	अक्षिपन्	अक्षिपत	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्त

PRAETERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.

Formatio prima

1. अक्षेप्साम्	अक्षेप्सव	अक्षेप्सम	अक्षिप्सि	अक्षिप्सवहि	अक्षिप्समहि
2. अक्षेप्सीस्	अक्षेप्सम्	अक्षेप्स	अक्षिप्थास्	अक्षिप्साथाम्	अक्षिप्सध्वम्
3. अक्षेप्सोत्	अक्षेप्साम्	अक्षेप्सुस्	अक्षिप्स	अक्षिप्साताम्	अक्षिप्सन्त

PARASMAIPADUM**ATMANÉPADUM****FUTURUM SECUNDUM**

Sing	Dual	Plur	Sing	Dual	Plur
1 क्षेप्स्यामि	क्षेप्स्यावस्	क्षेप्स्यामस्	क्षेप्स्ये	क्षेप्स्यावहे	क्षेप्स्यामहे
2 क्षेप्स्यसि	क्षेप्स्यथस्	क्षेप्स्यथ	क्षेप्स्यसे	क्षेप्स्येथे	क्षेप्स्यथ्वे
3 क्षेप्स्यति	क्षेप्स्यतस्	क्षेप्स्यन्ति	क्षेप्स्यते	क्षेप्स्येते	क्षेप्स्यन्ते

CONDITIONALIS

1 अक्षेप्स्यम्	अक्षेप्स्याव	अक्षेप्स्याम	अक्षेप्स्ये	अक्षेप्स्यावहि	अक्षेप्स्यामहि
2 अक्षेप्स्यस्	अक्षेप्स्यतम्	अक्षेप्स्यत	अक्षेप्स्यथास्	अक्षेप्स्येथाम्	अक्षेप्स्यथ्वम्
3 अक्षेप्स्यत्	अक्षेप्स्यताम्	अक्षेप्स्यन्	अक्षेप्स्यत	अक्षेप्स्येताम्	अक्षेप्स्यन्त

VERBA DERIVATIVA.

491. Verba derivativa comprehendunt passiva, causalia, desiderativa, intensiva et denominativa, quorum priora quattuor a radicibus ipsis, abjectis classium characteribus, descendunt; denominativa a nominibus trahunt originem.

PASSIVUM.

TEMPORA SPECIALIA.

492. Passivum terminationibus personalibus *Atmanēpadi* utitur, quibus in temporibus specialibus syllabam य praefigit; ita ut prorsus cum quartae classis *Atmanēpado* conveniat. Etiam r. 304. ratio est habenda.

ANNOT. Cum quarta classis maximam partem verba neutra comprehendat, quorum significatio ad passivi naturam proxime accedit, (e. c. म्रिये *morior*, आये *nascor*):

HAUGHTONIUS *) apte hac in re causam quaesivit, cur Passivum et quartae classis *Atmanēpadum* inter se non differant. Etiam Passivi characteris य explicationem maxime probandam offert vir doctissimus, qui a radice इ vel या ire illum descendere putat, cum revera in Hindostanā aliisque dialectis Indicis Passivum describatur per verbum auxiliare ejusdem significationis et originis, et quidem per जाना (e यान् *itio*) in Hindostanā et या in Bengalica lingua. Dicitur e. c. Bengalice कायार i. e. in actionem faciendi eo, pro fio. Conferatur Latina locutio *amatum iri* et verbum *teneo* ex *ten* et *eo* compositum. In Sanscrito ipso legere mememini ग्रहणम् ययो *ivit in captionem pro captus est*.

*) In Manvis editione Vol. I. p. 329 et Grammaticae Bengalicae p. 68. et 95.

493. Inveniuntur etiam in passivo terminationes *Parasmaipadi* cum caractere य conjunctae, metro fortasse cogente, e c *Hidamb* caed 1 7 विप्रमुच्येम् *liberemur* pro विप्रमुच्येमहि, Brah lament I 19. मुच्येम् *liberer* pro मुच्येय, III 8 व्यच्छिद्येत् *extinguatur* pro व्यच्छिद्येत, Nal XIV. 6 b मोक्ष्यसि *liberaberis* pro मोक्ष्यसे a rad मच्, XX 39 a cod Par अदृश्यत् *cernebatur* pro अदृश्यत Cf r 597.

494 Radices दा *dare*, धा *tenere*, पा *bibere*, मा *metiri*, स्था *stare* et हा *deserere* vocalem suam आ in ई commutant, id quod यि euphonicae sequentis semivocalis, cui आ se accomodet, attribuendum esse censeo (cf r 471 et 626), e c दीयते *datur* a दा Reliquae in आ desinentes radices hanc vocalem conservant, e c पायते *regitur* a पा *regere*

495 Vocales इ et उ sub fine, sicut etiam ante semivocales finales इ et उ, produciuntur, e c चीयते a चि *colligere*, श्रूयते a श्रु *audire*, दीव्यते a दिव् *ludere*, चर्यते a चर् *furari*

496 श्चि *crescere* substituit ऊ pro वी, e c श्रूयते, श्रूयसे Radix श्लो *dormire* substituit श्रय्, nam vocalis ई hujus radice contra regulam *Gunae* incremento instructur (cf r 348), et य्, quod sequitur, quasi esset vocalis, efficit, ut antecedens ए in अय् mutetur Dicitur igitur श्रय्यते *dormitur* pro श्रैयते (cf r 649)

497 ई finale polysyllabarum reduplicatarum radicum दोधो *fulgere* et वेवो *optare* abijciuntur, e c दीध्यते, वेव्यते

498 ऋ finale post unam consonantem transit in हि, post duas in अर्, e c क्रियते a rad कृ *facere*, स्मर्यते a rad स्म *recordari* — Radices ऋ *ire* et आगृ *vigilare* item ऋ vocalem immutant in अर्, e c अर्यते *itur*, आगर्यते *vigilatur*

499 Radices ङ् *conspargere* et धृ *tenere* ponunt ते pro दि, e c प्रीयते, ध्रीयते

500 ऋ finale transit in ईर्, et post labiales in उर्, e c दीर्यते a र् *rumpere*, पूर्यते a पृ *implere*

501. Radices regulares in ए desinentes, quae sunt दे, धे et ने; item pleraeque in ओ exeuntes, दो, जो et सो; denique nonnullae in ऐ, desinentes: गे, दे, रे, et कै (ex FORSTERII sententia कै transit in का) vocalem suam mutant in ई; e.c. दीयते a rad. दे *amare*, sive a rad. दो *abscindere*, गीयते a rad. गे *canere*. — हो, ड्यो et pleraeque radices in ऐ desinentes, vocalem suam in आ mutant; e.c. कायते a rad. हो *abscindere*, ध्यायते a rad. धी *meditari*.

502. वे *texere*, ज्ये *tegere* et ह्ये *vocare* substituunt ऊ, वी et ह्ये; e.c. ऊयते, वीयते, ह्ययते (cf. r. 449. sqq. et r. 495.).

503. Radices duabus terminatae consonantibus, quarum prior est nasalis, hanc maxima ex parte ejiciunt (v. r. 110. et 476.); e.c. वध्यते, लध्यते a वन्ध्, लश्च्.

504. Radices तन् *extendere*, खन् *fodere*, गन् *gignere*, litteram न् abjicere possunt; quod ubi fit, vocalis अ producitur; dicitur igitur e.c. तायते, खायते जायते et तन्यते, खन्यते, गन्यते.

505. Radices वच् et वद्ध् *loqui*, वप् *seminare*, वप् *velle*, वच् *habitare* et वद्ध् *ferre, trahere* syllabam व् corripunt in उ, et littera च vocis वच् ex analogia r. 101. transit in प; e.c. उच्यते, उद्यते, उध्यते, उच्यते (cf. r. 455. et 481.).

506. Radices यञ्, व्यच् et व्यच् syllabam य corripunt in इ; e.c. इय्यते, विध्यते, विच्यते (cf. r. 482.).

507. Radices ग्रद्ध्, व्रच्, प्रच् et भ्रद्ध् syllabam र् corripunt in ऋ; e.c. गृह्यते, cf. r. 480.

TEMPORA GENERALIA.

508. Syllaba य in temporibus generalibus abjicitur, et tertia persona sing. Praeteriti multiformis signo personali त् caret, desinitque in र्, cui radices vocali आ vel diphthongis, quibus आ substituitur, terminatae, य euphonicum anteposunt; e.c. दा, दे, दो formant अदायि.

Omnēs 'reliquae' vocales; 'tam' finales 'quā' mediae; 'Vriddhis' incremento afficiuntur; e. c. अनायि a rad. नी; असावि a rad. स्त; अकारि a rad. कृ; अनेयि a rad. चिप; अमानि a rad. मन्. Comparetur अनेष्ट etc. in Tab. ad r. 428. — Radix ह्यु scire contra regulam accipit *Gunam*; inde अद्वेधि pro अद्वेधि. 509. Reliquae hujus temporis personae terminationibus *Atmanēpado* utuntur, ita tamen ut omnes radices in vocalem desinentes, tertiam sequantur formationem et ad arbitrium vel *Gunam* vel *Vriddhim* habeant; e. c. radix नी, quae in *Atmanēpado* secundum primam formationem efficit अनेयि etc. (v. Tab. ad r. 428.) in Passivo format अनैयिष्य, अनयिष्य, अनयिष्म, vel अनायिष्य, अनायिष्य, अनायिष्म etc. — Radices in आ vocalem vel diphthongum desinentes, sicuti in 3. pers. sing. य् euphonicum inserunt et diphthongum in आ comutant, inde e. c. दा, दे, दी, दो radices formant दायिष्यि. Radices, quae in consonantem desinunt, non discrepant ab *Atmanēpado*. 510. Praeteritum reduplicativum omnino cum Praet. *Atmanēpado* convenit; inde e. c. चिच्ये a rad. चि, ततुदे a rad. तद्, तेने a rad. तन् (v. r. 442.) — Radix ह्यु tamen in syllaba reduplicativa praeter ह्ये etiam e generali reduplicationis lege 431. ह्यु admittit; inde वभूवे vel ह्यभूवे (v. r. 445.).

511. In quattuor posterioribus temporibus, omnes vocalibus terminatae radices auxiliarem vocalem इ inserunt, et ad arbitrium, vel *Vriddhis* vel *Gunae* incremento augentur; ita e. c. radix कृ format cum *Vriddhi* कारितादे, कारिष्ये, कारिष्ये, अकारिष्ये; cum *Gunae*, कारितादे etc. — Quae in diphthongum desinunt radices, illam in आ mutant, cui, aequae atque आ primitivo, य् euphonicum subjungitur; ita e. c. radices दा, दे, दी, दो formant दायितादे etc.

512. Radices consoante terminatae omnino cum *Atmanēpado*

conveniunt*); e. c. radix दिश् *ostendere* format देष्टाहे, दिष्टोय, देष्ट्ये, अदेष्ट्ये.

513. Recedunt a praecedente regula radices हन् *interficere*, ग्रह् *capere* et दृश् *videre* quippe quae, sicuti vocali terminatae radices, sine *Atmanépadī* respectu, in quattuor posterioribus temporibus vocalem इ inserant et in Praeterito multiformi tertiae formationis rationem sequantur; e. c. अदर्शिपि, दर्शिताहे, दर्शिषोय, दर्शिष्ये, अदर्शिष्ये.

514. Paradigma Passivi conjugationis sit rad. क्षिप् *conjicere*; sufficiat tamen primam cujusvis temporis proponere personam, una cum tertia Praeteriti multiformis.

PRAESENS,		
Sing	Dual	Plur.
क्षिप्ये	क्षिप्यावहे	क्षिप्यामहे
POTENTIALIS.		
क्षिप्येय	क्षिप्येवहि	क्षिप्येमहि
IMPERATIVUS.		
क्षिप्ये	क्षिप्यावहि	क्षिप्यामहि
PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.		
अक्षिप्ये	अक्षिप्यावहि	अक्षिप्यामहि
PRAETERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.		
अक्षिप्सि	अक्षिप्सवहि	अक्षिप्समहि
अक्षिपि**)	अक्षिप्साताम्	अक्षिप्सत

*) E FORSTERI sententia etiam radices in vocalem desinentes hanc rationem sequuntur, sunt, itemque in Praet. multif.

**) v. r. 508

PRAETERITUM REDUPLICATIVUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. चिच्छिपे	चिच्छिपिवहे	चिच्छिपिमहे
FUTURUM PRIMUM.		
1. ज्ञेप्ताहे	ज्ञेप्तास्वहे	ज्ञेप्तास्महे
PRAECATIVUS.		
1. क्षिप्सीय	क्षिप्सीवहि	क्षिप्सीमहि
FUTURUM SECUNDUM.		
1. ज्ञेप्स्ये	ज्ञेप्स्यावहे	ज्ञेप्स्यामहे

CONDITIONALIS.

1. अज्ञेप्स्ये	अज्ञेप्स्यावहि	अज्ञेप्स्यामहि
----------------	----------------	----------------

CAUSALE.

515. Forma causalis e characterē cum decima classi omnino convenit (v. r. 297. ejusque annotationem); addit igitur radici syllabam अय्, cui in specialibus temporibus vocalis अ subjungitur. Character अय् autem in generalibus temporibus etiam conservatur, Praeterito augm. multiforē et Praecativo *Parasmaipadi* exceptis.

516. Quae in consonantem exeunt radices *Guṇā* afficiuntur, c.c. वेदय् *facere ut aliquis sciat*, नूतय् *nuntiare*, मेमोरय् *memorare* a विद् *scire*, नर्तय् *facere ut aliquis saltet* a नत् *saltare*, बोधय् *docere* a ब्रू *scire*.

517. Quae अ vocalem ante simplicem consonantem habent radices, maxima ex parte eam producant; ex parte non mutatam eam retinent, inter quas imprimis sunt plurimae littera म् terminatae; radices nonnullae ad arbitrium vel अ retinent vel producant. E.c. तापय् a तप् *flagrare*, पातय् a पत् *cadere*, गमय् a गम् *ire*, नमय् sive नामय् a नम् *se inclinare*, इवालय् sive इवलय् a इवल् *flagrare*.

118. Quae in vocalem desinunt radices¹ *Vriddhi* afficiuntur, e. c. नाय् a नो *ducere*, आय् a अ *audire*, फाय् a फ *facere*. Exceptae sunt radices य *senescere* quae *Guna* augetur, शाय् *augilare* et इ *honorare*, quibus ex arbitrio sive *Guna* additur sive *Vriddhi*.

REGULAE SPECIALES DE HIS QUAE IN VOCALVM EXFUNT, RADICIBUS.

519. Diphthongi finales in आ mutantur, cui¹ aeque ac आ primitivo, littera व² additur; e. c. स्वाय् a स्वा. धाय् a धे, गाय् a गे. Excepta sunt 1) verba वा *bibere*, ह्ये *tegere*, ह्ये *vocare*, ह्ये *texere*, इ *secare*, शे *acuere*, quippe quae, pro व littera, य euphonicum inserant (cf. r. 511.);³ e. c. पाय्, व्याय्. 2) वा *servare*, *regere*, quod ह् in serit,⁴ inde पालय्. 3) दरिद्रा *pauperem esse*, cujus vocalis finalis abjicitur.

520. Radices स्ना *se lavare* et ग्ले *lugere*, ubi cum praepositionibus junctae non sunt, आ vocalem ad arbitrium vel corripiunt vel retinent, inde स्नाय् sive न्नय्, ग्लाय् sive ग्लय्.

521. Anomale व¹ adjiciunt: 1) Nonnullae radices, quae vocalem इ vel ई finalem in आ commutant, caeque sunt इ *ire*, ubi cum अयि conjunctum *legere* significat, शि *vincere*, स्मि *subridere*, मि *dissipare*, दी *interire*, को *emere*, मो *ire*, *offendere*, वी ubi in coitu concipere significat, e. c. आय्, शाय्, स्माय्. 2) चि *colligere* ad arbitrium format sive चाय् sive चय्, neque non चय् cum *Gunā*, denique e r. 518. cum *Vriddhi*, चाय्; 3) भी *timere* in *Atman.* efficit vel भाय्, vel भीय् vel ad regulam भाय्; in *Purasm.* tantummodo भाय्. 4) शो *pudore affici*, शो *occidere* et वी *ire*, quae *Gunā* augentur, unde शेय् etc. 5) इ *ire* quod item *Gunam* assumit, unde अय्. 6) ह्ये *orescere* abjecto ह् format होय्, sive ad regulam होय्; ह्ये *foetere* et ह्माय् *quater* ejecto ह् efficiunt क्नाय्, ह्माय्.

522. Radicum polysyllabarum दीधी .et. वेवी abjicitur vocalis finalis, unde दीधयः, वेवयुः formantur. 523. Radicibus nonnullis, quarum producta est vocalis finalis, addere licet नः, et eaeque sunt: ली amplexi, liquefacere, unde efficitur लीनयुः sive ad reg. लाययुः sive लीलयुः; प्री amare, exhilarare, unde प्रीणयुः (cf. r. 94.); धू quassare, unde धूनयुः sive ad reg. धावयुः.

CONJUGATIO FORMAE CAUSALIS.

524. Praeter eas, quas in r. 521. n. 6. attulimus, anomalae sunt hae radices: 1) डुक् impurum esse, e qua formatur sive डुवयुः sive ad reg. दोवयुः; 2) स्फुक् tremere cujus forma causalis sonat, sive स्फावयुः sive ad reg. स्फोरयुः; 3) स्फाय crescere cujus य. in व. transit, inde स्फावयुः; 4) हन् occidere, et शङ्क cadere, quae litteram finalem convertunt in त्, insuper हन् initiali ह् substituit व् (cf. r. 357. et 453.), unde शातयुः घातयुः. Radix शङ्क ire a regula non recedit.

CONJUGATIO FORMAE CAUSALIS.

526. Specialia tempora in utraque activa voce omnino cum decimae classis conjugatione conveniunt (v. Tab. ad r. 324.).

PRÆTERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.

526. Hoc tempus characterem अयुः abjicit (r. r. 515.) et septimam sequitur formationem, observatis regg. 422-428. e. c. ऐलितम् *) ab ऐलयुः ex ऐल्, आञ्जितम् **) ab अञ्जयुः ex अञ्ज्, अदिदीपम्, seu अदीदीपम् ***), अ दीपयुः e दीप्, अक्कापम् ****) a भापयुः e भावे, अनोनयम् ****) a नाययुः e नी, अवीविदम् †) a विदयुः e विद्, अनिनेदम् †) a नेदयुः e निद्, अल्लुपम् sive अल्लोपम् †) a लोपयुः e लप्, अचिदीयम् †) a चाययुः e चि, अयस्वयम् †) a स्वाशयुः e स्वप्.

*) v. r. 426. **) v. r. 427. ***) v. r. 422. ****) v. r. 425. a) †) v. r. 425. b) †) v. r. 425. c)

DT. Forma अणस्वशम् derivanda est ex अणस्वाशम्, syllaba enim radicalis, proprie producta retinenda, est correpta, quia vocalis syllabae repetitae, e r. 422. corripienda, duabus consonantibus eam consequentibus producit, neque vero radicem simul atque syllabam repetitam produci licet.

527. Causalia radicum in उ vel ऊ desinentium, primitivae radices vocalem in repetita syllaba ponunt, et quidem longam, quam ob rem ex r. 422. radicalis syllaba corripitur; e. c. अन्नुनवम् a नावय् c न्, अद्धवम् a धावय् c ध्. Quodsi a duabus consonantibus incipit radix, vocalis ऊ repetitae syllabae ex r. 425. c) corripitur, e. c. अडध्वम् a धावय् c ध्.

528. Ab antecedente regula recedunt, quae a semivocali, labiali vel ङ incipiunt radices, una cum तावय् a त्, quippe quae in syllaba repetita e r. 425. a) exhibeant इ; e. c. अयीयवम् a यावय् c य्, अपीयवम् a पावय् c प्, अजीडवम् a जावय् c ङ्.

529. Radices in उ vel ऊ exeuntes simulque a consonantibus duabus, quarum posterior est semivocalis, incipientes, in syllaba repetita maximam partem assumunt उ; e. c. अउद्रवम् a द्रावय् c द्. In radicibus autem च्, घ्, ङ्, झ् et छ् licet sive उ sive इ adhiberi; e. c. अच्यवम् sive अचिच्यवम्.

530. Quae medium habent ऋ radices, in repetita syllaba ad arbitrium ponunt vel अ vel इ, ratione habita regulae 424.; e. c. अववर्तम् vel अवीवर्तम् a वर्तय् c वर्त्.

531. Causalia वेष्ट् et चेष्ट् aut ad regulam formant अविवेष्टम्, अचिवेष्टम् (r. 425. b.) aut anomale अववेष्टम्, अचवेष्टम्.

532. Causale स्थापय्, a स्था, anomale आ vocalem etiam in radicali syllaba in इ convertit, unde अतिष्ठपम् pro अतिष्ठयम् (v. r. 425. c.) formatur. E घापय् a घा ex arbitrio formatur sive अतिघ्नपम् sive ad regulam अतिघ्नयम्.

533. ह्याय्य् a ह्ये et श्याय्य्, a श्यि derivata, formant अग्रह्वम् vel अग्रह्वत्रम्, अग्रश्वत्रम् (cf. r. 527, 422, 449) E श्याय्य् etiam ad regulam formari potest अशिश्यम्. E स्वाप्य् a स्वप् formatur अस्वप्नम् (cf. r. 455 b)

534 Ex एल्य् ab इल्, ऊन्य् ab ऊन् et अर्दय् ab अर्द् sive ad formationis tertiae rationem, servato caractere causali, ऐल्यिपम्, औन्यिपम्, आर्दयिपम् formari licet, sive ad regulam ऐलिलम्, औनिनिम्, आर्दिदम्; valente r. 426

PRÆTERITUM REDUPLICATIVUM

535 Præteritum redupl. circumscribitur (v. r. 459. n. 4.), c c वेदयामास vel वेदयाम्वभूव vel वेदयाश्चकार, a वेदय् e विद्

QUATTUOR POSTERIORA TEMPORA.

536 Futurum utrumque, Conditionalis et Precativum *Atmané-padi* vocalem इ inserunt, atque in Conditionali *Parasmaipadi* character अय् abjicitur, e c द्वेपयितास्मि, द्वेपयिताहे, द्वेप्यासम्, द्वेपयिषीय, द्वेपयिष्यामि, द्वेपयिष्ये, अद्वेपयिष्यम्, अद्वेपयिष्ये, a द्वेपय् e द्विप् formato

537. Exemplum integræ Causalium conjugationis sit ज्ञेपय् a ज्ञिप्, cujus prima persona sing. utriusque Vocis in decem temporibus hæc est ज्ञेपयामि, ज्ञेपये, ज्ञेपयेयम्, ज्ञेपयेय, ज्ञेपयाणि, ज्ञेपये, अज्ञेपयम्, अज्ञेपये, अचिज्ञेपम्, अचिज्ञेपे, ज्ञेपयाश्चकार vel ज्ञेपयाश्चक्रे, ज्ञेपयाश्चते, vel ज्ञेपयामास vel ज्ञेपयाम्वभूव,*) ज्ञेपयितास्मि, ज्ञेपयिताहे, ज्ञेप्यासम्, ज्ञेपयिषीय, ज्ञेपयिष्यामि, ज्ञेपयिष्ये, अज्ञेपयिष्यम्, अज्ञेपयिष्ये

538. Ante Passivi characterem य syllaba अय् suppressitur, ita ut notionem causalem non nisi radicali vocali commutata cognoscas, e. c. पात्ये efficitur ut cadam a पातय् e पत्, मार्ये efficitur ut moriar a मार्य् e मृ

DESIDERATIVUM.

539. Desiderativum e radice in hunc modum efformatur 1) Radici *च* adnectitur, sive proxime sive insertâ vocali *इ*, littera *च* autem ex r. 101^a. commutationi in *च* est obnoxia 2) Quodsi radix a consonante exoritur, haec sive vicaria ejus (v. r. 368) repetitur, et quidem cum *इ*, si radix vocalem quandam aliam exhibet quam *उ*, *ऊ* vel ipsis cognatam diphthongum, quibus *उ* in syllaba repetita supponitur, in qua igitur *इ* vocalibus *अ*, *आ*, *इ*, *ई*, *ऋ*, *ॠ*, *ए* et *ऐ* respondet, ratione habitâ regulae 543, *) e c *चिकित्च* a *कित्*, *पिपटिच्* **) a *पट्*, *सिसिच्* a *सिच्* (r. 86), *निनित्च* vel *निनतिच्* a *नित्*, *दिद्वच्* a *द्वच्* (r. 98), *ततृत्च* a *तृच्* (r. 83 c), *इमृच्* a *मृच्* (v. r. 102 d), *चुच्योदम्* (r. 98), *तृत्तृच्* a *तृच्* (r. 83 c), *इमृच्* a *मृच्* (v. r. 102 d), *चुच्योतिच्* vel *चुच्यतिच्* a *च्यत्*, *पुसोतिच्* a *सुद्*, *इमृच्* a *मृच्* (r. 89), *पुपृच्* a *पृच्* (v. r. 543) — Radix *कृत्* anomale, propter vim litterae *कृ*, in syllaba repetita assumit *इ*, unde *दियोतिच्* ***) sive *दियुतिच्* 3) Quae vocali incipiunt consonante terminantur, hanc consonantem repetunt, vel ejus vicariam (ex r. 368), cum *इ* vocali (sine ullo vocalis radicalis respectu), syllaba repetita autem non in initio formae ponitur, sed vocalem radicalem sequitur, et *च* littera intercedente vocali *इ* radici adjungitur, e c *एटिटिच्* — *ए(टि)टिच्* — ab *इद्* (vid

*) Repetitae syllabae semper ad radicis vocalem ipsam vel ipsi cognatam intendunt. Cum tamen Desiderativorum repetita syllaba, ut in hi videtur, quae a radice in fine sonis *च* vel *द्व* aggravatur, levissima esse debet, graviore *च* vocali levior *इ* supponitur, eundem in modum, quo r. 475 a *अ* per *इ* suppletur — *अ* et *इ*, vocales, quia proxime a consonantem naturam inclinant in repetitis syllabis nunquam admittuntur, sed modo per *इ* (r. 368) modo per *अ* (r. 431) suppletur

**) Quamvis commutatio litterae *च* in *च* 101^a jussa e consequentibus quoque litterae natura pendeat haec tamen sum libusque locis *च* semper exhibemus, quia Desiderativorum sibilans *च* *इ* ei antecedit nunquam in primitiva sua forma invenitur

***) Idem de Praeterito multiformis repetita syllabi valet

.542. E duabus consonantibus finalibus nonnisi posterior repetitur, et prior vocali radicali adjungitur, ut उन्दिदिप् — उन्(दि)दिप् — ab उन्द्, अदिदिप् ab अद्. Litterarum च् (क् + प्) tamen prior repetitur, et quidem per vicariam suam च्, deinde in radicali syllaba littera च् conjuncta retinetur, unde इंचिनिप् ab इंच्. — Radices in ह् exeuntes anomale in syllaba repetita ति loco चि assumere possunt, quod inde est repetendum, quod in ह् littera proprie sonus T' inest; e. c. उचिच्छिप् vel उतिच्छिप् ab उह्, ऋचिच्छिप् vel ऋतिच्छिप् ab ऋह् (cf. r. 60.).

.540. Radix आप् contra regulam format ईप् pro आपिपिप्; ऋप् format ईत्स् vel ad regulam अदिधिप्; ईर्प् format ईर्ष्यिपिप् vel ईर्ष्यिपिप्; — radix अद् edere formā desiderativā caret.

.541. Radices इ (Cl. 1.), ई et उ duas sibi adjungunt च् litteras, unam proxime, alteram interpositā vocali इ, atque vocales radices इ et उ secundum r. 543. producantur, unde इपिप्, ऊपिप्. — ऋ et ऋ substituunt अद्, unde secundum r. 539. 3) अदिदिप्.

NUTATIO VOCALIS RADICALIS

.542. Ubi intermedia vocalis इ inseritur, radicalis vocalis *Gunā* augetur, plerisque tamen in radicibus medium इ et उ sine incremento retineri possunt, nonnullaeque radices in medius इ et उ nunquam *Gunam* admittunt; e. c. मिमर्शिप् a मम्, सिसर्पिप् a सप्, सिस्मर्पिप् a स्मि, सिस्मर्पिप् a स्म, चिचेतिप् vel चिचितिप् a चित्, चुनोपिप् vel चुन्पिप् a क्षप्, डिडिपिप् non डिडेपिप् a डिप्, चुचुहिप् non चुचोहिप् a चृद्.

.543. Ubi न् proxime cum radice conjungitur, *Guna* non admittitur, इ et उ finalia autem producantur, atque ऋ et ऋ finalia in ईर्, et post Labiales vel semivocalem द् in ऊर् consonant, unde repetita syllaba etiam उ accipit. E. c. दिधिन् a दिद् (r. 103. b), उडच् a उप् (r. 99.), विवृत्न् a वृप् (r. 83. c.), चिनीप् a लि, विभीप् a भी,

अभृप् a-भृ, हृभृप् a-भृ, चिकीर्प् a-क, पुष्पृप् a-प, शृहृप् a-हृ, शि-
जीर्प् a-श, हृभृप् a-भृ. " " "

11, SPECIALES REGULAE DE RADICUM LITTERIS FINALIBUS.

544. Omnes in आ desinentes radices, maximâque ex parte etiam
eae, quae in इ, ई, उ, ऊ desinunt, sive proxime radici adjungunt.
Desiderativa autem haecce sunt anomala: दित्स् pro दिदास् a दा,
धित्स् pro दिधास् a धा (cf. r. 371.), मित्स् a मा vel मि vel मी, चिकीप्
a चि, डिगीप् a डि, डिगीप् a डि, शिञ्जायिप् vel शृञ्जायिप् a शि (For-
STERUS ad regulam format शिञ्जायिप्), दिदास् vel ad regulam दिदीप् a
दी. — ददिद्, दीधी et वेवी finalem vocalem abjiciunt atque interme-
diam vocalem इ inserunt, itaque दिददिदिप् (etiam दिददिदान्), दिदी-
धिप्, विवेविप्.

545. Radices in उ et ऊ desinentes, quodsi vocalem इ inserunt,
in syllaba repetita ponunt इ pro उ, quia tum ex अच् syllabâ, r. 542.
praescriptâ, non ex उ vel ऊ repetita syllaba efficitur; e. c. विपविप्
a प, वियविप् vel युयप् a यु.

546. Radices in इ et ई desinentes litteram स partim interpo-
sitâ vocali इ partim proxime sibi adjungunt; nonnullae, et quidem
plurimae earum quae in इ exeunt, ad arbitrium utramque formam
admittunt. Praeterea omnes in इ desinentes radices una cum radice
च् eligere inserendam vocalem producere possunt. E. c. दिददिप् vel
उदद्वर्प् a द्द्व, तिस्तरीप् vel तिस्तरीप् vel तिस्तरीप् a स्तृ.

547. Diphthongi finales transeunt in आ, cui स littera proxime
adjungitur; e. c. विद्याम् a वे, शिक्षाम् a शी. Radices दे, धे et स्ते ano-
malae sunt, formantque दित्स्, धित्स्, मुहृप्. " " "

548. Radices, quae in consonantem desinunt, maximam partem
vocalem इ inserunt, nonnullae ad arbitrium utramque formam ad-

mittunt, aliae vero proxime tantum सू cum radice conjungunt. Radices तन् et सन् vocalem य producant, si सू proxime ipsis adjungitur, itaque तितास्, सिवास् vel तितनिप्, सिसनिप्.

549. Nonnullae radices in इच् desinentes, ante सू proxime cum radice conjunctum, च finale in ऊ commutant, eamque ob id in syllaba repetita etiam उ accipiunt, e. c. उद्यच् vel दिदेविच् a दिव्.

550. Radices in उर्च् desinentes penultimum उ producant, e. c. अगूर्विर्च् a गर्व्.

551. Radices हन्, स्वप्, प्रह्, ग्रह् anomalas formas efficiunt has त्रिधास्, स्वप्स्, पिप्यच्छिप्, त्रिधच् (r. r. 325. et cf. r. 453, 454, 455. b). — Radix भ्रञ्ज् (v. r. 110^b.) format विभर्तिप् vel विभ्रञ्जिप् vel विभ्रच् vel विभर्च् (v. r. 34^b.)

552. Radices शक्, पत्, रभ्, लभ् ad arbitrium vel इ vocalem inserunt, e. c. शिशकिप्, vel eā omissā anomala formant haec. शिच्, पित्स्, रिप्स्, लिप्स्, quas formas eo ortas esse censuerim, quod post repetitā syllabam ad r. 539. formatam, in radice ipsa initialis consonans una cum sequente vocali supprimebatur, inde शिच् etc. e शि(श)च्. — Radix राध् simplex format रिप्स्, et cum आ composita, ad regulam, रिताप्स्. — Radices ह्यप् et दम्भ् formant शीप्स्, दीप्स् (cf. r. 553.) vel insertā इ vocali, शिशपयिप्, दिदम्भयिप् (v. r. 554.).

553. Nonnullae sunt formae desiderativae, quibus notio desiderati deest, scilicet अगृप्स् vituperare a गृप् custodire, चिकित्स् mēdē, तितिच् pati a तिद्, मिमास् exquirē a मन् vel मान् (v. r. 548.); वीभत्स् vitupērare a व्रध् (r. 83. d^b.), दीदास् acuere a दान्, शीशास् acuere, अशान्. Tribus posterioribus est in syllaba repetita contra regulam इ pro इ. Forstnerus omnes has formas desiderativas radicibus primitivis annumerat.

554. Radices decimae Classis characterem अच् cum Gunde in-

CONJUGATIO DESIDERATIVORUM.

559. Desiderativa secundum verbi primitivi usum aut *Parasmaipadum* aut *Atmanēpadum* aut utramque formam activam admittunt. Tempora 'specialia' सू 'vel' पृ 'litteris अ vocalem addunt, ita' ut Conjugationem primam sequantur. Praeteritum augmentatum multiforme tertiam sequitur formationem, Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum, Condictionalis et Precativum *Atmanēpadi* intermediam vocalem इ inserunt. E. c. ex चिन्तिष्म *jaciendi cupidum esse* sit: चिन्तिष्मामि, चिन्तिष्से; चिन्तिष्सेयम्, चिन्तिष्सेय; चिन्तिष्मानि, चिन्तिष्से; अचिन्तिष्मम्, अचिन्तिष्से; अचिन्तिष्मिपम्, अचिन्तिष्मिपि*); चिन्तिष्माश्चकार् vel चकार्, चिन्तिष्माश्चक्रे; चिन्तिष्मास, चिन्तिष्माभूव; चिन्तिष्मितास्मि, चिन्तिष्मिताहे; चिन्तिष्म्याम्, चिन्तिष्मिषीय; चिन्तिष्मिष्यामि, चिन्तिष्मिष्ये; अचिन्तिष्मिष्यम्, अचिन्तिष्मिष्ये. — Passivum desiderativorum usu non receptum esse videtur, si autem usitatum esset, in temporibus specialibus Passivi character य ad desiderativum सू vel पृ adjungeretur, et चिन्तिष्ये eadem ratione atque क्षिप्ये flecteretur.

INTENSIVUM.

560. Consonans initialis radice una cum radicali vocali *Gūṇā* aucta repetitur, qua in re tamen observandum est, etiam longas vocales medias in syllaba reduplicativa *Gunam* 'sumere. Medium अ in syllaba illa in आ transit. *Atmanēpadum*, quod fere solum usitatum est, radici syllabam य addit, ante quam radices in इ et उ vel इङ्ग et उङ्ग desinentes, vocalem suam producant (cf. r. 495.). E. c. चेचि, चेचीय a चि; देदीव, देदीव्य a दिव; बेभिद्, बेभिद्य a भिद्; नेनी, नेनीय a नी; चेक्रीङ्, चेक्रीङ्य a क्रीङ्; योय, योय्य a य; जोगृव, जोगृव्य a गृव;

*) Propter positionem Guna admitti nequit.

लोलुप, लोलुप्य a लुप; बोभू, बोभूय a भू; बोभूप, बोभूप्य a भूप;
वामा, वामाय a मा, शाशक्, शाशक्य a शक्.

561. Plures radices in आ desinentes in *Atm.* hocce आ in ई, et in syllaba repetita in ए transformant (cf. r. 494.); e.c. देदीय a दा, तेष्टीय a स्था (r. 109.).

562. Medium ऋ in syllaba repetita in अरो transit, pro qua syllaba tamen in *Parasm.* ad arbitrium etiam अरि et अरू poni potest. Haec in forma इ vel ई pro vocali conjunctioni serviente habenda est, quae inter syllabam repetitam et radicem inseritur, e.c. दरीदृष्, vel दरिदृष्, vel दर्दृष्, *Atm.* दरीदृश्य, a दृष्.

563. Radicum in ऋ desinentium syllaba repetita in *Parasm.* item habet ad arbitrium vel अरो, अरि vel अरू. In *Atmanépado* autem ऋ vocalis, post unam consonantem, in radice ipsa transit in रो, in repetita in ए, post duas initiales consonantes in radicali syllaba ponitur अरू, in repetita आ. E.c. कृ format in *Parasm.* चरोकृ vel चरिक्, vel चर्क, et in *Atm.* चेक्रोय, स्म format in *Parasm.* सरोस्म, सरिस्म, vel सस्म, et in *Atm.* सास्मय.

564. ऋ finale in *Parasmaipadi* repetitâ syllabâ transit in आ, in radicali vero non mutatur, in *Atmanépadi* syllabâ radicali ऋ transit in ईरू et post labiales in ऊरू, quarum syllabarum vocalis in repetita syllaba *Gunâ* augetur. E.c. चाक्, चेकौर्य a कृ, तास्त्, तेस्तौर्य a स्त्, पाप्, पोप्पूर्य a प.

ANNOT. Praeter कृत् Cl. 10 nulla radix invenitur eum media vocali ऋ, eaque, sicut omnes decimae classis radices, Intensivum non admittit.

565. Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur, et in *Parasm.* semper आ, tam in radicali quam in repetita syllaba ponunt, itidemque maximam partem in *Atm.*, nonnullae tamen radices in *Atmanépadi* radicali syllaba assumunt ई, quod *Gunâ* auctum in repetita syllaba fit ए (cf. r. 561.). E.c. वा-

वा, वाचाय a वे; दाधा, देधीय a धे; चाक्षा, चाक्षाय a क्षे; सासा, सेपीय (r. 109.) a से; शागा, शागाय a गे. — छे contra regulam format वेवी vel ad regulam वाच्या, in *Atm.* वेवीय; छे format जोझ, जोझय ex झ.

566. Medium औ in syllaba repetita in ओ transit, medium ए et ओ non mutantur e.c. येयिद्र, येयिद्रय a योद्र.

567. Quattuor tantum a vocalibus incipientes radices Intensivum admittunt haec: अद्र et अण् formant अटाद्र, अटाद्रय, अशाण्, अशाण्य; ऋ secundum FORSTERUM in *Parasm.* efficit formas अरोऋ, अरिऋ, अर्य; et inserto euphonico यूः अर्य vel अरिय; in *Atm.* अर्य. — ऊर्ण format ऊर्णीन्, ऊर्णीन्त्य.

568. Radices decimae classis, polysyllabae radices, excepta ऊर्ण, et pleraeque a vocalibus incipientes radices in Intensivo non inveniuntur.

SPECIALES REGULAE DE SYLLABA REPETITA.

569. Radices in nasalem desinentes, quibus अ vocalis radicalis est, nasalem in syllabam repetitam recipiunt, ita tamen ut organo quo initialis radice littera pronuntiatur, se accomodet. Tum अ vocalis in syllaba repetita non producitur, quia haec syllaba jam positione fit longa. Radices litteris ग्, ल् et व् terminatae ad arbitrium vel item nasalem in syllabam repetitam admittunt vel generalem sequuntur regulam. E.c. चङ्गण्, चङ्गण्य a ण्, दन्दम्, दन्दम्य a दम्, दम्भम्, दम्भम्य a भम्, चञ्चल, चञ्चल्य vel चाचल, चाचल्य a चल. — Radix पल् anomala format चम्पुल्, चम्पुल्य.

570. Radices च्, ज्, ङ्, ण्, प्, र्, दंश्, भञ्, etsi legibus r. 569. datis non subjectae sunt, tamen nasalem in syllabam repetitam recipiunt; duae posteriores in *Atm.* nasalem radice ejiciunt, et च्, veluti पल्, radicale अ commutat in उ et ऊ (r. r. 560.), itaque चसन्, चसूर्य, दन्दम्, दन्दम्य, दम्भञ्, दम्भम्य.

571. Radices अन्, ध्वन्, भन्, स्वन्द् et दस् propter penulti-

mac nasalis vim, nasalem in syllabam repetitam recipiunt, atque inter hanc et radicalem syllabam vocalem intermediam इ inserunt (cf. r. 562.); abjiciunt autem in *Atm.* radicis nasalem. E.c. शनीञ्चस्, शनीञ्चस्य, दनीध्वंस्, दनीध्वस्य. — Radix पद् ad hanc analogiam format पनीपद्, पनीपद्य.

572. Intensiva haecce anomala sunt, pleraque in *Atm.* tantum, nonnulla tamen in utraque Voce: शोश्चस् vel ad regulam शोश्चोय a शि; जेचि, जेचोय a हि; शाश्चस् a शो; डाश्चस् vel डाडान्य a दन्; चाश्चस् vel चड्न्य a खन्; डाडघन्, जेघोय a हन्; सोश्चस् vel सास्चस्, सोश्च्य a स्चप्.

CONJUGATIO INTENSIVORUM.

573. *Parasmaipadam* in specialibus temporibus secundam Conjugationem sequitur, et quidem propter syllabam reduplicativam praesertim cum tertia classi convenit, ratione habita r. 307. et 323.; e. c. वेभिदति non वेभिदन्ति, अवेभिडस् non अवेभिदन् a भिद्. De *Gunae* incremento radicalis vocalis regulae 308. b) ratio est habenda. Potest autem in personis auctis vocalis intermedia इ terminationibus personalibus praeponi, veruntamen iis tantum, quae a consonante incipiunt, quod ubi accidit, radices in consonantem desinentes *Gunam* in syllaba radicali non admittunt. E.c. वेभेदि vel वेभिदीमि a भिद्; चेचमि vel चेचयीमि a चि; वेभेमि vel वेभेयीमि a भ्; चर्कमि vel चर्करीमि a क् (cf. r. 352.).

574. In formis puris इ et ई vocales radicales ante terminationes a vocali incipientes secundum r. 50. et 52. in यू vel इय्, उ et ऊ semper in उय् (r. 1. 53.), et क् in इ transeunt. Vocalis क् in formis puris ante consonantes transit in ई, ante vocales in इ; et ubi क् vocali consonans labialis antecedit, ponitur ऊ pro ई et उ pro इ. E.c. in tertia pers. pl. formatur चेच्यति a चि, सेस्मियति a स्मि,

बोभुवति a भू, चर्चति a कृ, चाकिरति, *du.* चाकीतस् a कृ, पाप्सरति, *du.* पाप्सतस् a प.

— 575. Radices in आ desinentes hanc vocalem in formis puris, in ई commutant, quod tamen ante vocales abjicitur (cf. r. 305 et 370.). Vocalis intermedia ई, de qua r. 573. dictum est, cum आ vocali radicis in ए coalescit. E. c. या in tertia pers. trium numerorum format यायाति vel यायेति, यायीतस्, यायति. — Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur, c. c. सासाति vel सासेति, सासीतस्, सासति, a सौ.

ANNOT. Verisimile non est radicem या in Potentiali यायेयाम् etc. formare posse, quod WILKINSIUS in Grammatica p. 352 docet. Quum Potentialis Guna incremento careat, et आ nonnulli in formis auctis cum vocali intermedia ई in ए coalescat, nos, praecedentem regulam sequentes et cum FORSTERO consentientes, formamus यायीयाम्.

576. Temporum specialium *Parasmaipadi* paradigma sit radix क्षिप्.

PRAESENS

Sing	Dual	Plur
1. क्षेत्सि vel क्षेत्सिमी	क्षेत्स्यस्	क्षेत्स्यस्
2. क्षेत्सि vel क्षेत्सिमी	क्षेत्स्यस्	क्षेत्स्य
3. क्षेत्सि vel क्षेत्सिमी	क्षेत्स्यस्	क्षेत्स्यति*)

POTENTIALIS.

1 क्षेत्स्याम्	क्षेत्स्याव	क्षेत्स्याम etc.
----------------	-------------	------------------

IMPERATIVUS

1. क्षेत्सि	क्षेत्स्य	क्षेत्स्य
2. क्षेत्सि	क्षेत्स्य	क्षेत्स्य
3. क्षेत्स्य vel क्षेत्सिमी	क्षेत्स्य	क्षेत्स्य*)

बोभुवति a भू, चक्रति a कृ, चाकिरति, *du.* चाकीरन् a कृ, पाप्सु,
पाप्सुत् a प.

— 575. Radices in आ desinentes hanc vocalem in formis puris, in ई commutant, quod tamen ante vocales abjicitur (cf. r. 305 et 370.). Vocalis intermedia ई, de qua r. 573. dictum est, cum आ vocali radicis in ए coalescit. E.c. या in tertia pers. trium numerorum format, यायाति vel यायेति, यायीतस्, यायति. — Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur; e.c. सासाति vel सासेति, सासीतस्, सासति, a सा.

ANNOT. Verisimile non est radicem या in Potentiali यायेयाम् etc. formare posse, quod WILKINSIUS in Grammatica p. 352. docet. Quum Potentialis *Gunae* incremento careat, et आ non nisi in formis auctis cum vocali intermedia ई in ए coalescat, nos, praecedentem regulam sequentes et cum FORSTENO consentientes, formamus यायीयाम्.

576. Temporum specialium *Parasmaipadi* paradigma sit radix क्षिप्.

PRAESENS.		
Sing.	Dual.	Plur.
1. क्षेक्षिम् vel क्षेक्षिमीम्	क्षेक्ष्वस्	क्षेक्षिम्स्
2. क्षेक्षिस् vel क्षेक्षिपीप्	क्षेक्ष्वथस्	क्षेक्ष्वथ
3. क्षेक्षिस् vel क्षेक्षिपीत्	क्षेक्ष्वथस्	क्षेक्षिपति *)
POTENTIALIS.		
1. क्षेक्षियाम्	क्षेक्षियाव	क्षेक्षियाम् etc.
IMPERATIVUS.		
1. क्षेक्षेयाहि	क्षेक्षेयाव	क्षेक्षेयाम्
2. क्षेक्षिष्वि	क्षेक्षिष्वम्	क्षेक्षिष्व
3. क्षेक्ष्वस् vel क्षेक्षिपीत्	क्षेक्षिष्वम्	क्षेक्षिपतु *)

*) v. r. 307.

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

	Sing.	Dual.	Plur.
1.	अचेत्तेपम्.	अचेत्तिष्व	अचेत्तिष्म
2.	अचेत्तेप् *) vel अचेत्तिपीस्	अचेत्तिष्म	अचेत्तिष्म
3.	अचेत्तेप् *) vel अचेत्तिपीत्	अचेत्तिष्माम्	अचेत्तिषुस् **)

577. Praeteritum augmentatum multiforme plerumque tertiam formationem sequitur, veruntamen reliquae quoque excepta septima inveniri dicuntur. Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum atque Conditionalis intermediam vocalem इ insertere solent, et radices quae in vocalem desinunt, ante insertum इ, monente FORSTERO, vocalis radicalis *Gunam* reprimunt. E. c. नो et क्षिप् formant: अनेनादिपम्, अचेनेपिपम्; नेन्यामास, चेक्षिपामास; नेन्यितास्मि, चेक्षेपितास्मि; नेनीयासम्, चेक्षिप्यासम्; नेन्यिष्यामि, चेक्षेपिष्यामि; अनेन्यिष्यम्, अचेनेपिष्यम्.

CONJUGATIO ATMANEPADI.

578. Tempora specialia primam Conjugationem sequuntur, et omnino cum quarta Classi conveniunt; e. c. ex नो et क्षिप् fit: नेनीये, चेक्षिष्ये; नेनीयेय, चेक्षिष्येय; नेनीयि, चेक्षिष्यि; अनेनीये, अचेक्षिष्ये.

579. In temporibus generalibus syllaba इ abjicitur. Eae tamen radices, quae in vocales desinunt, इ solum abjiciunt et सृ retinent, quo fit ut vocales finales analogiam mediarum vocalium sequantur, et, ubi longae sunt, *Gunam* non admittant; e. c. चेचीय अ चि (r. 560.) format अचेचीयिषि, चेचीयिताहे etc. — Exceptae sunt radices in इ desinentes, et e radicibus vocali इ terminatis eae, quae a duabus consonantibus incipiunt, quippe quae, sicuti omnes in consonantem desi-

*) r. r. 320. **) r. r. 323.

nentes radices, य abjiciant. Praeterit. augment. multif. tertiam formationem sequitur, Praet. redupl. circumscribitur, et posteriora quatuor tempora intermediam vocalem इ assūmunt. Radices नी et चिप् itaque formant अनेनीयिपि; अचेक्षिपिपि; नेनीयामास् vel ..बभूव vel ..चक्रे (r. 458.), चेक्षिपामास् vel ..बभूव vel ..चक्रे; नेनीयिताहे, चेक्षेपिताहे; नेनीयिपीय, चेक्षेपिपीय (r. 478.); नेनीयिष्ये, चेक्षेपिष्ये, अनेनीयिष्ये, अचेक्षेपिष्ये.

FORMAE DERIVATIVAE INTENSIVORUM.

580. Passivum ex *Parasmaipado* Intensivorum, secundum easdem regulas atque ex radicibus primitivis formari potest; e. c. शोक्-यते a श्रु (r. 495.). Causale characteristicum अय् adjungit, ita tamen, ut vocalis radicalis *Gunā* careat; e. c. चेक्षिपय् non चेक्षेपय् a चेक्षिप्. Desiderativum स् लitteram plerumque insertā vocali इ adjungit, novā syllabā reduplicatīvā non adjectā, et radicis vocali non auctā; e. c. चेक्षिपिप् non चिचेक्षिपिप्.

ANNOT Omnes hae formae, quin etiam Desiderativa e Causalibus Intensivorum a Grammaticis formantur, etsi nusquam inveniri videntur. Etiam *Parasmaipadam* Intensivorum in auctoribus me invenire non memini. FORSTERUS *Parasmaipado* analogum *Atmanpadam* affert, e. c. चेक्षिसे ex चेक्षिप्ति, ita ut duo sint Intensivorum genera, quorum alterum in utraque Voce activa, alterum in *Atmanpado* tantum usitatum sit. Prioris, syllabā य carentis generis, in Participio praes. *Atmanpadi* exemplum est सेलिहान (r. r. 598) Ardsch. X. 43.

DENOMINATIVUM.

581. E nominum stirpibus radices secundariae adjectis suffixis य्, अय्, स्य्, अस्य् et क्त्य् derivari possunt, quas Grammatici *Liddhu*-radices nominant, ex quibus, sicuti ex primitivis radicibus et verba et nomina oriuntur. Etiam nullā alienā litterā adjectā nominum the-mata *Liddhu*-radicum vice fungi possunt (r. r. 591.). Apud antiquiores auctores non multa Denominativorum inveniuntur exempla. In Maha-

bharati episodiis editis nonnisi haec sunt: अस्य, कस्य, चिराय, गोपाय, पत्न्याय, कृत्याय, योक्त्याय, तपस्य, नमस्य (v. Gloss.).

DE ADJECTO य.

582. Adjecta य litterâ duo Denominativorum genera formantur. Alterum talia, comprehendit, quae desiderium rei, nominis themate expressae, aut etiam comparationem exprimunt, quum persona quaedam aut res ei, quod radicali nomine significatur, aequa habeatur. Priori ratione haec Denominativa intransitiva sunt, objectumque actionis iis ipsis inest; e.c. पत्नीय *uxorem desiderare*, a पत्नी *uxor*. Altera ratione autem transitiva sunt haec Desiderativa, objectumque, quod extra ipsa positum sit, requirunt, quia nomen radicale non Accusativi, sed Dativi rationem significat; e.c. परिचारिकाम् पत्नीयति *servam uxori parem habet*. Potest tamen Subjectum ipsum res esse illa comparata, ita ut Denominativum vim reflexivam habeat, et nomen radicale non Dativi sed Locativi rationem significet; e.c. प्रासादीय् a प्रासाद् *palatium* significare potest *se in palatio versantem putare*; e.c. कुट्ट्याम् प्रासादीयति भिक्षुः *in casa putat se in palatio esse mendicus*.

583. Litterae finales nominum radicalium mutationibus subjectae sunt hisce: 1) अ et आ transeunt in ई, e.c. सुतोय् a सुत *filius* vel सुता *filia*. 2) इ et उ producantur, nec solum si in fine sed etiam si ante व् vel र् finale posita sunt; e.c. पतोय् a पति *dominus*, भान्त्वाय् a भान् *sol*, गोर्वाय् a गिर *oratio*, धूर्वाय् a धृ *temo*. 3) क् transit in गे, ओ in अक् et औ in आक्; e.c. पित्रीय् a पित *pater*, गव्य् a गो *vacca*, नाव्य् a ना *navis*. 4) न् finale abjicitur et vocalis, quae ei praecedat, mutationi vocalium finalium subjecta est; e.c. राजोय् a राजन् *rex*. 5) Patronymica suffixo य formata hanc syllabam in ई convertunt; e.c. गार्गीय् a गार्ग्य *Gargi progenies*.

584. Denominativa secundum rr. 582. et 583. formata, in specia-

libus temporibus adjecto अ augmentur, camque ob rem secundum Conjugationem primam flectantur, *Parasmaipadam* tamen solum admittitur; e. c. स्तुतियामि, स्तुतियेयम्, स्तुतियानि, अस्तुतियम्. — In generalibus temporibus additum अ excidit, et Denominativa ex thematibus deducta, quae in aliam consonantem quam न् desinunt, ad arbitrium etiam य् abjicere possunt. Praeteritum augm. multif. tertiam sequitur formationem, Praet. redupl. circumscribitur, et utrumque Futurum ac Conditionalis intermediam vocalem इ inserunt.

585. Alterum genus Denominativorum adjecto य् formatorum, talia comprehendit, quae respectu Subjecti et personae vel rei, nominis themate designatae, agendi rationis similitudinem, imitationem, simulationem, aequationem qualitatis etc. significant. Tam ex substantivis quam ex adjectivis adjecto य् etiam Denominativa formantur, quae significant aliquem producere rem, vel actionem, vel attributum, vel conditionem nomine radicali designatam, aut etiam aliquem vel eas res adipisci, vel in eas mutari, vel eas sentire. — De litteris finalibus radicalis nominis observandum est hoc: 1) अ producitur et आ non mutatum retinetur, e. c. कृष्णाय *Crischnum imitari, eadem ratione, qua Crischnus, agere*, a कृष्ण; करुणाय *nusericordiam commovere aut sentire*, a करुणा. 2) न् abjicitur, et, si vocalis praecedens brevis est, ea producitur; e. c. राजाय *eodem modo atque rex agere* a राजन्. 3) र् vel abjici vel retineri potest; ubi prius accidit, antecedens vocalis brevis producitur e. c. पयाय vel पयस्य *lac fieri* a पयस् *lac*. 4) Nonnulla vocabula in अत् desinentia त् abjiciunt et praecedens अ producunt; e. c. ब्रह्माय *magnum fieri* a ब्रह्म *magnus*. 5) Ceterum leges regulae 583. n. 2. 3. et 5. haec quoque valent; e. c. शुचीय *purum fieri* a शुचि *purus*, मन्त्राय *peccare* a मन्त्र *peccatum*. — Haec Denominativorum classis secundum praecedentem regulam flectitur, plerumque in *Atm.* solum, interdum etiam in *Parasm.* aut in utraque Voce activa.

DE ADJECTO अय्, इत्, उत्, एत्, औत्

586. Adjecta ad nominis thema syllabā अय् (aut secundum Grammaticos adjecto इत्, quod, sicut in decima Classi et in forma Causali, in अय् transire dicitur) Denominativa formantur, quae significant, aliquem id exercere, sentire, eo uti, id creare aut declarare, quod nomine radicali designatur. Si nomen illud monosyllabum est, vocales finales इत्, ईत्, उत्, ऊत्, ऋत् et ॠत् *Vridhim* sumunt, atque finalibus अ et आ, ए additur, अ autem producitur; e.g. वायय् a वा *avis*, भायय् a भू *terra*, नारय् a नृ *vir*, क्षायय् a क् *acer*, द्यायय् a द्या *terram* (cf. r. 519.). Vocabula monosyllaba, quae consonante terminata sunt, *Guna* augentur, e.g. क्षायय् a क्षु *fames*.

587. Vocabula polysyllaba vocalem finalem abjiciunt, et, si in unam vel duas Consonantes desinunt, hae una cum antecedente vocali abjiciuntur; e.g. क्षमय् a क्षमा *patientia*, प्रीतय् a प्रीति *laetitia*, भानय् a भान् *sol*, दृशय् a दृश् *saxum*, वर्मय् a वर्मन् *lorica*.

588. Vocabula suffixis derivativis मत्, वत्, et मिन् formata, Denominativa a primitivis suis deducunt; e.g. आयय् ex औमत् *fortunatus*, a औ *fortuna*.

589. Denominativa adjecto अय् formata in utraque Voce activa inveniuntur, flectunturque sicut radices decimae Classis et formae causales; e.g. वर्मयामि, वर्मये, वर्मयिष्यन्, वर्मयिष्य etc.

DE ADJECTIS SUFFIXIS काम्य्, स्य् ET अस्य्.

590. Adjecto काम्य्, quod ad काम् *desiderare, cupere, amare* referendum est, Denominativa formantur, quae desiderium rei nomine radicali designatae significant. Denominativa adjecto स्य् et अस्य् formata vehemens desiderium exprimunt. Litterae finales thematis ante काम्य्, स्य् et अस्य् nullam mutationem subeunt, nisi secundum usitatas leges Euphoniae mutatio euphonica est necessaria; e.g. पुत्रकाम्य् *filium*

vel filios desiderare, a पुत्रः, *filius*, मध्वस्यः *vehementer mel desiderare*, a मध् *mel*, भृत्यः *vehementi prudentiae desiderio teneri* (a बुध् *prudentia* (r. 83, d³)). Haec Denominativa in *Parasm.* tantum usitata flectuntur secundum reg. 584. e. c. पुत्रकाम्यामि, पुत्रकाम्ययम् etc. ॥

DE NOMINATIVA NULLIS ADDITIS, SUFFIXIS FORMATA

591. Haec significant similitudinem agendi rationis, inter Subjectum eamque rem, quae nomine radicali denotatur, aut ejus rei productionem vel adeptionem, rarissime autem usurpantur. Nomina radicalis aut finale abiecit, e. c. लोहित् a लोहित ruber. Ceterae vocales finales Gunā augentur, et, si thema in simplicem consonantem desinit, vocalis praecedens Gunā afficitur. Haec Denominativa in utraque Voce, activa adhibentur, saepius tamen in Parasmai et fluctuantur ad r. 584, e. c. शोचयामि, शोचयसि etc. | a शुचि, लोहितामि | a लोहित् | ex लोहित

DE NOMINUM FORMATIONE.

592. Nomina Sanscrita fere omnia suffixis adjectis formantur, cum paucae tantum sint purae voces radicales. Ea suffixa, quibus nomina primitiva ex ipsis radicibus formantur, a grammaticis Indicis nominantur partim *Krit**), partim *Unādi***) atque ea, quibus derivativa formantur ex aliorum vocabulorum stirpibus, appellantur तद्धित *Taddhita*. Primum agamus de origine nominum primitivorum, quae plerumque adjectis suffixis *Krudanticis* formantur.

NOMINA PRIMITIVA ***)

PARTICIPIA, INFINITIVUS ET GERUNDIA.

593. अन्त. Hoc suffixo formatur participium praes. *Parasm.*, cujus forma primitiva est अन्त†), ex qua casus fortes (v. r. 185. b.) formantur. Characteres decem classium conservantur, et in tribus posterioribus Conjugationibus hoc participium formarum purarum (v.

*) कृत् efficiens a radice कृ facere adjecto त्, nomina his suffixis formata nominantur कृत् in fine habet.

**) उपसर्ग ex उ et षर्गि प्रथम, inserto ए, significat suffixorum classem, quae suffixum उ tanquam primum habet, vel ab eo incipit.

***) Omnia in hoc capite descripta suffixa a grammaticis ad classem *Krit* trahuntur, paucis eorum quae in r. 185. explicantur exceptis et ibi *unādi* nomine distinctis, una cum his de quibus in r. 186. agitur.

†) Tanquam primitiva cognoscitur haec forma cognatarum linguarum comparatione.

r. 308.) sequitur analogiam; in prima et quarta Conjugatione valent
r. 304 et 305. Radices in r. 321. commemoratae formant igitur:
वोधत् a वृध्, प्रच्यत् a प्रच, तदत् a तद्, चौरयत् a चूर, द्विपत् a द्विप,
विभ्रत् a भृ, युज्जत् a युज्, चिन्वत् a चि, (शक्नुवत् a शक् ad r. 381.),
तन्वत् a तन्, युनत् a यु.

594. Omnes anomaliae, quibus prima Conjugatio in temporibus
specialibus, et reliquae Conjugationes in formis puris horum tempo-
rum sunt obnoxiae, ad participium praesentis etiam extenduntur, tum
in Par. quam in *Atmanépado*. Imprimis cum tertia personâ plurâlis,
quia terminatio ejus, pariter ut अत् et आन suffixa, 'a' vocali incipit,
utriusque Vocis part. praes. semper convenit, ita ut peculiares hujus
personae anomaliae etiam ante अत् et आन suffixa locum habeant.
Exempla part. Par. sint: 'तिष्ठत् a स्थ् (r. 326.), विध्यत् a व्यध् (r. 331.),
उग्रत् a वृग् (r. 361.), सत् ab अस् (r. 365.), घृत् ab हृन् (r. 357.). De-
clinatur hoc part. ad r. 218. et 219. — Radix शास् ut videtur propter
initialem et finalem sibilantem, radicem reduplicatarum sequitur ana-
logiam (cf. r. 363.), unde format in Nominativo masc. trium nume-
rorum शासत्, शासतो, शासतस्, quod conferatur cum आग्रत्, आग्रतो,
आग्रतस्, विभ्रत्, विभ्रतो, विभ्रतस् (cf. r. 307.).

595. Femininum, addito feminini caractere ई, format अती sive
अन्तो. Radices primae Conjugationis multo frequentius अन्तो ponunt
quam अती, et trium reliquarum Conjugationum usitatio forma est
अती. In radicibus reduplicatis et शास्, nasalis nunquam admittitur,
unde आग्रतो, विभ्रतो, शासतो; non आग्रन्तो etc. Exempla formae mi-
nus usitatae sunt: 'विचरतो ambulans a चर् Cl. 1. (Nalus XII. 10.),
वसतो habitans a वस् Cl. 1. (N. XIII. 66.), धायतो faciens ut sustineat-
ur a ध् caus. (N. XVI. 18.), हृदन्तो flens a हृद् Cl. 2. (N. XVI. 33. et
XVII. 12.), contra हृदतो N. XI. 13, 15. multisque aliis locis; कुर्वन्तो fa-
ciens a कृ Cl. 8. r. r. 383. (N. XVI. 11.).

596. Futurum secundum *Parasmaipadi* suffixum अत् syllabae स्य adjungit, ratione habita regulae 304., ex qua स्य cum अत् format स्यत्, quod secundum r. 218. declinatur. Femininum est स्यन्ती. L.c. भेष्यत्, भेष्यन्ती a भी; भोत्स्यत्, भोत्स्यन्ती a वृध् (r. 484.); चोरयिष्यत्, चोरयिष्यन्ती a चर् (r. 485.).

597. Passivum etiam participium praes. formare potest suffixo अत्, adjuncto syllabae य्, ratione habita r. 304., desinit igitur hoc passivum participium in यत्, quod secundum r. 218. declinatur et in feminino अन्ती format. Exempla sunt धूयत् quod agitur (*commotus**) a ध् secundum r. 495. vel a radice synonyma ध्, दृश्यत् quod cernitur a दृष् (**), चीयत् quod colligitur a चि secundum r. 495., कष्यत् quod trahitur, in Mah Drona-Parvan गृहीतम् अतिवीर्येण पञ्चास्येने 'व भोगिना । तथा 'पि परिकष्यन्तम् दृष्टा etc | hunc sicut a praevalido, quique oribus praedito, serpente, captum sic etiam circumtractum postquam viderat, आस्यत् quod sedetur, in Mah episodio रामोपाख्यानम्, ubi legitur. राजसोभिद् उपास्यन्ती समासीना शिलातले । रावण कामवाणार्ता ददर्श 'पससर्प च ॥¹ a Rācschasidibus circumsessam, sedentem in saxi tergo Ravanus, Cami sagittā vexatus, vidit eamque accessit. (Nilacanthus explicat उपास्यन्तीम् voce उपास्यमानाम्),² विशीर्यत् quod frangitur, defringitur (v. pag 23. sl 1611).

ANNOT. Participium passivum in यत् desinens minus est usitatum et grammaticos prorsus fugisse videtur. Primum quum ederem Mahābhārati episodii "Arācham uter ad Indrī coelum etc (Berolini 1821 apud Logier) illud deprehendi, atque in annotatione ad Sundam et Upasandam II 49 id commemoravi. Quod ibi dixi, deinde multis aliis exemplis satis comprobatum reperi. Ceterum conferatur r. 493.

598. मान, आन Part praes Atm suffixis मान vel आन formatur (fem माना, आना), ante quae characteres decem classium reti-

* Indr II 17.

** Sund II 10

nentur et in posterioribus tribus Conjugationibus formarum purarum, praesertim tertiae pers. pluralis, ratio observatur (cf. r. 593.). Classes prima, quarta et sexta suffixo मान् utuntur, decima et ei respondens Causale saepius आन assumunt quam मान्*). Tres posteriores Conjugationes non nisi suffixum आन admittunt, quod corruptione, ex मान् ortum esse videtur. Radices decem classium in r. 324. memoratae formant igitur: बोधमान् h बुध्, प्रच्यमान् a प्रच्, तदमान् a तद्; चौर्याण् rarius चौर्यमाण् a च्र्; द्विपाण् a द्विप्; द्विधाण् a भ् (r. 94.); युज्जान् a युज्; चिन्वान् a चि, तन्वान् a तन्, यनान् (r. 305.) a यु. Anomalorum exempla sint (v. r. 594.) श्रीयमान् a श्रद् (r. 327.), शयान् a शी, (r. 348.), कुर्वीण् a कृ (r. 383. et 94.).

599. Radix आन् sedere format आसीन् pro आसान्.

600. Participium praes. Pass. suffixum मान् addit passivo, characteri y cum radice conjuncto secundum r. 492. sqq.; e. c. दीयमान् a दा (r. 494.), श्रूयमाण् a श्रू (r. 495.), त्रियमाण् a कृ. Cf. r. 597.
601. Part. futuri secundi Atm. suffixum मान् adjungit syllabae characteristicae sy; e. c. हेत्स्यमान् a ह्रिद्, ज्ञेयमान् a जि, तनिष्यमान् a तन् (v. r. 483. sqq.).

602. Praeteritum reduplic. Atm. suffixum आन addit radici, quae ante hoc suffixum easdem vel regulares vel anomalas subit mutationes atque ante vocales terminationum personalium hujus temporis in Atmanēpado Indicativi; conferantur e. c. चिच्यान्, तदुदान्, तेनान् cum चिच् etc. (r. 442.), ज्ञान् cum ज्ञे ab हन् (r. 453.); ईज्ञान् cum ईज्ञे a यज्ञ् (r. 456.). Part. pass. hoc in tempore ab Atm. nihil differt, sed nescio, an unquam occurrat.

603. वत्. Hoc suffixo formatur part. praet. redupl. Parasmai pad-

*) WILKINSIUS classis decimae sic recedentis a tribus reliquis primae conjugationis mentionem non facit

et radicibus, quae in duali et plurali hujus temporis quam tantum continent syllabam, intermedia vocali इ, adjungitur; ceterum radix ante hoc suffixum easdem subit et regulares et anomalas mutationes atque ante personarum terminationes graves; e. c. चिचिवस्, तृदस्, तेनिवस् (r. 442.); इषिवस् ab इप् (r. 432.), ऊषिवस् a वष् (r. 455.), ददिवस् a दा (r. 438^a.), अगिवस् a गी (r. 438. b.). Declinatur hoc suffixum secundum r. 235-238., et femininum e debilissimo themate format उपी, ante quod intermedia vocalis इ abjicitur (cf. r. 236.); e. c. तेनूपी 'a तेनिवस् (v. r. 236.), चिचूपी 'a चिचिवस् (v. r. 237.), तृदूपी 'a तृदस्.

r. 604. Radices लिप् et लिद्, quamquam in duali et plurali Indicativi non monosyllabae sint, tamen intermediam vocalem इ assumere possunt, unde विविशिवस्, विविदिवस् sive विविश्चस्, विविद्वस्. — Radices मिद्, सद् et दाप् anomalas formas efficiunt has: मीद्स्, साद्स्, दाद्स्. Verba derivativa et radices in r. 459. descriptae participium Praeteriti redupl. utriusque Vocis circumscribunt, ratione habita r. 458.; e. c. Par. चोरयामासिवस् sive वभूवस् sive चकवस्, Atm. चोरयाञ्जग्राण vel चोरयामासिवस् vel चोरयाम्बभूवस्.

605. Radix लिद् scire, reduplicatione omissa, cum वस् conjuncta format लिद्वस्, cum significatione part. praes. (cf. r. 356.).

606. त, न. Suffixum त (fema ता); sive intermedia vocali इ sive proxime cum radice conjunctum, format part. praet. pass., et significatione et forma respondens Latinorum participio in tus desinenti (comparentur Nominativi तस्, ता, तम् cum tus, ta, tum). In verbis neutris hoc participium vulgo praeteritum tempus Activi significat, respondens tum participio in tus desinenti verborum deponentium; e. c. आगत (a गम् cum आ) aggressus, etsi etiam passive usurpari potest; e. c. आगतं त्वया ventum est a te. In nonnullis verbis neutris hoc participium praesentis habet significationem e. c. भीत timens

a भी, स्त्रीत *puḍibundus* ab स्त्री, स्थित *stans* a स्था *stare*, शक्त *potens* a radice शक्, quae etiam शक्ति format, quod participium rarius et nonnisi significatione passiva occurrit (e.c. Hiḍimb. IV. 33.). Exempla usitatoris significationis sunt चित *collectus* a चि, पीत *bibitus* a पी, श्रुत *auditus* a श्रु, धृत *inglatus* a धृ, हृत *captus* a हृ, त्यक्त *relictus* a त्यक् (r. 89.), लब्ध *impetratus* a लभ् (r. 83. d^o.), पतित *lapsus* a पत्, विदित *scitus* a विद्, कुशित *qui amplexur tenetur* a कुश्, ददित *cretus* a दद्.

607. Suffixum न (fem ना) in his tantummodo radicibus loco suffixi त ponitur, quae in vocales vel in ग्, च्, झ्, ढ्, य्, र्, et व् desinunt, et semper proxime cum radice conjungitur.¹ ङ् finale in ग् transit et ढ् in न्, e.c. विन्न *perturbatus* a विञ्, रुष्ण *fructus* (vid. r. 94°) a रुष्, भिन्न *perforatus* a भिद्. Conditionibus in regula 94° dictis pro ङ् ponitur ञ् (cf. annot. ad r. 94°.), e.c. विपन्न *perturbatus*, afflictus pro विपञ् a, सद् (v r 80.) Vocales र् et उ in fine radicum et ante र् semivocalem producuntur, e.c. चीण *perditus* a चि, मूर्ण *adversus* a मृ.

SPECIALES REGULAE

608 Radices in आ, desinentes intermediam vocalem र् non ad mittunt, sed nonnullae earum, et quidem स्था, मा, धा et आ, vocalem suam ipsam in leviores र् corripunt (cf. r. 308. a. et annot. ad r. 539.), e.c. द्यात *dictus* a द्या, स्थित*) *stans* a स्था. Radix दा (cf 3) servatā, contra regulam, specialium temporum repetitā syllabā, et abjecta vocali आ, format दत्त (cf. r. 371.).¹ In quibusdam tamen compositis

*) Contra id quod in germanica editione supposit, vocalem र् formarum स्थित, मित्र, द्वित, द्या (a आ) nunc pro radicali habeo, quia स्था et या etiam ante suffixum ति (v r 652), quod semper auxiliari र् caret, in स्थि et मि corripuntur (स्थिति, सम्मिति). Radices धा et आ cum suffixo ति conjuncta non inveniuntur.

formis haec radix syllabam reduplicativam simul cum आ finali abjicit, unde e. c. आत्त (आ-त्त pro आ-दत्त ex आ-दात्त) *sumptus*, व्यत्त (e वि-+ आ-+त्त) *diductus*, प्रत्त (ex प्र-+त्त) *datus* (v. ann. ad Nal. XII. 20. ed. 2.). Radix धा format हित्, ita ut radicalis धू litterae nonnisi aspiratio sit servata; एा *relinquere* suffixo न utitur, ante quod आ finale in leviozem ई sonum convertitur, unde होन- — Quae in आ desinunt radices partim hanc diphthongum in आ partim in इ convertunt; e. c. दात्त, कित् *abscissus* a दो, हो.

609. Quae in इ desinunt radices plerumque suffixum न assu-
munt, mutatā vocali इ in ई et post labiales in ऊ; e. c. स्तीर्ण *ex-*
expansus (v. r. 94°.) a स्तृ, दीर्ण *laceratus* a दृ, पूर्ण *impletus* a पृ.

610. Radices धे et ने diphthongum suam in ई corripunt, unde धीत्, मीत्. Reliquae radices in ए desinentes anomala formant haec: दत्त a दे, उत a वे, वीत् a व्ये, द्यत्त a ह्ये (cf. r. 449 - 452.).

611. ऐ finale plerumque in आ commutatur, cui si duae an-
tecedunt consonantes, paucis radicibus exceptis, suffixum न addi-
tur; e. c. दात्त a दै, पात्त a पै, म्लान a म्ले, आषा a अे.

612. ने *canere* et सी *intere*, *perire* formant गीत्, सीत्. Ex इयै
radice, quae ire significare dicitur, explicantur participia शीत् *frigidus*,
शीन *congelatus* et forma regularis श्यान *lentus*. न् *intere* format
जाम pro जाण, et a radice स्त्ये *circumvelare descendit* स्तीत् vel स्त्यान
vel ad regulam स्त्यान.

613. Quae in consonantem desinunt radices, quod attinet ad
intermedium इ, maximam partem regulas 467. et 468. sequuntur,
quarum radicum nonnullae ad arbitrium utrāque utuntur formā. Ano-
maliae, quas radices in aliis formis puris subeunt, maximam partem
etiam ad hoc participium extenduntur; e. c. डशित a वय् (*), रट्ट a
यत् (**), त्रिद a व्यध् (***). शिष्ट a शास्त्).

*) v. r. 361. et 455. **) v. r. 456. ***) v. r. 331 +) v. r. 363.

614. Multae radices, quarum consonanti finali ङ vocalis antecedit, si vocalem intermediam इ adjungunt, ad arbitrium, *Gunam* assumere possunt, e. c. तोषितं sive तृषितं a तृप् *laedere, occidere*. Plures radices, quarum consonanti finali क् vocalis antecedit, si intermediam vocalem इ adjungunt, *Gunam* assumant necesse est; e. c. मर्षितं a मृप् *tolerare*.

615. Quae desinunt radices in duas conjunctas consonantes, quarum prior nasalis est, ante suffixa त et न proxime, adjuncta nasalem, ejiciunt; e. c. ब्रह्म *ligatus* a ब्रह्म इत्त *incensus* ab इत्त, भग्न *fictus* a भग्न्. Ex duabus consonantibus, quarum prior non est nasalis, posterior abjicitur; e. c. तूर्ण *occisus* a तूर्ण (v. r. 607.). Attamen चक्ष् *dicere* format चष्ट (cf. r. 362.). Ante intermediam vocalem इ utraque consonans finalis retinetur; nonnullae tamen radices penultimam nasalem ejiciunt, e. c. भयित *commotus* a मन्य्.

616. म् finale ante त abjicitur, e. c. गतं a गम् *ire*. Plures tamen radices in यम् exeuntes vocalem अ producunt et म् litteram sicut in aliis formis auctis in न् convertunt (v. r. 95.); e. c. कान्त *amatus* a कम्. — न् finale ex euphoniae lege 92. abjicitur; e. c. हत *occisus* a हन्. — जन *generare* et जन *fodere* vocalem अ producunt, unde जातः, जातः.

617. य् finale ante त vel न abjicitur, e. c. स्फातं sive anormale स्फोतं *cretus, turgidus* a स्फाय् *tumescere*. व्याय् *crescere* format पोतः, पोतः; et; व्यान. क्माय् *concutere* format क्मीतः. — Etiam ण् finale abjicitur, ubi त proxime ei adjungendum est, id quod rarissime accidit; e. c. क्षित *offensus* a क्षिण्.

618. — Radix सह *tolerare* anomalum format सोह (cf. r. 468. n. 14.).

619. — Radices decimae classis et Causalia intermediam vocalem इ recipiunt, syllabam अय् abjiciunt, vocalis incrementum autem retinent,

e.c. चोरित surreptus a चरु, वेदित certior factus a विद्, आवित factus, ut audiat a श्रु.

620. Sequuntur jam ordine alphabetico usitatissima participia, quae vel suffixa त aut न pròxime radici adjungunt, vel quandam anomalam exhibent. Adscripti iis sunt regularum numeri, quarum praeter r. 613. ratio est habita:

इष्ट a यष्ट 456, 89^b.
 उक्ता a वच् 455, 86.
 उक्त a वष्ट 455, 102.^a)
 उत a वे 451.
 उदित a वद्ध 455.
 ठप्त a वप् 455.
 उशित a वम् 361.
 उपित vel उष्ट a वच् 455, 481.
 कान्त a कम् 616.
 छात pro छत a छन् 92, 616.
 गत a गम् 616.
 गाढ a गाह् 102.^a)
 गीत a गी 612.
 गूढ a गूह् 102.^a)
 गृहीत a ग्रह् 386, 486.
 ग्लान a ग्ले 611.
 हृत्त a हृद् 607.
 ह्वित a ह्विद् 607.
 ज्ञात pro ज्ञत a ज्ञन् 92, 616.
 ज्ञीन a ज्ञ्या 386, 608.
 ज्ञीर्ण a ज्ञ् 609.
 दत्त a दा 608.
 दृढ a दृह् 102.^a)

युत a दिव्.
 नष्ट a नह् 468 n. 14.
 नृत्त a नृद् 607.
 पन्न a पद् 607.
 पूर्ण a प् 609.
 पष्ट a प्रह् 336, 87.
 वृत्त a वृह् 615.
 भग्न a भञ्ज् 613.
 भिन्न a भिद् 607.
 भृष्ट a भ्रञ्ज् 336 et 89.^b.
 भ्रष्ट a भ्रम् 615, 98.
 मग्न a मङ्ज् 110^b.
 मूर्ण a म् 609.
 मृष्ट a मृह् 89.^b.
 यत a यम् 616.
 रुग्ण a रुह् 94^b.
 वृढ a रुह् 102.
 लग्न a लङ्ज् 110^b.
 लून a ल्.
 विद्ध a व्यध् 331.
 विन्न a विद् (cl. 6.) 607.
 वीत a व्ये 610.
 व्यक्त a व्रश्च 615, 454.

प्रायित् a शी 348.	मोठ a सद् 618.
शीर्षा a ऋ 609.	स्निग्ध a निद् 103. a. not.
आन्त a अम् 616.	स्थित a स्था 608.
सत्ता a सच् 615.	दित a धा 608.
सन्न a सद् 607.	हीन a हा 608.
सप्त pro स्वप्न a स्वप् 455. b.	दत्त a ह्वे 610.

521. तवत्. Hoc suffixo composito formatur part. praet. act. e. c. कृतवत् *qui fecit* a कृ. Derivatae sunt hujusmodi voces a part. pass. in त्, adhibito suffixo वत्, quod *habentem, praeditum* indicat (v. r. 652); itaque कृतवत् a कृत, *factus* proprie significat *factum habens* i. e. *qui fecit*. Omnes igitur anomaliae participii in त् desinentis, etiam ad hoc derivativum participium extenduntur, et ubi illud secundum r. 607. न suffixo formatur, part. praet. act. exit in नवत्. E. c. इष्टवत् *qui sacrificavit* a यज्ञ, भग्नवत् *) *qui fregit* a भञ्ज् (v. r. 615.). Declinatur hoc participium secundum r. 218. et femininum ई adjungit, itaque कृतवती.

622. तव्य, अनोय, य. Haec suffixa, quorum feminina sunt तव्या, अनोया, या, formant participia fut. pass., respondentia Romanorum participio in *dus*, e radicibus et transitivis et intransitivis; e. c. त्य-ताव्य, त्यदानोय, त्यज्य *relinquendus*, गन्तव्य, गमनीय, गम्य *eundus*, भवितव्य, भवनीय, भव्य *esse debens, futurus*.

623. Suffixum तव्य vel proxime cum radice vel intermediâ इ vocali conjungitur; ratione habita r. 462. sqq. Vocalis radicalis *Guna* augetur, e. c. स्तवितव्य, sive स्तोतव्य a स्तृ (v. r. 464.), हर्तव्य a हृ (v. r. 465.), नद्व्य a नद् (v. r. 468. n. 14.). — आग. *vigilare* contra regulam format. आगन्तव्य pro आगर्तव्य (Hidimbi caedes I, 51.).

624. Suffixum अनोय semper proxime cum radice conjungitur,

*) Participia in नवत् desinentia raro reperiuntur, exemplum est द्विनवत् in *Hitopadeso*.

euphoniae legum ratione habita. Consonantes finales secundum r. 83. nullam subeunt mutationem; vocalis radicalis *Gunam* assumit, paucissimis tantum radicibus exceptis. E. c. भवनीय a भू, वरणीय (r. 94.) a वृ, बोधनीय a बुध, द्वेषणीय a द्विष, भ्रूणीय a भू. — Diphthongi ए, ऐ, औ in fine radice in आ transeunt, e. c. धानीय a धे, गानीय a गी, सानीय a सा.

625. Suffixum य non solum part. fut. pass., sed etiam substantiva et adjectiva varii generis format.

626. Quae in vocales desinunt radices, has sequuntur leges: 1) आ et diphthongi ए, ऐ et औ in ए transeunt,*) e. c. देय a दा, दे, दे et दो. 2) इ, ई, उ et ऊ *Gunā* augentur, औ vero ante suffixum य, quasi littera य esset vocalis (cf. r. 650.), in अय् transit; e. c. चय a चि, नेय a नी, स्तय a स्तु, भय a भू. Emphasis causa उ et ऊ vocales etiam *Priddhim* recipiunt, cuius औ vero ante suffixum य in आय् transit; e. c. स्ताय *necessario celebrandus*, भाय *necessario esse debens*. 3) कृ et कृ vocalis *Priddhi* utuntur, e. c. कार्य a कृ, ताय a तृ; कृ facere etiam कृत्य format (cf. r. 635.).

627. Vocales radicum in consonantem desinentium has sequuntur leges: 1) Penultimum अ *Priddhi* augetur e. c. तान्य a तन्, त्याय a त्यङ्. Excipitur अ ante labiales positum una cum radicibus शक् *posse*, वध् *interficere* nonnullisque aliis; e. c. तय a तप्, नय a नप्, शय a शक्, वय a वध्. Attamen वप्, त्रप् nonnullaeque aliae radices in labialem desinentes *Priddhim* adhibent, itaque वाय, त्राय. Radix छन् *fodere* anomale format, छेय. 2) Penultimum इ et उ in plerisque radicibus *Gunam* assumit, e. c. क्षेय a क्षिप्. 3) कृ plerumque nullam subit mutationem, e. c. दृय a दृक्; in paucis tamen radicibus penultima कृ vocalis *Gunā* augetur, e. c. अय्य a कृक्.

*) I. e. Finales diphthongi in hac sicut multis in aliis formis, analogiam sequuntur य vocalis, quae vi euphonica sequentis य in ए mutatur.

628. च् interdum ante suffixum ग् in क् et simili modo ज् in gutturalem respondentem ग् transit, quae mutatio tamen fere solum in Substantivis locum habet, quae maximam partem sunt generis neutrius; e. c. वाक्य *n.* sermon a वच् *dicere*, भोग्य *n.* frumentum, *opes*, भोग्या *f.* meretrix a भृच् *edere, frui*; ab eadem radice descendit etiam भोज्य *n.* *cibus*.

629. Voces in य् desinentes, quae non part. fut. pass. significant, a praecedentibus regulis varium in modum recedunt, e. c. विनोय *mores*, a नी, क्षय्य *caducus* a क्षि, क्रय्य *quod venale est* a क्री, ad analogiam formarum स्तव्य, भव्य (v. r. 626. n. 2.), चित्य *rogus* a चि colligere (cf. r. 635.).

630. त्वा. त्वा proprie Instrumentalis est suffixi feminini त्, cujus Accusativus त्म् cum Romanorum Accusativo supini conveniens, Infinitivum exprimit. Per Instrumentalem त्वा autem Gerundium formatur, quod notiones *post*, *per* et *cum* indicat, quippe quae huic casui respondeant*). Usitatissime hoc Gerundium notionem praepositionis *post* indicat, quam ob rem plerumque per participium Praeteriti reddi potest, nam e. c. एतावद् उक्त्वा *post hoc dicendi actionem* idem valet atque *hoc factus*. Quare ii, qui ante me de hac re scripserant, Gerundium illud perperum tanquam Participium Praeteriti, sive indeclinabile sive adverbiale proposuerunt. Ubi notionem *cum*-Gerundium in त्वा desinens indicat, id apte per participium Praesentis verti possit; ubi consuetam Instrumentalis rationem *per* designat, Latini Gerundii Ablativus ei respondet. Notetur etiam huius formae constructio cum अलम् et एतन्, quia Instrumentalem

*) Hanc sententiam primo expositam in libro meo «*Conjugations-System* etc. (Frankfurt ad M. 1816)» acutis huius rei investigatione confirmavit Guilelmus ab Humboldt in Schlegelii Bibliothecae Indicae Tom. I. pag. 112. sqq. Tom. II. pag. 71-131.

illa postulant, natura et propria significatio Gerundii nostri dilucide demonstratur.

1. ANNOT. Pānini (VII. 1. 37, 38, 40.) nonnullas Vēdis proprias Gerundii hujus formas affert. Pro त्व्या inventi त्व्यो docet in radice आ similibusque (आत्वाद्य-यण् च), et scholastes praeter आत्वाो solum पीत्वाो exemplum laudat. Corruptas esse censeo has formas, si quidem Instrumentalis significant notionem, mutati vocali आ graviore in leviolem ई (cf. rr. 303. a., 370 et 425. a.). Sin autem Locativi inesset nullo formis आत्वाो, पीत्वाो, tum a आत्, पीत् derivandae essent, addito Locativi suffixo, et इ producto in ई*, ceterum cum Locativo Lendico तन्व्य in स्थितie convenientes, quae forma Locativorum legi magis quam Sanscritum तन्वी respondet. — Ix त्व्यो adjecti enclitica vel pronominali syllaba नम्, ortum esse videtur त्व्योनाम्, eundem in modum, quo न in Vēdis annexum invenitur consuetis, cum Graecis et convenientibus secundae personae plur. terminationibus थ et त्, e. c. दधातुम् pro धत्त e दधात correpto (Pan I c. 1.). Ita pro इन्द्रायाम् invenitur इन्द्रोनाम्. Iam य syllaba in nonnullis radicibus terminationi त्व्या annexum invenitur. - यो यय- dicit Pānini (47), et scholastes affert exempla आत्वाय भगम् et दत्वाय (दत्वाय 631) a दा, quae Dativi prae se ferunt speciem, sicuti इन्द्रोनाम् terminatione cum Accusativo convenit. Sin autem, quod equidem dubito, primis Dativi, posteriori Accusativi esset significatio, id quod exemplum a schol. propositum intelligi nequit, tum nihil esset commune istis formis cum nostro Gerundio, quo Instrumentalis tam formi est quam significatione. Respiciatur praeterea, non omnes Vēdorum proprias formas magis genuinas esse quam eae quibus posteriora scripta ab iis differant, non paucae enim ibi occurrunt formae manifesto corruptae, quas alia scripta Sanscrita non nisi plenas et integras exhibent.

631. त्व्या suffixum vel intermediā vocali इ interpositā vel ipsā cum radice conjungitur, quod si alterum sit, Guna nunquam adhibetur; si vero intermediā vocalis interponitur, in plerisque radicibus ad arbitrium Guna et poni et omitti potest, et in radicibus quibusdam, quae थ habent vocalem penultimā, Guna ponatur necesse

* Cf. Vēdorum Locativum गगो pro गति in schol. ad Pān VII. 1. 39.

est L c. लिखित्वा sive लेखित्वा a लिख् *scribere*, रुदित्वा sive रोदित्वा a रुद् *fiere*, मरित्वा sive मर्षित्वा a मरप् *tolerare*, ग्रथित्वा a ग्रथ् *ire*.

632. Quod attinet ad vocalem intermediam aut ponendam aut omittendam, hoc Gerundium in plerisque radicibus analogiam sequitur participii in त्त्त vel न्त्त desinentis, cuius aliae mutationes et regulares, et irregulares etiam ad hoc pertinent Gerundium, 'e. c. इडा, इष्ट a यद्, उक्ता, उक्ता a वच्, ऊडा, ऊड a वद्, उदित्वा, उदित a वट्, गरोत्वा, गरोत् a ग्रद्, नडा, नड a नद्, विडा, विड a व्यध् (v. r. 620), स्थित्वा, स्थित a स्था, रित्वा, रित a धा (v. r. 608.). —, Exempla, ubi vocalis intermedia ante त्त्वा ponitur ante त्त्त omittitur sunt haec अङ्घ्रित्वा sive अङ्घ्रित्वा, अङ्घ्र a अङ्घ्र् *amare*, लङ्घित्वा, लङ्घन a लङ्घ् *pudore affici* — Ubi participium suffixo न्त्त formatur, Gerundium vocali intermedia plerumque caret Interdum Gerundium utramque admittit formam, ubi part pass unam tantum habet, 'e c सादित्वा sive सोडा, सोडा a सद्

633 Radices स्यन्द् et स्कन्द् contra regulam 615. nasalem suam retinent et finalem consonantem abjiciunt, unde स्यन्त्वा, स्कन्त्वा Etiam द्व् simplex ante त्त्वा suffixum in codicibus manuscriptis hac in re non imitandis plerumque omissum est, 'e c कित्वा pro कित्वा a क्तिद्, दत्वा pro दत्वा a दा (v. r. 608)

634 Radices decimae classis et Causalia, servatis 'et syllabâ characteristicâ अय् et Gunâ, intermediam vocalem इ assumunt, 'e c चोषयित्वा, क्षेपयित्वा (cf. , 619)

GERUNDIUM SUFFIXO य् FORMATUM

635 Gerundium in त्त्त desinens sere solum in simplicibus radicibus admittitur (cf. r. 638), radices compositae (v. r. 653) alio ejusdem significationis utuntur Gerundio, quod suffixo य्, radici semper proxime adjuncto, formatur, et rarissime in radicibus simplicibus

invenitur. Ceterum in efficiendo isto Gerundio leges valent hae: 1) Brevibus vocalibus finalibus त् adjungitur, e. c. विदित्य a दि, प्रस्तृत्य a स्तृ, विकृत्य a कृ. 2) इ vocalis finalis in ईत् et post labiales in ऊत् transit, e. c. अवतीर्य a तृ, सम्पूर्य a पू. 3) Diphthongi finales in आ commutantur, e. c. संव्याय a व्ये, प्रगाय a गै. 4) Quae in aliam consonantem quam gutturalem desinunt radices, penultimam nasalem ejiciunt, radicibus decimae classis paucisque aliis exceptis; e. c. निवध्य a वन्ध, संस्थभ्य a स्तम्भ, परिभ्रश्य a भ्रण्; sed परिशङ्क्य a शङ्क, अवलङ्क्य a लङ्क. 5) इ et उ vocales ante र् et ल् semivocales producuntur, e. c. विस्तर्य a स्तर (cf. r. 495 et 331^a).

636. ह्ये et सो anomala formant ह्यय (r. r. 620.), ह्य (r. r. 330.); c. c. आद्यय, व्यवस्य.

637. Nonnullae radices in अम् et अन् desinentes litteram finalem suam abjicere possunt, ita ut त् sibi adjungant ad analogiam radicum in brevem vocalem desinentium. Hae radices sunt: गम्, नम्, रम्, तान् Cl. 4. et 8., et तन् Cl. 8. E. c. आगम्य sive आगत्य, प्रणम्य sive प्रणत्य (r. r. 94^a), अवमन्य sive अवमत्य. Radix हन् solum हत्य admittit; radices जन् et धन्, si nasalem abjiciunt, vocalem suam producunt, quam ob rem त् litteram non addunt; e. c. सज्जाय sive सज्जान्य. Ceterum anomaliae aliarum formarum purarum etiam heicveniuntur; e. c. प्रविध्य a व्यध (cf. r. 456^a), व्युप्य a वृप् praef. वि (cf. r. 455.).

638. Radices decimae classis et Causalia interdum, - quanquam compositae, in Gerundio in त्वा inveniantur; e. c. निवर्तयित्वा a Causali निवर्तय e वृन् (Savitr. V. 60.). Ante suffixum य Causalia et decimae classis radices characterem अय् abjiciunt, vocalis radicalis incrementum autem retinent; e. c. विकार्य a कार्य e कृ. Ubi penultimum अ radicale non producitur, अय् syllabam retineri dicitur; e. c. विगणाय्य a गण् (Cl. 10.) numerare.

ANNOT. Hoc Gerundium cum Participio futuri pass. in य् desinente cognatum esse,

sicut Latinum Gerundium cum Part. ejusdem significationis convenit, recte monuit illustrissimus Guil. ab Humboldt in praeclara dissertatione quam supra laudavimus (*Indische Bibliothek* Vol II p. 130 et 131) Eodem enim suffixo in utraque lingua originem trahunt Gerundium et participium illud, quod in Sanscrito non nisi eo differt a Gerundio, quod hoc — ut equidem puto, quia fere semper praefixa praepositione est aggravatum^{*)} ad puram radice formam intendit^{*)}, quum e contrario participium, tam simplex quam compositum usitatum, formam radice hanc tam prae se ferat. Eadem plane ratione Gerundium in त्वा et Infinitivus in तुम् desinens inter se differunt, Accusativus तुम्, propter levius suum pondus, radice auctam formam sibi adjungit, quum gravior Instrumentalis त्वा terminatio puram vel correptam radice formam praeferat (cf. r. 127 b) — Quod ad casus instrumentalis terminationem in hoc Gerundio omnissam attinet, hac in re miram cum lingua Zendica deprehendi similitudinem. Non enim admittit lingua Zendica in casu Instrumentali litteram euphonicam, quam Sanscrita themata masc. et neut. in vocalem desinentia inserunt, antiquior *Vedorum* dialectus autem nonnumquam omittit (r. addenda a l. r. 125), ex quo apparet, non ad primaevarum linguae strictam insertum illud non pertinere. Prae declinationis, omisso non euphonica, et finali non in ए mutato, Instrumentalis in आ exiret, quae vocali contineretur tam finali thematis quam आ terminationis, ita ut e c. thema निर्गम्य actio ex eundi formaretur निर्गम्या, quod tempore quo origo hujus formae non clare sentiebatur, ad diminuendum terminationis pondus — propter vocem in initio praepositione aggravatam — facile in निर्गम्य corripui potuit^{**)}. Cum ea, quam primitivam putamus, Gerundi nostri forma निर्गम्या in lingua Zendica accurate illi conveniunt Instrumentales, qui a monosyllabo in a desinente themate descendent. Ita legimus in Vend. Sād (in codice a BURROUFIUS edito p. 46) kha qdā'angha vāzā esathrō ahi tuā potestate pollens rex es^{***)} ubi kha venit a themate kha, quod ortum est a Sanscrito ह्य, id quod primus E. BURROUFIUS de litteris

*) Conferantur semina abstracta veluti मृया sustentatio विषा scientia cum Gerundis मृय, विषा

**) Respicitur Latinae vocales a mutatio in leviores: in compositis vel reduplicatis formis (contingo tetigi), vel in priorum compositorum membris (taniger pro lana ger)

***) Anquetilius vertit « Vous êtes le maître et d'obtenir ce que vous désirez de grand »

Zendicis optime meritis, observavit. Cum corruptis vero nostri Gerundii formis निर्गम्य conveniunt Zendici Instrumentales earum vocum in *a* desinentium, quae e pluribus syllabis sunt compositae, quia *d* in fine polysyllabarum vocum fere semper corripitur.*) Exempla sint *zadā* et *azadā* voluntate et non-voluntate***) (l. c. p. 12.), quae a themate ipso non differunt, quod e Sanscrita radice *अप्* *amare*, suffixo *अ* ortum est. Praeterea huiusmodi Instrumentales saepe occurrunt in locutionibus velut: *ana barešmanu*, vel *barešmana paññ bēreša*, quas Anquetilius reddit per «*Avec ce Darsom, avec le Darsom d'est.*» Hic *ana* quod *diu* pro praepositione habui, quum a consueta Sanscriti Instrumentalis forma satis differat, significatione respondet nostro *अनेन*, et formā cum stirpe pronominali *अन* ipsi convenit. *Bēreša* respondet Sanscrito *भूत*, ad cuius Instrumentalem *भूतेन* eandem habet rationem atque Gerundium निर्गम्य ad formam, quam ex praevaletente linguae usu expectaveris, निर्गम्येन.

639. *अम्*. Hoc suffixo cum Accusativi characterē, ut mihi videtur, adverbialiter posito (cf. r. 683. 2.) formatur Participium adverbiale; e. c. *उरांसि प्रतिपेपं युध्यते* «*ratione pectora conterente pugnatur*». Plerumque repetitur hoc participium adverbiale, ita ut repetitionem actionis significet; e. c. *चेतं चेतम् saepius meditabunde****). — Vocales finales *Vridhdh* assumunt, penultimae *Gunam*, exceptā penultimā *अ* vocali, quae *Vridhdhi* producitur. *आ* finali et diphthongis finalibus, quae omnes in *आ* transeunt, *य* euphonicum adjungitur. E. c. *चायम्* a *चि*, *भावम्* a *भ*, *कारम्* a *क*, *पेपम्* a *पिप*, *योयम्* a *युय*, *नाशम्* a *नय*, *दायम्* a *दा*, *दे*, *दे* vel *दो*.

640. *तुम्*. *तुम्*, quo Infinitivus formatur, Accusativus est suffixi *त्*, quam ob rem cum Gerundio in *त्वा* desinente Infinitivus est cog-

*) In nonnullis tamen *Leschnu* capitibus nonnisi *a* longum in fine vocum invenitur, ita ut etiam *a* quod naturā suā breve est, productum sit scriptum, e. c. *वा* pro *व*.

**) Anquetilius vertit «*entraîné ou non entraîné par ses passions*».

***) In antiquioribus scriptis rarissime, vel nunquam, hoc participium invenitur, ita ut in toto Mahābhārato ne unum quidem exemplum me invenire meminerim.

natus. Ambo enim eodem suffixo a radice deducta abstracta sunt Substantiva, quorum utrumque in uno casu solum est servatum, et sicuti omnia Substantiva neque tempora neque verbi genera distinguunt; eundem tamen casum ac respondens verbum postulat utrumque*). Infinitivus propter leviores ipsius terminationem *Gunae* incremento auctâ radicis formâ utitur. In vocali intermediâ इ (interdum ई) adhibendâ vel omittendâ eadem atque ante suffixum futuri primi valent leges (v. r. 462-469.); e. c. भवितुम् a भू, हतुम् a ह, यद्गम् a यद्, योक्तुम् a युक्, गन्तुम् a गम्, चोक्तुम् a च्छ (r. 468. 14.), ग्रहितुम् vel ग्रहीतुम् a ग्रह. Radices decimae classis et Causalia retinent अय् syllabam, cui vocalem intermediam इ adjungunt; e. c. चोदयितुम् a च्छ, जेपयितुम् a जेपय ex क्षिप्.

ANOT. 1. Terminatio त्वम् quae teste Panini III. 4. 14. in *Vedorum* Infinitivis adhiberi potest, ad causam exprimendam, quâ aliquid agitur, item a suffixo तु, non a त्व (cf. r. 652.) mihi descendere videtur, Accusativi signo अम् posito pro भू, ad analogiam formae भुवम् a भू (r. 123. 2.). Exemplum «कर्त्तुं हविः» offert scholiastes.

ANOT. 2. Non tantum in Accusativo et Instrumentali, quos abstractum Substantivum suffixo तु formatum in vulgari Sanscrito solos reliquit, sed etiam in nonnullis aliis casibus, ad analogiam Infinitivi formati, antiqua *Vedorum* dialectus, teste Panini**), suffixum तु exhibet 1) Dativus occurrit sub formis तवे et तवै***), quae posterior femininum hujus suffixi genus confirmat, quod jam dudum ex Gerundii forma त्वा conjeci. Exempla scholiastes offert haec: सूतवे a सू, omissi *Gunâ*, गन्तवे a गम्, कर्तवे a क्, हतवे a ह, यातवे a या; अन्वेतवे ab ह. 2) Ablativus (तास्), qui in omnibus a scholiasta commemoratis exemplis a praepositione प्रा vel आ est postulatus, et cum Genitivo, in modum aliorum substan-

*) De infinitivi variis constructionibus disserui in annot. ad Indr. I. 16. 4. vide etiam annott. ad Nal. III. 20. 6. X. 14. a.

**) III. 4. 9, 13, 14.

***) Servatâ Gunâ ante terminationem graviorem contra regulam 127. 6.

tivorum, est constructus, vel sine alio nomine ei apponito Radices quae hanc Ablativi formam in *Védicis* conservarunt sunt octo hae स्था, दृ, झ, वृ, वद, दान्, तम्, चर्, unde स्थातोस्, एतोस्, कर्तोस्, हेतोस्, वदितोस्, दानितोस्, तमितोस्, चरितोस् * c पुरा सूर्यस्यो 'देतोर ग्राधेय । ante solis ortu in tradendus (vel ponendus etc v Gloss धा c आ) Lundem in modum, sed cum antiquiore, in Sanscrito perditā, femininā Ablativi terminatione *dt**) in lingua Zendica Infinitivum constructum deprehendi in Vend Sad (ed BURNOUFII) p 83 para avanghē aīnō dāonghaot**) para apō para xēmō para urva r(a)ydo para geus cātvaarepatistanydo dāonghaot para nari bi-patistanahē aīadnō xanthodt I e ante hujus coeli creationem ante aquae ante terrae ante arboris ante vaccae quadrumaninae creationem ante hominis bi-mammī puri generationem — Hec xanthodt respondet Védico Ablativo दानि तोम्, omisso intermedio दृ, et formatum ex themate xanti generare a radice xan (in tempore praes xasdm; V S p 182 cf r 3 5) ita ut ante *dt* terminationem u finale trans erit in v ante quam semivocalem *t* in *th* mutatur***) 3) Genitivus Infinitivi item in तोत् desinens conservatum videmus nonn si in constructione cum ईश्वर domi n is hac in locutione significans potis copax Scholiastes tradit exemplum ईश्वरो ऽभिचरितो । copax aggrediendi

ASNOT 3 Nonnullae aliae *Verborum* propriae Infinitivi, vel si velis Gerund i, formae sunt hae 1) cum Dativi terminatione दृ vel ऐ, ad causam exprimentam quā aliquid agitur, occurrunt formae in दृ, ऐ, से, असे, अध्ये et स्यी (Pān III 4 9, 10, 11, 14, 15) desinentes Duae priores sunt Dativi vocum radicalium (v r 641) exempla a Panini vel scholiasta ejus exhibita sunt haec दृष्टो ऽ दृष्ट्वा (दृष्टो विद्याय सूर्यम्), विष्ये ऽ प्या v r 160 (विष्ये ऽन्याह्ताग्नि), अचमारे ऽ गाह्, अचचने ऽ चन्, प्रये ऽ प्री adjectā Guna — Quae in से vel असे exeunt formae, radicem verbi substantivi, ut equidem puto, continent aut integram aut abjecta vocali अ (cf r 365), ita ut Dativi character दृ huc auxiliari radici sit adjunctus, qua in re

*) Ad analogiam fem minorum Genitivorum in यात् desinentium (v r 130 3) Pro *t* vel in fine vocum vel in medio ante consonantes posito, lingua Zendica propriam quandam habet litteram, quam nullo s gno huc distinguimus

**) Ablat a themate dāonghu

***) Ex generali euphoniae lege, quam primus E. BURNOUFIUS ingeniose observavit

illi Infinitivi mirandam analogiam exhibent cum Graecis in *σαι* (*παλαι, λυσαι*) et iis respondentibus Latinis in *se* vel *re* (*pos-se, es-se* vel *ed-ere*).*) Exempla vel aucti vel parâ radici formâ laudantur haec: वच्चे = वच्च्, मेपे = मी (वच्चे रायस् ता वा मेपे रथानाम्), औचने = औच् (आत्वे दात्ताय औचने), प्रेपे = प्री, अय्यत्ते = अयि (v. r. 51.). — Quae in अय्यी desinunt formae, ut equidem puto, Dativi sunt feminini suffixi धि interjecti vocali अ (v. r. 127. b. et cf. वत्तति *nox* a rad. वस् *habitare* suffixo ति et interjecto अ), धि autem variatio esse videtur suffixi fem. ति, quo abstracta formantur Substantiva, quibus cognati sunt Lithuanici et Slavici Infinitivi in *i* desinentes, e. g. Lith. *būti* Slav. *byti* esse (cf. भूति *existence*). Ceterum haec Féderum suffixo धि terminata Abstracta ad illa in ति desinentia eandem habent rationem atque अधर अधम *inferior infimus***) ad consuetas Comparativi et Superl. formas per तर et तम effectas. Exempla in schol. ad Panini. exhibita sunt haec: उपचर्ध्यै = चर् (कामम् उपचर्ध्यै), ग्राङवर्ध्यै = ड् *ex euph.* (v. 51. इन्द्राग्नी ग्राङवर्ध्यै), अय्यर्ध्यै = अयि (v. 51.), पिबर्ध्यै = पिब, मादयर्ध्यै = मादय + मद्. — Forma in ह्यी desinens, formâ radici auctâ, nonnisi in duabus a Panini propositis occurrit exemplis, interpositâ auxiliari vocali ह, quâ सू ex euphon. lege 101^a. transit in प; unde रोहिण्यै = रुह् अत्रव्ययिण्यै = व्यय् praefixo अ privativo. Cum Desiderativis quandam similitudinem offerunt haec formae, ita ut repetita syllaba sit abjecta et desiderativo characteri सू suffixum ह vel ई sit additum (v. haec suffixa in r. 645.), ये enim in Dativo femin. tam ab ह quam ab ई derivatur.

2) Cum Accusativi vel Genitivi terminationibus radici ipsi, tanquam Substantivo abstracto, adjunctis; ita ut Accusativus cum verbo युक्त्वा *posse*, Genitivus cum ईश्चर *potis, cupax* sit constructus. Exempla traduntur haec विभाद्रम् = भद्र, formâ radici auctâ (अग्निं दे देवा विभाद्रं ना शवान्बुधन्), अपलुपम् = लुप् cum formâ radici purâ (अपलुपं ना शक्नुवन्), विलिखस् = लिख (ईश्चरा विलिख)

3) Cum terminatione एन्य ad causam quâ aliquid agatur exprimendam (III. 4.

*) V. librum meum *Conjugation-System* p. 94. et 107. et *Analytical comparison of the Sanscrit etc.* in libro *Annals of oriental literature* p. 51, 54

**) Haec vocabula una cum ग्राम् *subter* jam alibi deduci a stirpe demonstrativâ ग्र (v. r. 270)

३४). Exemplum ददुषीमः; fortasse mendosum est pro दिदुषीमः a *Deu. lexico* दिदुष् + दृञ्.

FORMATIO VARIORUM SUBSTANTIVORUM ET ADJECTIVORUM

611. Complures radices sine ullo adjecto suffixo abstractorum Substantivorum generis feminini significationem assumunt, sive simplices, sive cum praepositionibus conjunctae, e. c. आशा et मनसा *missum*, प्रतिष्ठा *promissum*, प्रतिष्ठा *gloria* (v. r. 10⁹.), आभा *splendor*, प्रतिभा *mens*, धी *cogitatio*, irregulariter formatum a radice धी *cogitare*, भी *metus*, ह्री *pudor*, रघु *certamen*, जम् *fames*, मङ्गु *granulum*, मन्त्रङ्गु *fortuna*, पर्यङ्गु *perfectio*, सायङ्गु et विप्राङ्गु *infortunium*, भाङ्गु *lux*, द्याङ्गु *vis*. Rarius nudae radices appellativorum substantivorum significationem habent, veluti पक्ष *in pes* (*avis*).

612. Omnes radices, e Grammaticorum sententia, nullo suffixo adjecto, in fine compositarum vocum collocari possunt, ita ut significatione cum participio praesentis conveniant, semper tamen perpetuum qualitatem vel actionem exprimant. Harum compositionum prior pars Accusativi vice fungitur a posteriore, voce radicali, quia et participio, postulati;*) e. c. उन्मयो *aquam habens* (v. r. 170.), धर्मोद्धार *officiorum gnarus*. Neque tamen multa hujusmodi composita videntur frequentia, et maximam partem sunt Substantiva appellativa, e. c. प्रज्ञाङ्गु *ri* (v. रञ्ज् et जङ्) *serm* vel *gr. s* *daemonicus*, proprie *carnem edens*. Tuam cum Adjectivis et Praepositionibus hujusmodi voces radicales compositae inveniuntur; e. c. मन्दभाङ्गु *infelix*, proprie *paucus partiens* a भाङ्गु *partiri*, पदित्राङ्गु *mendiculus ex voto*, proprie *circumiens* a द्याङ्गु *ut* (v. r. 643.).

613. Radicibus in brevem vocalem desinentibus littera न् ad-

*) Cf. Latina hujusmodi composita veluti *artifex* (*fec-er*) *fulcra*.

ditur, ut majoris ponderis fiant, e. c. कर्मदत् *facinus faciens* a कृ, सर्वदित् *omnia vincens* १ द्वि*) Nonnullae radices quarum finalem litteram अ vocalis praecedat, hanc vocalem producant, e. c. भारवाद् *onus ferens* a वह् *ferre*, nonnullae anomalam mutationem subeunt radices, e. c. वृ a radice वृ *vocare*

644 Radices गम्, यम्, मन्, तन् consonantem finalem abiciunt atque त् addunt, ut similes quae in brevem vocalem desinunt, e. c. अरण्यगतम् *in silvam tens*

645 Iam sequuntur, ordine alphabetico disposita, omnia suffixa *Kridantorum*, cum usitatissimis *Unādibus* अ, अक, अण्ड (*Unādi*), अत् (*r* 593-598), अय, अन् (*Unādi*), अन, अणि, अनीय (*r* 622), अन्त, अम् (*r* 639), अल (*Unādi*), अस्, आ, आक, आन (*r* 598, 602), आय्य, आरु, आन्, इ, इक, इत् (*Unādi*), इत्, इन्, इर (*Unādi*), इल (*Unādi*), इय (*Unādi*), इस्, ई, उ (*Krit et Unādi*), उक, उत्र (*Unādi*), उर, उल (*Unādi*), उस्, ऊ (*Unādi*), ऊक, ऊय, एन्य (*Unādi*), एर (*Unādi*), एलिम, ओर (*Unādi*), त (*r* 606 sqq), तव्य (*r* 622), ति, त् (*Unādi*), त्म् (*r* 640), त्, त्र, त्रिम, त्वर, त्वा (*r* 630 sqq), थ (*Unādi*), थक, था, न, नश्, न्, म (*Unādi*), मन्, मर, मान (*r* 598 sqq), य (*r* 625 sqq et *r* 635 sqq), या, र, रु, रुक, लुक, वन्, वर, वस् (*r* 603), वि, रु

अ suffixo formantur a) Substantiva vel Adjectiva quibus significatur aut praeditum esse aliquem qualitate eā, aut facere eum id, quod radix exprimit. Hujusmodi voces saepe per participia praesentis temporis recte possunt, a quibus eo tamen valde discrepant, quod actum vel qualitatem perpetuam, non intra fines praesentis temporis coercitam exprimunt. — Haec adjectiva sive nomina agentis, nisi appellativorum significationem habent ut क्षिप्त *navis* (proprie *natans*) a क्लृ, सर्प *serpens* (proprie *tens*) a हृप्, plerumque aut in fine compositorum inveniuntur aut conjuncta cum praepositione quadam vel particula inseparabili e. c. धर्मक्षि *officiorum*

*) Cf. Latina *comes com* *tis eq* *es equ* *is* etc ubi radicem *i* ire eadem ratione adjecto *t* auctam video sic etiam *st* *t* pro *stat* in *superates* *stis* etc

gnarus, प्रिय *sapiens, prudens* a ग्रा *novisse* Adjectivorum huius generis, quae simplicia inveniuntur, exempla sunt ऋतु *nidus, pulcher* et शीघ्र *curus*. — Vocales finales plerumque Gund, nonnunquam Friddhi augentur, aut eas tantum mutationes subeunt quae legibus euphonicis praescribuntur आ finale abijcitur, diphthongi aut abijciuntur aut mutantur secundum leges euphonicas Vocales quae finalem consonantem praecedunt plerumque non mutantur, raro Gunam admittant, अ tamen vocalis in eo loco posita nonnunquam Friddhi augetur Etc. अय *virens* a शि, स्तत्र *collaudans* a स्तु, धर *tenens* a ध, प्रिय *amans, amicus, carus* a प्री . (v. r 51), द *dans* a दा, गाय *sive ग cantans* a गी, भिद *indens* a भिद, तुर *texans* a तद, पच *coquens* a पच्. Omnia quae attulimus exempla, non inveniuntur nisi in fine compositorum, प्रिय adjectivo excepto

Nonnullis huiusmodi nominibus quaedam substantiva praemittuntur in accusativo casu, cuius sensum exprimunt, e c ex अरि *hostis* et दम *domans* formatur अरिन्दम, e उर *urbs* et दर *findens* (a radice रु) formatur पुरन्दर *qui urbes exscindit*, quod Indes cognomen est, e भय *metus* et कर *faciens* formatur भयकर *metum faciens, terribilis* Sunt substantiva quae in ejusmodi compositione irregularem Accusativi formam assumunt, e c ex उरन् *n. pectus* et गम *sens* formandum fuisset उरगम, formatur vero उरयम *anguis proprie pectore lens* quod derivandum est a themate ceterum inusitato उर *pectus*, unde etiam deducuntur उरग et उरय eodem sensu Ne significationem quidem propriam in his exemplis retinet Accusativus *) — Ex वस *res opes* quamvis neutrius generis sit, et धर *tenens* formatur वसुन्धा *f terra* (proprie quae divitias continet), ex मरौ autem, omissa Accusativi nota, formatur मरौधर *mons* (proprie qui terram tenet), et ex illo ipso वस, cum ध composito (quod deducendum est a radice धा *tenere*), formatur वसुधा *f terra* non वसुन्धा एन् *occidere* per suffixum अ irregulariter format घ (v. r 35), etiamque, अन् syllabâ dejectâ, ए Eandem analogam sequitur radix जन् *nasci* unde formatur ज्ञ *natus* **) — E radice एन् regularis quoque formatio

*) Ex his minus regulariter formatis vocibus omnino non coniecendum est, nasalem consonantem horum compositorum diversae ab Accusativi nota originis esse. In plerisque enim in form s et sensus et forma plane eadem est atque Accusativi, et recte FORSTERUS ejusquam divimus ratione, rem explicavit.

**) न finale vocabulorum हृ et ग जure a grammaticis suffixum dicitur Nam si न् radicalis consonans esset dejectâ, formandum fuisset ex regula 611. हृन् et गन्

हन efficitur. — Quaedam formae Causales retinent characteristicam syllabam अय् ante अ suffixum, e. c. वेद्य *certiorem faciens* a विद्. Nonnulla adjectiva in अ desinentia post particulas स्तु et दुर् passivam habent significationem; e. c. सुखार् *facilis*, दुष्कार *difficilis* (v. r. 73.), दुर्लभ *difficilis adeptu*, दुर्धर्ष *qui difficile domatur*, दुस्तर *difficilis transgressu*.

δ) Formantur per अ suffixum etiam Substantiva abstracta plerumque masculini generis. Vocalis radicalis Guna, nonnumquam Friddhi augetur; अ vocalis ante consonantem finalem posita, Friddham assumere solet; palatinae च् et ज् ante suffixum अ in sibi respondentibus gutturalibus क् et ग् transennt. Exempla sunt: जय m. *victoria* a ज्ञि, लय m. *solutio* a लो, भय n. *metus* a भी, पाक m. *coctura* a पच्, वेग m. *celeritas* a विञ्, भेद m. *fissio* a भिद्, त्याग m. *desertio* a त्यञ्, योग m. *conjunctio* a यञ्, रोक n. *lumen* a रुच्, हर्ष m. *gaudium* a हृप्.

क format nomina agentis masculini generis et adjectiva quaedam. Vocales finales Friddham, penultimae Gunam assumunt; penultimum अ vero plerumque Friddhi augetur, e. c. नायक *dux* a नो, पाचक *coquus* a पच्, नर्तक *sultator* a नृत्, साधक *utilis* (sem. साधका) a साध् *perficere*. Feminina Substantivorum in अकी desinunt, Adjectivorum, in अका, e. c. नर्तकी *saltatrix*, खनका *quae fodit*.

आउ (Undi) format भ्रातृ m. *dominus, maritus* a भृ, adjecta Guna, et fortasse स्राउ m. *avis* a सृ.

थ cum Guna abstracta format substantiva masc. e. c. जयथ *tabes* a ज्ति, वैपथ *tremor* a वैप्, वमथ *vomitus* a वम्.

नू (Undi) format nomina agentis et appellativa, e. c. राजान् *dominus, rex* a राञ् *regere*, तक्षन् m. *faber tignarius* a तच् *tenuem facere, frangere*, व्यपन् m. *cognomen Indri: pluvis* a व्यप् *pluere*; स्नेहन् m. *amicus* a स्निह्. Fortasse huc referenda sunt etiam haec: रूपन् m. *sol* (quia nutrit terram) a रूप *nutrire*; स्रवन् m. *sol*, quod vulgo derivant a सृ धृ. verisimilius est autem, id positum esse pro स्रवन् a radice सृत् *splendere* suffixo वन्; श्लोदन् m. *luna* a श्लिद् *madere, plorare*.

नि cum Guna admodum frequens est, et format 1) substantiva generis neutrius, plerumque abstracta, sed nonnulla quoque appellativa, e. c. चयन् *collectio* a चि, भवन *exuberantia* a भू, भरण (v. r. 246) *aromatizatio, nutritio* a भृ, भेदन *excorsio* a भिद्, शोचन् *lustratio* a शृच्, हर्षण *delectatio* a हृप्, नयन *oculus* a नी *ducere* (cf. suffixum न्), शयन *lectus* a शी *dormire*, वदन *os* a वद् *loqui*, भूषण *ornamentum* a भूष् *ornare*. — 2) Nomina agentis generis masculini, praesertim ex formis

causalibus radicalibusque decimae classis. Utraeque characterem *अय्* ante hoc suffixum, deperit e c *नन्दन्* qui *delectat* a *नन्दस्* quod est causale a *नन्* e *नन्दः* निषेदन *occisor necans* a *नृ* el 10 (v r 104), *गर्गिन्* *sultator* a *गृ* el 4 — Fem nimum huiusmodi vocabulorum in *अन्* desinit, e c *अननी* *genuris* a *अन* — In *अन्* desinentia quaedam abstracta substantiva inveniuntur, praesertim e Causalibus radicibusque decimae classis orta, e c *यात्या* *causa* a *या* *यत्* *Gaus* e *य्*

अनि Rarissimum hoc suffixum abstracta substantiva format generis feminini, quae cum negativis particulis conjuncta sunt, neque inveniuntur nisi in imprecationibus. Vocalis radicalium *Gun* 1 augetur, e c *अचेतनि* *amusa cogitationis* a *चित्*, *अशोचनि* *amusa istae mora* a *शोच*

अन्त adjectiva et appellativa substantiva format, praesertim ex formis causalibus quarum finalis syllaba *अय्* retinetur, e c *नन्दरन्त* *delectans* a *नन्दस्* — Derivatam mihi videtur hoc suffixum a fortiori themate participii praesentis *पर* a *हृ*ecto *अ* *अन्त* (*Undd*) format *चपल* *tremens* a *चपृ* *ut movere* atque in fine multorum vocabulorum incertae originis invenitur

अन् cum *Gund* format substantiva neutra variae significationis, e c *चेतन्* *mens* *अन्ति* *cogitare* *वचन्* *sermo* a *वच्* *loqui* *पयन्* *luc* a *पो* *habere* *घागन्* *vestis* a *घा* *vestire* *अ* radicali per *Frudum* producti — Complura substantiva in *अन्* desinentia originis incertae sunt, vel perspicuam non habent rationem ad radices ex quibus grammatica ea explicant, e c *शितन्* *corpus* et *आभन्* *aqua* a radicibus *शृ* et *आ* descendere dicuntur — Nonnullae voces in *अन्* desinentes masculini generis sunt *अस्त्रन्* *Apsarus* *nympha* quod derivatur ab *अय्* *aqua* et *स्त्र* *ut semini generis est* (cf r 230).

आ femininum suffixi *अ*, de quo supra dictum est, format nomina actionis feminini generis aliaque substantiva abstracta, nonnullaque appellativa, partim cum *Gund* e c *क्षिप्ता* *jactatio* *न्यरा* *desiderium* *तथा* *fames* *श्रान* *senectus* a *शृ* *senescere* *मरा* *specus* a *मृ* *abscondere* *लेखा* *luna* a *लिप्* *scribere* Saepissime *आ* suffixum formis desiderativis additum invenitur e c *दित्वा* *cupiditas habendi* a *दृ* *दृम्*, *दित्वा* *cupiditas bibendi*, *सु* a *पा*, *चित्वा* *cupiditas facendi* a *चृ* (v r 539).

आक usu non satis frequentatum, format nomina agentis masculini generis, quorum femina in *आयो* desinunt e c *भिक्षाक* *mendicus* *भिक्षायी* *mendica*.

आय्य usu non frequentatum, format adjectiva vel nomina agentis adjecto *Gur*ae intere

mento; e. c. श्रवाय्य *audiens, auditor* a श्रु. — Causalium et decimae classis character अय् retinetur.

आह् rarissimum est formatque adjectiva, additā Gund; e. c. श्राह् *nocens* a अ, वन्दह् *urbanus, elegans* a वन्द्.

आल् rarissimum, assumtā Gund format adjectiva veluti शयाल् *dormiendi cupidus* a शी. Syllaba अय् Causalium et radicem decimae classis retinetur; e. c. स्पृयाल् *avidus* a स्पृह् (v. r. 312.).

इ tantum cum radice धा *tenere* conjunctum usu frequentatur formatque ex illā, cum praepositionibus compositā, substantiva masc. variae significationis. आ finale radicis abjicitur, e. c. सन्धि *conjunctio, pax* etc., अन्तर्धि *interitus*, विधि *lex, praeceptum, fatum*, निधि *thesaurus*. Deinde इ nomina actionis generis feminini format, quae fere solum in interrogationibus responsisque, et quidem rarissime inveniuntur. Vocales finales Friddham, penultima Gunam assumunt, अ tamen semper Friddh afficitur, e. c. ज्ञायि *victoria* a ज्ञि, कारि *actio* a कृ, बोधि *cognitio* a बुध्, गादि *sermo* a गद्. — Tum इ format nomina agentis, appellativa et adjectiva, quae assumunt syllabam reduplicativam; e. c. चक्षि *m. qui facit* a कृ, शग्नि *m. ventus* a गम् *ire*, जग्नि *m. genus quoddam armorum* ab हन् *necare* (v. r. 453.), रुधि *m. f. n. tenens* a धा. — Etiam adjectiva format suffixum इ ex formis intensivis, e. c. सासहि *qui multa perpetuat*. Denique, vocali radicali per Gunam auctā hoc suffixum in quibusdam compositis appellativis et adjectivis ejusdem significationis est atque अ suffixum, e. c. शकृत्कारि *m. vitulus (proprie qui stercus facit)*, उद्-रम्भरि *m. f. n. vorax (qui nutrit ventrem)* ab उद् *n. venter* et भृ *nutrire, conservare*.

इक् usu non frequentatum, format nomina agentis et adjectiva, e. c. खनिक *m. qui fodit* a खन्. Femininum hujus suffixi est इका quod interdum idem significat ac si femininum esset suffixi अका e. c. पाचक *coquus*, पाचिका *coqua*.

इत् (*Unddi*) format सरित् *f. fluvius* a सृ *ire*, terminatque nonnulla alia vocabula quorum origo minus est perspicua.

इल् usu non frequentatum format adjectiva, nomina agentis, et appellativa e radicibus decimae classis, quae retinent syllabam characteristicam अय्; e. c. गदयिल् *m. f. n. loquax* a गद् *loqui*, स्तनयिल् *m. nubes, tonitru* a स्तन् *tonare*.

इन् usitatissimum est formatque adjectiva et nomina agentis aeque ac suffixum अ; ita tamen, ut इन् suffixo terminatae voces saepe etiam ad praesens tempus referantur

et significatione cum participio praesentis conveniant, non tamen cum Accusativo construuntur (v. Nalium XL. 21. Indralôk. V. 13.). Praecipue, nisi semper, in fine compositorum hae voces inveniuntur. Vocales finales *Ṛiddhi*, penultimae *Gunam* assumunt, penultimum *अ* tamen semper *Ṛiddhi* afficitur, et *आ* finali euphonicum *य* apponitur. Causalia radicesque decimae clausis *अय्* characteristicum abijciunt. Exempla sunt: मनोरुग्नि *animum rapiente* & ए, प्रासादशायिन् *qui solet in palatio dormire* & जी, वधेपिन् (वध + एपिन्) *caedis cupidus* & इप्, अमर्षिन् *intolerans* & मृप्, पुरवासिन् *oppidanus* & वस्, हिप्निपातिन् *hostes caedens* & पातय्, शतयोजनयायिन् *centum Yôdchana lens* (Nal. XXII. 9.) & या. V. r. 222.

इर (Unddi) format मृदिर *voluptarius, teneri deditus* & मृद् *gaudere*, स्थिर *stabilis* & स्था *stare*, क्तिरि *m. ensis* & क्तिद् *findere*, गिदिर *n. fulmen* & भिद् *findere*. Femininum इरा format मदिरा *potus uebrians* & मद् *uebriare*.

इल (Unddi) format पथिल *m. ira* & पथ् *ire*, अनिल *m. aer*, & entus ab अन् *spiritum ducere*, मृदिल *n. sulca* & मृद् *tegere, abscondere*, वयिल *pater* & वय्.

इप् (Unddi) Hoc suffixo fortasse formatum est अविप *m. mare* ab अच् *movere*, मरिप *m. bubulus* & मृद् *crescere*.

इस् cum *Gunā* format nonnulla substantiva generis neutrius; e. c. उयोतिस् *stella* & इय् *splendere* (v. r. 232.).

ई format abstracta substantiva feminina quae communem multorum ejusdem actionis functionem indicant. Radix semper conjuncta est cum वि + आ. Vocales ante finalem consonantem positae *Gunam* assumunt, अ tamen *Ṛiddhi* afficitur; e. c. व्याक्रोशी *mutuus clamor* & क्रुप्, व्याससी *mutuus risus* ab एस्.

उ ex Desiderativis adjectiva format, quae participii praesentis significationem habent, e. c. चिकीर्ण *fucendi cupidus* & चिकीर्ण् & radice कृ, पिपास *bibendi cupidus* & पिपास् & radice पा. Sunt quoque radices primitivae, ex quibus per उ suffixum adjectiva et nomina agentis formantur; e. c. इच्छ *optans* ab इह् (v. r. 337.). Feminina a masculinis non distinguuntur nisi declinatione. — उ suffixo Unddi formantur अस् *m. vita* ab अस् *esse*, वाय् *m. ventus* & वा *flare* inserto य् euphonicum, भिद् *m. belemnites* & भिद् *findere*, बन्ध् *m. affinis* & बन्ध् *ligare*, तन् *tenuis* & तन् *expandere*.

उक् adjectiva format ex radicibus in consonantem desinentibus. Vocalis quae finalem consonantem praecedat *Gunam* assumit, अ tamen *Ṛiddhi* afficitur; e. c. कामुक

अवस्य, उपस्यत्यस्य & तस्य उपस्ये अवस्य, आस्यत्यस्य, उपस्यत्यस्य & तस्य, अस्मिन् प्लु-
 वस्य & अस्मिन् उपस्यत्यस्य प्लुवस्य

उत्त (l. nidi) format उत्तम् m. omnium & उत्त, regere

उत्त ut non frequentatum, format adjectiva quaedam et appellativa e. c. मित्रम् 1) /
 दन्त 2) m. fulmen & मित्रम् fidesse

उत्त (l. nidi) format उत्तम् m. 1) numerus, 2) corpus, & उत्त gaudere

उत्त format substantiva quaedam generis neutrii e. c. उत्तम् corpus & उत्त seminare
 उत्तम् ovulus & उत्त liquor*) quae substantiva secundum r. 212. Pertinent

उत्त (l. nidi) format उत्तम् m. saliare & उत्त salire tunc / corpus & तन् expandere

उत्त ut non frequentatum, format adjectiva et nomina agentis ex forma intrinseca et e-
 radice reduplicata उत्तम्, agitare; e. c. व्याप्यत् agitare & व्याप्यत् & व्यत् liquor (vid.
 r. 216); व्याप्यत् m. qui corpus sacrificat & व्याप्यत् & व्यत् sacrific. ut व्याप्यत् vi-
 gilans & उत्त, agitare

उत्त (l. nidi) format उत्तम् m. culis, corpus & उत्त, legere, उत्तम् m. caro & उत्त amescere

एत्त (l. nidi) format एत्तम् praeoptivum & एत्त, eligere (v. r. 211)

एत्त (l. nidi) format एत्तम् m. bestia quaedam cornuta & एत्त morderi, एत्त m. stultus
 & एत्त dementem stultum fieri

एत्त ut non frequentatum format adjectiva quae a significationem participiorum praes-
 entis vel futuri et quidem reflexivam habent, sed et iam pro appellativis posita in-
 veniuntur, assumptis transitivae significatione pro reflexivis; e. c. मित्रेनिमिन् quod
 fudit aut fuditur, पश्येनिमिन् qui cognoscitur aut maturescit quod vocabulum, teste
 Wilsono, substantive positum significat solem ignem

ग्राम (l. nidi) format ग्रामम् m. homo pius sanctus & ग्राम potu.

ति admodum usitatum est et format abstracta substantiva generis feminini e. c. ग्राति
 robur, facultas & ग्राम. ह्यति desertus & ह्यत्, दृष्टि assue & दृष्ट, मति engulph
 mens & मन्. Radices ante hoc suffixum easdem subeunt mutationes tam regula-
 res quam anomalas atque ante suffixum त् (r. 606), ita tamen, ut ante ति vocalis
 intermedia r. nunquam inseratur, e. c. दत्त, रदति & दत्त; उता, उति & दत्त उत,
 उति & दत्त; उतिता, उति & दत्त उतिता, उति & दत्त (r. 98). गति, गति & मन्.
 दान्ति, दान्ति & दम्. नत्त, नत्ति & नत्त. Quaedam radices in vocalem desinentes

*) Wilson hinc radice etiam videndi significationem tribuit, nec tamen illa invenitur
 hoc sensu apud scriptores

assumunt नि pro ति ad analogiam participiorum passivæ, pleræque tamen radices quæ n pro त in participio assumunt, in hoc substantivo abstracto, si quidem omnino unitatum est, ति terminatione utuntur; e e ज्ञान, ज्ञानि & जी शोर्ण, शोर्णि & इ, किन्, किन्ति & किन्, पन्, पन्ति & पन्, मन्, मन्ति & मन्. — Nonnulla etiam masculina, quæ personam significant, suffixo ति formantur; e e शानि *me natus* & शान *nocturne*

तु (*UnAd*) q 10 l masculinum est ejusdem suffixi, cujus Femininum utuntur Infinitivus et Gerundium (r r 630 et 640), format मन्तु m et यातु m *essor* & मन्तिरे et यातिरे भातु m *sol* & भा *stendere* शन्तु m *animal* & शान्ति *generare, parere* तन्तु *filium ex metallo factum* & तन्ति *expandere*

तु Hoc suffixo formantur nomina agentis secundum r 460 sqq. quæ sicut quædam inflexiones conlationibus, significationem participiorum futuri habent e e शत, *distare* & दा, सह *creator* & गतु (r r 454)

त्र Hoc suffixum, ante quod interdum vocalis इ inseritur, Guna sequitur formatque neutra et feminina quæ iam, quæ plerumque instrumentum aut res quodam exprimere & lent e e पात्र *pusculum* & पा *potare* श्रोत्र *auris* & श्र *audire* नेत्र *oculus* & नो *ducere* वक्त्र *os* & वच् *loqui* वस्त्र *vestis* & वन् *vestire* यादित्र *arguentium munus* & याम *adversari* & वद् *loqui* पानित्र *palus* & पान् *foedere* चरित्र *via moris* & चन् *ire* दष्ट्रा *idens* & दष्ट्र *ministrare* यात्रा *iter* & यात्र *ire* तृत्र *excoquant* quæ ante त्र in तु mutandæ fuissent, dejectionter, unde तोत्र pro तोतु *stimulus* & तृत्र *sexare* पत्र *silum* & पन् *cadere* — Sunt quoque Adjectiva quædam quæ per त्र vel त्रत्र formantur e e पत्रित्र *purus* & प् *purgare*, चित्र *putus varius* fortasse derivatum est a चि *colligere* omisi Guna.

त्रिन् usu non frequentatum format adjectiva quæ iam e e पत्रिन् *arsifex* & प् *facere*

त्वर & वर

व (*UnAd*) format नीव m *dux* & नो *dicere* तत्त्व *genus* & तद्व *verare*

वक्त्र usu non frequentatum, et, ut mihi videtur, ortum ex व् *adjecto* व्, format quædam nomina agentis e e गाथन् m *cunire* & ने *cunire*

न præter participia r 60° sqq. descripta, format abstracta substantiva generis masculini, et semina quædam in या desinentia e e ज्ञान *scimus* & ज्ञान् *scimus* & रक्षा *servatus* & रक्त् (*r r 91°*), प्रश्न *questio* & प्रश् (*r r 5°* &), यज्ञ *sacrificium* & यज्ञ्, याज्ञा *precatus* & याच् (*r r 91°*).

१५ format adjectiva quaedam generis communis*); e. c. तृणाञ्च (Nominativus m. f. n. तृणाञ्च) a तृप् *sature* (v. r. 91°).

नृ adjectiva format quae femininum a masculino et neutro non distinguant nisi declinatione (v. r. 244.), e. c. त्रस्तु *timidus* a त्रस्, गन्धु *avidus* a गन्ध.

म (Unddi) format भाम् *m. lux, sol* a भा *splendere*, युध्म *m. certamen, arcus, sagitta* a युध् *pugnare*, युम *n. par* a युज् *jungere*, भीम *terribilis* a भी *timere*, तिम *acutus* a तिश् *acueret*.

मन् ut mihi videtur, cum suffixo मान् r. 598. cognatum, eundem in modum ac respondens Romanorum *men* (*legumen, foramen, praefamen* etc.) cum obsoleto minus unde *muni* (e. c. *amantius* v. annot. ad r. 460) et *turus* cum *tor* (cf. तृ). Gunam requirit hoc suffixum formatque substantiva et adjectiva. Substantiva plerumque generis neutrius sunt, e. c. छद्मन् *dissimulatio* a छद् *abscondere*, वर्मन् *lorica* a वृ *tegere*, जन्मन् *partus* a जन् *gignere*, वेश्मन् *domus* a विश् *intrare*, सद्मन् *domus* a सद् *ire*, प्रेमन् *amor* a प्री *amare*. Nonnullae voces in मन् desinentes nulla verisimili ratione explicari possunt, aut cum radice a qua deducendae videntur communem significationem non habent, e. c. चर्मन् *corium* (चर् *ire*), शर्मन् *fortuna, voluptas* (श्म *offendere*), नामन् *nomen*. — Adjectiva in मन् desinentia parum usitata sunt; exemplum est शर्मन्. — Flectitur hoc suffixum secundum r. 224.

मर् ortum esse videtur e radice मृ *mori* suffixo म्; raro usurpatur, formatque adjectiva, e. c. श्रमर् *orax* ab श्रद् *edere*.

या suffixum quae forma feminina est suffixi य (v. r. 625.) format abstracta substantiva feminini generis; e. c. विद्या *scientia* a विद् *scire*, व्रद्ध्या *peregrinatio* a वृद् *ire*, परिषया *ambulatio* a सु *ire*. Brevibus vocalibus in fine radicum interdum त् additur; e. c. भृत्या *conservatio* a भृ (cf. r. 635.).

र, र्, र्का, लुक् His suffixis adjectiva quaedam formantur; e. c. दीप् *lucidus*, हिंस्र *noceus, terribilis*, कर्दु *cupidus* a हिंस्र *offendere, necare*; भीरु (*fem. भीरु* vel भीरु), भीरुका, भीलुका *timidus* a भी *timere*, सद् *m. f. n. iens* a सद *ire*. — Suffixo र Unddi formantur voces सिद् *m. morbus* a सिद् *luctu afficere*, दद् *m. ignis* a दद् *urere*, क्षिप् *velox*.

*) Dicere possemus generis omnis si Nominativum singularis tantum spectaremus. Quod tamen minus aptum credo; neutrum enim semper a masculino et feminino quibusdam in casibus differt, quamvis interdum eundem Nominativum habeat.

घन format adjectiva, praesertim in fine compositorum usurpata, e. c. भरिदाघन *multa dans*, tum etiam nomina agentis ex quibus unum tantum usu frequentatur यडघन *sacrificator*. Femininum hujus suffixi aut a masculino non differt aut चरो sonat, quod proprie femininum est suffixi चर, e. c. दृघन *videns, fem.* दृघनी aut दृघनी.
घर format adjectiva et nomina agentis ex parvo radicum numero. Post breves vocales त् additur (cf. r. 635.), e. c. नद्यर *caducus*, इश्वर *dominus*, शित्वर *victor* à शि, गत्वर *iens*, mobilis a गम् (cf. r. 637.). Femininum plerumque in ई desinit.
वि usu non frequentatum, format adjectiva et appellativa quaedam, e. c. कौवि *dispergens* a कृ, जागवि *vigilans*, tanquam substantivum masc. *ignis* a जाग.
वृ secundum regulas 101^a, et 94^a. saepe mutatur in व्यु formatque adjectiva et nomina agentis Radix लि Guna, मन्त्रं Vriddhim assumit, unde लेप्य *caducus* et माच्छ *purgans*. ऐ finale in आ transit, e. c. म्लास्तु *evanescent* a म्ली. Reliquae vocales non mutantur, e. c. स्थस्तु *stabilis*, क्षिप्य *vincens*, रित्य *victor*, भूप्य *qui est*. Sed si suffixum radici inserta vocali इ additur, vocalis radices Guna afficitur, e. c. भविष्य *qui est*, रोचिष्य *fulgens*. Formae causales syllabam अय् relinunt, e. c. कारयिष्य *qui faciendum curat*. Femininum a masculino non distinguitur nisi declinatione (v. r. 244.).

646. Suffixis Unādibus annumerantur etiam haec: अद्*), अद्, अनि, अन्, अन्ध, आल, इवी, उत्, ऊर, एन्, झल, झ, उ, छ, व innumeraque alia. Plurima tamen vocabula per Unādiā explicata aut minus perspicuae aut plane obscurae sunt originis, et ratio quā Grammatici Indici ea derivant non raro est prorsus inepta et absurda; ita ज्ञान् *genu* descendere dicitur a जन *generare*, नेम *dimidius* a नी *ducere*, यत् (य) *qui* à यत् *adorare*, किम् (क, कि) *quis* a की *sonare*.

*) Huc referuntur तद् m. *unda* à तृ, कद् m. *ovis* à कृ similiaque, quae mihi compo-
 sita esse videntur e म *iens* (a मा suffixo cf. r. p. 257.) et antecedente Accusativo, ad analo-
 giam vocis डद् (p. 257.). कद् igitur proprie significat *colando iens*, id quod dilucide ex
 eo apparet, quod eadem significatio etiam exprimitur per कद्म a मन् *are*, et कद् sine Accu-
 sativi signo. — Per suffixum वद् ortum esse dicitur वद् f. *autumnus* vel *annum pluvio-
 sum tempus*, quod tamen apte e वद् *arqua* (r. WILS.) et दा vel द *dans*, anomale suppressi
 vocali finali (cf. r. 371. et 608.) explicari potest.

NOMINA DERIVATIVA.

647 Nomina propria sine ullo adjuncto suffixo derivativo, per solum pluralem suum progeniem significare possunt ejus, quem nomen designat; itemque per nudum suum thema, ubi hoc in initio compositorum pluralem significat, e. c. वसिष्ठास्, भृगवस्, अत्रयस्, *descendentes vel filii Vasischthi, Bhrgus, Atris*, कुरुक्षेष्ट *optimus Kurudarum*. Reliquae omnes derivativae voces suffixis formantur *Taddhuta* (तद्धित) dictis, nunquam vero internâ solâ Primitivi mutatione, quamquam e. c. शैव per *Vridddhim* tantum e शिव ortum esse videtur (cf r 650).

648. Multa suffixa *Taddhuta*, imprimis omnia quibus Patronymica formantur, *Vridddhim* primae in voce primitivâ vocalis requirunt, licet haec vox composita sit, e. c. सौहृद् *n. amicitia* a सुहृद् *amicus* (e सु *bonus* et हृद् *cor*). Interdum, ubi vocabulum ex quo derivativum formatur, est compositum, utrumque conjunctum elementum *Vridddhim* assumit, e. c. सौहृद् *n. amicitia*, सौभाग्य *n. felicitas* a सुभाग *felix*.

649. Praefixa वि, नि et सु in derivatis formant वै, ने et सौ, quamquam in voce primitiva propter sequentem vocalem in व्य, न्य et स्व sunt transformatae, semivocalis autem nullo minus retinetur. Quare e. c. वैयास venit a व्यास e वि + आस, नैयायिक a न्याय e नि + आय, सौम्य a स्वय e सु + अय. In quibusdam etiam anomalis Derivativis inveniuntur ऐय et औव ex इ et उ formata, quamquam hae vocales non ad praefixa नि, वि et सु pertineant, e c. शीघ्रापद a श्राद्ध *quaedam bestia quadrupes*, शैवोष्ण a श्रोष्ण *sicus*. E contrario autem a द्योतिस् descendit द्योतिषिक non श्रियोतिषिक, a दीप venit दीप non दीविष etc., ex quo apparet WILKINSIUM, p. 493., regulam nimis la-
proposuisse.

650 Vocales finales vocum primitivarum ante vocales vel *y* semivocalem suffixorum *Taddhitorum* has sequuntur leges 1) अ, आ, इ, ई abiciuntur, 2) उ et ऊ *Gunā* augentur, ita ut ओ quod us substituitur, ex euphoniae lege 55 transeat in अच्, 3) औ, औ et क ex generalibus euphoniae legibus convertuntur in अच्, आच्, इ, in quibusdam tamen Derivatis क् abicitur E c शिव cum अ format शैव cum इ, शैवि, cum य, शैव्य मनु cum अ format मानव, cum य, मानव्य, गो cum य format गव्य, ना cum य format नाव्य, भ्रातृ cum ईय format भ्रात्रोय, पितृष्व cum एय format पितृष्वेय

651 न् finale ante vocales et *y* semivocalem suffixorum *Taddhitorum* abicitur una cum penultima vocali, ante consonantes solum न् supprimitur, in quibusdam tamen Derivatis, न् vocis primitivae una cum praecedente vocali ante vocales vel *y* litteram reinetur E c यौवन *juventus* a युवन *juvenis* cum अ, एस्तिन् cum एयक format एस्तैयक, अश्मन् cum इ format अश्मर

652 Jam sequuntur ordine alphabetico omnia suffixa *Taddhita*, quorum nonnulla sunt vocabula quae separatim quoque inveniuntur, atque hanc ob causam jure a suffixis excludi possint Nonnulla, uti अ, इन्, य, आत्, etiam ad voces primitivas e radicibus formandas usurpantur, ubi eadem *Arđantorū* suffixis annumerantur (vid. r 645) Magna *Taddhitorū* pars primitivarum vocum significatio nes tam varium in modum commutare potest — praesertim in adjectivis aut appellativis formandis — ut frustra leges quaesiveris generales, quibus Derivatorum ad Primitiva sua rationem definire possis Usitatissima suffixa *Taddhita* sunt haec अ, इन्, इष्ट, ईयस्, तम्, तर्, तस्, ता, त्व, मत्, य, वत् et शस् Ea quibus asterisci signum est praepositum *Přaddham* requirunt

*अ	*अकि <i>a</i>	अच् <i>c</i>	आट <i>d</i>	*आयनि <i>f</i>	आल <i>d</i>
*अक	अय <i>b</i>	आ	*आयन <i>c</i>	*आयन्य <i>f</i>	आन् <i>h</i>

plantarum sumptae, e quibus oriuntur, quae omnes gener neutri sunt E c आ-
श्चत्य, वीणाच, प्लाक्ष, न्यग्रोध (r 649), *fructus* अश्चत्य, वीण, प्लक्ष, न्यग्रोध
arborum A समुद्र *mare* descendit सामुद्र *sal marinus*, tanquam a mari pro-
ductus 2) Abstracta gen neut, e c सौहार्द et सौहार्द (r 648) *amicitia* a सहृद्
amicus यौवन *juventus* e युवन *juvenis* श्रीच *puritas* e शुचि *purus* लाघव *le-*
vitax e लघ *levis* 3) Collectiva gen neut, e c कापीत *turba columbarum* a
कपीत, आश्च *multitudo equorum* ab अश्च, क्षेत्र *multitudo agrorum* a क्षेत्र 4) Ad-
jectiva, quorum semina maximam partem exeunt in ई, atque Appellativa, utraque
diversissimae rationis e c वैद्युद *Adj. quid mone fit* a व्युद *prima lux*, रघत *ar-*
genteus a रघत, सौवर्ण *aureus* a सवर्ण, सावत्सर *annuus* a सवत्सर, सौकार
more suum se habens a सूकार, द्वैप *m. currus pellibus tigrinis obiectus* a द्वैप *pellis*
tigrina — मातृ in fine compositorum, quorum pars prior est vocabulum nume-
rale vel una vocum सत्, भद्र *bonus* ad Patronymica formanda, ante suffixum अ
transit in मातृ, e c भाद्रमातृ *filius bonae matris* a भद्रमातृ, *bo ra casta ma-*
ter ejusdem significationis est साम्मातृ*) a सम्मातृ, formā anomala pro
सम्मातृ e सत् + मातृ (v r 58)

*क In derivatis a primis in अ desinentibus, ambo haec suffixa, ob r 650, non
inter se distingui possunt Usu non frequentata sunt, atque ne unum quidem
exemplum me videre memini, quod non per क explicari possit nam मैधक e मेधा
et क्कन्दसक e क्कन्दस् quae WILKINSUS (p 528) affert, apud WILSONIUM non
inveniuntur, neque a me unquam apud scriptores reperta sunt Haec suffixa for-
mant 1) Collectiva gen neut, e c राशन्यक *agmen Aschatriyorum* a राशन्य,
वात्सक *multitudo utulorum* a वात्स, औक्षक *grex bovm* ab औक्ष, कैदारक *mul-*
titudo agrorum a कैदार, धेनुक *grex vaccarum* a धेनु, एल्लिक *grex elephuntorum*
ab हल्लिन (r 651) 2) Sine Fraddhi adjectiva et substantiva variae rationis, nec non
diminutiva e c मद्रक, सिन्धुक *Madrensis, Sindhuensis* शीतक *m 1 tempestas*
frigida tempus anni frigidum 2 *vir piger* a शीत *frigidus* उष्णक *m 1 tempus*
anni calidum 2 *Adj habilis* ab उष्ण *calidus* अधिक *superior, major* ab अधि *super*
बालक *m puer, parvulus* a बाल ejusdem significationis, छद्मक *quaedam arbuscula*
(secundum WILSON *III r ghtea antidynterica*) Dictae voces explicantur per
suffixum क, e contratio विदेहक *m mercator* a विदेह additis Fraddhi, per अक

*) WILSONUS scribit तम्मातृ omissis Fraddhi

ग, आदि formant adverbia cum sensu Locativi e दक्षिण *australis* atque उत्तर *septentrionalis*, quare दक्षिणारि sive दक्षिणा *ad austrum*, उत्तरारि sive उत्तरा *ad septentrionem*.

*इ raro invenitur formatque 1) Patronymica, praesertim e vocibus in अ desinentibus, e. c. दाशरथि *Dasarathida* a दशरथ. 2) Adjectiva cum femin. in ई desinentibus, quae tamen aptius a suffixo अ derivantur, quia इ in fem. pariter इ sonat 3) Adverbia e Substantivis, quae cum semet ipsis conjunguntur, ad actionem reciprocam exprimendam. Prius hujusmodi compositorum membrum अ finale producit, atque aliae breves vocales vel item in आ vel in सिbi respondentem longam vocalem transeunt, longae vocales aut non mutantur aut in आ transformantur. E. c. हस्ता-हस्ति *manus contra manum* ab हस्त, मुठामुठि sive मुटोमुटि *pugnus contra pugnum* a मुठि, बाहाबाहवि sive बाहूबाहवि *brachium contra brachium* a बाह (v. r. 650. 2.), नानावि sive नौनावि *navis contra navem* a नौ, धनुर्धनुषि *arcus contra arcum* a धनुस्.

*इका format 1) Adjectiva, plerumque cum femin. in ई desinentibus, e. c. हेमन्तिक *hiemalis, frigidus* ex हेमन्त *hiems*, नैशिक *nocturnus* e निशा *nox*, धार्मिक *pius* e धर्म *officium, jus, virtus* 2) Collectiva gen. neut., e. c. कैदारिक *multitudo agnorum* e कैदार.

*इका, femininum praecedentis इका, format Substantiva abstracta e Compositis ordinis Doandva (v. r. 655.), abjecta Dualis terminatione, e. c. पितापुत्रिका *negotium patris ac filii* a पितापुत्रौ *pater filiusque*.

इत est suffixum participiale त (v. 606.) quod, inserto इ, etiam nonnullis Substantivis adjungitur, ad adjectiva possessiva formanda; e. c. फलित *fructu praeditus* a फल *fructus*. Eodem sensu इन quoque componitur cum फल *fructus*, मल *sordes, lutum*, रथ *currus* et मृद *cornu* e. c. मृद्विण *cornutus* (v. r. 91²).

इन् innumera format possessiva, tam adjectiva quam substantiva, e substantivis in अ vel आ desinentibus, e. c. बलिन *robore praeditus, fortis*, a बल *robur*, धनिन् *dives* a धन *divitiae*, दन्तिन्, कर्निन्, हस्तिन् *elephantus* (verbo tenuis dentibus, proboscide praeditus) a दन्त *dens*, हस्त et कर् *manus, proboscis*, केशिन् *leo (crinitus)* a केश *crinis*, मायिन् *fraudulentus, magus* a माया *praestigia, magus*. Femininum इनी etiam Collectiva format e पद्म aliisque vocibus lotum florem significantibus, item e बल *area*, हल *aratrum* atque उलूक *ulula*; e. c. पद्मिनी *lilyorum multitudo, lotorum locus*. — Suffixum वन् *idem significat* atque इन् et saepissime

conjungitur cum substantivis cujusvis modi, sine respectu litterae finalis, e. c. वलवत् *fortis*, धनवत् *dives*, विद्यावत् *scientia praeditus*, भास्वत् *splendidus, splendore praeditus* a भास् *splendor*, वियात्वत् *nubes, (fulgur habens)* a विद्यत् *fulgur*. वत् format etiam pronomina derivativa, secundum r. 253. Femininum hujus suffixi est वती (v. r. 218). — मत्, मिन् et विन् idem significant ac इन् et वत्, sed rarioris sunt usus, मिन् rarissime adhibetur, exempla sunt गोमिन् *boves aut vaccas possidens*, स्वामिन् *dominus, possessor* a स्व *suus, proprius*, producto अ. — विन् format सखिन् *sertum e floribus habens* a सख्, mutato इ in गु (v. annot. ad r. 89.), ceterum hoc suffixum fere solum vocibus in आ vel सू desinentibus adjunctum invenitur, e. c. मेधाविन् *intellectu praeditus* a मेधा *intellectus*, तेजस्विन् *splendore aut robore praeditus* a तेजस् *splendor, robur* — मत् latioris est usus ac विन्, e. c. श्रीमत् *fortunatus* a श्री *fortuna*, मणिमत् *gemmas possidens* a मणि *gemma*, धनुष्मत् *arcitenens* a धनुस् *arcus* (r. 101⁴). — Suffixa इन्, मिन् ac विन् flectuntur secundum r. 222, मत् et वत् secundum r. 218. In fem. horum suffixorum additur ई.

व. र. इत्.

य format Patronymica e quibusdam femininis; e. c. सौभागिनेय *honestae matris filius* a सुभागा (v. r. 648), बान्धकिनेय *filius adulterae* a बन्धकी.

रुभ् adjectiva e nonnullis substantivis format, e. c. वलिभ *rugosus* e वलि *ruga*.

इम् aliquot format adjectiva, e. c. पाकिम् *maturus* a पाक *maturitas*, अग्रिम् *praestantissimus* ab अग्र *cuspis*.

इमन् nomina abstracta gen. masc. e quibusdam adjectivis format. उ finale ante hoc suffixum contra r. 650 b. abjicitur, इ medium ante unam consonantem transit in र्, ante duas vero non mutatur, finales consonantes una cum praecedente vocali abjiciuntur. E. c. प्रथिमन् *longitudo* a पथ् *latus*, कृष्णिमन् *nigritia* a कृष्ण *niger*, स्रष्टिमन् *rectitudo* a स्रष्ट *rectus*, महिमन् *magnitudo* a महत् *magnus*. — गुरु *gravis* et बहु *multus* formant anomala गरिमन् *gravitas* ac भूमन् *multitudo* (cf. annot. ad r. 251.)

इय format quaedam adjectiva et substantiva, e. c. यज्ञिय *sacrificio aptus* a यज्ञ *sacrificium*, अग्रिय 1. *praecipuus*, 2. *m. frater maximus natu*, ab अग्र *cuspis*.

इर, इल, ईर, ईल, ल formant aliquot adjectiva possessiva ex substantivis, e. c. मेधिर, मेधिल *intellectu praeditus* a मेधा *intellectus*, काण्डीर *arcitenens, sagittarius* a

काण्ड *sagitta* धमनील *lenosus* a धमनि *vena* फोपान् *spumosus* a फोपा *spuma*
पाशुल *perulentus* a पाशु *pulex*

इष्ट v r 251, 252 et 253

ईन format 1) adjectiva, maximam partem sine *ṛiddhi* e c कुन्नीन *nobilis* e *generosa*
familia oriundus a कुल *familia* समीन *annuus* a समा *annus* प्रीण *vetus* a प्र
ante (r 91*) 2) aliquot appellativa gen neutre adjecti *ṛiddhi* e c तेन्नीन *ager*
sesamum proferens a तिल *sesamum*

ईय format 1) cum *ṛiddhi* Patronymica e vocibus quae cognationem indicant, e c.
स्वास्त्रीय *sororis filius* a म्वस् 2) Sine *ṛiddhi* adjectiva et substantiva variae
rationis e c अस्त्रीय *equinus* tanquam substantivum gen neut. *equorum multitudo*
किराताईन्नीय nomen carminis, quod pugnam celebrat *Andschuni* cum *Swo* formi
Kurdi induto 3) Pronomina possessiva, v r 249

ईयस् v r 251, 252 et 253

ईर, ईल v र

उर format aliquot adjectiva possessiva, e c. दन्तर *magnum et prosta item dentem ha-*
bens a दन्त *dens*

उल Hoc suffixo formari dicitur मातुल *m avunculus* e मात. cum tamen उ et ल se
invocales facile inter se mutantur, मातन् mibi ex मातु *ortum esse videtur* (cf
suffixum अ)

एयस् vel potius यस्, a य *dies* adjecto स् adverbiali vel Locativum significante, adjungi-
tur vocibus पूर्व *anterior* अन्य, पर, अपर, इतर *alius* अन्यतर *alteruter* अधर
inferior उत्तर *superior* ita ut haec adjectiva vocalem अ finalem in ए convertant,
id quod occasionem dedit Grammaticis, ut suffixum एयस् proponerent, eodemque
explarent adverbia पूर्वयस् *prae* et ममे अन्ययस् *alio die* etc. Pro परेयस्
cras (cf *perendus*) dicitur etiam परेयत्रि, ubi यत्रि manifesto est Locativus, vel
obsoletus, a य *adjecti* *Gurā* et additā terminatione Locativi इ formatus, vel regu-
laris a cognato यो*) Praeter adjectiva modo commemorata etiam उभय *ambo*

*) Itam prior horum compositorum pars, id quod recte SCHLECELIUS monuit, tan-
quam Locativus explicari potest (v *Indische Bibl* Vol I p 363. et r 279) Quum tamen
ex finale facile in ए convertitur, ita ut e c. परे in परेष, परेय, परेष, परेषु thematis vice
fungatur eadem ratione, ubi adjectiva ista commemorata cum यस्, quasi cum suffixo de-
rivativo, sunt composita, diphthongum illam ortam esse affirmaveris.

cum युग्म compositum invenitur, aut ग्रंथसि item in ए converso aut non mutato, unde उभायेकम् vel उभायकम् utroque dir.

एन्य aliquot format adjectiva atque appellativa, e. c. प्राद्यपेय (r. c. ११^१.) *auctumnalis* & प्राद्यप् *pluviale tempus, auctumnus*.

*एय format 1) Patronymica, e. c. आत्रेय *Atrida* ab आत्रि, गाङ्गेय *Gangula* & गङ्गा. 2) Adjectiva atque appellativa, e. c. मालेय *e terra factus a माले terra*, साधेय *amicus* & साध *amicus*, मैरिय *n. bitumen* & मारि *mons*. 3) Aliquot Abstracta et Collectiva; e. c. शातेय *n. cognatus* & शाति *cognatus*, धैरूपेय *m. multitudo virorum* & धैरूप.

*एयक quaedam adjectiva atque appellativa performat; e. c. धाद्यनेयक *juvenilis* & धाद्यन *juvenis*, ग्रैवेयक *n. collare* & ग्रोवा *cervix*.

फ व. यक.

फट् & rad. फट् *ire, plure, tegere* suffi. ग्र, est vocabulum quod etiam separatim invenitur, variis significationibus, quam ob rem male suffixis annumeratur. Cum उमा, तिल, अलाद्यु compositum, pulverem significat, et ibi *Toddhutum* esse dicitur; e. c. उमायक *pulvis seminis lini*. Etiam ubi compositum est cum praepositionibus वि, नि, सम्, प्र et उत्, pro suffixo habetur, quo formentur substantiva et adjectiva variae rationis; e. c. उत्फट् *multus, nimius, ebrius*, tanquam substantivum, *elephantus cotum appetens*.

काड्या substantivum gen. fem. est, quod separatim non usurpat, in compositione cum र्य nonnullisque aliis vocibus significat *multitudinem*.

कल्प item substantivum est, gen. masc. Ubi in compositis pro suffixo habetur, exprimit *similitudinem, speciem*, cum notione diminuendi vel contemnendi. Idem valent

देश et देशीय & radice दिश् *monstrare*. E. c. पद्यु *desertus*, पद्युकल्प, पद्युदेश, पद्युदेशीय *aliquantulum desertus*, कवि पोद्ता, कविकल्प, कविदेश, कविदेशीय *poetilla*; सुवर्ण *aurum*, सुवर्णकल्प, -देश, -देशीय *auri similis, auri speciem habens*.

किन् aliquot performat adjectiva, e. c. वातकिन् *ventosus, rheumaticus* & वात *ventus*. Flectitur secundum r. 222.

कीय adjectiva & substantiva format, e. c. शनकीय *humidus* & शन *humor*.

गोयुग, गोष्ठ composita sunt e गो *bos m. f.* cum युग्म *n. par* (a युग् *conjungere*) et स्थ *stans*, qua re prius significat *par vaccarum vel boum*, separatim autem non videtur usurpari, posterius significat *stabilem vaccarum*. Ubi गोयुग et गोष्ठ cum aliis ani-

- malium nominibus componuntur, abiciunt significationem vocis गो, indicantque par et stabulum aut ferarum speciem in universum, quo factum est ut a Grammaticis illa pro suffixis haberentur. E. c. गोगोयुग्म *n.* par vaccarum vel boum, महिप-गोयुग्म *n.* par boum bubalorum, गोगोष्ठ *m. n.* vaccarum stabulum, अश्वगोष्ठ *m. n.* equile, सिंहगोष्ठ *spelunca leonis*, — पङ्कच *n.* numerus sex vaccarum vel boum (अ पङ्क *sex* et गो *suffixa* अ) pari modo in compositis significationem vocis गो amittit, ita ut nonnisi numerum senarium significet, quare pro suffixo habetur; e. c. गोपङ्कच *n.* numerus sex vaccarum vel boum, महिपपङ्कच *n.* numerus sex boum bubalorum.

चन componitur cum किम् (v. r. 284.), et कदा quando, posterius in hac compositione significat unquam.

चर a चरु *ire rarissime usurpatur et quidem ad tempus praeteritum indicandum, e. c. दृष्टचर antea usus.*

जातीय, जाह substantiva sunt, quae in compositis tantum, sed raro, reperiuntur. Prius derivatum videtur a जात vel जाति per suffixum इय, atque exprimit genus; e. c. अश्वजातीय *genus equorum*; जाताह *incertae originis significat radicem, e. c. केश-जाह radix capillae.*

तन*) convenit cum Latinis suffixis *tinus* et *ternus* formatque adjectiva ex adverbis quodpiam tempus significantibus, e. c. अस्तन *crastinus* a अस् *cras*, ह्यस्तन *hesternus* a ह्यस् *heri*, सायन्तन *vespertinus* a सायम् *vespere* (accusativo adverbiali), सदा-तन *sempiternus* a सदा *semper*. A प्राह *duo antemeridarius* et युग *mundi aetas*, vel potius ab eorum Locativis adverbialiter positis, descendunt प्राहितन, युगेतन. Praeposito प्र quoque cum तन componitur ad formandum प्रतन *pratinus*.

तम, तमाम्, तर्, तराम् v. r. 245-251. r. 253, 277 et 283. तराम् et तमाम् sunt Accusativi femin, quibus adverbia formantur ex adverbis veluti उच्चैस्तराम् *altius vel peralte*, उच्चैस्तमाम् *altissime vel peralte*. Rarissime tamen usurpantur adverbiales hi Accusativi, qui etiam simplices verbis apponi possunt, e. c. वदति तराम् *magis s. permultum loquitur*, वदति तमाम् *plurimum s. permultum loquitur*.

तय ex aliquot numeralibus format Collectiva geo. neut. quae significatione respondent Graecis τα δς, e. c. त्रितय *triads*, त्रयस् a त्रि. चतुष्टय *tetradis* a चतस्र.

तर्, तराम्. र. तम.

*) Hoc suffixum originem trahit, ut equidem puto, a radice तन् *extendere* suffixo च.

तस् format adverbia, quae Ablativi rationem designant, e substantivis et pronomini-
bus, quorum Ablativi vice saepe haec adverbia funguntur, praesertim in pronomi-
nibus. Interdum quoque significationem Locativi vel Accusativi sing. pronominum
illa exprimunt (v. ततस्, यतस्, इतस्, अतस् in Glossar.). L. c. धर्मतस् ex
jure, इतस् hinc, etc. अतस् hinc, etc. यतस् unde etc. कुतस् unde? (a stirpe कु
quae declinatione caret atque in कुतस् et कुत्र ubi? solum est conservata).

ता, त्व formant substantiva abstracta, prius feminina, alterum neutra; e. c. वङ्गता, वङ्गत्व
multitudo a वङ्ग multus, पथता, पथत्व latitudo a पथ, latus. ता frequentioris
est usus ac त्व, quod item ad usitatissima pertinet suffixa.

तिय format adjectiva ordinalia e pronominibus derivativis in वत् desinentibus, (vid.
r. 283.), quorum त् finale ante तिय abjicitur, item ex वङ्ग multus paucisque aliis
vocibus; e. c. तावतिय totus, यावतिय quotus, वङ्गतिय (Nalus XIII. 2.), ad quod
exprimendum ceterae linguae voce analogae carent, quum e. c. germanice dicere
non possis der vielste, ad modum der sovielste, sovielste.

तैल est substantivum gen. neut., quod significat oleum sesami (a तिल), in compositis
significat oleum in universum et ibi pro suffixo habetur.

त्वं quod per synopen ex तन ortum esse videtur, format adjectiva temporalia ex
परत् Adv. anno superiore, परारि Adv. anno qui praecessit annum superiorem, चिर
longus, de tempore, नू pro नव novus, item e praepositione प्र, e. c. चिरत् anti-
quus, vetus.

त्य format 1) adjectiva, plerumque usu non frequentia, ex adverbis in तस् et त्र desi-
nentibus, item ex इह heic, छा ubi? अमा cum, nec non e praepositionibus नि et
निम्, e. c. तत्रत्य qui illius loci, इहत्य qui huius loci est, नित्य sempiternus. 2) Ad-
jecta Friddhi, adjectiva ex adverbis दक्षिणा ob dextra parte, ad meridiem, पश्चात्
a tergo, ad occidentem, उत्तम् in fronte, ad orientem, e. c. दक्षिणात्य meridionalis,
a meridie oriundus, वीरत्य antecedens, primus, orientalis.

त्र format adverbia cum significatione Locativi tam e stirpibus pronominalibus quam
ex vocibus quae pronominum declinationem sequuntur, item e वङ्ग multus, e. c.
अत्र, तत्र hic, अमुत्र illic (v. r. 274.), कुत्र ubi? (v. suffixum तस्), यत्र ubi, सर्वत्र
ubique, अन्यत्र aliis etc.

त्रा format 1) quaedam Collectiva gen. fem, e. c. गोत्रा grex vaccarum. 2) Adverbis
rarissimi usus cum sensu Locativi aut Accusativi e देव deus, पुरुष vir, homo,
मर्त्य mortalis, वङ्ग multus, e. c. मनुष्यत्रा inter homines.

त्त्व व. ता.

य format चतुर्थ *quartus* a चत्वर *et* षष्ठ *sextus* e षष् (१.१.११.).

धम्, था format adverbia quae modum, rationem indicant, e stirpibus pronominalibus; e. c. तथा *ita, sic* e त (१.२६१.), यथा *sicut* e य (१.२७२.), अन्यथा *aliter* ex अन्य, सर्वथा *omnimodo* a सर्व. — धम् format tantum कथम् *quomodo* (१.१.२७३.) et इत्थम् *sic*, ut mihi videtur e perduto neutro इत् (१.२७०.).

दम्, द्यस् sine dubio substantiva sunt quae separatim usu non conservata sunt. In compositis Adjectivis significant *mensuram*; e. c. उपर्यदम्, उपर्यद्व्यस् *superius mensurans, habens* (WILSONUS scribit द्व्यत्). — मात्र *n. mensura*, quamquam separatim occurrit, tamen pro suffixo ejusdem generis habetur.

दा adverbia temporalia format haec. सर्वदा सदा *semper, omni tempore* *), एषदा *olim*, कदा *quando?* यदा *quando, quo tempore*, तदा *tunc*, अन्यदा *alio tempore*, नित्यदा *semper* a नित्य *sempiternus*.

दानीम् format adverbia तदानीम् *tunc* et इदानीम् *nunc*, e stirpibus त et इ. **)

देश, देशीय व. कल्प.

द्व्यस् व. दम्.

न nonnulla format adjectiva et substantiva; e. c. प्राण *vetus* a प्र, पुराण *vetus* a पुरा *olim* (१.१.११.), वलिन *rugosus* a वलि *ruga*, et adjecti वृद्धि, स्त्रीण *muliebris*, tanquam substantivum gen. neut. *muliebritas* a स्त्री *femina*.

पाश substantivum est quod significat *vinculum, funem*, ubi pro suffixo habetur indicat *derisionem, contumtionem*. E contrario usurpatur रूप *forma* ad praestantiam exprimendam. Utrunque hoc suffixum perraro invenitur.

म numeralia format et quaedam alia adjectiva ut अथम *vilis* ab अथ, मध्यम *medius* a मध्य *medium*.

मत् व. इन्.

मय adjectiva format quae materiam vel naturam originemve alicujus rei exprimunt, e. c. काष्ठमय *ligneus* a काष्ठ *lignum*, मायामय *magia productus* a माया *prestigia*,

*) सदा quod, ut equidem puto, venit a stirpe pronominali (१.१.२६१.), corruptum esse dicitur e सदिदा.

**) Orta esse videntur haec adverbia ex illis in दा desinentibus, adjecto नीम्, et quidem तदानीम् e तदा et इदानीम् e perduto इदा a stirpe इ. Cf. p. 217. Gerundium *Fiducium* in वीनिम् desinens cum regulari in वी.

तेजोमय *splendus* a तेजस् *splendor* v r 85 Invenitur tamen contra hanc euphoniae regulam अयस्मय *ferreus* pro अयोमय nec tantum in *Vēdis* (v Pāṇinim I 4 20) sed etiam in Mahā Bharato (v Gloss)

मात्र v दध्
मिन् v इन्

*य omnes significationes suffixi अ sibi vindicat, ita ut formet 1) Patronymica, e c धौम्य आगस्त्य, मानव्य a धूम, अगस्ति, मनु (v r 650) 2) Substantiva abstracta gen neut., e c माधुर्य *dulcedo* a मधु *dulcis* पिशुन्य *malignitas* a पिशुन *malignus* अर्हत् *dignus* quod est partic praes radices अर्ह् format आर्हन्त्य m. e fortiori themate अर्हन्तु (v r 218) femin अर्हन्ती quoque, per solum *Vridhhi* incrementum pro abstracto usurpatur, scilicet आर्हन्ती — 3) Collectiva gen neut., e c कैदार्य *multitudo agrorum* a कैदार, कैश्य *coma* a केश *capillus* 4) Adjectiva quorum fem in आ desinunt, et appellativa, utraque maximam partem sine *Vridhhi* e c दिव्य *coelestis* *gratiosus* a दिव *coelum* धन्य *dives* *fortunatus* a धन *divitiae* मुख्य *praecipuus* a मूल *os vultus* वन्य *silvester* *in silva natus* a वन *silva* रथ्य *n rota* रथ्य *in equus curulus* a रथ *currus* Exemplum cum *Vridhhi* est सौम्य *lunaris* a सौम *luna* :

या femin suffixi praecedent s format aliquot Collectiva, sine *Vridhhi* e c गव्या *grex vaccarum* a गो, रथ्या *multitudo currum* a रथ

र perpauca derivata varii generis format e c मधु *dulcis* a मधु *mel* अश्मर *lapis* dosus ab अश्मन् *lapis* नखर et पाण्डुर idem sign heant ac नख *unguis* et पाण्डु *flavescente albo colore* तमिस्र *n obscuritas* तमिस्रा *f magna obscuritas* *nox ca ligurosa* a तमिस्र pro तमस्त *obscuritas*

वृष v पाश

र्हि format एतर्हि nunc ex एत (v r 269) et कर्हि *quando* quod cum चित् conjunctum *unquam* a gificat, et plurimum in constructione cum न *non* invenitur ad ex primendam *nunquam* *)

ल v इर

*) Ut mihi v detur, इ ad pr m tivam vocem pertinet, ita ut एतर्हि कर्हि per suffixum हि oriae snt ex perd itis formis एतर्, कर् quibus cognata sint Gothica adverbia pronominalia *thar ibi* *hwar ubi* ex thematibus *tha* et *hwa* adjecto r orta.

- लृ format nonnulla adjectiva possessiva, e. c. दयालु, कृपालु *misericus* a दया, कृपा
miserordia.
- व format केशव *comam multam vel pulchram habens* a केश capillus, nonnullaque
 alia derivata.
- वत् v. इन्. Praeterea वत् significat *sicut*, ubi revera proprium vocabulum est,
 quamquam non separatim, sed substantivorum thematibus tantum adjectum usur-
 patur, e. c. सिंहवत् *leonis instar*, चन्द्रवत् *lunae instar*.
- वल nonnulla format adjectiva et appellativa possessiva; e. c. ऊर्ध्ववल *fortis* ab ऊर्ध्व
fortitudo, शिखावल *crista instructus*, tanquam substantivum *m. parv.* a शिखा
caecumen, crista, दन्तावल *elephantus* a दन्त producto म्.
- विन् v. इन्.
- व्य format पितृव्य *patruus* et भ्रातृव्य *fratris filius* e पितृ, भ्रातृ.
- श format aliquot adjectiva possessiva, item appellativa, e. c. लोमश *Adj. pilosus*,
 लोमश *m. aries*, लोमशा *f. vulpes* a लोमन् *corporis pilus*.
- शस् (cf. *xis*) adverbia format 1) e numeralibus et substantivis aut adjectivis quae ex-
 primant mensuram vel multitudinem. e. c. एकशस् *singulatum*, दिशस् *quasi di-*
natum, शतशस् *centenatum*, सहस्रशस् *quasi millenatum*, गणशस् *gregatum*, ca-
tervatum, क्रमशस् *gradatum*. 2) Ex adjectivis cujusvis rationis, in constructione
 cum substantivis, ubi शस् in adjectivo locum tenet terminationum, quibus casus ex-
 primuntur, e. c. Nalus VIII. 21. नलामात्येषु मूढ्यशः *pro मूढ्येषु Nali-consilia-*
rius praecipuus.
- शाकट, शाकिन substantiva *gen. neut. subit.* quae separatim non occurrunt, in compositis
 vero campum significant, e. c. तिलशाकिन *n. campus sesamum proferens*
- पङ्कच v. गोयम.
- स aliquot format adjectiva, e. c. तृणास *gramineus* a तृण *gramen*. cum *Vriddhi*,
 त्रास्य *stanneus* a त्रस्य *stannum* (v. r. 101⁴).
- सात् in modum casus notae cum nomine rei conjungitur, in quam alia res mutatur.
 Saepissime occurrit in constructione cum कृ *facere*, conjunctum praesertim cum
 भस्मन् *cinis*, e. c. भस्मसात् *quod in cinerem versus*.
- स्तात् format adverbia e praepositionibus, e. c. उपरिस्तात् (v. r. 101⁴) *super* ex उपरि
super अधस्तात् *sub* et पुरस्तात् *in fronte, ad orientem*, a Grammaticis explican-
 tur ex अधर et पूर्व, quamquam propiora sunt vocabulis पुरस् atque अधस्, a

quibus suppresso altero utro सू descendere potuerunt nisi potius, id quod multo verisimilius est, verum suffixum est तात्, e त cum Ablativi terminatione, ita ut sibi laus in अक्वस्तात्, उपरिष्ठात् etc. ad praepositionem primitivam sit referenda, vel pro euphonica l littera inserta habenda (cf. r 111 परि, प्रति, सम्.)

स्य format मनुष्य form a मनु *Manuus* stem femininum धेनुष्या*) a धेनु secundum r 101²⁾

*) Secundum WILS « *A cow at the da ry or tied up to be m lked* »

COMPOSITA

653. Radices plurimae, ubi verborum munere funguntur, non nisi cum praepositionibus quas in r. 111. attulimus, componi possunt; solummodo मन् cognitare, arbitrari, et verba auxiliaria अस्, भू esse et कृ facere cum aliis quoque vocibus composita inveniuntur; et मन् quidem cum वज्र conjungitur ad exprimendum magni aestimare, e.c. Indralōk.

IV. 15. सम्मानम् वज्रमन्य honorem magni aestimando (cf. r. 635.); कृ facere cum अलम् satis conjunctum significat ornare, cum substantivo indeclinabili नमस् (adoratio) adorare, cum adverbio तिस्र (flexuose) conviciari; cum पुरस् (ante) antepone. अस् et भू esse conjunguntur cum प्राडस् palam, ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. Praeterea radices अस्, भू et कृ conjunguntur cum substantivis et adjectivis, ita ut ई terminatio his adjiciatur, ante quam अ et आ vocales abjiciantur; e.c. कुण्डलीकृ annulum aliquid efficere a कुण्डल, मात्रीम् matrem fieri a मातृ. उ et ऊ vocalibus in hujusmodi compositis ई quidem non adjungitur, उ autem producitur; e.c. लघुकृ levem efficere a लघु. Voces quaedam in स् desinentes, hanc litteram abjiciunt, deinde leges quas statuimus sequuntur, eaeque sunt: मनस् et चेतस् animus, रसस् pulvis, रहस् solitudo, चक्षुस् oculus, अन्तस् interior e.c. रङ्गीकृ, अन्नकृ. Nonnullarum vocum in अ exantium productio solummodo haec littera; e.c. दुःखाकृ dolore afficere a दुःख dolor.

654. Composita nominalia a Grammaticis in sex classes duntur, quarum quamque nomine signantur.

et animus (Indral.V.4.), युकामक्षिकमत्स्यणाम् (युक्ता + मक्षिक + मत्स्यण)
pediculi, muscae et cimices (Man.I.40.).

661. Haec compositionis ratio praecipue adhibetur in componendis nominibus quae vel res sibi oppositas, vel corporis membra, vel notiones abstractas, et in universum sive res inanimatas sive animalia infimi generis exprimunt; id quod dilucide apparet ex exemplis regulae antecedentis. Nomina autem animantium quibus ratio tribuitur, nisi collective ad totum exprimendum genus exhibentur; hanc compositionis speciem non admittere videntur.

ANNO. ग्रन्थान्य et परस्पर q v in Glossario, a Grammaticis inepte *Dvandvorum* classi annumerantur.

662. Vocabula ex adjectivis duobus pluribusve composita, quorum singulae partes, quod ad significationem attinet, per *et* inter se conjunctae sunt, a Grammaticis inter *Dvandvos* non referuntur. Quae cum classium ceterarum nulli bene congruunt, neque classem separatam efficiunt, sed in libris grammaticis silentio omnino praetermittuntur, Copulativis apte ea accensus. Exempli sunt: दृढपीन rotundus et turgidus (Indral.II.19.), हृषितस्रग्मोहीन (हृषितस्रग् + मोहीन v r.59.) erecta florum sorta habens et vacuus a pulvere (Nal.V.25.).

CLASSIS SECUNDA:

POSSESSIVA वज्ज्वीहि DICTA.

663. Hujus classis Composita sunt adjectiva vel appellativa, quae exprimunt personam vel rem possidentem id quod singulae Compositi partes designant. Posterius eorum membrum semper est substantivum sive adjectivum substantivi munere fungens, prius autem membrum, quaeque alia orationis pars praeter Verbum, Conjunctionem et Interjectionem esse potest, saepissime tamen est Adjectivum vel Substantivum, aut simplex aut compositum. E. c. कामोपहतचित्ताङ्ग

Idimb. II. 29.) *amore percussim animum et corpus habens*, e कामो-
हत (काम + उपहत) *amore percussus et चित्ताद्ग (चित्त + अद्ग) animus*
et corpus; पोन्नओणीपयोधर (Nalus I. 32.) *turgida femora et mammas ha-*
ens e चीन *turgidus* et ओणी + पयोधर *femora et mammae*; गरीन्द्रविक्रम
Nal. XII. 54.) *elephantum principis fortitudinem habens*, e गरीन्द्र (गद्य
+ इन्द्र) *elephantum princeps* et विक्रम *robur, fortitudo*. Non semper
undem Numerum significant substantiva quae, in *Dvandvum* conjuncta,
posterius Bahuvrīhici Compositi membrum constituunt; e. c. सुधना-
नालिकेशान्त (Idimb. III. 14.) *pulchra supercilia, nasum, oculos et co-*
*nas habens.**)

664. Substantiva in fine hujus classis Compositorum posita
aliam mutationem non subeunt quam eam quae distinguendo generi
est necessaria; ita ut adjectiva haec composita nonnisi declinatione
a substantivo quo terminantur differant; e. c. vocis बुद्धि *f. mens*; in
composito पापबुद्धि *pravam mentem habens* (Nalus XIX. 5.), Masculi-
num flectitur sicut कृत्ति (v. Tab. ad r. 154.), Femininum sicut simplex
बुद्धि vel मति, et Neutrum sicut चारि. — Substantiva fem. per र् vel
ऊ terminata sequuntur leges r. 169.; e. c. पद्मग्री *largam fortunam ha-*
bens (Nal. XII. 46.), त्यक्ताग्री *relictam fortunam habens* i. e. *desertus a*
fortuna (Nal. XII. 52.), सुओणी *pulchra femora habens* (N. XII. 66.),
सुध. *pulchra supercilia habens***). Diphthongis terminata substantiva
ubi in fine Bahuvrīhium occurrunt, sequuntur r. 184. — या finale s-

stantivorum fem. corripitur, nisi Adjectivum compositum item est femininum; e. c. विपुलच्छाया (e विपुल et छाया, v. r. 60.) *magnam umbram habens* (Indral. I. 24.), fem. ...या.) — Quae in consonantem desinunt Substantiva, si sunt Primitiva, Adjectiva constituunt generis communis, quae Neutrum a Masc. et Fem. nonnisi in cognitis casibus distinguunt; e. c. सत्यवाच *verum sermonem habens* (Nal. XII. 54.). Eandem rationem sequuntur Substantiva quae suffixis इस् vel उस् terminantur (v. r. 232.), e. c. महाधनुस् *magnum arcum habens* (e महा v. r. 681. et धनुस् n.) in Nominativo trium generum sonat महाधनुस्, in Accus. masc. et fem. महाधनुष्म्, neut. महाधनुस्. (Quae suffixo ऋस् formata sunt substantiva, in fine hujusmodi Compositorum, Masculinum et Fem. flectunt sicut ऋप्सस्, Neutrum sicut वृच्स् (v. r. 230.); e. c. दुर्मनस् *pravam mentem habens* (e दुर् et मनस् n.) format Nominativos दुर्मनास् m. f. दुर्मनस् n. (cf. *δυσμενής, δυσμενής*). Quae aliquo suffixo in न् desinente terminantur substantiva, in fine Bahuvrihium flectunt Masc. et Neut. secundum v. r. 224 - 230., atque in Fem. ई characterem themati addunt debilissimo, ita ut e. c. नामन् n. nomen in Masc. flectatur sicut राजन् (Acc. बलनामानम् Nal. XII. 128.), in Fem. formet नामी (सौम्यनामी quae molle nomen habet Man. III. 10.).

665. Substantivis nonnullis in horum compositorum fine suffixum क additur, e. c. व्यूढोऽस् *firmum pectus habens* e व्यूढ + उस्, अङ्गमात्रक (Nal. XIV. 9.) *digitum mensuram habens*.

666. Adjectiva quae in fine Bahuvrium inveniuntur, omnia substantive sunt accipienda, plerumque in genere neut. Hoc modo saepissime adhibentur पर n. et परम् n. *summum, eximium*; e. c. चिन्ता पर (Nal. II. 2.) *cogitationem tanquam summum habens* i. e. totus in co-

*) Simili modo in lingua Lat fit u-s ex feminina terminatione o, in Graeca e-s ex a, v. e. c. *multicornis, πολύκεμος*

gitatione defixus, cui synonymum est ध्यानपरः (Nal. II. 3.); निःश्वासापाम
 gemitum tanquam summum habens i. e. gemitui omnino addictus (Nal.
 II. 2.)*). Simili modo आद्यः sive आदिः primus, पूर्वः superior, primus,
 पुरोगमः antecedens adhibentur, ita tamen ut nonnunquam etiam sub-
 stantivum masc. vel fem. significare possint; e. c. Nal. V. 39. स्रग्ग-
 चोः क्षमगन्धाद्याः सर्ताque eximium odorem tanquam primum habentia (i. e.
 certa quae odore eximio aliisque virtutibus sunt praedita); उत्तम-
 गन्धाद्यः compositum est e membris उत्तमगन्धः eximius odor et आद्यः n.
 primum; — Nal. III. 5. लोकपाला महेन्द्राद्याः mundorum custodes mag-
 num Indram tanquam primum habentes e महेन्द्र (महा + इन्द्र) et आद्यः
 primum;**) Nal. III. 34. अग्निपुरोगमान् Agnem tanquam antecedentem
 habentes; Hidimba II. 23. स्मितपूर्वम् इदं वाक्यम् risum tanquam pri-
 mum habens (a risu exorsus) hic sermo; Bhag. X. 6. महर्षयः सप्तपूर्वैः
 magni Sapientes septem priores habentes (i. e. in quorum fronte ver-
 santur noti septem Sapientes), e सप्तः septem (r. 67.) et पूर्वः prior.
 Eodem modo in huiusmodi compositorum fine numeralia ordinalia
 usurpantur; e. c. पाण्डवाःमातृपहाः Panduudae (quunque) matrem
 tanquam sextum (sextam personam) secum habentes.

667. In priori Bāhuvrihum loco e r. 663., Verbo, Conjunctione
 et Interjectione exceptis, quaevis orationis pars admittitur. Fre-

*) Quae composita etiam pro Tatpuruṣas habere licet, ut sonent in cogitatione, in ge-

sumum est feminae.

**) In exemplo priore utrum aliud quam neutrum putare non licet, quia neque ad certa
 neque ad odorem eximium spectat, sed ad virtutes, quarum tanquam prima et excellentis-
 sima offertur odor eximius. Eloquentur enim epitheton, certa eximie quidem odorata, praeter
 cetera autem ceteris quoque virtutibus praedita fuisse, quas in serto pulchro esse oportet.

quentissimo in usu est Adjectivum,* deinde Substantivum; Adjectivis annumerantur participia, quorum saepissime invenitur part. pass. in *त* desinens; e. c. *द्वित्तोषा विंताम इराम हाबेन्स* i. e. *iram cohibens*, 'द्वि-
 त्तोन्दित्र्य विंतास सन्स हाबेन्स' (Sund. III. 2.), *द्योतित्तोषा रमतुम मोरोराम हाबेन्स* i. e. *moeroris expers* (Nal. XII. 101.), *ज्ञातमन्मय नतुम अमोराम हाबेन्स* i. e. *amore captus* (v. Gloss.). Exemplum part. praes. *Parasm.* est *सुरदोषा (सुरत् + ओषा) trementia labra habens* (Indral. V. 51.). — Ad Substantiva pertinet Infinitivus (v. r. 640.); qui sicut alia nomina in initio compositorum casus signum abjicit atque 'nudo suo themate apparet; e. c. *द्वेतुकाम विन्दिं कुपितताम हाबेन्स*. Pronominum, numeralium, adverbiorum, praepositionum, particularumque inseperabilium in *Bahuvrīhiyam* initio positorum exempla sunt: *तदाकार (तद् + आकार cf. r. 267.) illam formam habens* (Nal. II. 5.), *मत्पर (cf. r. 263.) me tanquam summum habens* (Bhag. II. 61.), *मन्मनस् (pro मत्मनस् c. r. 58.) in me animum habens* (Bhag. IX. 34.), *चतुर्मुख quattuor facies habens*, *सहसनेत्र mille oculos habens* (Sunda III. 28.); *तथाविध तालम रानताम हाबेन्स*, *ita comparatus*, c. *तथा ita* et *विधा modus*, *रालो*; *सदा-
 गति संपर इतताम हाबेन्स* (venti cognomen), *एवमादोनि प्रलापानि इता प्रुम हाबेन्ता* (i. e. *ita incipientia*) *lamenta* (Nal. XIII. 43.). ex *एवम्* *ita* et *आदि primum*; *निर्गति expers cognatorum* (Hid. I. 40.) c. *निर* (r. 111.) et *ज्ञाति m*, *विज्ञान* (Hid. I. 23.) *ab hominibus vacuus* c. *वि* (cf. r. 111.) et *ज्ञान homines*, *अपभी लुबर अ-तिमोराम हाबेन्स* (r. 111.) et *भी***), *उन्मूय (Nal. XXI. 7.) sursum (elevatum) vultum habens* ex *उत्*.

*) Adjectiva etiamsi ad femininum Substantivum referantur, tamen in themate, quod Masculinis et Neutris commune est, ponuntur, ubi tamen Femininum Adjectivi ejusdem substantive accipitur, femininum thema adhibetur, e. c. *सुखीशोषा पुलक्रीस मीस प्रादुताम* *femur tanquam uxorem habens*.

**) Cf. Latina et Graeca composita veluti *exsanguis*, *excors*, *absonus*, *abnormis*, *ἀρό-
 Συμος*, *ἀρόσφις*.

et मूत्र (v. r. 58i), अमल *sine maculis* ex अलैत मल, अनङ्ग *sine corpore* ex अङ्ग et अङ्ग interjecto नू (v. r. 114.), उरात्मन् *pravam mentem habens* ७. उर (r. 114.) et आत्मन्.

668. Praepositiones, सम् et सह *cum* rarissime in hujusmodi compositis inveniuntur; saepissime autem synonymum स, cujus usus fere in Composita *bahuvrthica* est coërcitus; e. c. सभायै *secum uxorem habens* (v. Gloss.).*)

669. Prius *Bahuvrthium* membrum, si substantivum est et Locativi significationem continet, hoc casu exhiberi potest; e. c. उरसिलोमन् *in pectore pilos habens.***)

CLASSIS TERTIA.

COMPOSITA DETERMINATIVA, कर्मधातयः DICTA.

670. Hujus classis compositorum membrum posterius vel substantivum est, vel adjectivum, quod priore membro accuratius definitur sive describitur, neque vero sicut in *Bahuvrthibus*, categoriae suae

*) Quae composita e स et substantivo formata sunt, quod ad formam attinet, adjectiva quidem sunt, aliorumque ad instar *Bahuvrthium* suo cum substantivo congruunt genere, numero et casu, si autem significationem respexeris, membrum ultimum plerumque retinet indolem substantivi, ita ut vox composita valeat Substantivum quod per *cum* vel *et* cum alio substantivo sit constructum; e. c. Brahmanayil. I. 11. «*Audiebant nocere genitum sonum Brahmani illius et uxoris*» (तस्य विप्रस्य सभायस्य), quod formā solammodo spectatā valet «*Brahmani cum uxore versantis.*»

**) Quodsi vox quae manum significat cum nomine rei quae manu tenetur conjungitur, illa posterius, res autem quae manu tenetur prius compositi membrum fit, e. c. दूत-हस्ता (e दूत-हस्ता et हस्ता manus) *hastam in manu gerens.* Ex analogia hujusmodi Composita cum memorato उरसिलोमन्, ordinem conversum हस्तनू, sive in Locativo,

हस्तनू igitur, si formandi rationem spectemus, *hastā praeditam manum habens.*

grammaticali adimitur: 'Prius' membrum, excepto Verbo*), quaevis orationis pars esse potest; frequentissima autem Substantivorum cum antecedente Adjectivo est conjunctio, vel Adjectivi cum antecedente Substantivo. Exempla sunt: दिव्यकुसुम *m. coelestis flos*; तोव्रशोक *m. acerbus moeror*; पुष्पगन्ध *m. purus odor*, 'प्रियभायी *f. amata uxor*, 'सप्तर्षयश्च *septem sapientes*, 'अधिपति *'dominus* (terbo tenus *sūpra-dominus*), अशोचित *n. non vita, mors*, अभय *n. non timor, animus* fortitudo, अदृष्ट *invisus*, सुमहत् *valde magnus*, परमदंष्ट्रा *eximie terribilis*, सहस्र *una natus, innatus*, अतिमानुष *'ultra humanum*, 'विन्नाकृतः *sinē-fac-tus*, i. e. *privatus*, भूधरविस्तीर्ण**) *ad montis instar expansus*; नीलाम्बुदश्याम *ad caeruleae nubis instar caeruleus*, मनःपावनगामिन *sicuti animus et ventus iens (velox)*; 'त्यक्ताशीर्वितयोधिन् *'relictū vitā pugnans* (i. e. *relicto vitae desiderio pugnans*).

671. Interrogativum किम् tanquam exclamatio admirationis aliqui substantivo antepositum, diminutionem vel contemtionem exprimit; e. c. किंराज्ञ *rex despectus (qualis rex?)*.**)

*) WILKINSON et FORSTERUS e Grammaticis Indicis afferunt composita quorum prius membrum est secunda pers. Imperativi; e. c. एहिय, एहिवानित्य, घाद्वहेत्ता; apud scriptores tamen hujusmodi formas nusquam inveni.

**) Hoc atque quae sequuntur exempla, e Mahā-Bhārati partibus a me editis desumpta, ad hanc neque vero, ut prius mihi placuit, ad classem subsequentem referenda esse censeo, quia membro compositi priore Adjectivum subsequens non nisi illustratur et definitur; neque vero ulla in illo inest consueta casus ratio.

*** Etiam stirps fem. कः, deinde stirps कु (unde कुत्र *ubi* et कुतः *unde*) atque neutrum कम्, कद्, quod e stirpe क formatum expectaveris (v. r. 267.), in hujusmodi conjunctis inveniuntur. Videre velis apud WILSONUM कपुत्र्य, पुत्रनु, पुत्रुष, कपूष, कतूय. Inter Bahurithā quoque dujusmodi composita sunt; e. c. कुत्र्य *malum sonum lians, malam vocem habens*, कार्व *cornu* (quasi *quam malum sonum habens*), कविल *nubes* (qualem *aquam habens*) et neutro obsoleto कम् (r. 61.) *et तल aqua*.

CLASSIS QUARTA.

COMPOSITA DEPENDENTIAE तत्पुरुषेण दिक्ता.

672. Hujus classis compositorum membrum prius a posteriore pendet, ita ut cujusvis casus rationem exprimere possit, Nominativo et Vocativo exceptis. Vel utrumque compositi membrum est substantivum, vel prius tantummodo, posterius autem adjectivum et plerumque quidem participium in त् desinens. Substantivi prioris vice pronomen quoque substantive positum fungi potest. Exempla sunt: धीरसेनस्तु *Virasēti filius*, महीपति *terrae dominus*, हस्त्यश्वाद्यघोष *elephantorum equorum currum strepitus**, मद्बचस् *meus sermo* (mei sermo), अस्मद्विषय *nostra regio* (nostri regio cf. r. 679.), त्रिदिक्गत (= त्रिदिक्) *ad coelum profectus*, हृच्छयेन *(= हृच्छयेन) amore vexatus*, शोकसन्तप्त (= शोकेन) *incoerore ustus*, क्षुत्पिपासापहिश्रान्त (= क्षुत्पिपासाभ्याम् cf. r. 665.) *fame et siti confectus*, भार्यासम** *uxori similis*, महीसत (= मत्स्या) *in terra dormuens*, नभश्च्युत (= नभसश्च cf. r. 75.) *de coelo lapsus****).

673. Sunt etiam *Tatpuruṣhu*, quorum priore in membro casus ratio formā quoque exprimitur. Vocabula ita conjuncta ea tantum de causa in compositorum referenda sunt numerum, quia vel tanquam appellativis sive nominibus propriis unitatis his inest vis, vel eorum membrum posterius in usum separatum receptum non est. Exempla sunt, युधिष्ठिर *Judhusthirus* (युधि *in pugna*, स्थिर *firmus*, r. r. 109.), ऐश्वर *avis* (ऐ *in aere*, चर *iens*), अलिशय *piscis* (अलि *in aqua*, शय *dormiens*), सरसिद्ध *lotus* (सरसि *in aqua*, दत्त *natus*), दिविद्ध *in coelo natus*,

*) हस्ति *elephantus* (r. r. 67.), अश्व *equus*, एष *currus*, घोष *strepitus*.

**) = भार्या *uxor*, सम *causam postulat* Genitivum.

***) - Ad hanc classem pertinent etiam quae in r. 170. sqq. memoravimus composita.

divinus, दिवस्पति *coeli dominus*, Indri nomen (दिवस् Genitivus vocis दिव्, cf. r 79), दिवोदास ¹*coeli servus*, nomen proprium. Huc referenda sunt composita in r. 615 p 257. ²descripta, sicuti अग्निदम *hostem domans**)

CLASSIS QUINTA.

COMPOSITA COLLECTIVA द्विगु dicta

674 Comprehendit haec classis Collectiva, quae antecedente voce numerali accuratius sunt determinata, eundem in modum quo Latine dicitur *biduum, triduum, quadriduum, biennium* pro *biennium* etc. Substantivum finale, generis primitivi ratione non habitum, sive neutrum est quod plerumque ³अ vocali terminatur, sive, vocali finali in ई commutatam, genere feminino notatur, e. c. त्रिगुण *n. tres qualitates* (गुण *m*), त्रिखट्ट *n* sive त्रिखट्टी *f. tria cubilia* (खट्टा *f*), पञ्चेन्द्रिय *n. quinque sensus* (पञ्च *n* + इन्द्रिय *n* r. 67.), चतुर्दश *n. quattuor mundi aetates* (दश *n*), त्रिरात्र *n. tres noctes* (रात्र loco रात्रि cf. r 681.), पञ्चाग्नि *n. quinque ignes***) (अग्नि *m*), त्रिलोकी *tres mundi* (लोका *m*) — E गो *bos*, vacca formatur गव *n*, e ना *navis* नाव *n*, e पथिन् *in* पथ *n*. Quae in अन् exeunt voces, litteram न abjecta, neutra in अ sive feminina in ई fiunt, e c त्रितक्ष *n* sive त्रितक्षी *f. tres fabri* (तक्षन् *m*)***)

*) Aliorum ac Locativi, Accus et Genit. casuum signa non inveniuntur cum WILKINSIO enim vel grammaticis indigenis तमसा वा ते *chris oppertus* प्रासादात् पति *de palatio lapsus* similiaque, compositus annumeremus necesse non est, cum neque appellativa sint, neque nomina propria, neque vocem contineant quae simplex usu non recepta sit.

**) Sol scilicet atque flammae quattuor, mundi regiones quatuor versus accensae, qui lus se opponunt qui vitae austeram operam dant

***) Voces quae alia ac न consonante terminantur, inveniunt non videntur in fine hujus classis Compositorum, quae in universum usu non sunt frequentata. Necesse enim esse non censeo, ut cum WILKINSIO (p 376 et 377) hujus classis Compositorum tria genera statuamus etenim त्रिरात्र *tres reges habens Bahuvrīe* est ad instar त्रिलोचन, चतुर्मुख sumi

CLASSIS SEPTIMA.

COMPOSITA ADVERBIALIA अन्वयिभाष्ये मूलम्. | 15

676. Haec classis Adverbia composita comprehendit, quorum membrum prius semper est vox indeclinabilis, posterius autem substantivum, cui neutralis datur terminatio. Vocales igitur longae, et simplices et diphthongi, secundum r. 215. corripuntur, ita ut eam assumant formam, quae Neutorum Accusativo et Nominativo sing. est communis. Substantiva in अ et आ desinentia formant igitur अन्; quae in इ, ई, ऐ exeunt, formant इन्; et quae per उ, ऊ, औ, औ terminantur, formant उन्. Latissime in hac classi substantivorum in अ et आ desinentium patet usus, neque vero ea in इ cum यया conjuncta raro inveniuntur*). Exempla sunt अन्ध्रयन् non dubium, sine dubio (संशय m.), अनुक्षणम् eo momento, statim (क्षण n. momentum), प्रत्यक्षम् in conspectu, contra (verbo tenus adversus oculum अक्ष loco आक्ष vid. r. 681.), समक्षम् in conspectu, ante oculos (ad verbum cum oculo**),

hincque; ita etiam अत्र त्रय आध्या (i. e. trium Adhucorum mensuram) habens, atque alijectiva similia, classi possessivae non sunt adimenda, quia haec classis ejusdemque rationis substantiva, neque non quae mensuram exprimunt, tanquam compositi Adjectivi membra posteriori recipere possunt.

*) Alias vocales faciles apud scriptores legere non memini

**) Irregularē hujus classis compositum est गच्छन् (e ti cum et गच्छ), quia membro posteriori Ablativi impressum est signum, significatione autem illi cum गच्छन् et गच्छन् convenit, ita tamen ut semper absolute ponatur (Indralok. II. 16. Swal. I. 17. Ram. ed. Schleg. XIV. 5. XII. 6.), quom illa saepe Genitivum secum habeant vel cum voce quae Genitivum significat composita sint, e. g. Nal. XX. 14. गच्छन् ते मे तु conspectu, eorum te, गच्छन्तु eorum me, me praesente Nal. VII. 15. (cf. r. 263.). Cum इत्यन्त constructum, comparationem confirmat गच्छन्. गच्छन् इत्यन्त enim valet plene ut (Nal. II. 20. Ram. XXIII. 6.), quasi = *sichtlich wie, augenscheinlich wie*. Verbo गच्छन् congrue est formatum गच्छन् (e ti cum et गच्छ finis) undique, omnibus partibus.

परोक्षम् *in absentia, procul, oppositum* verbis प्रत्यक्षम् et समक्षम् *), अति-
मात्रम्, अत्यर्थम् *ultra modum*; मीरुम् *in modum* (मात्र *mensura* अर्थ *res*),
अभिमुखम् *in conspectu, coram* (मुखं *n.* Mahus II. 193), निरन्तरम् *sine*
intervallo, sine divisione, simul, conjunctim (अन्तरं *n.* intervallum Sund.
I. 4.), अनन्तरम् *illico, proxime post*; (verbo *tenuis sine intervallo*), सार्धम्
cum; (verbo *tenuis cum dimidio, e* स *et* अर्ध *dimidium* **), यथायामम्
sicuti sive *secundum desiderium* (धाम *m.*), यथात्साहम् *pro viribus*
(उत्साह *m.*), यथाशक्तम् *secundum fiduciam* (शक्ता *f.*), यथाविधि *secundum*
praeceptum (विधि *f.*), यथाशक्ति *pro facultate* (शक्ति *f.* ***). — Irregulare
hujusmodi compositum est यथातथम् *ad veritatem* (Indral. V. 52.), ubi

*) परोक्षम् valet *ultra oculum, post oculum*, cujus membrum prius non पर *alius* esse
potest, quia पर *cum* घञ् formaret पराक्षम्. Quodsi vel irregularem inter घा et वा statu-
rimus permutationem (cf. r. 254. not. 1.), tamen पर *heic* locum habere non posset, quia hu-
jus classis compositorum membrum prius indeclinabile sit necesse est. Verisimile igitur
videtur analogum cum पर *ante* fuisse adverbium परम्, quod *post, ultra* valuerit neque
verò in usu separato remanserit. Inter पर *alius* et परम् *eadem* intercesserit relatio quæ
inter परम् *ante* et परम् *anterior*. E परम् *autem* et घञ् *coalescentibus* secundum r. 76. effi-
citur परोक्षम् sive परोक्षम्. — Ubi प्रत्यक्ष et परोक्ष *visibilis et invisibilis* significant (Nal.
XX. 12 et 13.), non ad hanc sed ad class. possess. sunt referenda, quia, Adjectivo exorto,
membri posterioris indoles substantiva abijcitur. Male igitur WILSONUS adjectivo सप्त
tribuit significationes *before, in presence or sight of, visible*, quarum ultima tantum adje-
ctivo debetur; prioræ duæ autem *Asyapbhdoo* समक्षम्.

**) Longius petitus, quo WILSONUS illud *e* स *et* अर्ध *auctus* interpretatur, videtur mo-
dus, præterea sec. r. 36. सार्धम् *ex* his conjunctis evaderet, neque verò सार्धम् (vel सार्धम्
r. r. 205.)

*) *** यथा *sicut* in hujusmodi compositis frequentissimo est in usu, et significatione *sicut*,
secundum, ad, cum omnibus, præsertim cum abstractis Substantivis potest conjungi,
quum alia Indeclinabilia sive ad certa quaedam vocabula, jubente loquendi usu, adstricta
esse videntur; sive in hujus classis compositis *simul, conjunctim, sine distinctione* *ad*
ratione soluta compositorum, quorum prius membrum est *न*, late patet usus, e. c. सप्तम् *ind*,
strate सप्तम् *cum timore*. Aliquando Instrumentali quoque notatum invenitur substanti-
vum finale, e. c. मोक्षार्थेन (edit. Londin p. 30.) *cum labore, ex labore, sine labore, distinctio*
sine distinctione (p. 83.).

cujus cum *Dvandvo* चिन्ताङ्ग societas efficit; *Bahuvrīhe*. Haec autem composita, quorum utrumque compositum est membrum, rarius occurrunt, frequentissime vero ea, quorum alterum compositum alterum simplex est membrum; e. c. नीलनेत्रश्याम (Hid. I. 37.) sicuti caerulea nubes caeruleus, est *Karmadh.* cujus membrum prius नीलनेत्र et ipsum est *Karmadh.* (cf. r. 670.); पूर्णचन्द्रनिभानन (Nal. XI. 32.) plenae lunae similem et tultum habens est *Bahuvr.* cujus membrum prius, (पूर्णचन्द्रनिभ) est *Tatpūr.*, cujus denuo membrum prius पूर्णचन्द्र est *Karmadh.*; पुष्पगन्धविद्यास (Indral. II. 17.) est *Bahuvr.*, cujus membrum prius पुष्पगन्ध bonum odorem habens et ipsum est *Bah.*, quod ad formandum *Bah.* novum (bona odore praeditum odoramentum habens) cum substantivo simplici ग्रन्थिग्रन्थि odoramentum locutus inuit."

679. Pronomina primae et secundae personae, in initio Compositorum, loco thematis utuntur Ablativo, plerumque singulari ad singularem et plurali ad pluralem rationem exprimendum; potest etiam Ablat. pluralis trium numerorum significationem exprimere, quam ob rem a Grammaticis pro themate habetur (s. r. 264, 265.); e. c. मत्तु रीतुः sermo, त्यक्तगुणारटवित्र (Indral. V. 35.) tuus virtutis perfectum animum habens. Exempla ubi Ablat. plur. singularis loco

habetur rarius occurrunt; invenitur, ut exemplum proponamus, अस्म-
त्पुत्राणाम् *filiorum meorum* (Hitop. ed. Lond. p. 5. lin. 3. ab imo).

680. Adverbium पूर्वम् *prius, antea* nonnunquam cum quodam participio in त् desinente ad *Karmadhārayam* componitur, converso quem ex sensu exspectaveris ordine, ita ut Adverbium in Compositi fine positum casuum terminationibus instruat; e. c. दृष्टपूर्वं (Nal. I. 29.) *antea visus* pro पूर्वदृष्ट (v. r. 686.), आश्वादितपूर्वं *antea gustatus* (Ram. ed. Bonn. I. 9. 36.), उक्तपूर्वं, *antea dictus*, (l. c. I. 58. 19.)

681. Sunt quaedam voces quae in Compositis per alias ejusdem significationis et formā cognatas supplentur, quae separatae usu non conservatae sunt nec partim fortasse unquam in separato usu fuerunt. Notentur hae vicariae voces, ordine alphabetico dispositae, quae vel in fine Compositorum tantum adhibentur, vel, ubi discrete id divimus, in initio:

अक्ष *m.* pro अक्षि *n.* *oculus*.

अङ्गुलि in comp. nonnullis pro अङ्गुलि *digitus*.

अङ्गुलि in comp. nonnullis pro अङ्गुलि *manuum junctio*.

अध्व cum nonnullis praepositionibus inseparabilibus conjungitur, pro अध्वन् *via*.

अनस in *Karmadh.* pro अनस *currus*.

अयस in *Karmadh.* pro अयस *ferrum*.

अश्व in *Karmadh.* pro अश्वन् *lapis*.

अष्टौव in Copulativis speciei secundae pro अष्टौवत् *genu*.

अह् in comp. nonnullis pro अहन् *dies*.

अहन् in comp. nonnullis pro अहन् *dies*. Mutatur न् hujus vocis in

अ, ubi priore Compositi membro continetur una litterarum

1. 94^a). commemoratarum; e. c. अपराह् *tempus pomeridianum*.

- इय in comp. nonnullis, originis obscurae, voci अय् aqua substitutum esse dicitur.
- उज्ज in Karmadh. nonnullis pro उज्जन् bos.
- उपासा in Copulativorum initio pro उपस diluculum.
- काकुद् in Possessivis nonnullis pro काकुद् palatum.
- गन्धि in Karmadh. nonnullis pro गन्ध odor.
- गव् Collectivis pro गो f. bos.
- इ et इ in Possessivis nonnullis pro इन्नु genu.
- तमस् in Karmadh. cum सम्, अत्र et अन्ध pro तमस् obscuritas
- दत् In Possessivis nonnullis pro दन्त dens*)
- दिवा in comp. nonnullis tanquam unumbrum prius pro दिवन् dies.
- यावाः pro दिव् edelum in compositis copulativis antecedit vocēs quae terram significant.
- धर pro धर onus
- नाभ in comp. possess. pro नाभि umbilicus.
- नाव in comp. nonnullis pro नौ navis
- पथ pro पथिन् via
- प्रदास् in Possessivis post अ, स et उर pro प्रदा progenies, populus, subditi usurpari potest, rarius tamen occurrit
- ब्रह्म in Karmadh. nonnullis pro ब्रह्मन् Brahmanus

*) दत् etiam in usu separato fuisse videtur, invenitur enim apud WILSONUM, qui dualem द्वन्, pluralem दन्तस्, accus. दन्तस् et tribuit, unde patet, id esse participium praesentis, atque दन्त् formam fortem, दत् autem formam esse debilem (v. r. 185 b). Accuratus haec vox quam vulgare दन्त latino dens et graeco δέντης (non δένν) congruit, quae et ipsa corruptae formae participiales esse videntur. A दत् sive potius a fortiori themate दन्त् vulgare दन्त originem habere videtur, unde primitiva forma दत् Nominativum singularem दन्तस् loco दन्त् assumit (cf. WILSONUM). In compositis autem दत् Nomin., primitivum दत् tuetur, e. c. घुरद्, Acc. घुरन्तस्, Instrum. घुरन्ता etc. WILSONUS दन्त् repetit e. d. dor are ut sit pro दम्त्, verum autem similitas mihi videtur, et घुरद् edens illud esse corruptum seculi. मन् ex घन्त्

भूम in comp. nonnullis pro भूमि 'terra.' (cf. *supercilium*.)
 भ्रू in Copulativis speciei secundae pro भ्रू *supercilium*.)
 मूर्ध (मूर्ध) pro मूर्धन (मूर्धन) caput in Possess. cum द्वि et त्रि.
 मह pro महत् significatione *avus*, et (femin. महो significatione *avis*,
 cum पिता et माता (e पित, मात cf. r. 656.) conjunguntur; unde
 पितामह *avus paternus*, etiam epitheton Brahmae, पितामहो *avus*
materna, मातामह *avus maternus*, मातामहो *avia materna*.) —

महा pro महत् *magnus* in priore Possessivorum et *Karmadhārayo-*
rum membro, e.c. महाबाहु 'māghā brāhū' habens, महावन n.
magna silva (cf. annot. ad Nal. XIX. 16.). Ubi महत्, in priore
Tatpuruṣhi loco, substantivi fungitur munere, id non mutatur
 (cf. Hitop. ed. Lond. p. 74. l. 4. ab imo).

मेघस् pro मेघा *ingenium* in Possess. cum अ, स, उ, अल्प et मन्द.

राज्ञ pro राजन् in *Karmadh.*; e.c. महाराज्ञ *magnus rex*.

रात्र pro रात्रि in Copulatt. speciei secundae, Collectivis et *Karma-*
dhārayis.

वर्चस् pro वर्चस् in *Karmadh.* et *Bahuvr.* nonnullis.

श्रेयस् pro श्रेयस् *salus* in *Karmadh.* et *Bahuvr.* nonnullis.

स tanquam membrum prius pro सह, quod et ipsum occurrit.

सक्य pro सक्य *femur* in Possess. et *Karmadh.* nonnullis.

साध pro साध *amicus* in *Karmadh.* et Collectivis.

सरस् pro सरस् *lacus* in *Karmadh.*

• • • • • वास्तु legitur अत्र (p. 571.), ut mihi videtur, vitiose. *Ex* *...*

**) Grammatici haec verba pro simplicibus uide. e. *...*
 ferentes.

682. अहम् *ego* in irregularium quorundam compositorum exordio legitur, quae jure inter *Karmadh* referuntur; अहङ्कार, 'अहङ्कृति *sui studium*, *superbia*, *numius sui amor* (verbo tenus *ego-factio*), अहङ्कृत *superbus*, *sui amans* (*ego-factus*), अहम्पूर्विका *certamen de principatu**, अहमहमिका *gloriatio*, ab अहमहम् *ego-ego* per इका (r. 652i) derivatum. अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका

(*) Ut accuratius verbum definiamus, est invicem sibi inclamare *ego, prius*, per suffixum इका (r. 652) derivatum ab अहम्पूर्वम् *ego prius*.

INDECLINABILIA.¹⁴

ADVERBIA.

८. 683. Adverbia diversi generis formantur

1. Suffixis *Taddhitas* इ, एयस्, तमाम्, तराम्, तस्,

दानोम्, ध, धा, ध्य, हि, वत्, शम्, स्, सात्, स्तात्, de quibus
८. 652. videas.

2. Characterē Accusativi *m-omnibus ex Adjectivis in ऋ desinentibus* *);

'c. c. शीघ्रम्, क्षिप्रम् *celeriter* a शीघ्र, क्षिप्र *Adj. celer*; सततम्, नित्यम्
semper, a सतत, नित्य *aeternus*, अज्ञातवासम् (Nal. XV. 19.) *incognita*
habitatione, in occulto, अ, Bahuvr. अज्ञातवास *incognitam habitationem*
habens. Nonnulla etiam Substantiva Accusativum Adverbii loco
ponunt, itaque कामम्, सुखम् *libenter*, *cum voluptate* a काम *m.*
cupiditas, *desiderium*, सुख *n. voluptas*.

3. Terminatione Instrumentalis plur. Adjectivorum nonnullorum, quae

in ऋ desinunt, 'e. c. उच्चैस् *alte*, *clara voce*, ab उच्च *Adj. altus*,
magnus; उच्चैस् *id.* ab inusitato उच्चक, *Deriv.* ab उच्च; नीचैस्, नी-

*) Esi quā terminatio tam masculini quā neutrius Accusativum denotare potest, hi
Accusativi tamen ad neutrum sunt referendi, quia Masculinum nimis definite ad personam
respicit, Neutrum autem proprie attributum abstractum significat, genere caret, et, ex-
ceptis Adjectivis quae in ऋ desinunt, etiam in Nom. et Accusativo idem est atque thema.
Nonnulla Adjectiva उ वो

प्रहु *multum*, साधु *bene*, (*difficile*, quae item tanqu-
tivo habent communem

चर्चन् *humiliter*, ab Adjectivo नीच ejusque inusitato Derivativo नीचक*), ग्रन्थेन् et ग्रन्थेन् *lente* ab inusitatis ग्रन् et ग्रन्क.

1 Compositionibus Classis, quae ग्रन्थयोगाच्च vocatur (cf r 675.)

681 Complura Adverbia casus, cujusdam obliqui Singularis terminatione instructa sunt, pro adverbis autem habentur, quia terminatio, quā Casus denotatur, consuetudine significationis fines transgreditur, aut, quia thema, a quo descendunt, nullo alio in Casu est servatum. Accusativi enim sunt रक्षणीम् *facite*, नक्षाम् *noctu* (ab inusitato नक्ष vel नक्ष cf *nox*, *noct-us*), किम् *cur?* माग्न्यतम् *nunc*, रक्षन् *clam*, in occulto (रक्षन् *n* locus occultus, *secretum*), तत् *propterea*, यत् *quam ob rem*, तावत् *tam diu*, एतेन *interea*, यावत् *quam diu*, इतन् *quatenus* (r 283) Instrumentales sunt चिरेण *diu*, multo *post*, अचिरेण *mox*, त्रेति, दक्षिणेन *meridiem versus*, उत्तरेण *septentrionem versus*, सस्सा, अस्सा, तस्सा *celeriter***), दिवा *die* (quod videtur a themate दिव् esse derivatum), तेन *eam ob rem*, येन *ubi*, quo, quorsum Dativi sunt चिराय *diu*, multo *post*, अग्राय *mox*, proprie *die*, ab अग्र pro अरन् Ablativi sunt बलात् *tu*, a बल *vis*, robur, पश्चात् *postea*, (a पश्च ceterum inusitato, cf. *post*), चिरात् *diu*, longo *ex tempore*, अचिरात् *prope*, *celeriter*, अकस्मात् *sulito*, *sine causa****), आरात् *prope*,

*) उच et नीच descendunt a praepositionibus ऊच् et नि, quarum posterior, vocalem pro dicit, adjecto suffixo च, unde videre est नि oppositum ह्ये voci ऊच् Cum नि, id quod jam alibi observavi, edhaeret Germanicum *nieder deorsum*, in antiquissima dialecto, *nīdar*, a नि adjecto Comparativi suffixo dar (cf Latina *sub-ter* a *sub* *prae-ter* a *prae*-etc.) eodem modo *wi dar* (*ho lie wider*) contra cognatum est cum वि

**) Ut तस्सा pro Adverbio habeatur, necesse non est, quia Instrumentalis rationem praepositionis cum significat similiter अस्सा et सस्सा originem traxerunt e Substantivi अचन् et सक्ष्, quorum tamen prius alio caso non usitatum est, posterius a significatorem levar non invenitur

***). Hocce atque praecedens Adverbium Composita sunt classis ग्रन्थयोगाच्च dictae secundum analogiam vocabulorum बालात् et तमसात् v r 675. not., ita ut चिर् *longue* et किम् *quid* pro substantivis sint habita

in propinquo. Genitivus test: चित्त्वं *tandem*, *multo post*. Locativus est: प्राङ्गे *ante meridiem*, a प्राङ्गे (cf. प्राङ्गितन p. 275.). 6852 Ex corum Adverbiorum, numero, quorum formatio ad generalem quandam normam referri, aut origo certo demonstrari non potest, usitatissima, in ordine alphabetico, haec sunt: अ *non* (tanquam Praefixam v. r. 114.), अतो *valde* (ex अति *super* et इव *sicut*), अद्य *hodie*, *ntunc*), अधुना *nunc*. (Instrumentalis esse videtur), अलम् *satis*, अग्रे *celeriter* (cf. अग्रे), इति *ita*), इत्थम् *ita* (v. p. 277.), इव *sicut* (semper postponitur), इह *hic* (a stirpe demonstrativa इ v. r. 270.), इषत् *paulum*, एव *sic*, *scilicet*, *profecto*, एवम् *sic*, कश्चित् Adverbium interrog. (an, num)***), किञ्च (किम् + च) Adv. interrog., वा *ubi*? वाचित् *alicubi*, किल *certo*, कलु *certo* (saepe expletive ponitur), काल् *unquam* (plerumque cum न *non* conjunctum est, ad exprimendum *nunquam*), दिष्ट्या *macte*, प्रो *felicitatem*! (v. Gloss.), दुः *male* (tanquam praefixum r. 111.), न *non*, नाना *multum*, मुलुसारी, (proprie Adjectivum indeclinabile, quod non nisi in priore Karmaadhāyayorum membro invenitur), नाम *nomine* (a नामन् *nomen*), नूनम् *certo*, नो *non*, पत् *ultra*, पोस्ते *post* (v. Gloss.), पुनः *iterum*, पुम् *ante*, पुम् 1. *olim*, 2. *prius quam*, पृथक् *separatim*, प्रमति *inde a* (v. Gloss.), प्राडम् *aperte manifestot*), प्रातः *matutino tempore*, माने, प्रायस् *plerumque*, प्रेत्य *post mortem* (vid. Gloss.), भूयस् *plus*, Comparativus a बहु *multum* (v. r. 251.), ना, माम् *ne* (v. Gloss.), माचित् *statim* (v. Gloss.), मिथ्या

*) Ut mihi videtur ex stirpe demonstrativa इ (v. r. 270.) et p formi anomali, cum variis nominibus quae diem significant cognatis, quae fortasse e दिवा est orta, correpta et finali et appressa semivocali इ, quam ob rem इ in इ transire debuisset.

**) Ex pronominali stirpe इ (v. r. 270.) addito suffixo ति, conferantur *idem* et *identidem*.

*** Ab obsoleto neutro वत् (v. r. 273.) addito suffixo चित्.

†) Tanquam Praefixum cum चत् et भू esse componitur.

falso, मूढास् *identidem*, iterum iterumque (plerumque bis popitur),
 वया *frustra*, शश्वत् *semper*, perpetuo, अस् *cras*, सद्यस् *momento*, *statim*
 (v Gloss), सनत् *et* सना *continuo*, *semper*, सम्प्रति (सम् + प्रति) *nunc*,
hoc tempore, एषास् *heri**)

686 Adverbia secundum v 683 n 2. et 4 formata si tanquam
 prius Compositi membrum ponuntur, Accusativi Characterem habi-
 ciunt, e c सततम् *semper iens* (*ventus*) e सततम् + म् Reliqua eu-
 phoniae legibus tantum subiecta sunt, e c उच्चैर्घट्ट ex उच्चैस् + घट्ट
 v WILSONIUM

CONJUNCTIONES ET PARTICULAE EXPLETIVAE.

687 Paucae tantum in lingua Sanscrita Conjunctiones inve-
 niuntur, earumque nonnullae etiam sunt Particulae expletivae, e non
 sensibili significatione Utrasque alphabetico ordine hic apponimus
 (cf Glossarium)

अतस् *itaque*, *ergo* (v 652 suffix तस्) अथ 1 *at*, 2 *et*, *etiam* **)
 अथो *etiam*, *adeo* etc ऽid Gloss उ, explet उत explet उताहि
aut, *an* एव *etiam*, *nempe*, *profecto*, explet किञ्च (किम् + च) *sed*
 किन्तु (किम् + त्) *autem*, *etsi* च 1. *et* Sicut Latinorum *que*, *sem*

*) क्वास् corruptum esse videtur e voce compos tal' cujus pars prior fuerit stirps demon-
 strativa, posteror quoddam substantivum significans *dēm* suspicor formam द्विप्स् vel ह्रस्व
 (cf व घृ) itaut prior pars conveniret cum partibus quas pronominales origines esse puto
 द्वि *enim* et ह Notatu est dignum etiam in Germanicis linguis esse stirpem demonstrati-
 vam, quam dialecti nonnullae fere solum in compositis cum *dēm* vel *noctēm* ex-
 plementibus substantivis conservarunt et quae Gothice sonat *hi*, cujus Dativus et Accusativus
 apparent in *himnadaga hode* et *hinadag hunc dēm* (v Jac Grimm Gramm I 791)

**) घ व detur ex pronominali stirpe व (v 270) suffixo घ additum esse, quod
 quidem suffixum praeterea nusquam invenitur suffixis autem दा et दम् (v 652) a se
 cognatum est quia ex or g ne optine significat ones *tum* et *nu* e explari possunt (vid
 Gloss) Ejusdem originis est ददा

per postponitur, et, si bis positum est, idem valet atque *et-et*, 2. expletiv. चेतु *si*.*) चैव (च + एव) 1. *et, etiam*, 2. *autem*. तत् *itaque, ideo, propterea* (respondens ad relativum यत् *quia*). तदा 1. *tunc tempore* (respondens ad यदा *quum*), 2. respondet ad यदि *si*, ubi sensu convenit cum germanico *so***). तथापि *tamen, attamen, nihilominus*; n Hitopadesi soluta oratione saepenumero tanquam Correlativum vocis यद्यपि *etsi* invenitur; non raro etiam ubi यद्यपि non antecedit, usurpatur. तस्मात् (Ablat. a तत्) *ideo, propterea*. ताद्यत् *tum*, ita ut it correlativum vocis यावत् *quum*, in Hitopadesi soluta oratione. ए 1. *autem, vero*, postponitur. 2: explet. मा *ne*. यत् (Acc. neutr. pronominis relativi) 1. *quoniam*, 2. *quod* (nostrum *dast.*). यत्र (v.r.652. suffix. त्र) 1. *quia*, 2. *quod* (nostrum *dass.*). यदा (v.r.652. suffix. त्र) *quum, dum, quando*. यदि 1. *si*, 2. *an, num*, utrum (germanice *ob* v. Gloss.). यद्य्वा (यदि + वा) 1. *vel*, 2. *utrum, an* (v. Gloss.). यद्यपि (यदि + अपि) *quancquam, etsi, etiamsi*. यद्या (v.r.652. suffix. घा) *ut*. यस्मात् (Ablat. Relativi) *quia*. यावत् *quum*. घा 1. *aut, sicut*

*) Proprie significat *et si*, et sine ulla dubitatione compositam est ex च et त्. Nunquam in sententiae initio ponitur, id quod propter particulae च naturam fieri nequit. इत् इ-
sum quidem simplex usu non conservatum est, veruntamen recte nos conjunctionem च
explicuisse apparebit, si ad similes conjunctiones नेत् *nisi*, ex न + इत् et येत् *si* (*nisi* forte
vertendum est: *aut si*) ex वा + इत् respiciamus. Apud scriptores tamen नेत् et येत् non-
dam inveni, quae quidem verba fortasse in Vêdis tantum leguntur, prius in Zendica lin-
gua sonat *ndit*, quod ibi significatione non saepissime invenitur. Posterius istarum Con-
junctionum compositarum membrum इत् Neutrum demonstrativae stirpis इ (vid r.270.)
habeo — ad analogiam formarum तत्, यत्, क्यत् et Latini *id* — id quod eo confirmatur
quod यदि item a pronomine, et quidem a Relativo (v.r.272.) originem trahit, et quod in
universum omnes fere conjunctiones ex pronominiibus sunt ortae. WILSONUS tamen येत्
a radice चित् *cogitare* deducit, neque येत् nec नेत्, quae WILKINSONUS et COLERIDGEUS in
Grammaticis afferunt, recepit (cf. Pânjo. schol. p.94. ubi tamen येत् desideratur).

**) Sine ulla fere exceptione in ea Hitopadesi parte, quae soluta est oratione confecta,
quae quidem, etsi quam vetustissimas fabulas referat, ab ea tamen forma quam nunc prae-
se fert, recentiori temporis attribuenda videtur esse.

Latinorum re postponitur, et bis positum idem significat atque *aut-aut*. 2. explet. *ये* explet. *स्म* explet.; si cum tempore Praesentis constructur, huic Praeteriti notionem addit. *ह* explet. *हि* *चिम* postponitur*).

PRAEPOSITIONES.

688. Ex eorum praefixorum numero de quibus r. 111. actum est, *अनु* *post* et *प्रति* *versus*, *contra*, separata quoque adhibentur, cum Accusativo constructa, prius etiam cum Genitivo. Grammatici etiam *अभि*, *अप* et *परि* separatim usui admittunt, primum cum Accusativo, *अप* et *परि* cum Ablativo (Pānin. p. 115. et 151.).

689. Praepositio inseparabilis *आ* conjungitur cum Substantivorum Ablativis, ubi significat *usquead*; e.g. *आसमुद्रात्* *usque ad mare*. Etiam cum Accusativo substantivorum *आ* conjungi dicitur; utraque compositio ad classem *Aavyajibhāvorum* referri potest, prior cum *सा* *चात्*, posterior cum *समक्षम्*, *प्रत्यक्षम्*, *परोक्षम्* convenit (v. r. 675.).

690. Notentur praeterea Praepositiones haec: 1) cum Accusativo interdumque cum Ablativo, *इति* *praeter*, quod forma est Locativus participii in *त* desinentis (v. r. 606.) e radice *इ* *ire*. 2. cum Instrumentali: *सह*, *सार्धम्* (*सार्द्धम्*), *समम्*, *साकम्*, *सत्रा* *cum***), *विना* *sine*, quorum postremum etiam cum Accusat. invenitur. 3. cum Ge-

*) In Amara-Kōscho तु, हि, च, स्म, ह, हि expletiva esse docentur, quae quidem ad verbum supplendum adhibeantur (वादपूर्वपो).

**) Usitatissimae sunt *सह* et *सार्धम्* (*सार्द्धम्*) ex *त* et *धर्म* (v. r. 675. not.), *समम्* invenitur in Hitopadēsi oratione solutata et *Dvāmdhātmyo* (ed POLEY VIII 43) *साकम्* et *सत्रा* apud auctores nondum inveni, itaque ex earum significatione tantum conjici licet, Instrumentalem cum iis conjungi. Quod ad originem attinet praepositionum *सह*, *समम्*, *साकम्* et *सत्रा*, diversis suffixis e stirpe pronominali *स* (r. 267.) eas ortas esse censeo, ita ut *सह* formatione conveniat cum *इह* *haec* ex *इ* (r. 270.), *सत्रा* cum *तत्र* *ibi*, producto *थ*, et cum *समुद्यत्रा* *inter homines* (v. r. 652 suff. त्र).

nitive: अन्तर *inter*, *infra*, उपरि *super*, परम्, परतम्, परस्तात् *coram*, अधस्तात् *infra*). 4. cum Ablativo: वहिः *ex*, इति *præter* (saepius c. Accus.), विना *sine* (saepius c. Instr.).

691. Substantiva et Adverbia composita Substantivo quodam terminata (r. 675.), ubi Praepositionum vice funguntur, omnia cum Genitivo construuntur. Notantur haec: अर्थ *res*, *causa*, in Acc. Instr. Dat. Loc. — अर्थम्, अर्थेन, अर्थाय, अर्थे — significat *causâ*; eandem vim habet कृते, Locat. nominis कृत *n. factum*, et निमित्तम् Accusat., qui pro adverbio habetur, a निमित्त *n. causa*. अग्र *cusps* in Locat. et si cum suffixo तत् (r. 652.) compositum est — अग्रे, अग्रतम् — significat *coram*, *ante*; eandem vim habent Composita adverbialia. समक्षम्, प्रत्यक्षम्, अभिमुखम् (r. 675.) et Accusat. adverbialis सान्निध्यम्, a सन्निधि *praesentia* addito suffixo य (r. 650.). Saepenumero vocabulum rectum cum regente ad compositum dependentiae (r. 672.) conjungitur.

INTERJECTIONS.

692. Usitatissimae Interjectiones sunt: अहे, अलेखत (अहे + दत्त) exclamatio lamentandi, *cheu!* आः stupendi, *o!* उम् irascendi, contemnendi. धिक्, abhorrendi, detestandi, c. Accus., भो appellandi, *age!* हेus! दत्त *ah!* स्वाहा exclamatio quam ii pronuntiant, qui Diis dona offerunt. हन्त *age!* हा *ah!*

* पुरातम् anomale ex पुरम् est formatum addito suffixo तम्, ita ut sit pro पुराणम्. De पुराणम् et यजुषाणम् videas, quae in r. 652. de suffixo यजुषः exposui.

सखि 164. - -	सगृह् 210. - -	सिम 278.	खड्ग 212. - -
सख 164. - -	सम 278. - -	खी 168. - -	ख 279. - -
सखी 164. - -	सर्व 275. - -	खिड्ग 212. - -	हनू 190. - -

694. Cónsequens tabula cóntinet ordine alphabetico radices, quae in Conjugatione aut in Participiorum formatione anomaliae sunt, una cum formis, quas, omissis iis quae ab euphoniae legibus requiruntur, in formationibus anomalis assumunt — veluti उच् pro वच्, इञ् pro यञ् *) — radicibusque vicariis, quae in specialibus temporibus sunt usitatae.

अञ्ज 379.	आत्थ * अङ्	ईम् 360. - -
अङ् 325. 567.	आप् 459 n. 1. 468 n. 8. 540. -	ईप् 488
अत् * अङ्	आसीन् * आस् 599.	ईञ् 539 n. 3.
अद् 355. 468 n. 5.	इ 346. 521. 531. **)	उ 511.
अन् 351. -	इञ् * यञ्	उ * वे
अय् 459 n. 5.	इच् 337	उच् * वच्
अवधीद् 109.	इन्ध् 379.	उब् 539 n. 3
अण् 316. 567.	इप् 337 468 n. 12.	उद् * वद्
अस् 420.	ई 511.	उन्द्र 378. 539 n. 3. ,
अम् esset. 365. 366. 367.	ईङ् 360. 458.	उप् * वप्
अङ् 456 ¹⁾ .	ईप्स् * आप् 540.	उम् * वम्
आञ् 459 n. 1.	ईर्प् 540.	उप् 459 n. 5

*) Simul etiam ad indicem respicias, quem in r. 620. habes. Formas quae vel *Gunas* vel *Praddhis* incremento, vel nasali littera inserta oriuntur, in Indicem non recepi.

**) In formis puris Praeteriti redopl. haec radix inserit *इ* inter *इ* vocalem, ex *इ* repetitae et *इ* radicalis syllabae ortam (v. r. 432.), et vocales terminationum, id quod ab euphoniae lege 51. recedit, quod e *इ* + *इ* efficeret *इमि* neque *इमि*. Formae auctae sunt regulares, inde 1. *इण* vel *इण*, prius ex *इ* + *इ* + *ण*, posterius ex *इ* + *इ* + *ण*, 2. *इमि* vel *इमि*, 3. *इण*.

उप० वस्.	क्रद् 328.	ग Cl. 6. 331.
उह० वस्.	क्रन्द 329.	ग Cl. 9. 385.
ऊर्ण 351. 403. 459 n. 2. 567.	क्रम 331 ^o . 468 n. 10.	गी 474. 499. 519. 612.
र 369. 446. 472. 498. 521 n. 3.	क्री 521 n. 1.	ग्रय 440.
541.	क्रीद्र 325.	ग्रस् 340.
र० व०	क्ताम् 331 ^o .	ग्रह 386. 454. 480. 486. 50
रुद्र 539 n. 3.	क्ताम् 331 ^o .	513. 551.
रुध 540.	कुध 468 n. 6.	गृह० व० ग्रह०
रुद्र 325.	क्रोष् 468 n. 11.	ग्री० व० गृ 499.
रुधि० व० अस्.	क्षम् 331 ^o .	ग्लै 520.
वस् 364.	क्षिप् 468 n. 8.	घत० व० हन् 551.
काष् 459 n. 5.	क्षिव 331 ^o .	घस् 351. 453. 468 n. 13. 540.
कास् 459 n. 5.	क्षु 641.	घातय० व० हन् 524.
किर 334.	क्षुद्र 468 n. 5	घन० व० हन्.
कुष्० व० कुन्थ०	क्षुध 468 n. 6.	धि० व० हि.
कुन्थ 387.	क्षु 464	घा 326.
कुद्र० व० कृ०	क्ष्माय 521 n. 4. 617.	चकास् 108.
कुप् 465. 12.	क्षन् 453. 501. 572. 627.	चक्ष 362. 615.
कु 405.	क्षिद्र 468 n. 5.	चर 370.
कु 383. 389. 1. — 430. 457.	गत्० व० गम् 637.	चप० व० चक्ष.
458. 477. 511. 563. 626	गन् 327. 417. 453. 468 n. 10.	चि 390. 493. 521 n. 1. 541
कृ० व० कृ०	517. 637.	चित् 311.
कृप् 468 n. 8.	गाह 468. 14	चुक्ष 328.
कृप् 468 n. 12.	गि० व० शि.	चम्ब 328.
कृ 330. 334. 564.	गिर 334	चक्ष 495.
कृ Cl. 4. 330.	गुप् 519.	चक्षम् 109.
कृ Cl. 9. 385. 393. 406. 485.	गृ 405.	क्षु 340.
कै 501.	गृ 499.	क्षिद्र 468 n. 5. 612
कान्द्रय 521 n. 4	गृ० व० गृ०	क्षो 330 501 512

ञच् 354. et annot.	तच् 468 n. 12.	दय 459 n. 5.
ञच् e घच् 453.	तन् 501. 549.	दक्षि 108. 344.
ञन् 332. — 375. 453. 504.	तप् 468 n. 8. 517.	471. 519. 544.
572.	तर् pro तृ 443.	दह् 390. 468 n. 14.
डोप् 570.	तिश् 553.	दा 371. 556. 492. 544.
डर् pro डृ 448.	तिप् 468 n. 8.	633
डल्प् 570.	तिश् 326.	दा v. दी.
डा v. डन् et धा.	तृ 464. 528.	दान् 553.
डाम् 108. 353. 403. 459 n. 2.	तृद् 390. 468 n. 5	दिग् e दे 419.
462. 498. 518.	तृप् 468 n. 12.	दित्स् v. दा 544.
डि 443. 521 n. 1. 544	तृणेह् v. तृह्.	दिव् 331 ^o . 549.
डि v. ड्या.	तृप् 468 n. 8.	दिष् 468 n. 11.
डिघ् 326.	तृह् 380.	दिह् 468 n. 14.
डोव् 325.	तृ 488.	दी 392. 521 n. 1. 544.
डर्व 550.	त्रप् 440.	दीव् 332.
डृश्च, डृह्च v. डृ.	त्रस् 441.	दीधो 108. 349. 404. 459. 4
डृ v. डृ.	त्यङ् 468 n. 4.	522 544.
डृम् 328.	त्वच् 468 n. 12.	डु 464.
डृम् 328.	त्विप् 468 n. 12.	डुप् 468 n. 12. 524.
डृ 330. 385. 448. 518.	था v. स्या.	डृह् 468 n. 4.
ध v. डन्.	दंश् 468 n. 11. 570.	द v. दृ.
धप् 552.	दत्, दद् v. दा.	दप् 468 n. 8.
धा 396.	दद् 452.	दष् 327. 494. 468 n. 11. 513.
ड्या 386 *)	दध् v. धा.	दह् 618.
ड्यो 501.	दम् 332.	दृ 395. 447.
डो 463.	दम् 552.	दे 449. 499. 547. 610.

*) In Praeter. redupl. haec radix format डिद्यो etc. (cf r. 456°).

दै 501.	निन्द 328.	वध 553.
दो 330. 501. 519.	नित् 361.	वध् र. वन्ध्.
द्राह् 468 n. 14.	नु 350. 464.	वोभत्स् र. वध् 553.
हु 421. 430.	नृह् 468 n. 5.	वृध् 390. 418. 468 n. 6. 503.
हृह् 468 n. 14.	नू 405.	व्र 352.
दिप् 468 n. 12.	नृ र. नृ.	भञ् 440. 468 n. 4.
इ 546.	नेप् pro नप् 420.	भञ्ज 379. 468 n. 4. 570.
धत्, धद्व र. धा.	पच् 390. 468 n. 2.	भप्स् र. भात्.
धा 371. 424. 544. 503.	पत् 552.	भस् 376.
धित्स् र. धा 544.	पह् 468 n. 5.	भिच् 325.
धृ र. धृ.	पम् 340. 565.	भिह् 378. 468 n. 5.
धृ 385. 390. 405. 461. 523.	पश्य 337.	भी 373. 521 n. 1.
धृ 334. 339. 499.	पा 326. 345. 492. 516. 519.	भृञ् 468 n. 4.
धम् 326.	पिच् 326.	भृ 412. 413. 445. 457. 458. 510.
धे 501. 519. 547. 610.	पिप् 468 n. 12.	भृ 320. 430. 465.
ध्मा 326.	पृ र. पृ.	भृ र. भृ.
ध्वी 501. 547.	पृप् 468 n. 12.	भृञ् र. भृञ्ज.
ध्वी र. धृ 499.	पृ 395. 545.	भृह् 468 n. 4. 507.
धृ 405.	पृ र. पृ.	भ 335.
ध्वंस् 571.	पृह् 336.	भ्रंस् 571.
नध् र. नह्.	पृ 385. 417. 495. 564.	भृञ्ज 336. 391. 451. 480. 507.
नम् 468 n. 10. 517. 637.	व्याप् 617.*)	551.
नम् 420.	प्रह् 336. 454. 468 n. 3. 480. 507.	भ्रम् 331.*). 411.
नह् 396. 468 n. 14.	प्रो 339. 523.	भ्राम् 331.*).
निह् 364. 374. 468 n. 4.	फाप् 441.	भ्राम् 441.
निह् 328.	फल् 440. 569.	भ्री 335.

* In Pract. redupl. hae radices formant द्विपुते, द्विपुते cf. r. 456*).

मञ्ज् व. मञ्ज्.	यम् 327. 468 n. 9.	लि व. ली.
मञ्ज् 110 ⁹⁾ . 395. 468 n. 4. 480.	या 471.	लिप् 468 n. 8.
507.	यु 339. 464. 545.	लिप्स् व. लम् 552.
मत् व. मन् 637.	युञ् 468 n. 4.	लिष् 468 n. 11.
मद् 331 ⁹⁾ .	युध् 468 n. 6.	लिह् 468 n. 14.
मथ् व. मन्य्.	योद् 561.	ली 385. 521.
मन् 326.	रञ्ज् 468 n. 4.	लृ व. लृ.
मन् 359. 468 n. 7. 637.	रध् 420. 468 n. 6.	लृप् 468 n. 8.
मन्य् 387. 615.	रभ् 468 n. 9. 552.	लृम् 468 n. 9.
मण् 468 n. 11.	रम् 468 n. 10. 637.	लृह् 468 n. 14.
मा 370. 494. 544.	राञ् 441.	लृ 385.
मा pro मि et मो 414.	राध् 468 n. 6. 441. 552.	वच् 359. 420. 455. 468 n. 2.
गाद् 332.	रिच् 468 n. 2.	481. 505.
मान् 553.	रि व. री.	वच् 577.
मि 411. 441. 463. 521. 544.	रिम् 468 n. 11.	वद् 311.
मिद् 332.	रिप् 468 n. 12.	वद् 409. 455. 505.
मिष् 468 n. 11.	री 385. 521.	वध् 409. 468 n. 6.
मिह् 468 n. 14.	रु 350. 464.	वप् 468 n. 8. 481. 455. 505.
मो 411. 441. 463. 521. 544.	रुञ् 468 n. 4.	वम् 441.
मो व. मा.	रुद् 354.	वण् 361. 455. 481. 505.
मुच् 468 n. 2.	रुध् 420. 468 n. 6.	वस् 468 n. 13. 390. 455. 481.
मुह् 468 n. 14. 618.	रुण् 468 n. 11.	505.
मृञ् 342.	रुप् 468 n. 12.	वह् 367. 455. 481. 468 n. 14.
मृञ् 359. 461.	रुह् 468 n. 14. 521 n. 4.	505.
मृण् 390. 468 n. 11.	रोपय् व. रुह् 521 n. 4.	वि व. व्ये.
मे 449. 501. 610.	रे 499.	विच् व. व्यच्.
म्ना 326.	लड् 336.	विङ् 374. 468 n. 4.
यञ् 456. 468 n. 4. 482. 506.	लड् 336. 480. 507.	विद् 356. 459 n. 5. 468 n. 5.
यम् 468 n. 9.	लम् 468 n. 9. 552.	विध् व. व्यध्.

विष् 468 n. 11.	श्राप् 468 n. 8.	ग्राम् 332.
विष् 374. 468 n. 12.	शन् 332.	ग्री 421.
वी 531.	शय् र. शी 496.	ग्रु 390. 421. 430. *)
व 465. 477.	शम् 452.	श्लप् 468 n. 12.
व 430.	शातय् र. शद् 524.	शस् 354.
व 406. 546.	शान् 553.	धि 403. 416. 421. 463. 496.
व. र. व.	शाम् 332.	544. 572.
वच् र. वश्.	शाम् 363.	ष्टिच् 332.
व 385.	शिञ् 364.	ष्टीच् र. ष्टिच्.
वे 451. 473. 502. 519. 610.	शिप् 468 n. 12.	स् र. शस् et सो.
वेवी 404. 497. 522. 514.	शिप् र. शास्.	सङ्ग्राम् 108.
वेच र. वच्.	शी 343. 463. 496. 572.	सङ्ग 468 n. 4.
वेष्ट र. वष्ट.	शीय 327.	सद् 327. 417. 468 n. 5.
व्यच् 506.	शुच् Cl. 1. (r. Gloss.).	सन् 543.
व्यध् 456 ^{*)} .	शुध् 468 n. 6.	सद् 468 n. 14. 615.
व्यध् 331. 456 ^{*)} . 468 n. 6. 506.	शुप् 468 n. 12.	साध् 468 n. 6.
व्ये 450. 473. 502. 519. 565.	श्व र. श्वि 496.	सिच् 468 n. 2
610.	श्व. र. श्व et श्व.	सिध् 390. 468 n. 6.
व्रञ् 403.	श्व 335. 447.	सिच् 332.
व्रश् 454. 507.	शेद् 343.	सीद् 327.
वि र. वी.	शो 330. 501. 519.	सीच् 332.
वी 385.	श्यम् 441.	स 464.
वि र. वी	शंस 571.	सप् र. स्वप्.
वी 385. 521.	शय् र. शन्य.	स् 464.
शक् 468 n. 1. 552.	शन्य 387. 410.	स् 430.
शद् 327. 468 n. 5. 524.	शाम् 331 ^{*)} .	सङ्ग 390. 468 n. 4.

) Haec radix in specialibus temporibus syllabam ह in श corripit, unde शृणोति etc. (r. 94^{)}).

राप् 468 n. 8.	रुद्र 468 n. 14.	स्व 465.
सै 612.	स्पम् 368 n. 4. 468 n. 8.	एद् 468 n. 5.
सो 330. 501. 636.	स्पद् 342.	एन् 357. 409. 453. 468 n. 7.
स्कान्द्र 468 n. 5. 571. 633.	स्फाय् 521. 617.	513. 524 n. 4. 551. 572. 637.
स्तु 350. 430. 464.	सुद्र 368 n. 4.	हा 370. 494.
स्त. v. स्त.	सुर् 524.	हि 411. 511. 572.
स्त 385. 546.	स्यन्द् 633.	ही v. हा.
स्थ 420.	स्मि 521.	ज 372.
स्थल् 368 n. 4.	स्म 498. 563.	ज v. ज्ञे.
स्था 326. 368 n. 2, 4. 494.	सु 421.	ही 373. 521.
561. *)	स्वन् 441.	ह्व 546.
स्ना 520.	स्त्रप् 354. 455. b. (v. Gloss.)	ह्वे 449. 473. 502. 519. 547.
स्निद्र 468 n. 14. 618.	468 n. 8. 551. 572.	565. 610. 636.
स्त 464.	स्त्रिद् 468 n. 5.	

695. Sequuntur heic, ordine alphabetico dispositae, immutationes euphonicae quas, in Verborum conjugatione et Nominum formatione, consonantes radicum finales et terminationum suffixorumque initiales subeunt. Apponimus iis litteras primitivas, ex quibus oriuntur, et regularum numerum, quibus transformationes illae praescribuntur. Ex vocalium mutationibus eas tantum addimus, quae non generalibus euphonicis legibus, sed certis Grammaticae nituntur.

आ pro ए, ऐ, औ in plerisque earum radicum formationibus, quae hasce in diphthongos desinunt, exceptis prioribus quattuor temporibus; r. 413. 438. 446. 477. 511. 519. 547. 565. 614, इन pro इ 334.

*) Ubi litterae म् hujus radici proxime cum praepositione आ sunt conjungendae, ad evitandam nimiam consonantium accumulationem, म् initiale abijcitur, unde e. g. आयातुम् *surgeat*, उयायासि *surgam*.

ई pro आ 494. 561.; pro ए, ऐ, औ 501.

ईर pro इ 393. 472. 497. 500. 543. 564.

ऊर pro ऊ v. ईर.

ए pro आ 471.; pro आ, ऐ, औ 626.

क 1. pro च + त 86. e.c. वक्तुम् *dicere* a वच्. 2. pro ज्ञ + त 89. c.c.

योक्तुम् *conjungere* a यञ्.

कथ 1. pro च + थ 86. e.c. वक्तुम् *dicere* a वच्. 2. pro ज्ञ + थ 89. c.c.

युक्तुम् *conjungere* a यञ्.

कृ 1. pro क + कृ 101^a. e.c. शक्यामि *potero* a शक्. 2. pro च + कृ 86. e.c. वक्ष्यामि *dicam* a वच्. 3. pro ह + कृ 87. e.c. प्रक्ष्यामि *interrogabo*

a प्रश्. 4. pro ज्ञ + कृ 89. e.c. योक्ष्यामि *conjungam* a यञ्. 5. pro झ + कृ 98. e.c. देक्ष्यामि *monstrabo* a दिप्.

6. pro प + कृ 99. e.c. हेक्ष्यामि *odero* a हिप्. 7. pro ह्र + कृ 102 et 103. e.c. लेक्ष्यामि *lambam* a लिह्.

धोक्ष्यामि *mulgebo* a उह्र्.

गृ 1. pro च + धृ 86. e.c. वगिध *dic* a वच्. 2. pro ज्ञ + धृ 89. e.c. यगृध्वे *conjungutis* a यञ् *ātm.* 3. pro ह्र + त, e.c. दोगधुम् *mulgere*; pro ह्र + थ,

e.c. दुग्ध *mulgetis*; et pro ह्र + धृ, e.c. दुग्धि *mulge* (v.r. 315.) a उह्र्

104.

गृ pro ज्ञ + नृ 607. e.c. विग्न *perturbatus* a विज्ञ्.

इह pro इ + त 91.

इह pro इ + थ 91.

इह 1. pro इ + धृ 91. 2. pro झ + धृ 98. 3. pro प + धृ 99.

इ pro ह्र + त, ह्र + थ, ह्र + धृ 102. a)

ण pro ण ex ह्र + नृ 607. e.c. विपण *perterritus* a सद्.

तृ pro ह्र + त 83. e.c. हेतृम् *findere* a हिद्.

त्यृ pro ह्र + थ 83. e.c. अत्य *editis* ab अद्.

तृ 1. ह्र + कृ 83. e.c. अति *edis* ab अद्. 2. pro च + कृ 100. e.c. वत्स्या-
मि *habitabo* a वच्.

इ 1. pro ध + त् 83. d^o. e. c. प्रुत्त *purificatus* a प्रुध . 2. pro च + ध e. c. आद्रे *sedere* a आच् .

न्त् pro न्द् + त् 378.

न्य् pro न्द् + य् 378.

न्त् pro द् + न् 607. e. c. भिन a भिद् .

प्त् pro भ् + स् 83. e. c. लप्स्यामि *adipiscar* a लभ् .

व्ध् pro भ् + त् 83. d^o e c लव्धम् *adipisci* a लभ् .

दि pro क् 472. 498

रिप् pro क् 331.

ए 1. pro ह् + त् 87. e. c. प्रष्टुम् *interrogare* a प्रह् . 2. pro झ् + त् 89. e. c. सृष्ट *creatus* a सृज् . 3 pro झ् + त् 98 e c दृष्ट *vistus* a दृप् . 4. pro प् + त् 99 e. c. हेष्टुम् *odisse* a द्विप् .

छ 1. pro झ् + य् 89 e c मृष्ट *purificatus* a मृज् . 2. pro झ् + य् 98. e. c. उष्ट *multus* a वृज् . 3 pro प् + य् 99. e. c. द्विष्ट *odistus* a द्विप् .

ANNOT In praecedente indice earum compositionum ratio non est habita, quae in *Intensivorum Parasmaipada* solum locum habere possunt, et propterea nunquam fere inveniuntur

A D D E N D A.

15. *Anusvārae* necessariae respondere videtur illa Zendicae linguae debilissima nasalis Z
 quae, cum antecedente *a* conjuncta, invenitur ante sibilantem *s'* (𐬰) et aspiratas *h*,
th et *f*, deinde ante *m* vel *n* finales, e. c. *osaṣ an s' regnans*, *san hyamāna*,
 quod significat, nisi fallor, *qui nascetur*, et participium est Futuri in *Atmanōpado*, a
san (𐬰𐬀) adjecto *hya* = ह्य; *manithra sermo*, *cānsna* (Nom *cānsnō*)
os, *vayānīm* avum a themate *ī*, *īmanīn* (इमान्) *hos*.
33. Id quod in annot. hujus regulae de diphthongorum *ṛ*, *ṣṛ*, *ṣṛ* compositione dixi,
 Zendicā linguā video confirmatum, quā *ṛ* semper per *āi* redditur, *ṣṛ* vel per *āo* vel Z
 per *āit*. Pro *ṛ* vel aequalis adhibetur diphthongus *ē* vel, praesertim post *ṛ*, *ōi*,
 ubi posterius accidit, miram interdum conspicimus similitudinem cum Graeca lingua,
 quia in ea Sanscritae diphthongo *ṛ* non raro *oi* respondet. Conferatur *barōis*,
barōit (भरो, भरोत् a 𐬰 cl. 1.) cum *phōois*, *phōoi*, *maidhyōi* (मध्यै) in medio
 cum Dativi formis *cikēi*, *moī*, *soī*; *yōi* (यै) cum *ēi*. Pro *ṣṛ* aut item ponitur *ō*, aut
ao aut *ou*. — Ubi ex euphoniae lege 36. *ṣṛ* cum sequente *ṛ* vel *ṣ'* in *ṛ*, cum se-
 quente *ṭ* vel *ṭ* in *ṣṛ* coalescit, haec contractio eo explicanda est, quod, prius quam
ṣṛ cum sequente vocali coaluerit, illud in *ṣṛ* corripitur, quum in medio vocum ante
 vocales terminationum plerumque omnino supprimatur (v. 1. 47.)
65. Etiam in Zendavesta hujusmodi insertas sibilantes litteras deprehendi; e. c. *aē s'* Z
manis'ca baotdhtma yasmaitdhe lignaque odoremque adoramus,*) ab
aē s'ma lignum, quod cohaeret cum *ṣm*, mutato *ṣ* in *s'* ad analogiam graeci *πεί-
 σμα* pro *πείσμα* similiumque. Ex *verēthasān* victor, quod respondet san-
 scrito *वज्रहन्* *Pruci* accesor, nascitur superlativus *verēthrasān s'tēma* (p. 43)

*) P. 32. saepiusque redit. Anquetillius male priori formae singularem posteriorique
 pluralem tribuit significationem.

nisi forte haec forma deducenda est a Nominativo participii Praesentis *sanś*, quum etiam themata in *a* desinentia suffixum *tēma* apponant Nominativi formae, eundem in modum quo nominum compositorum prius membrum, nisi in *u* desināt, plerumque Nominativi formā induitur, e. c. *pōrēnō māonghēm plēnam lunam, vayō kherēfs khaiō aēs corpus-edentes* Participium *sanś* (a themate *sanī*) quidem nusquam inveni, in usu tamen id fuisse licet suspicari ex analogia formae *upa sōit verberet* quae forma est corrupta Potentialis, a radice *san* (हन्), abjecto *n*, exorta, ad analogiam primae conjugationis

- 3 Quam in annotatione hujus regulae proposuimus sententiam confirmatam videas linguā Zendicā, quae propter quae *स्* litteram finalem post *आ* vocalem ubique in *o* breve immutaverit, quod hoc loco multisque aliis, Sanscritis *उ* vice fungitur Ita e. c. *मास्* *luna* इमास् *lās*, भूयास् *jus* (r 470.) Zendice sonant *māo, imāo, buj āo* Haec tamen in qua *स्* sibi latentem quasi liquescentem conspicimus *o* vocalis, tamen residet, ubi, adjectā quadam terminatione a vocali incipiente, *स्* in *h* commutatur, quod in medio in quoque vocum semper Sanscritis *स्* locum occupat. Ex *मास्* *lunam* igitur fit *māonghēm* *), eandemque rationem habet forma *āongha* *fuit* ad Sanscritum *आस्* (r 36*) Etiam ante adjectam particulam *cā* (च) sanscrita sibilans, si *आ* ei praecedat, dupliciter expressa est in Zendico, simul per *o* et per *s*, unde dicitur *māosścā lunaque, imāosścā haeque, buj āosścā iusque, imāo apasścā* (इमा अपश्च) *sēmasśca urī arāosśca āyčśē* «has aquasque terrasque arboresque celebro» (Vendidad Sade in codice ab L. BURNOUFIO edito p 22) Apparet igitur ex Zendica lingua, particulam *च*, sicut respondens Latinum *que*, vocem quam sequitur esse adjungendam, id quod ex Sanscritis manuscriptis, quae sine discrimine omnia in unum trahunt verba, intelligi nequit.

- 92 *न* radicem finalem ante *स्* terminationum transit in Anusvāram necessariam, e. c. *रसि occidit, रस्यामि occidam* ab *रन्*.
- 100 *स्* etiam ante *ध* secundae personae pl. *dim* abijci potest, unde *आध्वे* vel *आदि* *solvetur*, ab *आन्*.
- 102 Hanc regulam sequitur radix *दृ* quinquam a *दृ* litterā incipit.
- 111 Praepositiones hac regulā commemoratae in *Pidarum* dialecto saepissime a radice ad

*) *h* litterae inter duas vocales posita plerumque antepositur gutturalis nasalis quam per *ng* exprimimus.

- quam pertinent separatae inveniuntur, ita legitur in ROSEYII specimine p 20 उद्
अस्य शोचिद् अस्याद् आद्गद्धानस्य मीद्ग्लुप । उद् धर्मासो अरुपासो दिधि
अयश्च सम् अग्निम् इन्धते नरः ॥ «*sursum ejus splendor u, invocati benefici
sursum sumi splendi coelum tangentes (eunt quando) ignem accendunt viri.*» Et
dem Zendica lingua fruitur licentiâ, e c. p 233 *mazdayasna aētāo*
(एतास्) *vaštrāo* (a *vaštraf* cf वस्त्रं) *frača kērēntōn* (cf अफु-
न्तन्) *niča kanayēn* (फनेयस्) «*Ormuzdus assecloae haece stragula et lace-
rent et defodiant*»*) Heic *fra* (फ) et *ni* praepositiones a verbis suis particulā
ča (च) sunt separatae P 257 legitur *yat frā vayo patann frā*
urvara ucsjan «*ubi aves volant arbores crescunt*»
Zendica lingua, quia euphoniae legi 157 quā multae corruptae sunt formae Sanscritae,
non est subjecta, non minus quam Graeca et Latina duas in fine vocum consonantes
admittit, s suffixum Nominativi post consonantes retinuit. Unde e c. *āfs aqua*,
kērēfs corpus drucs daemon (cf *trux* et radicem द्रु) e stirpibus *ap*,
kērēp vel *kehrp*, *drug* (cf r 89) Tres tamen consonantes in fine locum
habere nequeunt, atque, quae in *nt* desinunt themata, ad analogiam Latini, *t* abji-
ciunt et nasalem una cum Nomin signo conservant, e c *csayanš regnans* a the-
mate *csayant* e radice *csi* (क्षि), *čvanš quantus* a themate *čvant*
125 e Omittitur interdum in *Fēdorum* dialecto *n* euphonicum (cf annot. ad r 638-),
quod in universum non ad pristinam linguæ structuram pertinere videtur, quippe
quod a cognatis Graeca et Latina linguis prorsus sit alienum, et in Zendica nonnulli in
Genitivo plur a me deprehensum, ita tamen ut heic quoque quibusdam in decla-
tionibus omitti possit et e c. e *pašū* (पशू) et *pašunanm* et *pašvanm*
formetur *Fēdorum* exempla *n* euphonica in Instrumentali omitti, proponuntur
in schol ad Pān VII 1 39 veluti उर्या, धण्य्या ab उर, धण्य insertedo य eupho-
nico (cf r 271), प्रवात्वा a प्रवाडा adjectā Guṇā, स्वप्नया a स्वप्न mutato अ in
ए ad analogiam formarum मया, त्वया a मे, त्वे pro म, त्व (r 264, 265-).
131 Heic asserre liceat formam दक्षिणायास् quae teste schol ad Pān. VII 1 39 in *Fēdis*
pro दक्षिणायाम् invenitur, id quod eo majoris mihi est momenti, quod Zendicois
quoque deprehendi Genitivos sing qui Locativi vice funguntur 1) in pronominis-

*) Anquetilius vertit «*Les Mazdeens couperont au large l'endroit du tapis et le jet-
teront loin d'eux*»

bus, quanquam ea locali terminatione propria non carent; e. c. *ainghē vīśē* in hac via (V. S. p. 46.), ubi *vīśē* est Locativus a *vīsa*; *ainghē* autem Genitivus variis ex euphoniae legibus a Sanscrito अस्त्य profectus; quod invenitur etiam in forma *anghē*, et, nasalī omissā, *ahē*. **) Themata in *u* plerumque utuntur Genitivi terminatione *ō* (ex अत्), ad Locativum exprimendum, et simplici *s* ad Genitivi denotandam rationem; ita *ahmi* (अस्मिन्) *zantv-ō* in hac urbe, a themate *zantu*, cujus consuetus Genitivus est *zanteu-s* ad analogiam sanscriti आनीत्सु. 3) Themata in *i* desinentia, quorum proprium Locativum nusquam invenī, saepius autem Genitivum Adjectivi *māzdayasni**) ad Substantivi *namāna* vel *nmāna* terra Locativum relatum, (p. 255.) *ahmi namānē yat māzdayasniōis* in hac terra quidem mazdayasnica. Quod in hujusmodi constructionibus attinet ad adverbialem usum vocis *yat*, quod est Neutrum relativi in Accusativo, conferatur p. 337. ubi legitur *aētahmi danghvō yat aštvaīnti* in hoc mundo quidem existente **).

Vēdorum dialectus terminationem औ saepe in आ corripit, ita ut prius tantum hujus, ex आ+उ compositae, diphthongi elementum sit conservatum, posterius autem suppressum. Exempla sunt: उभा यन्तारा *ambo aurigae* (in schol. ad Pān. VII. 1. 39.) ab उभ et यन्त; अश्विना *duo Asvini* ab अश्विन्; नरा *duo viri*, quod tam e *n* quam e *nr* explicari possit (in *Rig-Fedo* apud ROSENTHUM p. 15.). ***) Hac Vēdorum forma utitur etiam Zendica lingua, ita ut ibi ā vel a saepius quam āo Dualem expriment et e. c. अश्विना sonet *ašpinā*. Ita legimus in V. S. p. 313. *ašpināca yavanō yaz* (*maidhē*) «Asvinosque juvenes veneramur» id quod Anquetiliius reddit per «Je fais Leschud à l'excellent toujours (subsistans)». Docemur tamen hoc exemplo, si lectio est genuina, Pluralem etiam cum Duali construi posse, nam *ya-*

*) I. e. *mazdayasnicus* e *mazdayasna* Ormuzdus adorator formatum suffixo *i*, adjecto Vriddhis incremento (cf. annot. ad Nalun IV. 10.).

**) *danghvō* a themate *danghu*, *aštvaīnti* est Locat. e themate *aštvaīnt* formatum, ita ut vi euphonica litterae *i* finalis, in antecedente etiam syllaba vocalis *i* sit inserta. *aštvaīnt* esse videtur pro *aštvaīnti* quod proprie significet *existentia praedictum*, ab Infinitivi themate *aštu* esse suffixo *vant* (cf. r. 218.) profectum.

***) Etiam aliis in locis Vēdorum dialectus diphthongum औ in आ corripere potest, e. c. नाभि in umbilico pro नाभी a नाभि (schol. ad Pān. I. c.).

vānō est Pluralis, neque Dualis vocis *yavan* (cf युवान्). Ita quoque Verborum Pluralis ad Nominum Dualem relatus invenitur, nam legitur V. S. p. 136 *dvaēibya hačā nērēbyu* (न्भ्याम्) *dva nara uszayēntiē mi-
tšhvana štrica nairyašča*, « duobus ex hominibus duo homines nascuntur
(nati sunt), par, feminæque varque ». Hic *uszayēntiē* respondet Sanscrito
उद्भायन्ते. Nec tamen prius deest Verbo Zendico numerus dualis, exemplum
est locus quem Anquetilii (Vol 2 p. 364) reddit par « ce qui est doux au goût, les
viandes bien nourries ne ressembleront pas » in textu originali sonat *nōit patičā-
šātō ischāčā āššitišča*, id quod verti possit per *nam redeunt sacrificia-
tisque oblatoque*. *Patičāšātō* nascitur e radice usu frequentissimo *čās* ire
præfixa præpositione *pati* (प्रति) et adjecta terminatione duali *ā-tō* (अ-न्तम्)
primæ Sanscritarum radicum classis. Vocem *ischā*, cujus *ā* longum protegitur
adjectā particulā *čā*, oriam esse poto ex *इद्या* abjecto *य* et *l* mutato in *sch*,
eodem modo quo *schēnu* genu profectum est a *ज्ञान्*. *Āššiti* autem nil
aliud esse potest quam Sanscritum आश्रति *sacrificatio oblato* quum ex ante *t*,
quod hic vi attractionis litteræ finalis est insertum, plerumque producatur

- 142 Pro ग्रस् ex अ finalis masculinorum thematum et ग्रस् Nominativi plur. terminatione compositae, in antiqua Vedorum dialecto plerumque invenitur ग्रस्, ita ut primitivae terminationi ग्रस् (= अ + ग्रस्) nova et perceptibilior terminatio hujus casus sit adjuncta. Exempla sunt frequentissima in *Rigveda* specimen a ROSENBLOED edito, veluti ध्रुमास् pro ध्रुमास् a ध्रुमः यज्ञास् pro यज्ञास् a यज्ञः. Haec masculina forma nititur Praeriti terminatio plur. femina आग्रीः, aequidem, ut eadem iuto, hoc ortum est ex आसो expulso म्. e c. Sacunt. p. 63 सीरगदेवदाग्री अचित्तव्याग्री pro सीभागदेवताम् अचित्तव्याम्.
- 143 Terminus nationum आनि et ऊनि (अ-नः + ऊ-नः) vice in Vēda saepius funguntur आ et ऊ e c. पृथ्वना *magnae silvae*, quod Accusativi significatione occurrit in ROSENBLOED specimen p. 10. Pagina sequente legitur सुगो त ते (सुगो उत्त) सपया पयतेषु अवाते अपस् तृसि स्वभानो । «facilis aditus sunt tibi et palebras vias habentis loca super montibus, invicta (aurora) aquas transgredieris proprio splendore praeclara» His *śādhā* formis respondent Zendica *mentra* in *ā* et *ū* excusata, ita tamen ut *ā* in polysyllabis vocibus consueto usu plerumque corrumpatur, e c. *tā vāstra* (ता वासा) *hae vestes* et *ūhā opes* a themate *vōhū* quod idem est ac Sanscritum वासु.

- mutato *a* in *ô*, propter vim assimilationis quam *u* finale in antecedentem syllabam exercet, quâ, inter alia, etiam Dativus *athurunê* et Genitivus *athurunô* oriuntur ex themate *atharvan* (per metathesin *athravan*), unde Nomen *athrava* et Acc. *athravânem*; in casibus debilibus autem syllaba *van* in *un* contrahitur, quo fit ut antecedentis syllabae vocalis etiam in *u* transeat.
148. Quam in annot. hujus regulae proposui sententiam, postea Vedicâ et Pracritâ dialectis quodammodo confirmatam vidi. Prior rarius ऐस् utitur terminatione, rariissime autem एगिस्, cujus ए locum tenet अ litterae finalis thematum, ad analogiam Dat. Ablativorum in ए-यस् desinentium. Exempla sunt श्येनेभिस् et अश्वेभिस् (apud. Ros. p. 18.) a श्येन, अश्व. Vix tamen ex श्येनेभिस्, अश्वेभिस् contractae formae श्येनेस्, अश्वेस् oriri potuerunt, quae facillime ex अश्वभिस् et श्येनाभिस् explicantur, ita ut, ejecto भ्, इस् terminatio cum producta vocali thematis in ऐस् coaluerit, quod etiam Zendice sonat *ais*. In Sanscrito tamen non omnino perditâ est primaeva forma आ-भिस्, quam conspicimus in pronominibus primae et secundae personae, quippe quae insertam syllabam स्म ante भिस् producant, unde अस्माभिस्, युष्माभिस्. Quamquam genere non distinguuntur haec pronomina, tamen proprie masculinum genus ea significare ex eo colligi potest, quod Accusativi eorum sunt अस्मान्, युष्मान्, qui conferantur cum शिवान् (r. 145.). Respicias denique, dialectum Pracritam, quae Védicas formas ए-भिस् commutavit in ए-हिं — unde c. c. एहिं कुस्मेहिं, Sacunt. p. 69. ex एभिस् कुस्मेभिस् — etiam in his pronominibus antiquam vocalem आ in ए convertisse*), ex quo colligere licet etiam Védicas formas veluti श्येनेभिस् अश्वेभिस् profectas esse ab antiquioribus श्येनाभिस्, अश्वभिस्.
- 156 Argumentis quibus nostram de आत् sententiam in annotatione hujus regulae comprobare studuimus, haec quantum addere liceat petita e lingua Zendica, quippe quae omnibus in declinationibus Ablativi characterem t exhibeat. Exordiamur a stirpibus in *u* desinentibus, quibus E. BURNOUFIVS (*Journal asiatique* 1828) Ablativum in t desinentem vindicavit. Iluc pertinet e loco supra laudato (p. 253) forma *dāonghao-t* a themate *dāonghu*, vocali finali per *Gunam* auctâ, et आ expresso per *ao* (add. ad r. 33), unde colligimus in Sanscrito fuisse Ablativos veluti

*) श्येहि (per nos) per metathesin et sibilantis litterae transformationem in ऐ

मानो-त् & भान्त् Quae in *i* desinunt themata Zendica, Ablativos formant in *ōi* & analogos Genitivos in *ōi-s*, ita ut e e a thematic sem *āsrīti benedictio cupis* Genitivus est *āsrītōi-s* (cf मन्ते-न्) Ablativus descendit *āsrītōi-t*, quo Sanscritos Ablativos veluti यद्ये-न्, मन्ते-न् existuisse olim docemur Formam *āsrītōt* invenimus in Zendicis illis sententia quam Anquetil us vertit per *est le Medecin rend la santé à un Athorné, (celui-ci) recettra pour lui Pāsergan Dahmayān*. Testis originalis est hic *athravandēm biszāt āt dahmayāt parō āsrītōit* (S p 242 cf p 312) i.e. «presbyterum (si) sanat ex sancta summa benedictione spiritus praesens constat» Sic vertimus, si *parō āsrītōit* est vox composita, id quod ex eo quod p 330 observavi sit verum simile, & scriptura autem intelligi nequit, quia singulae compositorum partes non conjungi solent Ceterum esse ps s subesse videtur verbis laudatis, n si scriptoris lapsus omnino est quod iam vocabulum, quod *prōm* significet Sequuntur enim verba quibus multa alia pro aliorum sanatione habentur preta, veluti *namānahē namāno-paiti biszāt nīm stādōrēm arēgōd* = regionis regnum dūmum (si) sanat primum animal (est) pretium — Sicuti Sanscrita Fenimina vocali terminata quibundam in casibus introductionibus utuntur casuum flexionibus, atque e c in Genitivo tertius legibus (p 130 b,c) आन् aut necessario assumunt, aut ad arbitrium vel न् vel ण् ita Zendica themata in *ā* desinentia Ablativi terminatorem habent *āt*, ac quae in *i* de inveniunt iam solum *tquamāi* admittunt Hoc modo supra memoratum *dahmayāt* iterum ex thematic *dahmā*, cujus Genitivus est *dahmayān*, et sibi (S p 373) legitur *uri aray āt urōre ab urvarā* Ex Infinitivi thematic *zanthi* tenerare oriuntur *zanthi āt* (v p 231) quod ad *tanaō t corpore*, & *tanti em.*, & similem habet rationem ac धेन्यान् ad धेनाम् — Quae in consonantem reunt thematae quibus *t* character simplex adjungi solet, & intermixta vocalem, si analogiam Genitorum et Accusi Sanscritorum veluti दानम्, धाम्. Supra hinc hujusmodi Ablativi formas deprehendi in *v s. e. e ruzman at v m. māonghan-nā nāro, ūthr at igne (ab ātar), ap at am*

Confirmatio vidi hujus regulae sententiam (negat Zend cl. quae nullum *ar pīa* ibus in casibus conservavit ubi Sanscrita illum in *ā* correperit e e *nāps hominis* *narān m Ammum*). Notandum est ceterum, si quoniam Zendicis consonantem *r*, nus h ei anteponitur, neque cum sequente consonante, & *hā* correperit, con-

junctam*), neque in vocem huc positam tolerare, sed in hujusmodi locis aut huc vicinissimam vocalem et illi adjoinxisse, aut h praefixisse, aut conjunctas consonantes transposuisse, nunquam tamen illam in spiritum transformasse: ita *dātarē datē*, *crātor* dicitur pro *दातर* (दातः), *hvarr* n. sol pro indeclinabili *हवर* *enelom*, *dōdarēda vāda* pro *ददार्दा*, *nērcēbya* vel *narēbya* pro *नार्या*, *nārjā*, *vērērkā* vel *vērērkā* *torus* pro *वर*, *cāthru* *quater* pro *वार्*, quod expectaveris pro *वार्* et *वार्* (v. r. 261.)

221. *अमृत* *amritus*, *excellens* melius deducitur a *अ* splendor suffixo *मृ*, ita ut sit pro *मामृत* et proprie significet *splendidi latus* (cf. annot. ad Nalam XI. 33.).

261. *Nominativi plur. formae* *मन्तो* *ma* et *मन्तो* *ma* quae secundum schol. ad Pan. VII. 1. 33. in *Vēdis* occurrunt, ad analogiam aliorum pronominum (*त*, *म*, *त* etc.) sunt formatae, ita ut syllaba *मन्* quam stirpibus *म* et *म* adjunctam esse dicimus, et quae separatim etiam adhibetur, cum adjecta terminatione *न्* in *न्* coalescit. In secunda persona praeter *मन्* *Vēdorum* dialectus etiam plenior, quam primitivam esse dicimus, formā utitur *मन्* (vid. Ros. p. 26.), quae cum *Zendicum* *thvōi* cohaeret, de quo E. BERTHOUDUS disseruit (*Journal Asiatique* 1823). Saepius tamen in *Zendavesta* legimus pro hac formā vel *th* vel *thōi* (cf. add. ad r. 31.) sicut in prima persona dicitur et *mē* et *mōi*. Posterius cum Graeco *μαί*, et *thōi* cum *μαί*, *μαί*, maiorem similitudinem quam veram cognationem praese ferit, quippe quae ab omni casus suffixo sint vacua, quum in *μαί* et *μαί* vocalis i *Dalivi* character esse videtur ad analogiam secundae declinationis (cf. *εἶπας* et *λαῖψ* et *λαῖψ*), ad quam *Genitivi* *μῶ* et *μαί* etiam pertinent.

266. 4. Aliam de hac re nunc mihi *Zendica* lingua suggerit sententiam, ita ut existimem femininos casus ibi commemoratos originem ducere a feminino themate *मन्तो*, quod a *मन्* descenderit sicuti e. c. *सुन्दन्तो* *pulchra* a *सुन्दन्* (v. r. 210.). Formas *तस्यी*, *तस्या*, *तस्या* igitur ex *तस्यी*, *तस्या*, *तस्या* ejecto *न्* corruptas esse censuerim, quo speciem eam indoisent, ut a *Genitivo Masculini* et *Neutrii* communi sint prospectae. In *Zendica* lingua enim non prorsus perit haec a *Sanscrito* expulsa littera *न्*, ita ut e. c. *Locativus* *relativi* sonet *yahmy-a* — pro *yah-*

*) Nonnisi semivocales *ro* antecedente *u* conjunctas invenire memini e. c. *urora arbor*, *haura* (तर्) *totus*.

Addenda

- myanm*, abjectis nasalibus — a feminino themate *y ahmí*, quo Sanscritum तस्मि supponitur Legimus in V S p 216. *yahm) a naró ěrěšta**) *ni-lhayěintě* in qua (terra) homines mortui deponuntur Etiam in Instrumentali syllaba *hmí* inseritur e c. *ahmya* per hanc quod Sanscrite अस्या sonaret, a stirpe अ In Genitivo fem tamen etiam Zendica lingua litteram *m*, simul cum *y* expulit, ita ut e c. *angháo* vel *aingháo* dicatur pro अस्यास्
7. Notetur *Fēdorum* Accusativus सीम् *eam* pro ताम् (apud Ros p 6) a feminino themate सी, quocum, quod ad femininam litteram finalem attinet, convenit Zendicum *hmí* Sed सीम् Zendice sdnat *hmí* quod adverbialiter adhibetur e c. *hmí gátvó* ibi loco (V S p 125)
68. Hoc pronomen saepius invenitur in ROSENII Rígv specimine, ita ut ad analogiam r 101¹) initiale सू mutationi in प sit subjectum Fortasse in Pluralis Nominativo praeter ते et त्ये primaeva linguae aetate etiam से et स्ये dicebantur, id quod Graeco *oi* et Zendico *yénghe* qui confirmari possit. Posterius vix aliter quam ex duorum pronominum conjunctione explicari potest, vel ex ये + से vel ex ये + स्ये, quorum alterum ad *yénghe* eandem habet rationem atque अस्यास् ad Genitivum fem *angháo* supra commemoratum
270. Forma इत् quod Neutrum est stirpis demonstrativae इ in Nom. Accus quo r 687 Conjunctiones चेत, नेत् et वेत् terminatas esse diximus, in antiqua *Fēdorum* dialecto laetioris est usus atque tanquam particula indeclinabilis demonstrativa — ad analogiam Graeca *i***) in *οἱ τοι, κεῖνοί* etc et Zendici *ē* vel *i* in *kaśē, kaśē quis* (V S p 39 191) — cum aliis tertiae personae pronominibus conjungitur, saepissime cum तत् exempla affert ROSENIVS p 24., veluti तमित् सधित्व ईमहे «eum in societatem desideramus» इहे 'न्द्राम्नी उपह्वये तयोरित् स्तेमम् उग्रमसि (v add ad r 299) «huc Indrum et Agnem voco eorum laudem volumus». Vocis इत् analogia forma est चित्, quae in *Fēdica* et Zendica dialectis etiam cum substantivis conjungitur, e c. वयश्चिद् वसतेर अस्तन नश्य «aves e domicilio surgunt hominesque» (Ros p 8) á *schēnuhyascit* usque ad genua (V S p 203) —

*) Lege *aristu* a rad *arish* eadem euphoniae regulâ quâ Graeci dicunt e c. *τέτιςται* pro *-έ-ι-αι-ται*

**) Quod fortasse abjecto τ, vel δ, ex generali euphoniae lege ortum est ex *ίτ* vel *ιδ* sicuti *το* ex *τοτ*, *τόδ*, *ελεγε* ex *ελεγετ* -ο)

- चित् adjecto Neutrorum Nom. et Accusativi signo त् ortum est ex stirpe pronomi-
nali चि, quae ipsa a कि, mutata gutturali cum respondente palatina littera profecta
esse videtur (cf. r. 368. 4.). Neque minus masculinum genus hoc pronomen exhibet
in lingua Zendica, ubi praesertim cum particulis negativis illud conjunctum inveni-
tur. Ita legitur V. S. p. 145. *naēcis akharentanin tava* «nullus non
edentium est fortis»; et p. 45.: *paurva tāyūm paurva, gādheṃ
paurva vehrkēm būidhyōimaidhē mācis paurvō būidh-
yaēta nō vīspē paurva būidhyōimaēdē (...maidhē)* «ut prio-
res furem, priores lacerantem (?), priores lupum cernamus; nequis prior cernat nos,
ut omnes priores cernamus». Conferatur graecum τίς, cujus quidem thema adjecto
v est auctum, ceterum vero ad चि eandem habet rationem atque τέσσαρες, πέντε
ad चत्वारस्, पञ्च. Respiciatur denique, quod ad compositum *mācis* attinet,
forma माकिस quod a Grammaticis male माकिस् scribitur, quum littera ejus finalis
nil aliud esse possit quam Nominativi signum, ita ut किस cum quis conveniat et vo-
cali radicali Neutrius किम् respondeat, quod Zendice sonat *kat* (v. r. 273.).
271. त् litterae euphonicae insertio, qua formas veluti क्यम्, अमयोस् explicavi, lingua
firmatur Zendica ubi pariter γ inter u, ū, et sequentem vocalem inseritur, ita ut
e. c. a rad. *mrū* (त्रू) dicere nascatur *mrū-γ-ē* pro Sanscrito कृवे (r. 51.),
atque a द्वे duo, *duyē*, mutato v in u, et γ euphonico inserto.
299. Pro मस् terminatione primae pers. pl. in antiqua *Vēdorum* dialecto exhibetur मसि
unde e. c. *उश्मसि* volumus (v. add. ad r. 270.) a rad. *सम्* (r. 361.). Hac forma ni-
titur Zendica terminatio *mahz*, quam Anquetilii ubicunque per Singularem red-
dit; e. c. *dadēmahz* vel *dadimahz* pro दद्मसि, inserta vocali auxiliari in-
ter conjunctas consonantes झ. Quod attinet ad *Atmanpadam*, Zendica lingua
conjecturam quam in annot. hujus r. proposui confirmat terminatione *maidhē*
vel *maidē*, quae Sanscrito महे respondet, adhibita non solum in Praesente Ind.
sed etiam in Potentiali (vid. add. ad rr. 137 et 270.). — In tertia pers. Potentialis et
Praet. reduplic. plur. *Par.* terminationem उसु corruptam esse censeo, priore loco
स् अन्त, posteriore ex अन्ति, ita ut त् consonans in स् transierit et nasalis n in vo-
calem it se dissolverit, ad analogiam Graeci *τύπτο-υσι* (*τύπτο-υσι* ex *τύπτο-ντι*).
Forma अन्ति in Praeter. redupl. firmatur eo quod huic temporis terminationes con-
venient quae Praesenti sunt propriae, deinde terminatione *avti* et *ēnti* quam dia-
lecti Dorica et Zendica eodem loco exhibent. Legimus enim in V. S. pag. 33.

Addenda.

āonghēnti tanquam Pluralem formae आन्त = *āongha suti*. Apponamus locum laudatum, quippe qui alias quoque notatu dignas offerat formas: *haōmō tačēit yōi katayō* (cf. कति r. 236.) *naslō frasāonghō* (cf. प्रा-
 तन् a rad. प्रास्) *āonghēnti spānō maštīmēa bacsaīti* «Ille
 is quidem quicumque Nasos dicentes sunt, excellentiam (?) et magnitudinem imper-
 titur.»*) Notetur, linguam Zendicam sicut *Fēdorum* dialectum saepissime Prae-
 teriti adhibere Praesentis significatione. Ita eadem pagina etiam *Atman/padi* Pla-
 ralis *āonghairi* (*āonghairē?* cf. आसिरे) significationem Praesentis ex-
 primit. Alio loco (p. 222.) legitur *āongharē*, vitiose pro *āonghairē*,
 sensu Praeteriti. *yā* (*yāo*) *si* (लि) *āongharē yāōšca hēnti yā-
 ošca bvainti* (*bavainti?* भवन्ति) «quae fuerunt, quaeque sunt, quaeque
 erunt.»**) — Potentialis terminatio अन्त quae euphoniae lege 57. in अन् abisset,
 firmatur eo quod ceterum hic Modus terminationibus Praet. augmentati uniformis
 utitur, deinde collatis Graeca et Zendica formis *av*, *ēn*; conferantur e.c. *φύσσει*,
barayēn, *भरियस्*.

301. d. Secundae personae in *Atman/pado* et Passivo terminationem *tu*, quae ex terminatione
 tertiae personae *tu* et e Graecis formis veluti *ἐξιδεσ* - *e* *ἐξιδεσ* expectatur, reuera
 prioris linguae Sanscritae aetate in usu fuisse, nunc etiam Zendica mihi persuadet
 lingua, ubi in hac persona terminatio *tu* remansit consueti formi *ha*, cui, ubi a
 vocalis ei antecedit, ex generali euphoniae lege gutturalis nasalis (*ng*) anteponitur,
 ita ut ex अन् factum sit *angha*. Apponere licet e codice ab F. H. K. 100710 edito
Zendavestae locum quo memorabilem hanc, inter alias quae ad grammaticam Zen-
 dicam restituendam non parvi momenti sunt locutiones, deprehendi formam. Legi-
 tur l.c. p. 42. *lasē thvanim tūiryō haōma masyō astvaithyāi*
hunvata gaith(a)yāi kā ahmāi asis (आसिन्) *ērēnūvicit*
ahmāi gāsat āyaptēm. āat mē aēm (अयन्) *paisti aōcta*
haōmō asava dūraōsō pōrusasōpō manim tūiryō masyō
astvaithyāi hunvata gaithāi (*gaithayāi?*) *hū ahmāi*

*) Anquetillius qui heic et vicinis locis Praesens cum Imperativo confundit, vertit
 «O Ille accordes exerceat, la grandeur a celui qui lui donne sa main les Nasks (de
 l'Avasta).»

**) Futurum hoc formi Praesentis radicis ad est expressum.

asis ērenāvētat (lege *ērenāvicit*) *ahmāi gāsat āyaptēm*
yat hē tūm usāzayanghā «*Qualis te quartus Hōme? homo in existente*
celebrabat mundo? Qualis ei gratia digna quidem eo venit ? Deinde mihi ille re-
 spondit *Hōmus purus.* *)? *Pūrusaspus me quartus homo in existente cēkōra*
bat mundo haec ei gratia digna quidem eo venit quod ipsi tu natus es» (cf Anque-
 tilium V II p 109) De *lasē* vid add ad r 270 Formae *astī aithyāi* et
gaitthay āi Dativi sunt qui heic Locativi vice funguntur, o stirpibus femini-
 nis *astvactl* et *gaitthā***) prius ab *astvant*, cujus Locativum *astvanti*
 supra vidimus *Hunvata* et mox *hunvāta* descendunt a radice *hu* laudare
celebrare (cf ὕ-μνος) adjecto caractere quintae classis, cui in forma *hunvata*
 character primae classis denuo est adjunctus *usāzany anghā*, quod in codice
 male scribitur *usā zayanghā*, ortam est ex *usāzajasa*, quo Sanscrita
 forma उदायस supponitur Ceterum Zendica terminatio *anghā* respondet
 etiam Sanscrito अस्व in Imperativo *Aim* ita ut, abjecto व, अस transierit in
anghā Ilac s gnificatione et origine in eodem Izeschnus cap te (p 39) invenitur
hunvangha pro *hunvasva* Verba enim quae Anquetilius (p 107) reddit
 per «(celui) qui me mange en m bivoquant avec ardeur qui m'adresse h imblement
 sa prière reçoit de moi les biens dans le monde» ita Zendice sonant *frā manm*
hunvangha kharēteō aoi manm śtaomaēni (*śtaomaini*?)
 a themate *śtaoman* e radice *śtu* स्तु suffixo *man*) *śtūidhi yatha*
manm paracit śnosk antō śtavan n (स्त्रन्) «*me celebra ad ede s*
dum etiam (?) me in collaudatione collauda sicut me antea . collaudabant » Vis

*) Si Zendicum *Hōme* idem est ac τίτ luna equidem conjecerim, consuetum ejus
 epitheton *dūradā* quod Anquetilius reddit per «*qui éloigne la mort*» respondere San-
 scrito घातित vel घोटित, quae lunae sunt cognomina et significant *dischodium planta*
rum dom um Si quidem *dā* est Sanscritum घाति (et घात -f- ति), compositum *d īra*
dā (cf दृ) significare possit *adffusus adā d cū pū itas habens*

**) Quod ad mutationem litterae *t* in *th* attinet, a vi euphonica sequentis semivocalis
 proferentem, sectorem ad praecitatas E. ΜΑΝΟΥΡΙΣ hāc de re observationes misimus (*Journal*
Asiat Apr 1879) quibus addere liceat, eandem vim, in antecedentem litteram, exercere
 nasales *n, m* et *s* b lantem *s*, unde e c *khusna* minus a कृष्ण, *gūghmāst* quae कृष्ण
 अग्नि, *dā* aqua कर्षा corpus pro *dpa*, *kerēps* (Acc *dj ēm*, *kērepm* vel *kē-*
hrpēn)

enim imperativa vocis *hunvāṅgha* dilucide apparet e sequente *śīśidhi* da
quo videas add. ad r. 315. Saepius etiam invenimus *dāongha da*, quo Sanscrita

→ forma दाख्य supponitur, id quod दा ad normam secundae classis efficeret.

• Sententiam hac in regula propositam, qua contra Grammaticorum indigenarum auctoritatem (v. r. 101.) *धि* tanquam genuinam secundae pers. Imp. terminationem accepi, posthac Védorū et Zendavestae dialectis quodam modo confirmatam vidi, quippe quae hanc terminationem quibusdam in radicibus etiam post vocalem conservarint. Sic supra *stūidhi* et alibi *kēi ēnūidhi* et *vērēnūidhi*, quae formis Sanscritis respondent कृणु (a कृ Classis quintae in *Vēdis* tantum usurpatae), वणु, स्तरि. In ROSENII Rigv. sp. legimus *अधि audi* (p. 6.), quod Graece sonat ἄδῃ, et *अधि sue* (p. 22 ubi videas ROSENII hac de re annotationem)

7. Quam in annotatione hujus regulae de forma in *𐬰𐬀𐬭𐬀* enuntiata sententiam, confirmari videtur linguae Zendicae, siquidem huc pertinet forma *raōdhyānm*, quod *ꝛenduladis* loco (V. S. p. 198) *yūzi vašen mazdayasna zanm raōdhyānm hictayaēca karstayaēca parakantayaēca ku-*
niwedis adoratores terram perforare ad humectandumque, ad arandumque ad fodien-
*dumque, quomodo u. faciunt hi qui sunt Ormuzdis adoratores **) Pro *raō-*
quetilius (p. 200) mirandum in modum significationem corrumpit verborum *yēzi*
ts terre des Voisdes enant deure les fleuves. Totum quidem quod his verbis ter-
cedunt in testis originali, sonant *ūonghanm* (*𐬰𐬀𐬭𐬀*) *nasunanm yāo*
marvua sunta, apud Anquetilium = *Tel sera certainement quae super hac (?) terra*
un mort sur la terre. Notetur forma *iritharē* (= *celui de celui qui laisse*
ritum reduplicatum radicis irith in Arm. cujus Praetens ad normam quartae clas-

*) Anquetiliius vertit (Vol 2 p 310) « Lorsque les Mardes-mons veulent croiser des ruisseaux d'élans et d'autre d'une terre pour l'humecter, à qui ces Mardes-mons doctes ont attention »

sis inflexum saepenumero invenitur. Pro *iritharē* autem *irithairē* legendum esse videtur, quippe quod ex *irithirē* oriatur adjectā vocali *a*, ex consueto linguae Zendico usu, de quo videas E. BUNOUFII observationem.*) Quod attinet ad reduplicationis genus formae *iritharc*, conferre liceat reduplicationem dictam atticam, e. c. ἐλέλυθα, ἐλώλεκα, ἐμύμουκα. Plura de hac re alibi disseram, ut nunc ad variantes lectiones *raōdhyanim* et *raōdhayen* redeam, genuina lectio fortasse in utriusque medio est querenda, ita ut *raōdhayanim* sit scribendum. Iluc etiam pertinet composita forma *yaōschdayanin*, quae manifesto orta est ex *yaōschdayanim* (pro *yām* याम्), et saepius cum verbo substantivo, in modum Sanscriti ईशामास, constructa invenitur, passiva tamen significatione, e. c. Y.S. p. 299.: *kat tā nara yaōschdayanin**)* *anghēn* (आसन्) «quomodo hi homines purificantur?»

*) *Nouveau Journal Asiatique* 1829. Vocales finales hoc *a* quod in initiali vel media syllaba saepissime anteponitur, non admittere videntur, ita ut loco supra laudato, Dativi *hictayāē*, *karstayāē*, *kantayāē*, enclitici particulā *c'a* privata, exierint vel in *ayē* vel in *el* quae item in Dativo Femininorum in *i* desinentium interdum occurrit forma.

**) Posterior hujus formae compositae pars venit a radice *dā dare, facere*.

INDEX

SECUNDUM ORDINEM ALPHABETICUM DIGESTUS:

- Ablativus**, sing. reg. 128. sqq., 156 annot. et add. ad hanc reg.; dual. 140., plur. 149, Ablat. adverbialis, 684.
- Abstracta substantiva**, primitiva 645 suff. अ, अथ, अन, अनि, आ, इ, ई, ति, न, या, derivata 652. suff. अ, इक्, इमन्, एय, ता, त्व, य.
- Accenta** 30.
- Accusativus**, sing. 123, 121, dual. 137, plur. 145 sqq., Accus. adverbialis 639, 683.
- Activum**, duae ejus Voces, 291, 292.
- Adverbia** 683 sqq., Composita adverbialia 675 sqq., adverbia numeralia 261, 262.
- Anusvara** 15, 16, 17.
- Aphaeresis**, litterae अ, 38, 76^b).
- Apocope**, vocalium ante suffixa *Taddhita* 650, litterae न् 67, 121. b), 122. b), 124, 651, litterae स् 76^b), 78, posterioris e dualibus consonantibus finalibus 57.
- Apostrophus** 5.
- Aspiratio**, suppressa 56. c^a), 83. b), recedens ad initialem litteram 56. c^b), 81^a), 83. d³), 103. b), progrediens ad sequentem litteram 83. d^a), 102. a), 103. a).
- Assimilatio** 61, 66, 70.
- Atmanêpadum** 291, 292, 301, et add. ad hanc regulam.
- Augmentum** 317 sqq., 388.
- Avyayibhâva** 675 sqq.
- Bahuvrîhi** 663 sqq.
- Cardinalia** 205 sqq.
- Casus**, eorum numerus 118, eorum formatio 119 sqq., casuum flexionum conspectus 153, eorum divisio in fortes, debiles et debilissimos 185. b).
- Causalia** 515 sqq.
- Collectiva** 652. suff. अ, अक्, इक्, इनी, एय, त्रा, य, या, Composita collectiva *Doigu* dicta 671 sqq.
- Comparativus** 248 sqq.
- Composita**, Verba 653; Nomina 654 sqq.
- Conditionalis** 488, 489.
- Conjugationes** 303, prima 325 sqq., secunda 343 sqq., tertia 381 sqq., quarta 391 sqq.; omnium Temporum Modorumque conjugationis synopsis 490.
- Conjunctiones** 687.
- Consonantes**, eorum compositio, mutationes in vocabulorum fine 56 sqq., in medio 83 sqq.

- Copulativa composita *Dvandva* dicta 655 sqq.
 Dativus, sing. 127, 156; dual. 140; plur. 149.
 Declinationes 155 sqq.
 Denominativa 581 sqq.
 Derivativa, Verba 491 sqq., Nomina 647 sqq.
 Desiderativa 539 sqq.
 Determinativa composita *Karmadhāraya* dicta 670 sqq.
 Diminutiva 652 suff. च्च.
 Diphthongi 14, 33 annot. et add. ad hanc ann.
 Dualis, Nominum 137 sqq., *Vāḍdora* dialecti add ad r. 137, in lingua Zendica add. ad r. 137, Verborum 294, in lingua Zendica add. 137.
Dvandva 655 sqq.
 Digru 674 sqq.
 Expletiva 687.
 Femininum, ejus formatio 240 sqq.
 Futurum, primum 460 sqq., secundum 483 sqq.
 Genitivus, sing. 128, 129, 130; dual. 141, plur. 150.
 Genus 116.
 Gerundium, in स्तया desinens 630 sqq. in य desinens, 635.
 Guna 33, ejus usus et leges in Tempor. specialibus, 308.
 Imperativus 313 sqq., add. ad r. 315.
 Indeclinabilia 681.
 Infinitivus 610.
 Inscriptio, sibilantis litterae, 65, 82^b, 111, prae-
 fixa च्च
 312, 451, 508, 509, 511, 615, suff. इन्.
 aliarum consonantium 82^a, add. ad r. 271.
 Instrumentalis, sing. 125, 126, add. ad r. 125.
 Intensivum 560 sqq.
 Interrogativum 273.
 Interjectiones 692.
 Karmadhāraya 670 sqq.
 Kridāntorum suffixa 592 sqq., alphabetico ordine disposita 615.
 Litterae 1 sqq.; eorum nomen 4.
 Locativus sing. 131 sqq., dual. 141; pl. 151.
 Modi 295, 296.
 Neutrum 116, verba neutra 292.
 Nomina agentis 615 suff. अ, अक्, अन्, अन, अक्, आय, इ, इक्, इत्, इन्, उ, उक्, तु, थक्, वन्, वर.
 Nomina anomala secundum ordinem alphabeticum disposita, 693.
 Nominativus sing. 119 sqq., dual. 137; plur. 142 sqq.
 Numeralia 251 sqq.
 Ordinalia 259, 260.
 Participia 593 sqq., Praesentis *Par.* 593 sqq., *Atm.* 598, 599, Passivi 597, 600, Futuri secundi *Par.* 596, *Atm.* 601; Fut. Pass. 623 sqq., Praeter. redupl. *Par.* 603, 604, *Atm.* 602, Part. Praet. derivatum 621, Praet. pass. 606 sqq., Part. adverbiale in अम् desinens 629.
 Passivum 492 sqq.
 Patronymica 652 suff. अ, अक्, आयन्, आयनि, आयन्य, इनेय, इय, एय, एर.

Personarum characteres 298.

Personarum terminationes 299, add. ad hanc
reg., earum divisio in graves et leves
300^a.

Pluralis, ejus casus 142 sqq.

Possessiva, pronomina 288 sqq., Composita
663 sqq.

Potentialis 310 sqq.

Præfixa 111 sqq.

Præpositiones, præfixae 111, separatae 688.

Præsens 109.

Præteritum, augmentatum uniforme 317
sqq., multiforme 388 sqq., septem forma-
tionum hujus Præteriti conspectum ex-
hibens Tabula 428; Præteritum redupli-
cativum 429 sqq., ejus paradigma 442.
ejus circumscriptio 457 sqq.

Præcativus 470 sqq.

Pronomina 263 sqq., regula generalis 263.

Tabula eorum declinationis 263. Prono-
men primæ pers. 264, add. ad hanc r.
secundæ personæ 265, pronomina ter-
tiæ personæ 266, derivata 288 sqq.

Pronunciationis praecepta 8.

Puræ et auctæ Verborum formæ 308.

Quietis signum 6.

Radices 106 sqq., earum divisio in decem
anomalæ secundum ordinem

Reduplicatio 368, 432, 433.

Relativum 272.

Scripturae specimen 30^a.

Singularis, ejus Casus 119 sqq.

Syncope, vocalis 47, 221, 453; vocalis ॐ
47, vocalium ॐ, ॐ, ॐ 48, 49, litterae ॐ
92, litterae ॐ 95, semivocalis ॐ 617, si-
bilantis ॐ 110. a), b).

Taddhita suffixa 647 sqq., secundum ordine
alphabetico disposita 652.

Tatpuruscha 672 sqq.

Tempora, eorum divisio in duas classes 302;
Tempora specialia et generalia 297.

Thema 115.

Unāda suffixa 592, 615, 616.

Verba 290 sqq., composita 653, anomala se-
cundum ordinem alphabeticum disposita
694.

Vocales, earum divisio 32, earum incrementa
Guna et Friddhi dicta 33; leges eupho-
nicæ vocalium finalium et initialium, 35
sqq., mediarum 47 sqq.

Vocativus, sing. 134 sqq., dual. 137, plur.
152.

Visarga 18.

Friddhi 33.

CORRIGENDA.

Pag	27. lin	8. infra	pro vel sine lege vel medio
-	29 -	2. supra	- द्यालोदीर्घ lege द्यालोदीर्घ
-	29 -	2. -	- दीर्घ lege दीर्घ
-	30. -	17 -	- pro तात् lege pro ता
-	30. -	9. infra	- गुणौ lege गुणाय
-	31. -	12. -	- "क्षन्ते lege "क्षते
-	31. -	12. -	- एते lege एतो
-	31. -	13. -	- ईक्षन्ते lege ईक्षते
-	35 -	3. supra	- नी lege निनी
-	39. -	10. infra	- syllaba vel lege syllaba vel augmentum <i>य</i> vel
-	47. -	9. supra	- एय lege एयत्
-	54 -	8. -	- ac ए lege ac च्
-	56 -	7. infra	- <i>Usargam</i> lege <i>Anusvadam</i>
-	80 -	11. -	- गोम् lege गोश्
-	112. -	3. supra	- मूर्धन् <i>n.</i> lege मूर्धन् <i>m.</i>
-	138. -	13. -	- वीनाम् lege वतीनाम्
-	199 -	3. infra	- (<i>Atm</i>) क्षेप्रास्वल् lege क्षेप्रास्वदे
-	209 -	2. -	- ग्रहणम् ग्रहो lege ग्रहण ग्रहो
-	217. -	4. supra	- ग्रपस्वप्नम् lege ग्रपस्वप्नम्
-	218. -	11. -	- वेदयाश्चकार lege वेदयाश्चकार्
-	220. -	6. infra	- चुचुटिप् lege चुचुटिप्
-	220 -	6. -	- चुचोटिप् lege चुचोटिप्
-	221. -	4. -	- ज्ञो lege ज्ञो
-	222 -	8. supra	- हुगूर्विर् lege हुगूर्विर्
-	223 -	14 -	- भाज्व् lege भाज्य्
-	226. -	8. ¹ -	- क्षर्त्वे lege क्षर्त्वे
-	230 -	5. infra	- कम्प् lege काम्प्
-	233. -	2. -	- काम्प् lege काम्प्
-	237. -	13 supra	- परिकृष्यन्तम् lege परिकृष्यन्त
-	243. -	7 -	- पूल् lege पूल्
-	249 -	3 -	- * lege कृ
-	269. -	3. infra	- दक्षि lege दक्ष
-	321 -	4. -	- 1828 lege 1829
-	328. -	1. -	- 33 lege 45

Tab ad r. 324, p. 4. lin. 1. pro खञोधीयति lege खञोधावति